STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 07180

OYF DER GRENETS FUN TSAYTN

Liebmann Hersch

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אויף דער גרענעץ
פון צייטן

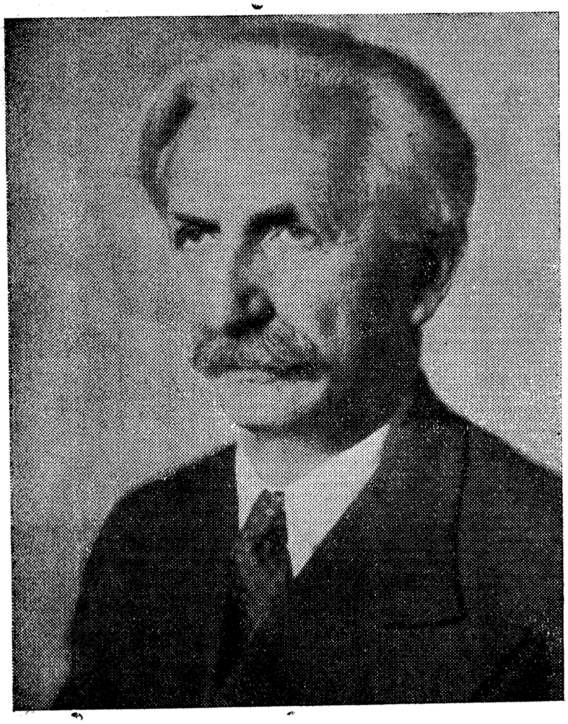

פראָפ. ליבמאַן הערש

ליבמאַן הערש
פּראָפעסאָר אין זשענעווער אוניווערזיטעט

אויף דער גרענעץ פון צייטן

(אויסגעקליבענע שריפטן אויף יידישע טעמעס,
דערשינענע זייט דער צווייטער וועלט-מלחמה)

פאַרלאַג „יידבור"

ביי דער „געזעלשאַפט פאַר יידיש-וועלטלעכע שולן אין אַרגענטינע"

בוענאָס איירעס 1952

Impreso en la Argentina

Printed in Argentina

Todos los derechos reservados

Profesor LIBMAN HERSCH
de la Universidad de Ginebra

OF DER GRENETZ FUN TZAITN

(EN EL LIMITE DE TIEMPOS)

Editorial "IDBUJ"
DE LA
ASOCIACION PRO - ESCUELAS LAICAS ISRAELITAS
BUENOS AIRES
1952

אינהאלט:

זייט

הקדמה — — — — — — — — — — — 9

אין נעפל

א) סתירותדיקע טענדענצן אין יידישן לעבן און אונדזערע קולטורעלע אויפגאבן — — — — — — — — — — 15
ב) פערספעקטיוון פון יידישן קיום אין אייראָפּע — — — — — 28
ג) באמערקונגען וועגן אנטיסעמיטיזם — — — — — — — — 43
ד) צו דער פראגע דייטשלאנד — — — — — — — — — — 55
ה) ארום די געלט־פארהאנדלונגען מיט דייטשלאנד — — — 63

„בונד"

א) די אידעאָלאָגישע עוואָלוציע פון „בונד" — — — — — 69
ב) צום פופציק יאָריקן יובל פון „בונד" — — — — — — 91
ג) די היסטאָרישע מיסיע פון „בונד" אין ישראל — — — 97

דאָ און דאָרט

א) נאָך א רייזע אין ארץ ישראל אין יאָר 1947 — — — 103
ב) א זעלבסטשטענדיקע מלוכה אין דער יידישער געשיכטע — 133
ג) אונדזער היסטאָרישער שטרייט מיטן ציוניזם — — — — 155
ד) מדינת ישראל און תפוצת ישראל פון שטאנדפונקט פון קיום האומה — — — — — — — — — — 183
ה) דער גלות־ייד פארן געריכט פון דער געשיכטע — — — 193

אין ליכט פון ציפערן

א) דער באפעלקערונגס־פּראָבלעם ביי יידן נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה — — — — — — — — — 215
ב) יידישע און ניט יידישע פארברעכערישקייט אין פּוילן (צום סך־הכל פון א היסטאָרישער תקופה) אין די יאָרן 1932־1937 — — — — — — — — — — 249

ביילאגעס

א) אונדזער וועג אין דער נייער תקופה — — — — — — — 275
ב) דער ישוב און די תפוצות (הישוב והגולה) — — — — — 295

הקדמה

דער צווייטער וועלט-קריג, וואָס איז געווען דער ערשטער פּרווו פון א מיליטערישער מלוכה צו באהערשן דעם גאנצן ערדקויל, און די ערשטע — גרויזאמע — אָנווענדונג פון דער אַטאָם-ענערגיע באַטייטן אָן ספק א גרענעץ פון פארשידענע תקופות אין דער וועלט־געשיכטע. גלייכצייטיק דער חורבן פון מזרח-אייראָפּעישן יידנטום און דער אויפקום פון מדינת ישראל באטייטן א גרענעץ אין דער געשיכטע פון אונדזער פאָלק. די ארטיקלען, וואָס זיינען דאָ אויפגעזאמלט, זיינען אזוי אָט געשריבן געוואָרן אויף דער גרענעץ פון צייטן. דערין באַשטייט זייער עיקרדיקער אינטערעס. זיי שטעלן פאָר א קוק אויף דער פארגאנגענהייט, וואָס איז נאָך אזוי נאָענט און שוין אזוי שרעקלעך ווייט, א פּראָבע באַטש ווי ווייניק עס איז אריינצודרינגען אין דער אָנקומענדיקער צוקונפט, וואָס איז נאָך באדעקט מיט אזא דיקן נעפּל, און א זובעניש פון ריכטיקן וועג אין דעם איצטיקן בין-השמשות.

אָבער ניט אלץ, וואָס דער מחבר האָט געשריבן איבער יידישע פּראָבלעמען אין דער איצטיקער צייט, זיינען דאָ אויפגעקליבן. חוץ זאכן מעניני דיומא, וואָס האָבן געהאט בלויז א טאָג-אינטערעס, זיינען אהער ניט אריינגעגאנגען ארבעטן, וואָס האָבן א ריין טעכניש-וויסנשאפטלעכן כאראקטער (ווי למשל די ארבעט איבער „די וויכטיקערע טויט-סיבות ביי יידן און ניט-יידן", וואָס איז דערשינען אין ענגליש און פראנצויזיש און רעפערירט געוואָרן אויף י י ד י ש אין ירושלימער אוניווערזיטעט, אָדער די ארטיקלען אין דער **אלגעמיינער ענציקלאָפּעדיע** אויף יידיש און איבערזעצט אין ענגליש); עס איז אויך ניט אריין די בראָשור „מיין יידישקייט", וואָס איז דערשינען בעת דער מלחמה אין דער שווייץ אין פראנצויזיש (די ערשטע אויפלאגע 1941, א צווייטע 1947), דייטש און יידיש (איבערזעצט פון א. ב. לינדענבערג) — מחמת היינט וואָלט איך זי גרינטלעך איבערגעארבעט. די ארטיקלען, וואָס דער לייענער וועט געפינען אין דעם איצטיקן זאמלבוך, זייַנען איבערגעדרוקט אזוי, ווי זיי זיינען געשריבן געוואָרן, אָן ש ו ם

ע נ ד ע ר ו נ ג ע ן , און דערביי ווערט ביי יעדן ארטיקל אָנגעגעבן די דאטע, ווען זיי זייַנען צום ערשטן מאָל דערשינען — דאָס אלץ, כדי שפּעטער זאָל מען קענען ריכטיק פאַרפיקסירן די עוואָלוציע פון אונדזער געזעלשאַפטלעכן געדאנק אין קעגנווערטיקן בין־השמשותדיקן פּעריאָד.

צו געוויסע גרונט־געדאנקען איז מיר אויסגעקומען אומצוקערן זיך אין צוזאַמענהאַנג מיט פאַרשידענע פראגן, אין פאַרשידענע ארטיקלען; אין דעם זאמלבוך, ווו די ארטיקלען זייַנען צוזאַמענגעקליבן, וועט דאָס אויף דעם לייענער געוויס מאכן דעם איינדרוק פון איבערחזרונגען. זאָל ער מיר דאָס מוחל זייַן. דאָס איז אומפאַרמיידלעך, סיידן מען וואָלט די פריער דערשינענע ארטיקלען פאַסט פאַקטום ראדיקאל איבערגעמאכט. דורכדעם אָבער וואָלט דער זאמלבוך אָנגעווירן זייַן דאָקומענטאלן ווערט.

און לסוף א פּאָר ווערטער פון מער פּערזענלעכן כאראקטער, וואָס זייַנען אָבער אפשר אויך כאראקטעריסטיש פאַר אונדזער צייט.

גרייטנדיק צום דרוק דעם איצטיקן זאמלבוך אין א מאָמענט פון לעבן, ווען איך אליין דערנענטער זיך צו מייַן זון־אונטערגאַנג, פיל איך באַזונדער די נאָענטקייט פון א גאַנצער ריי וווּנדערלעכע געשטאַלטן, וואָס זייַנען פאַרשווּנדן צוזאַמען מיט דער פאַרשווּנדענער עפּאָכע. ס'ווילט זיך דערמאַנען יעדערנס נאָמען. נאָר דאָס איז אוממעגלעך. איך דערלויב מיר אָבער צו דערמאַנען איין איינציקן, מייַן פאָטער מ א י ר־ד ו ד. דאָס האָט ער איינגעפלאַנצט אין מיר ליבשאַפט צו אונדזער פאָלק, יראת־הכבוד פאַר זייַן עבר און בטחון אין זייַן צוקונפט. ער איז געווען א ליטווישער ייִד, א למדן און א משכיל. געהערנדיק צו דער פאַרשווּנדענער עפּאָכע, פלעגט ער אין די פרייטיק־צונאכטן לערנען מיט בעלי־מלאכות א פּרק משניות, מיטגענומען אין זייַנע ווייטע וואַנדערונגען א ספר־תורה, וואָס האָט געלאָזט שרייבן דער זיידע ע"ה, געווען גלייכצייטיק א חסיד פון פּרץ'ן און בכלל א ליבהאָבער פון דער העברעישער און יידישער ליטעראַטור, אליין אויסגעצייכנט געשריבן העברעיש און יידיש, געווען פון די ערשטע חובבי־ציון און ביז צום סוף געבליבן א ציוניסט. איך בין געווען זייַן האָפענונג („מובטחני בך שתהיה סופר עברי בישראל", האָט ער צו מיר געזאָגט, אז איך בין אלט געווען פערצן יאָר, און אויף דעם ספרל „דוד חכם" פון שמעון בערנפעלד, וואָס ער האָט מיר געגעבן א מתנה, האָט ער אויפגעשריבן אין קורצע פערזן: „וחכמים ראית ותולדות ימיהם, וחיית ורבית והיית כמוהם"). דאָס וואָס פון די ייִנגלשע יאָרן האָב איך זיך דערווייטערט פון ציוניסטישן לאַגער, איז פאַר אים געווען א לעבנס־טראַגעדיע. מיר

האָבן אַנדערש געקוקט אויף פאַרשידענע זאַכן אין יידישן לעבן; בעיקר מיין אינטערנאַציאָנאַליזם און מיין „דאַאיקייט" האָבן זיך ניט געפּאָרט מיט זיין ציוניסטישן נאַציאָנאַליזם, און דער הערשאַישער קאַמף פון יידישן ארבעטער אין דער צאַרישער אימפּעריע האָבן מיך געבראַכט אונטער די פאָנען פון „בונד". אָבער די דערמאַנטע געפילן, וואָס ער האָט פאַרפלאַנצט, לעבן אין מיר ביז מיין איצטיקן בין־השמשות. אָן זיי וואָלטן מסתמא די ווייטערדיקע שורות קיינמאָל ניט געשריבן געוואָרן.

ל. ה.

אין נעפל

סתירותדיקע טענדענצן אין יידישן לעבן

און אונדזערע קולטורעלע אויפגאַבן (*)

דריי מינים געפאַרן לויערן אויפן קיום פון אונדזער פאָלק און ממילא אויך אויף דער יידישער קולטור, אָדער אויב איר ווילט, אויף דער יידישער קולטור און ממילא אויך אויפן קיום פון אונדזער פאָלק; דאָס זיינען: אסימילאַציע, אויסראָטונגען און — וועגן דעם פאַרגעסט מען געוויינלעך — אַ צו קליינע געבורטיקייט. אסימילאַציע באַדראָט אונדזער נאַציאָנאַלן קיום גייסטיק, אויסראָטונגען און ניט־גענוגנדיקע געבורטיקייט באַדראָען אים פיזיש. אסימילאַציע באַדראָט די יידישקייט, אויסראָטונגען און ניט־גענוגנדיקע געבורטיקייט באַדראָען דעם יידישן מענטשן־מאַטעריאַל. און אַזוי ווי עס איז ניט מעגלעך יידישקייט אָן יידן און אַ יידיש פאָלק אָן יידישקייט, באַדראָען ממילא די דערמאָנטע דריי געפאַרן סיי די יידישע קולטור סיי אונדזער נאַציאָנאַלן קיום. וועגן דער צעשטערנדיקער ווירקונג פון אויסראָטונגען אויף אונדזער קולטור און נאַציאָנאַלן קיום איז — דערהויפּט נאָך דער אויסראָטונג פון מזרח־אייראָפּעישן יידנטום — ניט נויטיק איין וואָרט צו פאַרלירן. וועגן דעם חורבן, וואָס ברענגט מיט זיך די ניט־גענוגנדיקע געבורטיקייט, וועל איך אפשר נאָך רעדן ביי אַן אנדער געלעגנהייט, אויף אַן אנדער אָרט. איצט וויל איך רעדן בלויז וועגן דער דירעקטער געפאַר פאַר דער יידישער קולטור, וועגן וועלכער מיר טראַכטן אַלע, וועגן וועלכער מיר קענען ניט ניט טראַכטן, ספּעציעל — זייט עס איז אויסגעמאָרדעט געוואָרן דאָס מזרח־אייראָפּעישע יידנטום; איך מיין די געפאַר מצד דער אסימילאַציע.

***

געוויס איז שרעקלעך גרויס די געפאַר פון אסימילאַציע. זי איז גרויס צוליב אונדזער *צעשפּרייטקייט* איבער דער וועלט, וואָס צע־

---

*) אַ רעפעראַט געהאַלטן אויף דער דערעפענונג־זיצונג פון ערשטן אַלוועלט־לעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס אין ניו־יאָרק דעם 16־טן סעפּטעמבער 1948; דערשינען אין "צוקונפט", נאָוועמבער 1948.

שפּליטערט אונדזערע אַזוי אויך ניט צו גרויסע כוחות, וואָס מאַכט פון אונדז אומעטום א קליינע מינדערהייט צווישן אנדערע פעלקער. זי איז באַזונדער גרויס זייט דער יידישער ע מ אַ נ צ י פּ אַ צ י ע, וואָס איז פאָרגעקומען אונטער דער ווירקונג פון דער אינדיווידואַליסטיש־ליבעראַלער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, וועלכע האָט אָנערקענט אַלע רעכט דעם י ח י ד און גלייכצייטיק פאַרטריבן פון געזעלשאַפטלעכן לעבן אַלע קאָלעקטיוון, וואָס שטעלן זיך צווישן דעם יחיד און דער מלוכה, ווי די אַמאָליקע צעכן און די נײַ־אויפקומענדיקע פאַראייניקונגען פון אונטערנעמער אָדער פון אַרבעטער, וועלכע האָט דעריבער געגעבן אַלע רעכט דעם יידן אַלס יחיד, אָבער קיין שום רעכט דער יידישער באַפעלקערונג אַלס קאָלעקטיוו, אַלס פאָלק, און ממילא צעשטערט די אויטאָנאָמיע פון די יידישע קהילות און אַרייַנגעצויגן דעם יידישן יחיד אין דער אַסימילירנדיקער אַלגעמיינער סביבה פון לאַנד, אָנהויבנדיק מיט דער אַלגעמיינער פאָלקס־שול און די העכערע בילדונגס־אייַנריכטונגען, און פירנדיק ווייטער די אַסימילירנדיקע אַקציע דורך דעם אַלגעמיינעם מיליטער־דינסט, פּאָליטישע און געזעלשאַפטלעכע באַוועגונגען א. א. וו. זי איז שרעקלעך גרויס צוליב דעם, וואָס די מאָדערנע ציוויליזאַציע בכלל איז בעיקר א ו ו ע ל ט ־ ל ע כ ע; כמעט דאָס גאַנצע לעבן אַרום און אין יידנטום איז געוואָרן סעקולאַריזירט, בעת דער גאַנצער יסוד פון דער יידישער נאַציאָנאַלער איינהייט איז אין משך פון דער טויזנטער־יאָריקער פריערדיקער געשיכטע אונדזערער באַשטאַנען אין דער געמיינזאַמער רעליגיעזער טראַדיציע. און דער ראַשער קולטורעלער וווּקס פון דער אַרומיקער נ י ט ־ י י ד י ש ע ר באַפעלקערונג איז דען ניט אַן אויסערסט־וויכטיקער פאַקטאָר פון יידישער אַסימילאַציע? דער אַמאָליקער אַנאַלפאַבעטישער אָדער האַלב־אַנאַלפאַבעטישער פויער פון ליטע, ווייס־רוסלאַנד אָדער אוקראַיִנע איז בשום אופן ניט מסוגל געווען צו אַסימילירן דעם דאָרטיקן יידן; גיכער וואָלט שוין דער ייד זיי געקענט אַסימילירן; די פאַרהעלטעניש איז איצטער דאָרטן גאָר אַן אַנדערע, און דאָס זעלביקע אויך אין א רײַ אַנדערע לענדער; אפילו די ראַשע א י נ ד ו ס ט ר י אַ ל י ז אַ צ י ע פון געוויסע מדינות, דאָס אַרייַנציען באַדייטנדיקע שיכטן פון דער יידישער באַפעלקערונג אין די גרויסע פאַבריקן, ווו דער יידישער אַרבעטער ווערט בטל בששים צווישן די ניט־יידישע, ווו ער איז געצוווּנגען א גאַנצן טאָג צו רעדן א ניט־יידישן לשון אַזוי, ווי דאָס איז באַזונדער אָפט דער פאַל אין ראַטן־פאַרבאַנד, אפילו דאָס ווערט אויך א וויכטיקער פאַקטאָר פון יידישער אַסימילאַציע. און די אַ ו ר ב אַ נ י ז י ר ו נ ג פון דער יידישער

באַפעלקערונג, די לויפעניש פון די קליינע שטעט און שטעטלעך, ווו עס איז געווען קאָנצענטרירט דער יידישער לעבן־שטייגער און ווו אלץ איז געווען באלעבט מיט יידישער טראַדיציע, די לויפעניש אין די גרויסע צענט־רען פון ניט־יידישער קולטור און געזעלשאַפטלעכן לעבן, איז דען ניט געווען אן אומגעהויערער פאַקטאָר פון יידישער אסימילאַציע? און די א מ ע ר י ק א נ י ז א צ י ע פון יידישן פאָלק, די איבערוואַנדערונג פון מיליאָנען און מיליאָנען יידן פון יענע מקומות, ווו יידישקייט איז פאַר זיי געווען די לופט, מיט וועלכער זיי האָבן געאָטעמט, אין טראַנס־אָקעאַנישע לענדער, ווו עס איז קיין שום אָרטיקע יידישע נאַציאָנאַלע טראַדיציע ניט געווען, ספּעציעל דאָס ארייַנפאַלן אין גיגאַנטישן אַמעריקאַנער שמעלץ־טאָפּ, ווו צענדליקער מיליאָנען מענטשן פון פארשידענע פעלקער זענען געוואָרן אַמעריקאַניזירט, אָט די יידישע מאסן־איבערוואַנ־דערונג איז דען ניט געווען א קאָלאָסאַלער פאַקטאָר פון מאסן־אסימילאַ־ציע? און אויב פריער האָט די כסדרדיקע איינוואַנדערונג פון ברייטע פאָלקס־מאסן און פון טרעגער און שעפער פון יידישער קולטור נאָך אויפ־געהאַלטן אין א גרויסער מאָס די יידישקייט, דעם יידישן לשון, יידישע טראַדיציע און יידישע קולטור אין אַמעריקע; אויב פריער איז די יידיש־קייט פון דער אַמעריקאַנער יידישער באַפעלקערונג אין א גרויסער מאָס באַשטראַלט און באַלעבט געווען דורך דער זון פון יידישער קולטור, וואָס האָט געשיינט אין מזרח; אויב אפילו איצטער, ווען עס איז פינצטער געוואָרן אין אונדזער מזרח, קען נאָך די יידישקייט מעבר לים געניסן פון דעם, וואָס שרידים ופליטים פון אונדזערע קולטור־טוער האָבן זיך פון דער קאַטאַסטראָפע געראַטעוועט אין אַמעריקע און אנדערע טראַנס־אָקעאַ־נישע לענדער, — איז דען איצטער און אין דער צוקונפט, ווען קיין צופלוס פון נייע שעפערישע כוחות איז ניטאָ פונוואַנען צו דערוואַרטן, די געפאַר פון אסימילאַציע פון גאַנצן יידישן פאָלק ניט באַזונדער שטאַרק?

***

די געשיכטע איז אָבער א רעזולטאַט פון „דיאַלעקטישע פּראָצעסן״, פון אומאויפהערלעכן קאַמף צווישן סתירותדיקע טענדענצן; אָן דעם וואָלט אלץ געבליבן פאַרגליווערט,פאַרשטיינערט, און קיין שום אַנטוויקלונג וואָלט בכלל נישט מעגלעך געווען.

באַזונדער פול מיט סתירות איז דאָס יידישע לעבן, און אפשר גראַד א דאַנק דעם האָט אונדזער פאָלק ביי די שווערסטע באַדינגונגען ארויסגע־וויזן אזא וואונדערבאַרע לעבנס־קראַפט.

אַט נעמט דעם ג ל ו ת, די צעשפּרייטקייט אונדזערע איבער דער גאַרער וועלט. זיינען מיר דען נישט אַלע מסכּים, אַז דאָס איז פאַר אונדז אַ שרעקלעכער נאַציאָנאַלער אומגליק? קומט די גמרא אין פּסחים און זאָגט: „צדקה עשׂה הקב״ה עם ישׂראל שפּזרם בין האומות״ (דער אויבער־שטער האָט אַ חסד געטאָן מיט יידן, וואָס ער האָט זיי צעשפּרייט צווישן די פעלקער). און באמת, אויב מיר זיינען געבליבן לעבן אין משך פון טויזנטער יאָרן, בעת אַזויפיל אַנדערע, מעכטיקע פעלקער זיינען אונטער־געגאַנגען, האָבן מיר עס קודם כּל צו פאַרדאַנקען אונדזער צעשפּרייטקייט. זיינען מיר געוואָרן אויסגעמאָרדעט, פאַרטריבן, געדריקט אין איין מדינה, האָט דאָס יידישע פאָלק ווייטער געפירט זיין היסטאָרישן המשך אין אַנ־דערע לענדער. אין דער גרעסטער סכּנה איז געשטאַנען דער קיום פון יידישן פאָלק, בעת נבוכדנצר האָט חרוב געמאַכט ירושלים, מחמת דע־מאָלט איז נאָך כּמעט דאָס גאַנצע יידישע פאָלק געווען קאָנצענטרירט אין איין לאַנד, אין ארץ־ישראל. די געפאַר איז שוין געווען קלענער ביים חורבן בית שני, ווייל דעמאָלט האָט אַ זייער גרויסער טייל פון אונדזער פאָלק (מסתּמא דער גרעסטער טייל) שוין געוווינט אין אַנדערע מדינות. און אַזוי איז אויך געווען אין משך פון אונדזער גאַנצער שפּעטערדיקער געשיכטע. און אויך איצטער, נאָך דער שרעקלעכסטער אויסראָטונג פון יידן דורך היטלערן, איז אונדזער פאָלק ניצל געוואָרן פון אונטערגאַנג טאַקע אַ דאַנק דעם, וואָס אין משך פון דעם פריערדיקן האַלבן יאָרהונדערט האָבן מיליאָנען יידן זיך געהאַט אַריבערגעפּעקלט פון אייראָפּע עבר לים. צדקה עשׂה הקב״ה עם ישׂראל שפּזרם בין האומות.

די צעשפּרייטונג האָט אונדז געראַטעוועט פון פ י ז י ש ן אונטער־גאַנג, זי האָט אָבער אונדז געשטעלט אין געפאַר צו ווערן אַ ס י מ י ־ ל י ר ט דורך די אַרומיקע פעלקער. האָבן די יידן, באַוווּסטזיניק אָדער אינסטינקטיוו, פאַרשפּרייטנדיק זיך איבער דער וועלט, זיך נישט צע־שטויבט צווישן פרעמדע, נאָר אומעטום זיך געזאַמלט אין קיבוצים, תּמיד זיך קאָנצענטרירט אויף געוויסע ערטער, און דאָס האָט זיי געגעבן די מעגלעכקייט צו פירן אַ יידישן לעבן־שטייגער און צו קולטיווירן זייער נאַ־ציאָנאַלע טראַדיציע. אַזוי איז ביי יידן געווען פון גלות בבל ביז היינטיקן טאָג. דערמאָנט זיך פומפּדיתא און אַלעקסאַנדריאַ של מצרים, טאָלעדאָ און אַמסטערדאַם, פּראַג און לובלין, ווילנע און וואַרשע, א. א. וו., א. א. וו. און איז דען דער גרעסטער קיבוץ פון דער יידישער געשיכטע, אין וועלכן מיר געפינען זיך איצטער, דאָס יידישע ניו־יאָרק, ניט דער שטאַרקסטער אויסדרוק פון אָט דער קאָנצענטרירטקייט אין אונדזער צעשפּרייטונג, וואָס

האָט געראַטעוועט אונדזער פאָלק פון פיזישן אונטערגאנג, פון איין זייט, און פון אסימילאציע, פון דער אנדערער?

מען מוז פונדעסטוועגן צוגעבן, אז אין משך פון יאָרהונדערטער און יאָרטויזנטער האָט די יידישע קיבוצים אין א גרויסער מאָס פארלייכטערט דעם קאמף קעגן דער אסימילאציע־געפאר יענער וויכטיקער פאקט, וואָס די יידישע קהילות זיינען געוועזן אויטאָנאָמע איינריכטונגען פון דער יידישער באפעלקערונג און, פאקטיש אָדער אפילו אויך רעכטלעך, געהאט דעם נאציאָנאלן קאָנטראָל איבער דעם יידישן יחיד. דאָס איז שוין איצט מער ניט דער פאל. אָבער די קאָנצענטרירטקייט גופא אין דער צעשפּרייטונג איז שוין אליין אויך אן אויסערסט וויכטיקער פראָפילאקטישער ווערמיטל קעגן אסימילאציע און א מעכטיקער פאקטאָר פון נאציאָנאל־קולטורעלן לעבן.

פון אן אנדער זייט ווידער מוז מען נעמען אין באטראכט, אז הגם געאָגראפיש זיינען יידן קעגנווערטיק ווייט מער צעשפּרייט איבער דער וועלט ווי ווען עס איז פריער, דארף מען אָבער די אָפּגעזונדערטקייט פון די פארשידענע יידישע ישובים מעסטן נישט לויט דער צאָל קילאָמעטרען אָדער מיילן צווישן זיי, נאָר לויט זייערע קאָמוניקאציע־מיטלען צווישן זיך. און אין דער הינזיכט זיינען איצט פאריז, לאָנדאָן, ניו־יאָרק, מעקסיקא, בוענאָס־איירעס, יאָהאנעסבורג, מעלבורן, א. א. וו. א סך נענטער צווישן זיך ווי למשל מיט הונדערט יאָר צוריק מינסק, ווילנע, ווארשע, בארדיטשעוו, לעמבערג אָדער פראג. א בוך, א בריוו גייט פון איין ברעג וועלט אויף דעם אנדערן מיט געוויינלעכער פּאָסט אין צוויי וואָכן, מיט לופטפּאָסט א צוויי דריי טעג; וועגן טעלעגראמעס, טעלעפאָן און ראדיאָ איז שוין אָפּגערעדט. מיר זיינען א סך ווייטער צעוואָרפן איבער דער וועלט, אָבער די קאָמוניקאציע־מיטלען זיינען געוואָרן אָן אן ערך לייכטערע, שנעלערע און אינטענסיווערע. און דער יידישער לשון גופא קען איצט זיין א פארבינדונגס־מיטל צווישן די יידישע קיבוצים פון אייראָפּע, אמעריקע, אפריקע און אויסטראליע מערער ווי אמאָל צווישן ווארשע, פאריז און לאָנדאָן.

מען דארף נאָך צוגעבן, אז דער פאקט, וואָס די יידישע קולטור ווערט קעגנווערטיק געשאפן אין אלע עקן וועלט, עפנט פאר איר די ווייטסטע האָריזאָנטן און ווערט פאר איר א קוואל ניט אויסצושעפּן פון גייסטיקער רייכקייט: זי מיידט אויס די געפאר ארונטערצופאלן אונטער דעם איינפלוס פון איין באשטימטער ניט־יידישער קולטור, זי קען ווערן אן אָריגינעל־יידישער וועלט־באנעם, אן אָריגינעל־יידישער סינטעז

פון דער וועלטקולטור; זי קען ווערן א סך פילזייטיקער, רייכער אין געדאנקען, בילדער, קלאַנגען און שטרעמונגען, מיט איין וואָרט, קוואַליטאַטיוו אַן אַן ערך העכער, און ממילא אויך מער אינטערעסאַנט, צוציענדיקער און לעבנס־פעאיקער, ווי ווען דאָס יידיש לעבן וואָלט געווען געבליבן איינגעצאַמט אין די ד׳ אמות פון איין מדינה.

**
*

איך האָב זיך אביסל לענגער אָפּגעשטעלט אויף די קעגנזעצלעכע, סתירותדיקע ווירקונגען, וואָס די צעשפּרייטקייט אונדזערע האָט, אָדער קען האָבן אויף אונדזער נאַציאָנאַל־קולטורעלן לעבן. דאָס זעלביקע קען מען איינגעפינען, ווען מען פאַרטראַכט זיך איבער כל המינים אנדערע פאַקטאָרן, וואָס ווירקן אויף אונדזער קולטור און אויף אונדזער נאַציאָנאַלן גורל. איך וועל זיך דאָ באַגנוגענען בלויז מיט גרויסע שטריכן, מיט ראשי־פּרקים, ודיו לחכימא ברמיזא.

געוויס איז די יידישע ע מ אַ נ צ י פּ אַ צ י ע געקומען אלס רעזולטאַט פון די אינדיווידואַליסטישע רעוואָלוציעס, וואָס האָבן דעריבער געגעבן בירגערלעכע גלייכבארעכטיקונג דעם יידישן יחיד, אָבער קיין שום נאַציאָנאַלע רעכט ניט — די יידן אלס פאָלק. די אינדיווידואַליסטישע געזעלשאַפט גופא איז אָבער אין איר אנטוויקלונג געצוווּנגען כסדר זיך אָפּצוזאָגן פון איר פּרימיטיוון ליבעראַלן אינדיווידואַליזם און דערלאָזן אין זיך אַלץ מער די אנטשטייאונג, די אנטוויקלונג און די טעטיקייט פון פאַרשידענע, פריער פאַר איר „אפּיקורסישע” קאָלעקטיוון, ווי אַרבעטער־יוניאָנס, פאַרבאַנדן פון קאָנסום־פאַראיינען, פון פאָלקס־בענק, פון פּראָפעסיאָנעלע פאַראייניקונגען, ווער רעדט שוין וועגן כל המינים פאַראייניקונגען אויפן גייסטיקן געביט. עס איז שוין במילא ניטאָ מער קיין פּרינציפּיעלע שטערונגען פאַר נאַציאָנאַל־קולטורעלע פאַראייניקונגען און זייערע פאַרבאַנדן.

געוויס איז די וו ע ל ט ל ע כ ק יי ט פון מאָדערנעם לעבן־שטייגער א גרויסער געפאַר פאַר אונדזער נאַציאָנאַלן קיום. אָבער עס איז שוין אוועק די צייט, ווען פון איין זייט איז יידישקייט געווען אידענטיפיצירט מיט תרי״ג מצוות, און פון דער צווייטער האָט מען הפקרות געהאַלטן פאַר א סינאָנים פון פּראָגרעס. פאַרקערט, די סעקולאַריזאַציע פון אונדזער לעבן, באַפרייענדיק דעם געדאַנק פון די פּענטעס, וואָס האָבן אים ניט געלאָזט זיך נאָרמאַל אנטוויקלען, האָט אים דערלויבט, אונטער די אָנגעוואַקסענע

שאַלעכצן, צו געפינען אין אונדזער נאַציאָנאַלער, און טאַקע אויך רעלי־גיעזער ירושה אַזעלכע גרויסע קולטורעלע אוצרות, אַזעלכע טיף מענטש־לעכע קוואַלן און אַזעלכע הויכע סאָציאַלע אידעאַלן, וואָס מיט זיי קען אונדזער פאָלק לעבן און שאַפן נייע קולטורעלע ווערטן אַזוי לאַנג, ווי עס וועלן מיט זייערע נאַציאָנאַלע קולטורן לעבן פעלקער אויף דער וועלט. די וועלטלעכקייט, די יפיפותו של יפת, קען אפשר די צדקתו של שם מאַכן נאָך שענער, פּלאַסטישער, קלאָרער און צוציענדיקער.

און די אורבאַניזאַציע פון דער יידישער באַפעלקערונג, וואָס האָט צעשטערט דעם טראַדיציאָנעלן יידישן לעבנסשטייגער און גע־שאַפן צענטערן פון הונדערטער טויזנטער יידישע איינוווינער אין די גרויסע שטעט, האָט דען ניט דווקא זי מעגלעך געמאַכט דעם אויפבלי פון דער מאָדערנער יידישער קולטור: פּרעסע, טעאַטער, ליטעראַטור, קונסט, גע־זעלשאַפטלעכע שטרעמונגען א. א. וו.?

אויך די אינדוסטריאַליזאַציע איז טאַקע א פאַק־טאָר פון אסימילאַציע; אָבער אויך אין דער הינזיכט, ווי ביי דער געאָגראַ־פישער צעשפּרייטונג פון אונדזער פאָלק, האָט זיך אונדזער פאָלק, איבער־גייענדיק צו מער פּראָדוקטיווע פּרנסות, בדרך כלל ניט צעשפּליטערט אין דער אַלגעמיינער עקאָנאָמיק, נאָר ווילנדיק אָדער ניט, באַוווסטזיניק אָדער אינסטינקטיוו, זיך קאָנצענטרירט בעיקר אין די אַזוי גערופענע „יידישע" פאַכן, אין מיטעלע און קלענערע אונטערנעמונגען, וווּ זיי ווערן לחלוטין ניט בטל בששים, נאָר וווּ זיי באַטרעפן א וויכטיקן ברוכטייל, אָפט אפילו אַלע הונדערט פּראָצענט פון די אַרבעטנדיקע; און דאָס ווידער האָט זיי געגעבן און גיט זיי די מעגלעכקייט איינצוהאַלטן אויך זייער יידישן לשון דעם גאַנצן טאָג ביי דער אַרבעט, צו שאַפן מעכטיקע פּראָפעסיאָנעלע פאַראייניקונגען און סאָציאַל־קולטורעלע איינריכטונגען, דורכגעדרונגענע מיט א יידיש־נאַציאָנאַלער געזינונג. דאָס, וואָס דער יידישער אַרבעטער איז באַשעפטיקט אין שניידער־וואַרשטאַט און ניט אין קוילן־גרוב — וואָס געוויסע יידישע אַרבעטער־טעאָרעטיקער האָבן געהאַלטן פאַר א נאַציאָנאַלן אומגליק — איז אַזוי אָט גראָד א וויכטיקער שטיצפּונקט קעגן אסימילאַ־ציע, פאַר אונדזער נאַציאָנאַלן קיום.

דאָס גלייכן די „אַמעריקאַניזירונג" פון אונדזער פאָלק איז אויך גאָרניט אַזא איינפאַכע זאַך. געוויס לייגט דער שמעלץ־טאָפּ אַרויף זיין שטעמפּל אויף אַלע אַמעריקאַנער איינוווינער, פון וועלכן פאָלק זיי זאָלן ניט שטאַמען. היינט אָבער זעט מען שוין, אַז פונדעסט־וועגן זיינען פאַראַן אַמעריקאַנער אירלענדער און אַמעריקאַנער דייטשן,

אַמעריקאַנער איטאַליענער און אַמעריקאַנער יידן א. א. וו. אַזוי אַז מען רעדט שוין פון די פאַראייניקטע שטאַטן ווי פון אַ לאַנד פון הוילע נאַ־ציאָנאַלע מינדערהייטן. ספּעציעל בנוגע יידיש איז געוויס ריכטיק, אַז קוואַנטיטאַטיוו האָט יידיש אין אַמעריקע צו פאַרצייכענען אַ צוריקגאַנג אין פאַרגלייך מיט דעם פּעריאָד פון דער מאַסן־אימיגראַציע: ס׳איז קלע־נער די צאָל וואָס רעדן יידיש, וואָס לייענען יידיש (איך בין ניט זיכער בנוגע די, וואָס שרייבן יידיש), ס׳איז קלענער דער טיראַזש פון דער יידישער פּרעסע א. א. וו. ווער קען אָבער לייקענען, אַז ק וו אַ ל י ט אַ־ט י וו שטייט איצט יידיש (שפּראַך, ליטעראַטור, קונסט, וויסנשאַפט א. א. וו.) אָן אַן ערך העכער ווי מיט 50 יאָר צוריק, אַז דער קאָנסומענט פון יידיש איז איצט אַ מער אינטעליגענטער, אַז אין דער יידישער קול־טור קען איצט אַ יידישער מענטש אַ סך בעסער און פילזייטיקער באַפרי־דיקן זיינע גייסטיקע באַדערפעגישן ווי דעמאָלט? און אָט דער קוואַלי־טאַטיווער אויפשטייג פון יידיש באַטייט ממילא אַ וווּקס פון דער צוצי־אונגס־קראַפט אירער פאַרן יידישן מענטשן און דורכדעם טאַקע אויך אַ פאַקטאָר פון וואַקסנדיקן ווידערשטאַנד קעגן דעם קוואַנטיטאַטיוון צוריק־גאַנג פון לייענער, טעאַטער־באַזוכער א. ד. גל.

דערצו דאַרף נאָך צוגעגעבן ווערן אָט וואָס: ניט קיין למדנים און ניט קיין „געבאָלדערטע” האָבן מיט פופציק יאָר צוריק געוואַנדערט עבר לים; דער ערשטער דור פון דער מאַסן־אימיגראַציע איז באַשטאַנען בעיקר פון אַרבעטנדיקע, סאָציאַל־עקאָנאָמיש שעפּערישע, אָבער קולטורעל גאַנץ פּרימיטיווע עלעמענטן. דער צווייטער דור, אויפגעהאָדוועט שוין אין אַמעריקע, האָט פאַר דער יידישער אַזוי צו זאָגן „קולטור” פון זייערע טאַטעס נאַטירלעך קיין גרויס ליבשאַפט און קיין גרויס דרך־ארץ ניט גע־האַט און ניט געקענט האָבן, און האָט יידיש פאַרוואָרפן און לפחות שפּראַכלעך זיך אַסימילירט. דער דריטער דור אָבער, דער יינגסטער, זעט שוין פאַר זיך גאָר אַן אַנדערע יידישע קולטור; און ביי דער אויפוואַכונג פון נאַציאָנאַלן באַוווּסטזיין אין אַמעריקאַנער יידנטום אַ דאַנק דער היט־לער־קאַטאַסטראָפע פון איין זייט און די געשעענישן אין פּאַלעסטינע פון דער אַנדערער, קען ער גראַד שאַפן אַ גינסטיקן באָדן פאַר אַן אויפבלי פון יידישער קולטור אין אַמעריקע.

**
*

איך האָב דאָ דערמאָנט מיט אַ וואָרט פּ אַ ל ע ס ט י נ ע. און טאַקע אויך אָט דער אויסערסט וויכטיקער און אַקטועלער, הגם

זייער דעליקאַטער ענין מוז דאָ גענומען ווערן אין באַטראַכט. אויך דאָ איז די זאַך גאָרניט אַזוי איינפאַך, און אויך דאָ געפינען מיר סתירותדיקע טענדענצן.

איך בין דורכאויס מסכים מיט די, וואָס זעען אין אַ יידישער מדינה אַ באַזונדער וויכטיקן שוץ־מויער קעגן אַסימילאַציע, ניט נאָר אין דער דאָזיקער מדינה גופא (וואָס איז אַ זעלבסטפאַרשטענדלעכע זאַך), נאָר אויך אין די לענדער פון אַזוי־גערופענעם גלות; דער פאַקט גופא פון דער עקזיסטענץ פון אַזאַ מדינה שוואַכט אָפּ דעם מינדערווערטיקייט־קאָמפּלעקס ביי יידן אויך אין אַנדערע לענדער און שטאַרקט ביי זיי דאָס נאַציאָנאַלע געפיל און דעם נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין; אַ חוץ דעם, די יידישע קולטור, וואָס ווערט פריי געשאַפן אין דער יידישער מדינה, בלייבט דאָך ניט איינגעצאַמט אין די גרענעצן פון דער מדינה, נאָר איז מסוגל אויך גייס־טיק צו שפּייזן דאָס יידישע פאָלק אין חוץ־לאָרץ.

אָבער אויך מיט דער יידישער מדינה איז ניט אַלץ כולו תכלית. דאָס, וואָס די נאַציאָנאַלע שפּראַך אין ישראל איז העברעאיש, בעת אין חוץ־לאָרץ איז די נאַציאָנאַלע שפּראַך יידיש, שטעלט אויף אַ גייסטיקע מחיצה צווישן דער יידישער מדינה און דעם צעשפּרייטן יידישן פאָלק, שטערט די פיל־מיליאָנענדיקע יידישע באַפעלקערונג אין חוץ־לאָרץ פריי צו גע־ניסן פון דער יידישער קולטור, וואָס ווערט געשאַפן אין מדינת ישראל, און שטערט די לעצטע צו ציען פריי די יניקה פון דעם יידישן לעבן און שאַפן אין חוץ־לאָרץ. אַ חוץ דעם, דאָס וואָס אַ קליינע, קיינעם ניט באַ־פרידיקנדיקע יידישע מדינה ווערט געשאַפן אין בלוטיקן און פאַרביטערטן קאַמף קעגן דער אַראַבישער וועלט, און וואָס דער דאָזיקער קאַמף, מיט פאַרשידענע עפּיזאָדן און איבעררייסן, קען אָנהאַלטן לאַנגע צייטן, שאַפט די געפאַר, אַז די דאָזיקע יידישע באַפעלקערונג זאָל אָננעמען אַ שאָוויי־ניסטישן, מיליטאַריזירטן און אפשר אויך טאָטאַליסטישן כאַראַקטער, און זאָל אויף אַזאַ אופן זיך אָפּרייסן פון דער טויזנטיאָריקער יידישער גייס־טיקער טראַדיציע. דאָס וואָלט געווען אַ נייער מין אַסימילאַציע, ניט אַן אַסימילאַציע פון יידישן יחיד צו די אַרומיקע ניט־יידישע יחידים, נאָר אַן אַסימילאַציע פון דאָרטיקן יידישן כלל צום כאַראַקטער פון פיל אַנדערע קריגערישע שבטים און פעלקער; מען וואָלט דאָרטן רעדן גראַד עברית מיט הברה ספרדית, אָבער דאָס וואָס מען וואָלט טראַכטן און זאָגן און טאָן, וואָלט אַזוי אָט ניט געווען יידיש. איך רעד שוין ניט וועגן דער שעדלעכקייט פון דער אילוזיע, וואָס קען זיך שאַפן אין ברייטע יידישע קרייזן, אַז מיט אַ קליינער יידישער מדינה אליין איז שוין געזיכערט אונ־

דזער נאַציאָנאַלער קיום אין דער וועלט, און אַז מען מעג דעריבער אָפּ־שוואַכן דעם כסדרדיקן האַרטנעקיקן קאַמף פאַר אונדזער נאַציאָנאַלער קול־טור אין די תפוצות ישראל.

***

פול מיט קעגנזעצלעכע טענדענצן איז דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן, נאָר טאַקע אַ דאַנק דעם איז דאָ אין לעבן אַ פּלאַץ פאַר דער ווירקונג פון באַוווּסטזיניקן און אָרגאַניזירטן ווילן פון יחידים און קאָלעקטיוון, קלאַסן און פעלקער. ביי געגעבענע אָביעקטיווע באַדינגונגען איז טאַקע ניט אַלץ מעגלעך, אָבער אַ דאַנק דעם קאַמף פון די קעגנזעצלעכע טענדענצן, זיינען ביי די געגעבענע אָביעקטיווע באַדינ־גונגען אָפט פאַראַן פאַרשידענע מעגלעכקייטן לויט דער אָדער יענער קאָאָר־דינאַציע פון די קעגנזעצלעכע טענדענצן, און דאָ קען דער באַוווּסטזיניקער אָרגאַניזירטער ווילן, זיך אַריינמישנדיק אין קאַמף פון די פאַרשידענע טענדענצן, אָפט דעציידירן, וועלכע מעגלעכקייט זאָל פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ ווירקלעכקייט. די אמתע מענטשלעכע געשיכטע איז אייגנטלעך טאַקע די געשיכטע פון דעם, ווי אַזוי דער באַוווּסטזיניקער מענטשלעכער ווילן האָט געוויסע היסטאָרישע מעגלעכקייטן פאַרוואַנדלט אין אַ ווירק־לעכקייט.

און טאַקע ווייל פול מיט סתירותדיקע טענדענצן איז אונדזער יידיש לעבן, ווייל פון איין זייט לויערן אויף אונדזער נאַציאָנאַלן קיום און אונדזער קולטור פאַרשידענע געפאַרן, און פון דער אַנדערער עפענען זיך פאַרשידענע מעגלעכקייטן פון ווייטערדיקן נאַציאָנאַל־קולטורעלן המשך, טאַקע אַ דאַנק דעם קען אונדזער באַוווּסטזיניקער און אָרגאַניזירטער ווילן אין אַ ברייטער מאָס ווירקן אויף דעם ווייטערדיקן גורל פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום און אונדזער קולטור. און טאַקע צוליב דעם איז אונדזער נאַציאָנאַלער חוב, באַוווּסטזיניק און אָרגאַניזירט זיך אַריינצומישן אין דעם שטרייט פון די פאַרשידענע היסטאָרישע טענדענצן. די אויפגאַבע פון אונדזער קאָנגרעס איז טאַקע: דעם ווילן אונדזערן, ווייטער צו אַנט־וויקלען אונדזער יידישע קולטור, באַוווּסטזיניק צו אָרגאַניזירן. דערצו איז קודם כל נויטיק אַ קלאָרער דין וחשבון פון די פאַרשידענע היסטאָרישע טענדענצן, וואָס זיינען אונדז גינסטיק אָדער אומגינסטיק, און ציען דער־נאָך פון דעם די פּראַקטישע קאָנסעקווענצן.

דאָ איצט וויל איך מאכן נאָר די וויכטיקסטע קורצע אויספירן:

ערשטנס, אן אטמאָספער פון פרייהייט איז פאר דער יידישער קול־טור, אפשר נאָך מער ווי פאר דער קולטור פון אנדערע פעלקער, א לעבנס־באדינג ווי לופט צום אָטעמען. אָבער צוליב דער צעשפּרייטקייט פון אונדזער פאָלק איז פרייהייט אליין ניט גענוג; ביי א צעשפּליטערונג פון דער יידישער באפעלקערונג קען די פרייהייט גופא ווערן א מעכטיקער פאקטאָר פון אסימילאציע. צו פרייהייט איז נויטווענדיק אין יעדן לאנד קאָנצענטרירטקייט, קאָנצענטרירטקייט פון דער יידישער באפעלקערונג און אין יעדן קיבוץ קאָנצענטרירטקייט פון די יידישע נאַציאָנאלע כוחות. די טויזנטיאָריקע דערפארונג פון אונדזער פאָלק ווייזט אונדז, אז די ווירקזאמסטע פאָרם פון אזא כוחות־קאָנצענטרירונג איז די יידישע קהילה און פאַרבאַנדן פון קהילות. ביי היינטיקער צייט קען דאָס ניט זיין א רעליגיעזע קהילה, וואָס וואָלט אָפּגעשטויסן פון זיך דעם יידישן פריי־דענקער, און אויך ניט א וועלטלעכע קהילה, וואָס וואָלט אָפּגעשטויסן דעם אָרטאָדאָקסיש־רעליגיעזן יידן, נאָר א נאַציאָנאַלע קהילה, וואָס זאָל ארייננעמען פארשידענע עלעמענטן פון דער יידישער באפעלקערונג און זאָל העלפן צופרידנשטעלן זייערע קולטורעלע באדערפענישן לויט זייערע ווונטשן און לויט זייער פּראָפּאָרץ אין דער באפעלקערונג. אין די קהילות גופא און אין דעם קהילות־פאַרבאנד פון לאנד, אָדער אפילו פון א גרופּע לענדער (דערמאָנט זיך דעם ועד ארבע הארצות) קענען און דארפן פארשידענע ריכטונגען קעמפן פאר זייערע איבערצייגונגען, אָבער נאָר אין זיי. ווו נאָר מעגלעך דארפן דעריבער אומעטום געגרינדעט ווערן נאציאָנאלע קהילות, און די אָנגעהעריקייט צו זיי דארף פאר דער גאנצער יידישער באפעלקע־רונג ווערן א מאָראלישער חוב. אזעלכע מאָראליש־אָבליגאטאָרישע קהילות וואָלטן אויף אלע געביטן פון קולטור־לעבן (שול־וועזן, ליטעראַ־טור, טעאטער, וויסנשאפט, קונסט), געקענט זיין דער ווירקזאמסטער כוח קעגן אסימילאציע און פאר דער אנטוויקלונג פון אונדזער נאַציאָנאלער קולטור.

און צווייטנס, אויפן קולטור־געביט מוזן ווי ווייט מעגלעך פאַר־שטארקט ווערן די גייסטיקע פעדים צווישן די פארשידענע יידישע קיבוצים: רעגיאָנאלע און אלוועלטלעכע קולטור־קאָנגרעסן, פארלאגן, פאָרשונג־צענטרען, ליטעראַ־טור, קונסט, און דערציאונג־צענטרען א. א. וו. אין איינצל גענומען, וויל איך דערביי אונטערשטרייכן די נויטיקייט אויפצוהאלטן און צו פאר־

פעסטיקן דעם גייסטיקן בריק צווישן דעם קולטור־לעבן פון ישוב אין מדינת ישראל און דעם קולטור־לעבן פון די תפוצות ישראל: דאָס איז פארביידן נויטווענדיק, נויטווענדיק פארן קיום פון יידישן פאָלק. עס איז נויטיק ווי ווייט מעגלעך אָפּצושוואכן די מחיצה צווישן יידיש און עברית. צוליב אָפּאָרטוניסטישע צוועקן טאָרן מיר בשום אופן ניט פאר־בייטן אין יידיש אונדזער העברעאישן אלף־בית אויף א לאטייניש, ווי דאָס האָבן געוואָלט געוויסע יידישיסטן; מען דארף אויך ניט פארווארפן דעם העברעאישן אויסלייג פון העברעאישע ווערטער אין יידיש; מען דארף אין יידיש אויפהאלטן און קולטיווירן די העברעאישע וואָקאבלען און אויסדרוקן; מען דארף אין חוץ־לארץ לערנען העברעאיש; דאָס איז אגב נויטיק אויך, כדי אונדזערע פאָלקס־מאסן זאָלן ניט ווערן אָפּגעריסן פון אונדזערע באפרוכפערנדיקע גרויסע אוראלטע קוואלן. און אין מדינת ישראל דארף מען געבן פרייהייט און רעכט דער יידישער שפראך און קולטור; מען דארף דאָרטן לערנען יידיש; מען דארף באפרוכפערן דאָס נייע העברעאיש מיט די פאָלקסטימלעכע ווערטער, אויסדרוקן, שפריכ־ווערטער, גלייכווערטלעך, בילדער, לידער א. א. וו. פון יידיש; דאָס איז איבעריקנס נויטיק פאר דעם נייעם העברעאיש גופא, כדי עס זאָל ניט זיין אזא געקינסטלטע, נאָר א מער נאטירלעכע, פאָלקסטימלעכע שפראך.

מיר וועלן טאקע אויך ווייטער רעדן צוויי שפראכן, א געוויסער ריס וועט דורכדעם ביי אונדז בלייבן, אָבער אויף אזא אופן וועלן מיר דאָך בלייבן איין לעבעדיק יידיש פאָלק.

„צוקונפט”, אפריל 1949.

די פערספעקטיוון פון יידישן קיום

אין איראָפּע

די ראָלע, וואָס דאָס איראָפּעאישע יידנטום האָט אין משך פון קנאַפּע טויזנט יאָר געשפּילט אין דער געשיכטע פון אונדזער פאָלק, איז איין מאָל פאַר אַלעמאָל פאַרענדיקט. אין דער הינזיכט זיינען קיין שום אילוזיעס מער ניט מעגלעך: דאָ האָט היטלער אָפּגעהאַלטן אַן ענדגילטיקן נצחון. די פראַגע איז נאָר: צי איז בכלל פאַראַן אַ וועלכע ניט איז צוקונפט פאַר אַ יידישן נאַציאָנאַלן לעבן אין איראָפּע.

די פּעסימיסטן האָבן שוין אײַנגאַנצן אַ מאַך געטאָן מיט דער האַנט אויף אונדזער קיום אין איראָפּע און פּראָקלאַמירט דעם לאָזונג פון יציאת איראָפּע אויך פון דעם לעצטן ביסל שארית הפליטה. די אָפּטימיסטן ווידער, אָנווייזנדיק אַז אַפילו נאָכן בלוטיקן מבול זיינען אין איראָפּע געבליבן ניט ווייניקער ווי אַן ערך פיר מיליאָן יידן (קיין גענויע ציפערן זיינען ניט פאַראַן), אַז אַפילו חוץ ראַטן־פאַרבאַנד זיינען נאָך אויך אין איראָפּע געבליבן ניט ווייניקער ווי צוויי מיליאָן יידן, אַז אין פּאַריז „שפּרודלט” אַ נאַציאָנאַל יידיש לעבן מיט יידישער קולטור, ליטעראַטור, פּרעסע, טעאַטער, קונסט, פּאָליטישע פּאַרטייען, כל המינים געזעלשאַפט־לעכע אינסטיטוציעס, בתי־מדרשים און — ווי מען זאָגט — אַפילו חסי־דישע שטיבלעך, ענטפערן מיט טריאומף, ווי יענער חסידישער בחור, די סקעפּטיקער און פּעסימיסטן: „זעסט דאָך”.

להיפּוך אָבער צו די, וואָס שטרעבן צו יציאת איראָפּע, מיין איך אַז אויב די וועלט בכלל וואָלט שטאַרק אָרעמער געוואָרן, ווען אַ נייע וועלט־מלחמה וואָלט אַ סוף געמאַכט צו דער איראָפּעאישער ציוויליזאַ־ציע, איז ריכטיק אויך, אַז אונדזער פאָלק, וואָס איז פיזיש און גייסטיק אויסגעבלוטיקט געוואָרן דורך דער היטלער־קאַטאַסטראָפע, וואָלט נאַציאָ־נאַל נאָך בלאַסער און אָנעמישער געוואָרן, ווען עס זאָל אײַנגאַנצן אָנווערן זיין איראָפּעאישן צווייג. — און פון דער אַנדער זייט, הגם „זעסט דאָך” איז געוויס אַן אויסערסט וויכטיקער אַרגומענט, אָבער כדי ער זאָל זיין

באמת איבערצייגנדיק, דאַרף מען זיך קודם גוט צוקוקן צו דעם, וואָס מען גלויבט צו „זען", באַזונדער נאָך איבער פון דעם, וואָס מען זעט איצט, ווייל מען מאַכן אויספירן אויך בנוגע די אויסזיכטן אויף ווייטער, בנוגע דער צוקונפט. קוקט מען זיך צו נענטער צו דער שארית הפליטה אין אייראָפּע, זעט מען, אז פון די פיר מיליאָנען אייראָפּעאישע יידן געפינט זיך אומגעפער א העלפט אין ראַטן־פאַרבאַנד, ד. ה. זיינען פון יידישן פאָלק אָפּגעזונדערט שטאַרקער ווי, לויט דער יידישער לעגענדע, די עשרת השבטים דורכן טייך סמבטיון, און זיין נאַציאָנאַלע צוקונפט איז אין בעסטן פאַל פאַרהילט מיט א געדיכטן טונקעלן נעפּל. מען זעט ווייטער, אז פון דעם רעשט אייראָפּעאישע יידן געפינט זיך ווידער דער נאַציאָנאַל וויכטיקסטער טייל אין די סאָוויעטישע סאַטעליטן־מלוכות (רומעניע, פּוילן, אונגאַרן א. א. וו.) און זוכט פון דאָרטן צו אַנטלויפן, און אז די וואָס זיינען געצוווּנגען דאָרטן צו פאַרבלייבן, וועלן מסתמא אין דער גאָר נאָענטער צוקונפט טיילן דעם גורל פון זייערע ברידער אין ראַטן־פאַר־באַנד. און אפילו אין פּאַריז, וואָס בעיקר אויף אים איז געבויט דער גאַנצער אָפּטימיזם (שטעלט אייך נאָר פאָר, ווי וואָלטן די פּערספּעקטיוון אויסגעזען אָן פּאַריז), איז דאָס יידישע לעבן אויך גאָרניט אזוי „שפּרודל־דיק" ווי דאָס שיינט אין פלוג: יידיש און יידישקייט האַלט זיך אין פּאַריז כמעט אויסשליסלעך א דאַנק די אָנגעלאָפענע יידישע שרייבער, פּובלי־ציסטן, געזעלשאַפטלעכע טוער און מאַסן עמך־מענטשן, וואָס האָבן זיך געראַטעוועט פון די דייטשע לאַגערן און פון אייראָפּעאישן מזרח, פון וועלכע דער ווייט גרעסטער טייל האָט זיך נאָך ניט איינגעלעבט אין פראַנקרייך, און וואָס א סך פון זיי שטרעבן צו פאָרן קיין ארץ ישראל אָדער אויף יענער זייט אָקעאַן און צום טייל פאָרן זיך באמת כסדר פאַר־נאַנדער. דער קנאַפּע צוויי־הונדערט־טויזנטדיקער יידישער קיבוץ פון פּאַ־ריז פאַרמאָגט ניט קיין טאָג־שול פאַר יידישע קינדער; די יידישע יוגנט אסימילירט זיך מיט אן אויסערגעוויינלעך ראַשן טעמפּאָ, רעדט ניט קיין יידיש און העלפט אפילו אסימילירן די עלטערן. ווי עס קען און וועט אפשר אויסזען דער פראַנצויזישער יידישער ישוב, ווען עס וועט אויפהערן דער צופלוס פון מזרח, קען מען זיך מאַכן א שטיקל באַגריף לויט דעם, וואָס מען „זעט" שוין איצט אין ענגלאַנד; פראַנקרייך איז בשום אופן ניט ווייניקער אסימילירנדיק ווי ענגלאַנד; זייער מעגלעך, אז נאָך מער.

**
*

אין אמתן איז די פראגע וועגן די נאציאנאלע פערספעקטיוון פון אייראפעאישן יידנטום אן אן ערך מער קאמפליצירט.

דער ווייטערדיקער גורל פון יידישן קיבוץ אין אייראפע איז אפהענגיק פון א גאנצער ריי פארשידנארטיקע אויסערלעכע און אינערלעך־יידישע פאקטארן, וואס זיינען דערביי אין א שטארקער מאס נאך ענג פארבונדן איינע מיט די אנדערע. פאראויסזען זייער אלעמענס צוקונפטיקע אנטוויקלונג און בארעכענען דעם גענויעם רעזולטאט פון זייער געמיינזאמער ווירקונג אויף דעם ווייטערדיקן יידישן קיום אין אייראפע איז, פארשטייט זיך, לחלוטין אוממעגלעך. איך האלט אבער, אז פונאנדערקלייבן זיך אין זיי אפילו נאר ווי ווייט מעגלעך האט אויך א געוויסן ווערט. לאמיר דעריבער אביסל נענטער באטראכטן אייניקע וויכטיקערע אספעקטן פון אונדזער פראבלעם.

קודם כל איז די צוקונפט פון אייראפעאישן יידנטום אפהענגיק פון דער צ א ל יידן אין די אייראפעאישע לענדער. ווען די איצטיקע קלייניע צאל זייערע זאל נאך באדייטנדיק קלענער ווערן, וועט שוין קיין נאציאנאל יידיש לעבן אין אייראפע, דערהויפט נאך אין מערב־אייראפע, ניט מעגלעך זיין: דאס לעצטע ביסל דארטיקע יידן וועט שוין פארוואנדלט ווערן אין אן אפגעדארטן צווייג פון יידישן שטאם. און די צאל דארטיקע יידן הענגט אפ אין דער נאענטסטער צוקונפט בעיקר פון דעם, צי אייראפע וועט אויסמיידן א נייע וועלט־מלחמה אדער ניט. זאל אייראפע ח״ו ווידער ווערן דער טעאטער פון א וועלט־מלחמה, קען מען האלטן פאר זיכער, אז דאס וועט באדייטן א סוף פון אייראפעאישן יידנטום. און דעריבער ניט בלויז אלס מענטשן, אלס סאציאליסטן, דעמאקראטן, פאציפיסטן א. א. וו., נאר טאקע אלס יידן זיינען מיר פאראינטערעסירט אין דעם וועלט־פרידן, און צוזאמען מיט אלע עלעמענטן אין דער וועלט, וואס שטרעבן צו אינטערנאציאנאלן פרידן, דארפן אויך מיר, און קודם כל מיר, אנשטרענגען אלע אונדזערע כוחות, דער וועלט־פרידן זאל ניט געשטערט ווערן. ירמיהו הנביא האט געשריבן צו די יידן אין בבל: „ודרו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה, כי בשלומה גם לכם שלום״, און דאס איז היינט ניט ווייניקער ריכטיק ווי דעמאלט.

וועט א נייע וועלט־מלחמה אויסגעמיטן ווערן, דאן מיין איך, וועט שוין אין מערב פון „אייזערנעם פארהאנג״ ניט זיין וואס מורא צו האבן פאר א פ י ז י ש ע ר פארניכטונג פון באדייטנדיקע טיילן פון אונדזער פאלק. צום מזרח פון „פארהאנג״ וואלט א געוואלטזאמע סאציאל־פאליטישע איבערקערעניש אויך געקענט ברענגען מיט זיך שרעקלעכע שחיטות

פון יידן; עס איז אָבער שווער זיך פאָרצושטעלן אזא געוואַלטזאַמע אי־בערקערעניש אָן א נייער וועלט־מלחמה. ביי א פרידלעכער ווייטערדיקער אנטוויקלונג פון אייראָפּע וועט בכן דער פיזישער באשטאנד פון אייראָ־פּעאישן יידנטום (וועגן אסימילאציע וועט די רייד זיין שפּעטער) אָפּהענ־גען פון דער נ א ט י ר ל ע כ ע ר באוועגונג פון דער יידישער באַ־פעלקערונג, ד. ה. פון דער יידישער געבורטיקייט און שטאַרביקייט, און פון די יידישע וואנדערונגען פון לאנד צו לאנד.

די נאטירלעכע שטאַרביקייט איז ביי די אייראָפּעאישע יידן א פאַר־הּעלטנישמעסיק קליינע, און אין דעם פרט קענען מיר קוקן אין דער צו־קונפט אָן באזונדערע דאגות. גאָר אנדערש איז מיט דער ג ע ב ו ר ־ ט י ק יי ט. איך ווייס, אז עס איז א זייער ניט פּאָפּולערער ענין צו רעדן וועגן „קינדלען", דערהויפּט צו רעדן וועגן דעם פאר אָן עולם, וואָס געהערט צום אזוי־גערופענעם „אינטעליגענטישן פּראָלעטאריאט", אָט דעם אזוי צו זאָגן געשוואָרענעם אָנהענגער פון נעאָ־מאַלטוזיאניזם. וועגן דעם דיסקוטירט מען אפילו ניט, מען פטרט אָפּ דעם ענין פשוט מיט א שמייכל אָדער מיט א צווייפלהאַפטיקן וויץ. וואָס זאָל איך אָבער טאָן? —אלס פאכמאן ווייס איך, אז ביי דער איצטיקער צו קליינער גע־בורטיקייט וועט דאָס יידנטום אין די מערב לענדער ראש איינגעשרומפּט ווערן פון דור צו דור; און אויב פארן יידישן פאָלק אין אמעריקע, א דאנק זיין איצטיקער גרויסער צאָל, איז דאָס אויך א גרויסע געפאר, אָבער דאָך ניט קיין אוממיטלבארע, איז עס פאר די אָן אַן ערך קלענערע יידישע ישובים אין מערב־אייראָפּע בוכשטעבלעך א פראגע פון זיין אָדער ניט זיין שוין אין די נאָענטסטע צוויי־דריי דורות. איך האָב וועגן דעם שוין ניט איינמאָל געשריבן אויספירלעכער אין יידיש, אין פראנצויזיש, און ענגליש (*); נאָר ווי קען איך עס דאָ פארשווייגן? עס איז דאָך קלאָר, אז ווען עס זאָל אָנהאלטן די קעגנווערטיקע קנאַפּע געבורטיקייט — ווער רעדט נאָך אז זי זאָל זיך נאָך פארקלענערן — וועלן אלע אנדערע מיטלען און קולטורעלע שאפונגען (קולטור־קאָנגרעסן, פאראייניקונגען, שולן, פּען־קלובן, דיכטונגען, קונסט־אויסשטעלונגען, א. א. וו.) זיין ניט מער ווי א ברכה לבטלה, אָדער בלויז ארבעט פאר צוקונפטיקע היסטאָרישע ארכיוון און ארכעאָלאָגישע מוזייען פון דער פארשוואונדענער יידישער באפעלקע־רונג. כדי דאָס אויסצומיידן, מוז פּאָרקומען א ר א ד י ק א ל ע ע נ ־ ד ע ר ו נ ג אין דער גאנצער איינשטעלונג פון אונדזער פּראָגרעסיווער געזעלשאפט צום יידישן באפעלקערונג־פּראָבלעם.

וואָס איז שייך די וו א נ ד ע ר ו נ ג ע ן, קען מען, ווייזט אויס,

*) זע קאפּיטל: „דער ייד. באַפעלקערונגס־פּראָבלעם נאָך דער 2־טער וועלט-מלחמה".

מיט זיכערקייט רעכענען, אז יעדנפאלס אין משך פון א לאנגער צייט וועלן יידן פון אנדערע קאָנטינענטן קיין אייראָפּע ניט אריינוואנדערן, נאָר פארקערט, אז עס וועט נאָך אָנגיין אן אויסוואנדערונג פון אייראָפּע אין פארשידענע לענדער אויף יענער זייט אָקעאן און קיין ארץ ישראל. דורך וואנדערונגען וועט בכן די יידישע באפעלקערונג ניט גרעסער, נאָר קלענער ווערן. אין מערב־אייראָפּע וועלן פונדעסטוועגן די אבדות דורך אויסוואנדערונג אין אַ געוויסער, הגם ניט קיין גרויסער מאָס, קאָמפּענסירט ווערן דורך איינוואנדערונג, וואָס גייט, און וועט בלי ספק אויך נאָך ווייטער גיין, פון אייראָפּעאישן מזרח.

דאָס וואָס די קליינע יידישע באפעלקערונג פון די פארשידענע מערב־אייראָפּעאישע לענדער איז אין יעדער מדינה ניט צעזייט און צעשפּרייט, ניט צעשטויבט, נאָר קאָנצענטרירט בעיקר אין געוויסע פונקטן, איז אין נאציאָנאלן זין געוויס א וויכטיקער פּאָזיטיווער פאקטאָר; דאָס גיט איר די אָביעקטיווע מעגלעכקייט אין א מאקסימאלער מאָס, לויט אירע באַ־שרענקטע כוחות, זיך נאציאָנאל אויסצולעבן, אויפצוהאלטן איר יידישן לשון און צו שאפן אויך נאציאָנאל־קולטורעלע ווערטן. אָבער אויך אין דער הינזיכט לייגט זיך אויף דעם בילד א ברייטער שאָטן דורכדעם, וואָס דער גרעסטער יידישער צענטער אין מערב־אייראָפּע האָט זיך גראד גע־שאפן אין אזא אויסערגעוויינלעך אסימילירנדיקער סביבה ווי פּאריז.

***

צי איז דער יידישער קיום אין אייראָפּע ס אָ צ י א ל ־ ע ק אָ נ אָ ־ מ י ש געזיכערט? אין דער הינזיכט, אפשר א סך מער ווי אין אלע אנ־דערע, איז די יידישע צוקונפט אָפּהענגיק פון דעם צוקונפטיקן גורל פון אייראָפּע בכלל. וועט אייראָפּע סוף כל סוף קומען צו זיך — און אזוי וועט געוויס געשען, ווען עס זאָל ניט אויסברעכן א נייער קריג, — וועט אויך די יידישע באפעלקערונג זיך קענען עקאָנאָמיש אויסלעבן אין איי־ראָפּע. דערווייל אָבער איז אייראָפּע, מיט קליינע אויסנאמען, סאָציאל־עקאָנאָמיש שרעקלעך צערודערט, און עס וועט נאָך מוזן פארגיין א לענ־גערע צייט, ביז זי וועט אין דער הינזיכט, ווי אין א סך אנדערע, געפינען א צושטאנד פון גלייכגעוויכט. אייראָפּע פיבערט דורך די שרעקלעכע עקאָנאָמישע חורבנות, וואָס האָט מיט זיך געבראכט דער צווייטער וועלט־קריג, דורך דעם כאאָטישן צושטאנד און דער אומזיכערער ווייטערדיקער אנטוויקלונג פון די פארהעלטענישן אין דייטשלאנד, און בעיקר דורך

דעם טיפן סאָציאַל־פּאָליטישן אַנטאַגאָניזם און דעם פאַרביסענעם און אָפענעם געפערלעכן קאַמף צווישן מזרח און מערב. דערביי שטייען אַלע אייראָפּעאישע לענדער, אין אַ גרעסערער אָדער קלענערער מאָס, אין אַ ראַדיקאַלן סאָציאַל־עקאָנאָמישן איבערבוי, צי דאָס זאָל זיין אין די ברוּ־טאַלע פאָרמען פון דעם אייראָפּעאישן מזרח, צי אין די דעמאָקראַטישע ראַמען אויפן ענגלישן שטייגער. ווען אָט דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער בין־השמשות זאָל נאָר ניט ברענגען צו אַ נייעם וועלט־קריג, מיין איך, אַז מען קען מיט אַ געוויסן אָפּטימיזם קוקן אויף דער עקאָנאָמישער צוקונפט פון אייראָפּעאישן יידנטום.

געוויס פעלן אויך דאָ ניט קיין שווארצע שאָטנס. די מלחמה און די נאָך־מלחמהדיקע געשעענישן האָבן געמאַכט אַ תל פון די פאַרמעגנס פון דעם גרעסטן טייל פון דער שארית הפליטה אין אייראָפּע. ביי דעם סאָ־ציאַל־עקאָנאָמישן איבערבוי פון אייראָפּע גייען אונטער פאַרשידענע „לופט־פּרנסות“, פון וועלכע עס האָבן נאָך ניט לאַנג צוריק געלעבט פאַרהעלטנישמעסיק ברייטע שיכטן פון דער יידישער באַפעלקערונג, וואָס ווערן אויף אַזאַ אופן רואינירט. אין דעם עקאָנאָמישן כאַאָס, וואָס הערשט אין פאַרשידענע לענדער, האָבן זיך צווישן יידן אַנטוויקלט געוויסע ניט־געזונטע און צוקונפטלאָזע באַשעפטיקונגען, ווי שפעקולאַציע מיט דעוויזן, שווארצער מאַרק, גרענעץ־שמוגל א. ד. גל. דורך די היטלעריסטישע רצי־חות, פון וועלכע עס האָבן באַזונדער שטאַרק געליטן די יידישע אָרעמע שיכטן, האָט זיך שטאַרק פאַרקלענערט ביי יידן דער אייגנטלעכער פּראָ־לעטאַריאַט, דער קלאַס פון געדונגענע אַרבעטער, וואָס איז באַרופן אין דער נייער געזעלשאַפטלעכער אָרדענונג צו שפּילן גראַד אַ וויכטיקע סאָ־ציאַלע ראָלע.

דאָס אַלץ איז אמת. און פונדעסטוועגן מיין איך, אַז דאָס דאַרף אונדז בשום אופן ניט אַריינוואַרפן אין פּעסימיזם. די ניט־געזונטע דער־שיינונגען אין עקאָנאָמישן לעבן פון דער יידישער באַפעלקערונג זיינען אַ פּועל יוצא פון דער קעגנוואַרטיקער צערודערונג פון דער אייראָפּעאישער עקאָנאָמיק און וועלן בלי ספק פאַרשווינדן צוזאַמען מיט דעם, ווי עס וועט זיך נאָרמאַליזירן דאָס אַלגעמיינעווירטשאַפטלעכע לעבן אין די אייראָ־פּעאישע לענדער. עס קען קוים זיין אַ ספק אין דעם, אַז בדרך כלל קומט איצט פאָר אַ פּראָצעס פון פּראָדוקטיוויזאַציע פון דער יידישער באַפעל־קערונג, באַזונדער אין די לענדער, ווו עס גייט ראש אָן דער אַלגעמיינער סאָציאַלער איבערבוי אויף יסודות פון אַרבעט. עס פאַרשווינדט אינגאַנצן ביי יידן די אַמאָליקע באַציאונג פון אויבן אַראָפּ צו מלאכה; עס גייט אָן

פארקערט, בעיקר ביי דער יוגנט, א דראנג צו ארבעט, און טאקע צו פיי־נער, קוואליפיצירטער ארבעט, וואָס לאָזט פלאַץ פאר פערזענלעכער אינ־טעליגענץ, פאר אינדיווידואליטעט, פאר טאלאנט, אָן וועלכע עס קען זיך קיין שום געזעלשאפטלעכע אָרדענונג ניט באגיין, און א געזעלשאפט גע־בויט אויף ארבעט אוודאי און אוודאי ניט. די טעטיקייט פון „אָרט" אונ־טער דער פירונג פון ד"ר סינגאלאָווסקי איז דאָ אנטקעגנגעקומען אן אמתער לעבנס־באדערפעניש פון דער יידישער באפעלקערונג, און האָט אָפגעשפּילט און שפּילט אויך ווייטער א היסטאָרישע ראָלע אין לעבן פון אונדזער פאָלק.

צי וואָלט דאָס חרוב־געוואָרענע אייראָפּעאישע יידנטום געקענט אין א געזונטער מאָס רעאליזירן אָט דעם איבערגאנג פון לופט־פרנסות צו קוואליפיצירטער פּראָדוקטיווער ארבעט מיט אייגענע כוחות, אָן דער אומגעהויערער מאַטעריעלער הילף פון די פארשידענע יידישע פאָלקס־שיכטן אין אמעריקע און אנדערע טראנסאָקעאנישע לענדער, דערין קען מען שטארק מסופק זיין. יעדנפאלס וואָלט אָט דער פּראָצעס פאָרגעקומען מיט א סך מער פּיין און וואָלט אָנגעגאנגען אָן אן ערך לאנגזאמער ווי איצטער. אמעריקע און אנדערע לענדער מעבר לים האָבן זיך אָבער ברייט אָפּגערופן אויף דעם דרינגענדיקן רוף פון אונדזער עפּאָכע; זיי האָבן אזוי ארום דערפילט און דערפילן א גרויסע נאַציאָנאלע שליחות אין דער קעגנ־ווערטיקער תקופה פון אונדזער געשיכטע.

**
*

א סך געפערלעכער זעט מיר אויס די לאגע אין ק ו ל ט ו ר ע ־ ל ע ר הינזיכט. עס לויערט אויף אונדז די א ס י מ י ל א צ י ע פון אלע זייטן. זי לויערט אויף אונדזערע קינדער, זי לויערט אויף אונדז גופא מצד אונדזערע קינדער. זי לויערט אויף אונדז אין גאס, זי לויערט אין שטוב. זי לויערט אין דער פאָלק־שול, אין מיליטער־דינסט, ביי דער ארבעט, אין געשעפט, ביים אמוזירן זיך, ביים חתונה האָבן, אין אוניווערזיטעט, אין טעאטער, אין קינאָ, אין פּאָליטישן לעבן, אין רעגירונגס־אמטן, אומע־טום. ווי דער תלמודישער מלאך־המות, וואָס איז פול מיט אויגן, טשאַ־טעוועט די אסימילאציע אויף אונדזער נאַציאָנאלן קיום אין אייראָפּע. ווי ראַטעוועט מען זיך פון איר?

נאטירלעך איז די געפאר פון אסימילאציע ניט אומעטום אין איי־ראָפּע גלייך גרויס. זי איז גרעסער דאָרטן, ווו די יידישע באפעלקערונג איז קלענער אין צאָל; ווו זי איז מער צעזייט און צעשפּרייט, ווייניקער

קאָנצענטרירט, טעריטאָריעל און עקאָנאָמיש, ווו זי איז מער אָפּגעזונדערט פון אנדערע יידישע ישובים. זי איז גרעסער אויך דאָרטן, ווו די ניט־יידישע קולטור און דאָס ניט־יידישע לעבן זיינען רייכער און צוציענדיקער. דאָרטן, ווו די ניט־יידישע באפעלקערונג איז נאציאָנאל אייניהייטלעך, איז די געפאר פון אסימילאציע א סך גרעסער ווי אין יענע מקומות, ווו די ניט־יידישע באפעלקערונג געהערט צו פארשידענע פעלקערשאפטן, צו פארשידענע נאציאָנאליטעטן. די געפאר פון אסימילאציע איז שטארק אָפּהענגיק אויך פון סאָציאל־פּאָליטישן רעזשים פון דער מדינה. איך וואָלט אין דעם פּרט אונטערשיידן פינף מינים רעזשימען:

א) א רעזשים א ר ע א ק צ י אָ נ ע ר ע ר, און ממילא אויך אן אנטיסעמיטישער, וואָס שטעלט די יידן אזוי צו זאָגן מחוץ למחנה פון דער גאנצער באפעלקערונג פון לאנד. אונטער אזעלכע רעזשימען האָבן יידן געלעבט אין גאנץ אייראָפּע אין משך פון לאנגע יאָרהונדערטער; און די מחיצה, וואָס האָט אָפּגעזונדערט די יידישע באפעלקערונג פון דער ארומיקער וועלט, האָט נאטירלעך ניט דערלאָזט זי זאָל דורך דער ארו־מיקער וועלט ווערן אסימילירט; זי האָט אָבער גלייכצייטיק באגרענעצט דעם גייסטיקן האָריזאָנט פון דער יידישער באפעלקערונג מיט די מויערן פון מיטלאלטערשן געטאָ; זי האָט קאָנסערווירט, אָדער אזוי צו זאָגן מאָ־רינירט, די יידישקייט, זי האָט אָבער איר ניט געלאָזן גייסטיק וואקסן און אנטוויקלען זיך.

ב) א פיל ווייניק א י נ ד י ו ו י ד ו ע ל ־ ל י ב ע ר א ל ע ר רעזשים, וואָס פאָרט זיך צונויף מיט א פאקטישן אָדער אפילו רעכטלעכן א נ ט י ס ע מ י ט י ז ם. אונטער אומגעפער אזא רעזשים האָבן יידן געלעבט אין 19טן יאָרהונדערט אין פראנקרייך, אין דעם האָהענצאָלערנשן דייטשלאנד, אין דעם צווישן־ביידע־מלחמותדיקן פוילן א. ד. גל. דאָס פאר־לירן דעם יידישן פנים עפּנט דאָ דעם יידישן יחיד ברייטע סאָציאלע און עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן. מאכט טאקע דאָ די אסימילאציע גרויסע פאָר־שריט, בעיקר צווישן די העכערע קלאסן, צווישן דער בורזשואזיע און דער אינטעליגענץ. זיינען דערביי אין לאנד ניטאָ קיין ברייטע יידישע פאָלקס־מאסן, פירט דאָס שוין ממילא צו אן אלגעמיינער אסימילאציע (און ביי די פאראנענע אנטיסעמיטישע שטימונגען קען דאָס ווידער ארויסרופן אין ברייטערע ניט־יידישע שיכטן א זאָאָלאָגישן אָדער, ווי מען רופט עס איצ־טער, א ראסיסטישן אנטיסעמיטיזם). זיינען אָבער אין לאנד פאראן ברייטע יידישע פאָלקס־מאסן, וואָס שוין צוליב זייער צאָל, צוליב זייער לשון, אקצענט, דערציאונג, לעבן־שטייגער, טראדיציע, עקאָנאָמישע סיבות א. ד.

גל. קענען זיי זייער יידישן פנים ניט אָנווערן, ווערט דורכדעם געשאפן א ברייטער באָדן פאר דעם אויפקום פון א נאציאָנאל־שעפערישער טעטי־קייט פון א פאָלקסטימלעך יידישער אינטעליגענץ, פאר דער אנטוויקלונג פון א נאציאָנאל־יידישן געזעלשאפטלעכן, קולטורעלן און סאָציאל־פּאָלי־טישן לעבן, וואָס ווערט מעגלעך צום טייל טאקע א דאנק דעם פארהעלט־נישמעסיק ליבעראלן אלגעמיינעם כאראקטער פון דעם לאנד־רעזשים, וואָס דערלויבט א געוויסע פרייהייט פון פרעסע, פארזאמלונגען, פאראיי־נען, פארטייען א. ד. גל. דער אנטיסעמיטיזם גופא וועקט דאָ דעם נאַ־ציאָנאלן באוווסטזיין פון די יידישע מאסן. און אזוי האָבן מיר טאקע אין פוילן געקענט גלייכצייטיק זען באדייטיקע פאָרשריט פון אסימילאציע און א מערקווירדיקן וווקס פון א פילזייטיקן יידישן נאציאָנאלן לעבן.

ג) א קלאסישער אינדיווידועל־ליבערא־ל ער רעזשים, וואָס אנערקענט אלע רעכט דעם יחיד, דערונטער אויך דעם יידישן יחיד, וואָס איז אָבער פיינטלעך צו קאָלעקטיווער אָרגאניזא־ציע פון דעם געזעלשאפטלעכן לעבן, ווי אויפן עקאָנאָמישן אזוי אויך אויפן נאציאָנאל־פּאָליטישן געביט. אזא רעזשים גיט אלע רעכט דעם יידישן בירגער פון לאנד אלס יחיד און קיין רעכט דעם יידישן כלל; ער גיט יידן אלע אינדיווידועלע רעכט, אָבער קיין נאציאָנאלע. וועגן אזא רעזשים האָבן געחלומט און חלומען ביז היינטיקן טאָג די יידישע אסימילאטאָרן, אלע דייטשן, פראנצויזן, ענגלענדער, איטאליענער, פּאָליאקן און אנדערע גויים פון משה־רבנוס גלויבן. ער גיט דער יידישער בורזשואזיע און דער אסימילירטער אינטעליגענץ די גרעסטע מעגלעכקייטן אין פולער מאָס צו אנטוויקלען זייערע עקאָנאָמישע און גייסטיקע כוחות; ער איז פאר זיי די פארקערפערונג פון פּראָגרעס און די אידעאלסטע לייזונג פון דער פינצטערער „יודען־פראגע". אָן ברייטערע יידישע פאָלקס־מאסן אין לאנד גופא און אָן אריינמישונג פון אויסערלעכע פאקטאָרן (יידישע איינוואנ־דערונג, אנטיסעמיטיזם א. ד. גל.) באדייט אזא רעזשים א מיתה בנשיקה פארן יידישן נאציאָנאלן קיום, דער פולער נצחון פון פולשטענדיקער אסי־מילאציע, ביז מאסן־שמד, מאסן־שמד ארייננגערעכנט. דאָס האָבן מיר גע־זען ביז דעם אויפקום פון דייטשן ראסיזם אין פארשידענע לענדער פון מערב־אייראָפּע, און דאָס האָט געשאפן די ווייט פארשפרייטע ביי יידן און ניט־יידן איבערצייגונג, אז פרייהייט באדייט אסימילאציע פון דער יידישער באפעלקערונג.

ד) א טאָטאליטארער רעזשים אָן נאַציאָ־נאלע דיסקרימינאציעס. אזא רעזשים האָבן מיר קעגנ־

ווערטיק אין ראַטן־פאַרבאַנד און אין די לענדער פון די אַזוי־גערופענע פאָלקס־דעמאָקראַטיעס. דער רעזשים אנערקענט דער יידישער באַפעלקע־רונג דאָס רעכט זיך אויסצולעבן אין איר נאַציאָנאַלער קולטור. ער גיט אויך דעם יידישן יחיד, צוגלייך מיט אַלע אַנדערע יחידים, דאָס רעכט און די פּאַקטישע מעגלעכקייט צו אַנטוויקלען זיינע גייסטיקע כוחות אין דינסט פון דעם רעזשים און אין אַלגעמיינעם ווירטשאַפטלעכן און גייסטיקן לעבן פון לאַנד, פון דעם גאַנצן ניט־יידישן אַרום. די צוציאונגס־קראַפט פון אַסימילאַציע איז דאָ פאַר דעם יידישן יחיד ניט קלענער, אויב ניט נאָך גרעסער, ווי אונטער אַן אינדיווידועל־ליבעראַלן רעזשים — אָבער מיט דעם גרויסן אונטערשייד, וואָס אונטער אַן אינדיווידועל־ליבעראַלן רעזשים פאַרכאַפּט די אַסימילאַציע בעיקר די אויבערשטע שיכטן, בעת אונטער דעם סאָוויעטישן אָדער „פאָלקס־דעמאָקראַטישן" רעזשים ווערן מיט אַ רעוואָלוציאָנערער שנעלקייט אַריינגעצויגן אין דעם אַסימילאַציע־פּראָצעס די ברייטסטע פאָלקס־מאַסן; די אַסימילאַציע איז דאָ אָן אַן ערך שנעלער און טיפער ווי אין ליבעראַלע לענדער, וואָס האָבן ברייטערע יידישע פאָלקס־מאַסן. — פון דער אַנדער זייט, אַ פרייע אַנטוויקלונג פון אַ נאַציאָנאַלער יידישער קולטור און די קעגנווירקונג קעגן דער מאַסן־אַסימילאַציע, וואָס וואָלט זיך דורכדעם געשאַפן, ווערט לכתחילה געשטערט דורך דעם אַלגע־מיינעם רעזשים, וואָס דערלאָזט ניט די פרייהייט פון געדאַנק אין זיין נאַטירלעכער פאַרשידנאַרטיקייט, וועלכע באַפרוכפּערט די גייסטיקע שאַפונג און איז אַזוי נויטווענדיק פאַר דער אַנטוויקלונג פון אַן אָריגינעלער, ניט פשוט איבערזעצטער פון קאַזיאָנע מקורות נאַציאָנאַלער קולטור. זי ווערט געשטערט אויך דורכדעם, וואָס דער רעזשים ראָט סיסטעמאַטיש אויס, אָדער צווינגט צו אַנטלויפן פון לאַנד, אַלע יענע אַקטיווע אָדער מעגלעכע קולטור־שעפערישע כוחות (שרייבער, קינסטלער, לערער אד"גל), וואָס זיינען פאַר אים ניט כשר לאו דוקא אין נאַציאָנאַל־קולטורעלן, נאָר אפילו אין אַ וועלכער ניט איז אַנדער הינזיכט. די אַנטוויקלונג פון דער נאַציאָנאַל־יידישער קולטור אויף יענער זייט אייזערנעם פאָרהאַנג ווערט לסוף גע־שטערט טאַקע דורך דעם פאָרהאַנג גופא, דורכדעם וואָס די אָרטיקע יידישע באַפעלקערונג איז מיט אַ מחיצה ניט דורכצודרינגען לחלוטין אָפּגעשניטן פון גייסטיקן לעבן פון גאַנצן יידישן פאָלק, אַזוי אַז ניט געדאַנקען, ניט קולטורעלע שאַפונגען, ניט קולטורעלע שעפער קענען ניט פריי קומען פון דרויסן און באַפרוכפּערן דאָס יידישע גייסטיקע לעבן אין לאַנד. לויט אַלע פאַראַנענע ידיעות, מאַכט טאַקע דאָרטן די יידישע מאַסן־אַסימילאַציע אַזעלכע ראַשע, טיף אין פאָלק אַריינדרינגנדיקע פ אָ ר ש ר י ט ווי קיינמאָל

פריער און ווי אין קיין אנדערע מדינות. אין די לענדער פון די „פאָלקס־דעמאָקראַטיעס", ווו נאָך ניט לאַנג צוריק האָט זיך אַזוי ווונדערבאַר געשאַפן און אַנטוויקלט נאַציאָנאַל־יידישע קולטור, און ווו זייט די היטלער־אויס־ראָטונגען איז געבליבן בלויז אַ זייער באַגרענעצטע צאָל יידן, האָב איך דעריבער שטאַרק מורא, אַז אויב דאָרטן זאָל בלייבן הערשן אַ טאָטאַליטאַ־רער רעזשים, קען דאָרטן אין משך פון איין דור דאָס גאַנצע יידישע לעבן אויסגעלאָשן ווערן.

ה) אַ פרייהייטלעכער רעזשים, וואָס אָנער־קענט די רעכט פון נאַציאָנאַלע מינדערהייטן. אַז אַזאַ רעזשים איז מעגלעך, קען מען זען למשל פון דעם, וואָס אין דער צייט פון זייער דעמאָקראַטישער קאָנסטיטוציע האָבן די באַלטישע לענדער אין גאַנצן אָדער צום טייל אָנערקענט זייערע נאַציאָנאַלע מינדערהייטן (און דערונטער אויך זייער יידישע מינדערהייט) קולטורעלע אויטאָנאָמיע. אין דער שווייץ, ווו 70 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג איז אַ דייטש־רעדנדי־קע, איז לא די וואָס די פעדעראַטיווע רעגירונג זוכט ניט צו אַסימילירן די פראַנצויזיש־ און איטאַליעניש־רעדנדיקע מינדערהייטן, נאָר פאַרקערט, טוט וואָס מעגלעך צו שטיצן די צאָלמעסיק שוואַכע איטאַליענישע שווייץ, זי זאָל ניט אָנווערן איר איטאַליענישן כאַראַקטער; נאָך מער, די קליינטשקע באַפעלקערונג, וואָס רעדט דעם לשון ראָמאַנש, און וואָס איז אַ קליינע מינ־דערהייט אפילו אין איינציקן קאַנטאָן, ווו זי עקזיסטירט (קאַנטאָן גרויבינדן), ווערט קולטורעל געשטיצט, זי זאָל ח"ו ניט אַסימילירט ווערן, און איר לשון איז אָפיציעל אָנערקענט ווי איינע פון די פיר נאַציאָנאַלע שפּראַכן פון דער שווייץ. אין אַן אַנדער פאָרם און אין אַ קלענערער מאָס געפינען מיר אַן ענלעכע לאַגע ביי דער שוועדישער מינדערהייט אין פינלאַנד. (צו דער זעלביקער קאַטעגאָריע קען מען אפשר צורעכענען אויך די פאַראייניקטע שטאַטן פון אַמעריקע, ווו די פאַרשידענע נאַציאָנאַלע מינדערהייטן האָבן טאַקע ניט קיין ספּעציעלע רעכט פון עפנטלעכע קערפּערשאַפטן, אָבער ווו די אַלגעמיינע דעמאָקראַטישע פרייהייטן גיבן די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן די פולע מעגלעכקייט צו שאַפן כל המינים נאַציאָנאַלע פאַראייניקונגען און איינריכטונגען און אַזוי אָט אויפהאַלטן און אַנטוויקלען זייער נאַציאָנאַל לעבן און נאַציאָנאַלע קולטור). — פון די געבראַכטע ביישפּילן איז גלייכ־צייטיק צו זען, אַז אונטער אַ פרייהייטלעכן רעזשים קען דאָס רעכט פון אַ נאַציאָנאַלער מינדערהייט, פריי זיך אויסצולעבן אין איר אייגענער קול־טור און לויט איר אייגענער טראַדיציע, אָנערקענט ווערן אויף פאַרשידענע אופנים און אין אַ פאַרשידענער מאָס, אָנהויבנדיק פון דער פשוטער ביר־

גערלעכער פּאַראייניקונגס־פרייהייט, ביז א ווייט־גייענדיקער און אויסערסט דעצענטראַליזירטער טעריטאָריאַלער אויטאָנאָמיע (ווי אין דער שווייץ) און דער פולשטענדיקער פּערסאָנאַלער, עקסטעריטאָריאַלער קולטורעלער אויטאָ־נאָמיע (ווי דאָס איז געווען אין עסטלאַנד).

אויך אזא רעזשים ווירקט אָביעקטיוו אין דער ריכטונג פון אסימי־לאַציע פון די נאַציאָנאַלע מינדערהייטן, מחמת דעם יחיד פון א נאַציאָ־נאַלער מינדערהייט עפנט ער א פרייען פעלד, און א סך א ברייטערן פעלד, אויב ער אסימילירט זיך. אזא רעזשים גיט אָבער אויך ברייטע מעגלעכקייטן פון א קאָלעקטיוון ווידערשטאַנד קעגן אסימילאַציע. ווערן אָט די קאָלעקטיווע ווידערשטאַנדס־מעגלעכקייטן ניט אויסגענוצט, האַלט זיך א נאַציאָנאַלע מינדערהייט „נייטראַל" צו איר נאַציאָנאַלער צוקונפט, האַלט זי זיך ביים פרימיטיוו ליבעראַלן כלל פון „סטאַטוס־קוואָ" — פון לאָזן גיין ווי עס גייט, וועט אויף דעם געביט, ווי אויף אַלע אַנדערע, ווו עס ווערט אָנגעווענדט דער דאָזיקער כלל, דער שטאַרקערער איינשלינ־גען דעם שוואַכערן, ד. ה. די גרויסע נאַציאָנאַלע מערהייט וועט אסימילירן די קליינע נאַציאָנאַלע מינדערהייט. דער ענדגילטיקער רעזולטאַט וועט דעריבער ביי אזא רעזשים אין זייער א גרויסער מאָס אָפּהענגען פון דער צאָל פון דער נאַציאָנאַלער מינדערהייט, פון איר ווילן צו לעבן, פון איר נאַציאָנאַלן באַוווּסטזיין, פון אירע אינערלעכע נאַציאָנאַל־שעפערישע כוחות, פון איר אָרגאַניזירטקייט, פון איר גרייטקייט אויף מאַטעריעלע און אַנדערע קרבנות, ווי אויך פון דער גייסטיקער און מאַטעריעלער שטי־צע, וואָס זי וועט באַקומען אין קאַמף פאַר איר נאַציאָנאַלן קיום פון די אויסלענדישע קיבוצים פון אייגענער נאַציאָנאַליטעט.

דער דערפאָלג פון א יידישן קיבוץ אין קאַמף פאַר זיין נאַציאָנאַלן קיום וועט נאָך אָפּהענגען פון דעם, צי אחוץ אים זיינען אין לאַנד פאַראַן נאָך אַנדערע מינדערהייטן, אָדער ער איז פאַרקערט דער איינציקער קיבוץ אזעלכער און וויל אויפהאַלטן זיין אייגענעם נאַציאָנאַלן פנים צווישן א נאַציאָנאַל־איינהייטלעכער ניט־יידישער באַפעלקערונג. ביי א גלייכער צאָל וואָלט איך דעריבער געהאַלטן פאַר זיכערער דעם נאַציאָנאַלן קיום פון א יידיש־רעדנדיקער באַפעלקערונג למשל אין בעלגיע, ווו בירגער־שאַפט ווערט ניט אידענטיפיצירט מיט שפּראַך און קולטור, מחמת עס זיינען פאַראַן פראַנצויזיש־רעדנדיקע (וואַלאָנען) און פלעמיש־רעדנדיקע (פלאַמאַנדער) בעלגישע בירגער, ווי אין אזא נאַציאָנאַל כמעט איינהייט־

לעכן לאנד ווי פראנקרייך, ווו דער באגריף פראנצויז באדייט דעריבער גלייכצייטיק ווי פראנצויזישע בירגערשאפט אזוי אויך פראנצויזישע קול־טור.

***

די ענדערונגען אין נאציאנאלן באשטאנד פון פארשידענע אייראפּעאישע מלוכות, וואָס האָבן געבראכט די צווייטע וועלט־מלחמה, זיינען דעריבער בכלל גענומען זייער ניט גינסטיק פארן נאציאנאלן קיום פון זייערע יידישע קיבוצים. דורך די נייע מלוכה־גרענעצן און דורך מאסן־ארויס־טרייבונג פון גאנצע פעלקערשאפטן זיינען א ריי לענדער פון נאציאנאל־געמישטע פארוואנדלט געוואָרן אין נאציאנאל־איינהייטלעכע אָדער איינ־הייטלעכערע מלוכות. אזוי למשל איז פוילן, ווו פאר דער מלחמה האָבן די נאציאנאלע מינדערהייטן (אוקראינישע, יידישע, דייטשישע, ווייס־רו־סישע, ליטווישע און אנדערע) באטראָפן א דריטל פון דער באפעלקערונג, איצט געוואָרן א נאציאנאל־איינהייטלעכע מלוכה מיט א פארשווינדנדיקער יידישער מינדערהייט. דאָס זעלביקע איז געשען מיט טשעכאָסלאָוואקיע און אין א ברייטער מאָס אויך מיט רומעניע און מיט אונגארן. ביי דעם טאָ־טאליטאַרן רעזשים פון אָט די לענדער און ביי דער איזאָלאציע, וואָס טיילט אָפּ די דאָרטיקע יידישע ישובים פון דער גאנצער יידישער וועלט, שטעלט זיי אָט די אליינקייט זייערע צווישן אן איינהייטלעכער ניט־יידי־שער באפעלקערונג דירעקט אין געפאר צו פארשווינדן.

פון דער אנדערער זייט ווידער דארף מען פארצייכענען דעם אויסערסט וויכטיקן פאקט, וואָס די פארשידענע מערב־אייראָפּעאישע מלוכות גייען קעגנווערטיק מיט גיכע טריט צו פ ע ד ע ר א צ י ע (ווי למשל בענעלוקס) און אפשר טאקע צו אן אלגעמיינער מערב־אייראָפּעאישער פע־דעראטיווער מלוכה־אָרדענונג, אין אזא אָדער אן אנדער פאָרם. וואָס עס זאָלן ניט זיין די באהאלטענע כוונות פון געוויסע פּראָמאָטאָרן פון דער מערב־אייראָפּעאישער פעדעראציע, האָט אָבער יעדע זאך איר אייגענע לאָגיק, און אין דעמאָקראטישע לענדער געהערט דאָס לעצטע וואָרט דער ברייטער עפנטלעכער מיינונג. זאָל דעריבער ניט קומען צו א נייער וועלט־מלחמה, וועלן שוין אויפן וועג צו אזא פעדעראציע געשאפן ווערן געמיינזאמע איינריכטונגען פון פארשידענע לענדער; עס וועלן אָפּגעשוואכט ווערן די גרענעצן און צאָל־באריערן צווישן די באזונדערע מלוכות; עס וועט זיך פארשטאַרקן צווישן זיי דער סחורות־אויסטויש (האנדל), דער אויסשטויש פון מענטשן (וואנדערונגען) פון אידייען; עס וועט אָפּגע־

שוואכט ווערן דער נאציאָנאַל־קולטורעלער עקסקלוזיוויזם און די מורא פאַר דער עקזיסטענץ פון נאציאָנאַלע מינדערהייטן; אין פאַרשידענע מדינות וועלן זיך שאַפן גרעסערע אָדער קלענערע נאציאָנאַלע מינדער־הייטן. ווען מערב־אייראָפּע זאָל זיך אמאָל פאַרוואַנדלען אין איין פעדע־ראַטיווער מלוכה (באמת האַלט עס נאָך דערביי ניט, אָבער ווידעראַמאָל, יעדע זאַך האָט זיך איר לאָגיק), וואָלט זיך דעמאָלט גאַנץ אייראָפּע פאַר־וואַנדלט אין א לאַנד פון סאַמע נאציאָנאַל־קולטורעלע מינדערהייטן. די פראַגע וועגן דעם קולטורעלן אויסלעבן זיך פון די נאציאָנאַלע מינדער־הייטן וועט דעמאָלט ניט זיין באַשרענקט מיט די גרענעצן פון איין נאַ־ציאָנאַלער מלוכה, נאָר וועט זיך שטעלן פאַר דער פעדערירטער געמיינ־שאַפט פון די אייראָפּעאישע פעלקער, און וועט דעריבער האָבן אלע שאַנסן געלייזט צו ווערן ניט אויפן וועג פון נאציאָנאַליסטישן עקסקלוזיוויזם, וואָס וויל ניט הערן און ניט וויסן פון די נאציאָנאַל־קולטורעלע באַדערפע־נישן פון אַן אַנדער פאָלק, ניט אויפן וועג פון געצוווּנגענער אסימילאַציע, נאָר אויף דעם יסוד פון קעגנזייטיקער פאַרשטענדעניש, איך וואָלט גע־זאָגט אויפן יסוד פון אינטערנאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט, ווען איך וואָלט ניט מורא געהאַט צו געברויכן א וואָרט, וואָס דריקט אויס א גרויסאַרטיקן באַגריף, און וואָס איז טאַקע צוליב דעם געוואָרן אזוי באַנאַל.

דערמיט עפענען זיך אויך נייע פּערספּעקטיוון פאַרן נאציאָנאַלן קיום פון דער יידישער מינדערהייט אין אייראָפּע.

און גלייכצייטיק גייען די פעלקער פון אייראָפּע מיט ראַשע טריט אויך צום ס אָ צ י אַ ל י ז ם. און לויט אונדזער אַלטער, אָבער בשום אופן ניט פאַרעלטערטער איבערצייגונג, באַדייט דאָך דאָס אויך אָפּשוואַ־כונג פון נאציאָנאַלע אַנטאַגאָניזמען און ניט נאָר די פאָרמעלע, נאָר טאַקע אויך די ווירקלעכע אָנערקענונג פאַר יעדן פאָלק פון דעם רעכט זיך פריי אויסצולעבן אין זיין נאציאָנאַלער קולטור.

***

די עקזיסטענץ פון מ ד י נ ת י ש ר א ל וועט, פון איין זייט, מסתמא שטופּן געוויסע טיילן פון די שטאַרק אסימילירטע יידישע קרייזן אין אייראָפּע אינגאַנצן זיך אָפּצוטרייסלען פון יידנטום. זי וועט בלי ספק אַרויסציען פון אייראָפּע קיין ארץ־ישראל באַדייטנדיקע טיילן פון די יינ־גערע, מער נאציאָנאַל־געשטימטע און מער נאציאָנאַל־שעפערישע עלע־מענטן. זי וועט געוויס נאָך לאַנג אָפּציען פון אייראָפּע קיין מדינת ישראל דעם ווייט גרעסטן טייל פון די מאַטעריעלע מיטלען און גייסטיקע כוחות.

וואָס וואָלטן מעבר לים געקומען צו הילף די חרוב־געוואָרענע אייראָפּע־אישע ישובים אין זייער שווערן קאַמף פאַר זייער עקזיסטענץ און פאַר דער אלגעמיינער אנטוויקלונג פון דער קולטור אין יידיש. עס איז אָבער זייער ווארשיינלעך אויך, אז דער פאַקט פון דער עקזיסטענץ פון א יידי־שער רעפּובליק אין ארץ־ישראל וועט אין א ברייטער מאָס פארטרייבן דעם נאציאָנאלן מינדערווערטיקייטס־געפיל ביי פארשידענע יידישע קרייזן אויך אין אייראָפּע, און אז ער וועט אויך אין אייראָפּע וועקן און שטארקן דעם נאציאָנאלן באוווסטזיין און דעם ווילן צו בלייבן יידן און צו אנטוויק־לען זייער גייסטיקע נאציאָנאלע ירושה ביי ברייטערע יידישע באפעלקע־רונג־שיכטן. עס איז ווארשיינלעך אויך, אז אין א ווייטערער צוקונפט וועט די יידישע רעפּובליק אין ארץ־ישראל אויך דירעקט, מיט פּאָזיטיווע מעשים און אין פארשידענע פאָרמען קומען צו הילף די אייראָפּעאישע ישובים אין זייער קאַמף פאַר זייער נאציאָנאַל־קולטורעלן קיום.

**
*

אָבער דאָס אלץ זיינען נאָר אויסזיכטן אויף דער צוקונפט. מעגלעכ־קייטן, גרעסערע אָדער קלענערע ווארשיינלעכקייטן, דערווייל נאָך בשום אופן ניט קיין זיכערע זאכן און נאָך ווייניקער א שוין צושטאנדגעקומענע ווירקלעכקייט. דערווייל, ווי מיר האָבן געזען, לויערט אויף אונדז פון אלע זייטן א מאסן־אסימילאציע, און ביז די אייראָפּעאישע יידישע קיבוצים וועלן דערלעבן צו דער בעסערער צוקונפט, מוזן זיי פירן א טאָג־טעגלעכן, שווערן, הארטנעקיקן קאַמף פאַר זייער נאציאָנאלן קיום — אויב זיי ווילן בלייבן יידישע קיבוצים. און אפילו די צוקונפט וועט אין בעסטן פאַל שאפן בלויז גינסטיקערע מעגלעכקייטן פאַר דער אנטוויקלונג פון אונדזע־רע קולטור־שעפערישע כוחות; פארוואנדלען יענע מעגלעכקייטן אין א ווירקלעכקייט וועלן מיר מוזן נעמען אויף זיך גופא. און מיר וועלן עס קענען דערגרייכן בלויז דורך כסדרדיקע קרבנות, דורך א כסדרדיקן שווערן קאַמף קעגן די פארשידענע שטערונגען און ראשית טאקע קעגן די פּאַק־טאָרן פון אסימילאציע, וואָס אויך אין דער צוקונפט וועלן ווייט ניט אלע פון זיי פארשווינדן.

אָט דעם קאַמף, סיי היינט סיי מאָרגן, וועלן די קליין־געוואָרענע אייראָפּעאישע יידישע ישובים קענען פירן מיט דערפאָלג בלויז דעמאָלט, ווען זיי וועלן זיין אָרגאניזירט, און בעיקר — ווי איך האָב עס געזאָגט ביי דער דערעפענונג פון דעם אלוועלטלעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס — ווען זיי וועלן זיין אָרגאניזירט אין נ א צ י אָ נ א ל ע ק ה י ל ו ת;

ניט אין רעליגיעזע קהילות, און ניט אין וועלטלעכע, נאָר אין נאַציאָנאַלע, וואָס זאָלן קענען ארייננעמען די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג, די רעלי־גיעזע ווי די ניט־רעליגיעזע.

די אויסגעבלוטיקטע און חרוב־געוואָרענע אייראָפּעאישע ישובים און־דזערע טאָרן אָבער בשום אופן ניט געלאָזן ווערן אליין אין דעם דאָזיקן הארטן קאַמף זייערן. די גרויסע און פיל מעכטיקערע יידישע קיבוצים מעבר לים דאַרפן באַטראַכטן דעם קאַמף פאַר אונדזער נאַציאָנאַלער עקזיס־טענץ אין אייראָפּע פאַר אַ וויכטיקן טייל פון דעם קאַמף, וואָס אונדזער פאָלק פירט בכלל פאַר זיין קיום, פאַר אַ טייל פון זייער אייגענעם קאַמף פאַר זייער נאַציאָנאַלן קיום. און איך גלויב, אַז אונדזער פאָלק מעבר לים פאַרשטייט עס און וועט טאָן דאָס, וואָס אונדזער אחריותפולע עפּאָכע פאָדערט פון אים.

באַלד נאָך אונדזער חורבן אין אייראָפּע האָב איך געזאָגט: וועט זיין יידישקייט אין אַמעריקע, וועט אויך זיין יידישקייט אין אייראָפּע. איך וועל איצט זאָגן: דער אָנטייל, וואָס זיי נעמען אין קאַמף פאַר אונדזער קיום אין אייראָפּע, גיט צו די אַמעריקאַנער יידישע קיבוצים נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין, געפיל פון נאַציאָנאַלער סאָלידאַריטעט און ווילן צום קאַמף פאַר זייער אייגענעם נאַציאָנאַלן קיום. אַזוי איז געווען מיט זייער אַרבעט פאַר דעם ישוב אין ארץ־ישראל; אַזוי איז אויך מיט דער אַרבעט, וואָס זיי טוען און וועלן טאָן פאַר די יידישע ישובים אין אייראָפּע.

„אונדזער צייט“, דעצעמבער 1950.

באמערקונגען וועגן אנטיסעמיטיזם

א. — וועגן אנטיסעמיטיזם בכלל

דער אנטיסעמיטיזם איז אן אויסערסט קאמפליצירטע דערשיינונג. פארשידן זיינען די סיבות און די מאטיוון, וואס רופן אים ארויס; פאר־שידן זיינען די פארמען, וואס ער נעמט אן; פארשידן זיינען די מדרגות, ביז וועלכע ער קען זיך ארונטערלאזן. עס איז פאראן אן אנטיסעמיטיזם א ראסיסטישער און אן אנטיסעמיטיזם א רעליגיעזער, אן אנטיסעמיטיזם אן עקאנאמישער און אן אנטיסעמיטיזם א פאליטישער, אן אנטיסעמיטיזם אן אינדיווידועלער און א קאלעקטיווער, א בלוטדורשטיק־ווילדער און א פיין־ציוויליזירטער, א פריוואטער און א מלוכהשער, אן אפענער און א באהאלטענער א. א. וו. א. א. וו.

אז ער איז ניט סתם א פראדוקט פון קאפיטאליזם, איז קלאר שוין פון דעם אליין, וואס ער האט עקזיסטירט און „געארבעט” (און נאך ווי געארבעט!) הונדערטער און אפילו טויזנטער יארן איידער דער קאפיטא־ליזם איז אויף דער וועלט געקומען. אז דערביי האבן כמעט שטענדיק גע־ווירקט עקאנאמישע סיבות, איז פאר מיר א היסטארישער פאקט. עס איז אבער אויך א פאקט, אז ניט בלויז עקאנאמישע פאקטארן האבן דא געווירקט, נאר אויך א סך אנדערע: פאליטישע, רע־ליגיעזע, עמאציאנעלע, אינטעלעקטועלע (אומוויסנהייט) א. א. וו. צי האבן דא די עיקרדיקע, דעצידירנדיקע ראלע געשפילט די עקאנאמישע פאקטארן אדער די אנדערע אדער אמאל די עקאנאמישע און אמאל אנ־דערע, — דאס לאז איך איבער צו באשטימען יענע „וויסנשאפטלער”, וואס גלויבן, אז זיי פארמאגן טאקע א מעטער צו מעסטן און א וואג צו וועגן אזעלכע קאמפליצירטע קאלעקטיוו־פסיכאלאגישע דערשיינונגען ווי דער אנטיסעמיטיזם, אדער וואס זיינען אזוי איינגעגלויבט אין זיך אדער אין זייערע אויטאריטעטן, אז זיי מיינען אז א פשוטער דעקרעט, זייערער אדער א פרעמדער, איז גענוג צו פארבייטן א וויסנשאפטלעכן באוייז. עס

בלייבט אַן אומבאַשריטענער פאַקט, אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט אַ פאַר־פלאָנטערטער דערשיינונג, וואָס איז אַ פועל־יוצא פון אַ גאַנצן קנויל סיבות, אומשטענדן, באַדינגונגען און אפילו פשוטן אַטאַוויזם. דעריבער טאַקע האָט מען אַזוי פיל געשריבן וועגן אַנטיסעמיטיזם און מען וועט נאָך ניט ווייניק שרייבן אין דער צוקונפט. מען באַרירט א יי ן זייט, מען קלערט אויף דעם אָדער יענעם שטריך זיינעם, און ווער ווייס צי מען וועט עס וועגן ניט איז באמת דערגרונטעוועט. טאַקע דעריבער דערלויב איך מיר אויך צו מאַכן איבערן אַנטיסעמיטיזם אַ פּאָר באַמערקונגען. אפשר וועלן זיי אויך העלפן עפּעס אויפצוקלערן אין שייכות מיט אים.

פון דעם וואָס איז דאָ געזאָגט, דאַרף אָבער דער לייענער ניט דרינ־גען, אַז עס גייט דאָ בלויז וועגן אַ טעאָרעטישער פראַגע. דער אַנטיסעמי־טיזם איז, יעדנפאַלס פאַר אונדז יידן, בשום אופן ניט סתם אַן ענין פון אַקאַדעמישער חקירה, און קען אַזוינס ניט זיין. ווי מען וועט דאָ באַלד זען, טראָגן מיינע „באַמערקונגען" אויך ניט קיין אַבסטראַקטן כאַראַקטער.

ב. — צי איז מעגלעך אַנטיסעמיטיזם אין ראַטן־פאַרבאַנד?

אַז צווישן דער באַפעלקערונג פון ראַטן־פאַרבאַנד איז פ אַ ר אַ ן אַנטיסעמיטיזם, דאָס זאָגן איינשטימיק עדות אַלע פליטים, וואָס זיינען פון דאָרטן אַנטלאָפן. אַ באַווייז פאַר דעם זיינען אויך די האַרבע שטראָפן פאַר אַנטיסעמיטישע אַרויסטרעטונגען, וואָס עס זעט פאַר די סאָוויעטישע געזעצגעבונג. דעם דאָזיקן אַנטיסעמיטיזם האָט דאָס יידישע פאָלק אויפן שרעקלעכסטן אופן דערפילט אונטער דער היטלער־אָקופּאַציע, בעת וועלכער אוקראַינער, ליטווינער און לעטן האָבן זיך זייער אָפט אַרויסגעוויזן נאָך בלוטדורשטיקער ווי די דייטשע ס. ס.־מענער. אפילו נאָך אַ פערטל־יאָרהונדערט ראַטן־מאַכט האָט ביי אַ דור, וואָס איז אויפ־געוואַקסן און דערצויגן געוואָרן אין דער סאָוויעטישער אידעאָלאָגיע, זיך נאָך געפונען אַזאַ פאַרביסענע רציחה קעגן יידן.

נאָר ניט וועגן דער באַפעלקערונג איז דאָ די רייד. עס איז זייער וואַרשיינלעך, אַז געפילן, וואָס זיינען געפלאַנצט און קולטיווירט געוואָרן אין משך פון יאָרהונדערטער, קענען אין משך פון איין דור ניט אויסגע־וואָרצלט ווערן. די פראַגע איז וועגן דעם ר ע ז ש י ם גופא פון ראַטן־פאַרבאַנד: צי איז אין ראַטן־פאַרבאַנד מעגלעך אַן אָ פ י צ י ע ל ע ר אַנטיסעמיטיזם, אַ ר ע ג י ר ו נ ג ס־פּ אָ ל י ט י ק געווענדט קעגן יידן?

די פראַגע האָט זיך, ווי באַוווּסט, געשטעלט אין צוזאַמענהאַנג מיט דער פאַרניכטונג פון די רעשטן יידישער קולטור און פון די יידישע גע־

זעלשאפטלעכע אָרגאניזאציעס אין ראטן־פארבאנד, מיט דער „ליקווידאַציע" פון די יידישע ליטעראטן, מיטן אויפדעקן די נעמען פון די יידישע ניט־געווינטשטע פּאַרשטייער פון דער רוסישער ליטעראטור, מיטן קאמף קעגן „קאָסמאָפּאָליטיזם", מיטן אויסרייניקן פון יידן דעם העכערן רעגירונג־ און פּארטיי־אפּאראט, מיט די ידיעות וועגן גירוש פון יידן פון גרענעץ־געביטן.

— אנטיסעמיטיזם? — האָט מען זיך מיט אומרו געפרעגט.

אייגנטלעך זיינען די פאקטן געווען אזעלכע, אז מ'האָט געקענט זאָגן מיט די ווערטער פון היינריך היינען: „וואָס ווילסט דו, מיין ליבכען, נאָך מעהר?" דארף מען דווקא מען זאָל יידן ווארפן אין גאז־קאמערן, כדי צו קאָנסטאטירן, אז מ'האָט פאר זיך א פּאָליטיק פון אנטיסעמיטיזם?

מ'האָט אָבער געטענהט און געטראכט — און מען טראכט נאָך איצט אויך — אז אין ראטן־פארבאנד איז אנטיסעמיטיזם אוממעגלעך; קאָמוניזם איז לויט זיין עצם אן אינטערנאציאָנאלע אידעאָלאָגיע, און בכן לויט זיין עצם גופא א שונא פון אנטיסעמיטיזם; די סאָוויעטישע געזעצגעבונג קעגן אנטיסעמיטיזם איז דער בעסטער פאקטישער באווייז פאר דעם.

איי די פראנצויזישע קאָמוניסטן מיט זייער צענטראל־אָרגאן „ל'הומאניטע" האָבן ניט איינמאָל אין קאמף קעגן סאָציאליזם און דעמאָקראַטיע געוואָרפן די שלאָג־ווערטלעך ווי „די פּארטיי פון די לעאָן־בלומס, דניאל־מייערס און זשול מאָקס", „די רעפּובליק פון די ראָטשילדס" א. ד. גל., — האָט מען דערויף געענטפערט: נו, זיינען זיי שלעכטע קאָמוניסטן.

איי ווען ראטן־פארבאנד האָט עס געהאלטן פאר צוועקמעסיק, האָט ער געשיקט נאפט און אנדערע רוי־מאטעריאלן קיין יאפּאן בעת דער יאַפּאנישער אגרעסיע קעגן כינע; איי ראטן־פארבאנד האָט אפילו געשלאָסן דעם בארימטן מאָלאָטאָוו־ריבענטראָפּ אָפּמאך און איבערגעגעבן היטלערן א העלפט פּוילן צוזאמען מיט דער דאָרטיקער יידישער באפעלקערונג, — איז דערויף פאראן א תירוץ: דאָס איז געשען, כדי אָפּצווענדן די דייטשע קריגס־מאשין פון זיך און ארייננצוווארפן היטלערן אין קאמף אויף טויט מיט די קאפּיטאליסטישע דעמאָקראטיעס.

נאָר אויב אזוי, טאָ פון וואנען נעמט זיך די זיכערקייט, אז ווען סטאלין זאָל האלטן פאר נוצלעך צו ווענדן זיך דירעקט קעגן דער יידישער באפעלקערונג, זאָל ער צוליב פּרינציפּן זיך אָפּזאָגן פון אזא מיטל?

ענטפערט מען דערויף: ווי אזוי ק ע ן ער אָבער דאָס האלטן פאר נוצלעך, פאר צוועקמעסיק?

איז טאקע דאָ דער הונט באגראָבן.

איך רעד דאָ גאָרניט וועגן סטאַלינס פּערזענלעכער איינשטעלונג בנוגע צו יידן און צום יידישן פאָלק, הגם ווי עס ווייזט זיך איצט ארויס, איז וועגן דעם אויך דאָ וואָס צו זאָגן; די פראַגע איז וועגן סטאַליניזם בכלל: צי קען דער סטאַליניזם פירן אַן אנטיסעמיטישע פּאָליטיק?

זייט היטלערן, אז מען רעדט וועגן אנטיסעמיטיזם, האָט מען גע־וויינלעך אין זינען איין געוויסן מין אנטיסעמיטיזם: דעם ר א ס י ס ־ ט י ש ן. מען פאַרגעסט דערביי, אז אנטיסעמיטיזם האָט עקזיסטירט פאַר און נאָך היטלערן, און אז א חוץ דעם ראַסיסטישן אנטיסעמיטיזם זיינען פאַראַן נאָך א סך אנדערע מינים פון אנטיסעמיטיזם. כדי ניט אוועקצוגיין ווייט אָן א זייט, איז דאָ כדאי צו דערמאָנען בלויז דעם אנ־טיסעמיטיזם פון צאַרישן רוסלאַנד.

דאָס איז ניט געווען קיין ראַסיסטישער אנטיסעמיטיזם. א ייד, וואָס האָט זיך געשמדט, האָט באַלד געהאַט אַלע „פּראַוועס" און געקענט ווערן אפילו א גענעראַל אין דער צאַרישער אַרמיי אָדער א פּראָפעסאָר אין א קייזערלעכן אוניווערסיטעט. א יידישער גביר, „א סוחר פון דער ערשטער גילדע" האָט אויך געהאַט ברייטע רעכט. דער צאַרישער אנטיסעמיטיזם איז אויך ניט געווען געווענדט קעגן דער יידישער רעליגיע. דער אנטיסע־מיטיזם אין צאַרישן רוסלאַנד, דערהויפּט זייט דעם לעצטן פערטל פון ניינצענטן יאָרהונדערט, איז געווען בעצם א פּ אָ ל י ט י ש ע ר: דער רעזשים האָט צו יידן קיין פּאָליטישן צוטרוי ניט געהאַט. ער האָט זיי געהאַלטן פאַר א פּאָליטיש ניט־זיכערן, „ניעבלאַגאָנאַדיאָזשני" עלעמענט. האָט ער זיי דעריבער גערודפט און ניט געלאָזט אויפהויבן דעם קאָפּ. א יידישער פּראָפעסאָר, אפילו סתם א יידישער לערער וואָלט, לויט דער אָפיציעלער טערמינאָלאָגיע, „דעמאָראַליזירט די יוגנט"; א יידישער אינ־טעליגענט איז פאַר אים געווען אָנגעשטאָפּט מיט „ליבעראַלע אידייען"; א יידישער סטודענט, א יידישער אַרבעטער זיינען אין זיינע אויגן געווען „קראַמאָלניקעס", רעוואָלוציאָנערן. אויב עמעצער האָט זיך געשמדט, האָט דאָס פאַרן צאַריזם געהאַט א ווערט ניט אַזויפיל דערפאַר, וואָס ער האָט זיך אָפּגעזאָגט פון משה־רבנוס גלויבן, ווי דערפאַר וואָס ער האָט אין דעם איינגעזען מצד דעם געשמדטן אַן עפנטלעכן ריס מיטן פיינטלעכן יידישן כלל, און אפשר אויך א באַווייז פון א מער אָפּאָרטוניסטישן, מער ניכטערן, „באַלעבאַטישן" צוגאַנג צום לעבן און בכן אויך א דערווייטערטן פון „רע־וואָלוציאָנערע חלומות".

און אין ד ע ם קוק זיינעם אויף דער יידישער באַפעלקערונג אין די לעצטע צוויי דורות פון זיין עקזיסטענץ איז דער צאַריזם גראָד געווען גע־

רעכט: די יידן זיינען טאקע ניט געווען קיין „בלאגאָנאַדיאָזשני עלעמענט״. די דריי אידעאָלאָגישע ים־וואלפישן, אויף וועלכע עס האָט זיך געהאלטן דער צאריזם, „אליין־הערשאפט, פראוואָסלאוויע און גרויס־רוסישער נאַציאָנאליזם״, האָבן וויינציק וואָס געזאָגט דער יידישער נשמה, און די גלייכבארעכטיקונג פון די יידן אין די דעמאָקראטישע מערב־לענדער, ביי זייער רעכטלאָזיקייט און דערנידערונג אין דער צארישער אימפעריע, האָט פון זיי קיין באגייסטערטע אונטערטאנען פון רוסישן צאר ניט געקענט מאכן. האָט דער רעזשים זיך צו זיי באצויגן ווי צו א פארדעכטיקן און אַפט טאקע ווי צו א פיינטלעכן עלעמענט.

אין ענלעכע לאגע, הגם דורך אנדערע סיבות, האָט זיך די לעצטע יאָרן געשאפן אין ראטן־פארבאנד.

די סאָוויעטישע מלוכה איז אויפגעקומען אין רעזולטאט פון א בירגער־קריג. דאָס האָט דאָרטן לכתחילה געשאפן אן עקזאלטירטן ס אָ ־ וו י ע ט י ש ן פ א ט ר י אָ ט י ז ם. דער פאטריאָטיזם איז געוואקסן צוזאמען מיטן שווערן בויען דעם סאָוויעטישן „סאָציאליזם״, און דערגרייכט זיין העכסטע שטופּע בעת דער מלחמה אויף לעבן און טויט קעגן היטלערן. פון פאטריאָטיזם צו נ א צ י אָ נ א ל י ז ם איז שוין דער מהלך ניט קיין גרויסער, און דער סאָוויעטישער רעזשים האָט עס טאקע אריבערגעשפּרייזט צוזאמען מיט דעם, ווי עס האָבן זיך פארשארפט די באציאונגען מיט די מערב־מלוכות. עס האָט זיך אנטוויקלט דער קולט שוין ניט נאָר פון די סאָוויעטישע פירערס, נאָר אויך פון די אמאָליקע, צארישע אָדער גרויספירשטלעכע, אָבער ר ו ס י ש ע קריגס־פירער, גענעראלן און געלערנטע. מען גלאָריפיצירט אין פילמען, אין דער פּאָעזיע דעם הייליקן פירשט אלעקסאנדער נעווסקין, איוואן דעם גרויזאמען, דעם גענעראל סוּוואָראָוון. מ׳הויבט אָן דערווייזן, אז ניט בלויז די סאָוויעטישע וויסנשאפט שטייט העכער פון דער קאפּיטאליסטישער, נאָר אז בכלל די גרעסטע וויסנשאפטלעכע אנטדעקונגען און דערפינדונגען האָט דער מערב בלויז געגנבעט ביי די ר ו ס י ש ע געלערנטע פון 18טן און 19טן יאָרהונדערט, ד. ה. פון די צארישע, גאָר ניט סאָוויעטישע צייטן. אראָפּרייסן דעם פּרעסטיזש פון מערב און פארקערט גלאָריפיצירן דאָס אייגענע רוסישע איז געוואָרן דער געבאָט פאר דער ליטעראטור און פובליציסטיק. אָביעקטיוויזם אין באצוג צו די אייראָפּעאישע אָדער אמעריקאנער לענדער און פעלקער ווערט געשטעמפּלט מיטן נייעם זידל־וואָרט ק אָ ס מ אָ ־ פ אָ ל י ט י ז ם.

מוזן מיר דאָך מודה זיין, אז אָט דעם נייעם, רוסיש־נאַציאָנאַליסטישן עטאַפּ פון דעם סאָוויעטישן רעזשים האָבן יידן מיטן גאַנצן הארצן ניט געקענט מיטמאַכן. שוין פריער, ווען איציק פעפער און פשוטע פעפערלעך האָבן אין געגראַמטע און ניט געגראַמטע פּיוטים פאַרגעטערט סטאַלינען, האָט בלי ספק די יידישע באַפעלקערונג אין אַזאַ עבודה זרה גענומען ניט קיין הייסערן אָנטייל ווי זייערע אָבות אין דעם קולט פון דעם משוגענעם רוימישן קייזער קאַליגולאַ. היינט אַז מ׳האָט גענומען גלאָריפיצירן דעם הייליקן פירשט אַלעקסאַנדער נעווסקין, דעם יידן־מערדער באָהדאַן כמיעל־ניצקין און דעם תליון פון דער אַמאָליקער פּוילישער זעלבסטשטענדיקייט דעם גענעראַל סוואָראָוו, ווי האָבן געקענט דערמיט זיך באַגייסטערן די יידישע מאַסן און אַפילו די יידיש־סאָוויעטישע אינטעליגענץ? שוין פריער איז דער קאַמף קעגן ט ר אָ צ ק י ז ם אין אַ גרויסער מאָס געווען גע־ווענדעט קעגן די יי ד י ש ע קאָמוניסטן, וואָס האָבן ווייניקער ווי אַנ־דערע געקענט מיטמאַכן דעם סטאַלין־קולט. אין דער לעצטער צייט איז דער קאַמף קעגן ק אָ ס מ אָ פּ אָ ל י ט י ז ם פאַקטיש אין דער ער־שטער ליניע געווענדעט קעגן דער יי ד י ש ע ר אינטעליגענץ, וואָס קען אַ סך ווייניקער ווי אַנדערע מיטמאַכן דעם נייעם קורס פון גרויס־רוסישן נאַציאָנאַליזם.

דערצו קומט צו נאָך איין וויכטיקער, אפשר דער וויכטיקסטער, אומ־שטאַנד. צוליב געוויסע טעמים, גערעכטע אָדער אומגערעכטע איז דאָ ניט וויכטיק, האַלט דער סאָוויעטישער רעזשים דעם ראַטן־פאַרבאַנד אָפּגעזונ־דערט פון דער וועלט מיט אַן „אייזערנעם פאָרהאַנג”. אין יוצא ואין בא, כמעט קיינער און קיין זאַך קומט פון דאָרטן ניט אַרויס און קומט ניט אַריין. דאָס סאָוויעטישע פאָלק און די פעלקער פון די סאַטעליטן־לענדער ווערן געהאַלטן אין דער איבערצייגונג, אַז אַרום און אַרום זיינען זיי אַרומגערינגלט מיט שונאים און אַז אין שפּיץ פון די שונאים שטייט אַמעריקע. צום אונטערשייד פון אַנדערע פעלקער פון ראַטן־פאַרבאַנד, איז אָבער דאָס יידישע פאָלק אַ וו ע ל ט ־ פּ אָ ל ק; בלויז אַ טייל פון אים וווינט אין דעם סאָוויעטן־לאַנד און דער גרעסטער טייל זיינער לעבט גראָד אין דעם לאַנד פון דעם „ערגסטן שונא”, אין אַמעריקע. לעבט דאָרטן גאַרניט שלעכט און פאַרנעמט דאָרטן גאָר אַ וואַזשנעם פּלאַץ אויף די פאַרשידנסטע געביטן פון געזעלשאַפטלעכן לעבן. די לעצטע צייט איז אויך אויפגעשטאַנען מחוץ דעם ראַטן־פאַרבאַנד אַ יי ד י ש ע מ ל ו כ ה אין ארץ־ישראל, און צו דער מדינה ציען זיך אַ סך יידישע הערצער. די סאָוויעטן־מאַכט ווייסט און פאַרשטייט אויסגעצייכנט — פון נאָראַנים

באשטייט זי אוודאי ניט — אז יידן קענען ניט זען און זעען ניט אין די פאראייניקטע שטאטן דעם פיינט נומער איינס, אז זיי זעען אין זיי בכלל ניט קיין פיינט, און אז מדינת ישראל איז אין זייערע אויגן שוין געוויס ניט קיין פיינטלעכע וועלט. זיינען די יידן פאר דער סאָוויעטישער מאכט, ווי אמאָל פארן צאריזם, א פארדעכטיקער, פּאָליטיש ניט זיכערער, „ניט־בלאגאנאדיאָזשני" עלעמענט. און מיט פּאָליטיש ניט זיכערע עלעמענטן שפּילט זיך ניט די סאָוויעטן־מאכט; אנטקעגן אזעלכע עלעמענטן זיינען פאראן אויסגעפּרובירטע באָלשעוויסטישע מעטאָדן.

מוז מען יידן באזייטיקן פון פירנדיקע שטעלעס אין דער רויטער אר־מיי און אין מלוכהשן און פּארטייאישן אפּאראט. מוז מען זיי באצייטנס ארויסטרייבן פון באדראָטע געגנטן. מוז מען פון זייער דעמאָראליזירנדיקן איינפלוס, פון דעם „קאָסמאָפּאָליטיזם" זייערן, פארהיטן דעם לייענער פון דער סאָוויעטישער ליטעראטור און פּרעסע, דעם באזוכער פון די סאָוויע־טישע קינאָס. און דער עיקר מוז מען ביי די יידן גופא ארויסרייסן פון הארצן זייער יידישקייט, דאָס געפיל פון צוגעהעריקייט צו א יידישן וועלט־פאָלק, איבעררייסן יעדן קאָנטאקט זייערן מיט דער אויסערלעכער יידישער וועלט, פארטיליקן אין לאנד גופא אלע שפורן פון א יידישן נאציאָנאלן לעבן, פון יידישער טראדיציע, פון יידישער קולטור, ליטעראטור, טעאטער, רעליגיע, — מיט איין וואָרט, פון אלץ וואָס פאראייניקט זיי מיטן אויסער־סאָוויעטישן יידישן פאָלק, און אויב עס איז נויטיק — און געוויס איז עס נויטיק — פארניכטן צוזאמען מיט דעם אויך די שעפער און טרעגער פון אזא קולטור און נאציאָנאלן יידישן לעבן. און אזוי ווערן יידן און יידיש־קייט געראָדפט שוין דערפאר אליין, וואָס דאָס זיינען יידן און יידישקייט.

פארשטייט זיך, דאָס אלץ דארף געטאָן ווערן ניט אונטערן נאָמען אנטיסעמיטיזם. פארן אָנרופן עס אנטיסעמיטיזם וועט מען אין סאָוויעט־רוסלאנד גיין ווו פעפער וואקסט, אָדער ווו פעפער (איציק) ליגט. דאָס מוז געטאָן ווערן אונטערן נאָמען פון קאמף קעגן „קאָסמאָפּאָליטיזם". אָבער פארן פיש איז דען א גרויסער חילוק, צי מען פרעגלט אים אין פּוּ־טער אָדער אין סמעטענע? אבי מען פרעגלט אים. און אין דער מארקסיס־טישער שול האָבן מיר אויך געלערנט, אז וויכטיק איז ניט דאָס וואָס גע־זעלשאפטלעכע שטרעמונגען זאָגן, אָדער אפילו טראכטן, וועגן זיך, נאָר דאָס וואָס זיי טוען. און דאָס, וואָס ווערט אין סאָוויעט־רוסלאנד געטאָן בנוגע יידן, איז דיקטירט טאקע ניט דורך א ראסיסטישן אנטיסעמיטיזם, נאָר דורך אן אנטיסעמיטיזם געבויט אויף פּאָליטישע מאָטיוון. ווי אין אמאָליקן צארישן רוסלאנד נאָר מיט אנדערע טעמים, איז דאָס א פּאָלי־

טישער אנטיסעמיטיזם. טאקע ניט אין פּוטער, אָבער אין סמעטענע פרעגלט מען דעם יידן.

און דאָס איז איצטער, ווילאנג קיין דירעקטע מלחמה צווישן מזרח און מערב איז נאָך ניטאָ. איך האָף מיטן גאנצן הארצן, אז עס וועט צו א דריטער וועלט־מלחמה ניט קומען. אָבער א שוידער נעמט דורך, ווען מען גיט א טראכט, וואָס וואָלט ווערן פון דער יידישער באפעלקערונג אין ראטן־פארבאנד, אויב אזא מלחמה זאָל יאָ אויסברעכן. איך וויל אוודאי זיין א פאלשער נביא, אָבער איך האָב שטארק מורא, אז אין פאל פון א נייעם וועלט־קריג וועט דער יידישער ישוב אויף יענער זייט פאַר־האנג האָבן ניט קיין בעסערן גורל ווי די „קאָמונע פון די וואָלגא־דייטשן" בעת דער מלחמה קעגן היטלערן. וואָס וואָלט אין פאל פון אזא מלחמה געוואַרט אויף די יידן אין אמעריקע און אנדערע לענדער, איז א קאפּיטל פאר זיך. זאָל בעסער צו דעם ניט קומען.

ג. — וועגן אנטיסעמיטיזם ביי יידן

יאָ, עס איז דאָ אנטיסעמיטיזם אויך ביי יידן גופא.

און איך האָב דאָ אין זינען ניט אינדיווידועלע בייזוויליקע פארדעטער, וואָס צוליב פערזענלעכער שנאה אָדער פאר א טעפּל לינדזן פארקויפן זיי זייערע ברידער און זייערע טאטע־מאמע צו די ערגסטע צוררי ישראל. ד אָ ס איז א פשוטע, נידעריקע דערשיינונג, וואָס געהערט צו געמיינער פארברעכערישקייט, און וואָס איבער דעם איז ניטאָ וואָס זיך צו וואונדערן. נאָך אין דער צייט פון פאר דער ערשטער וועלט־מלחמה, בעת אין פּוילן האָט מען מיט א ברייטער האנט פארזייט די גיפטיקע זוימען פון „פּראָ־גרעסיוון אנטיסעמיטיזם" (וואָס דער טעם פון זייערע פּירות האָבן מיר אזוי ביטער דערפילט אין שפעטערדיקן אומאָפּהענגיקן און דורך היטלערן אָקופּירטן פּוילן), האָט דער יידיש־פּוילישער פּובליציסט ל ע אָ ב ע ל־מ אַ נ ט געשריבן וועגן א יידן, וואָס פלעגט אונטער א פּוילישן פסעוו־דאָנים (צו וואָס דערמאָנען דאָ זיין פיינעם נאָמען?) צושטעלן דער פּוילי־שער פרעסע די גיפטיקסטע אנטיסעמיטישע ארטיקלען:

— וויבאלד אנטיסעמיטיזם איז געוואָרן א גאנגבארע סחורה, איז וואָס דער וואונדער, אז עס האָט זיך געפונען א זשידעק, וואָס מאכט דער־מיט אויך א געשעפט?

ניט וועגן ד ע ם מין אנטיסעמיטיזם רעד איך. איך האָב אין זינען אן אנטיסעמיטיזם א קאָלעקטיוון, אן אנטיסעמיטיזם וואָס כאפּט ארום ברייטע יידישע קרייזן, אויב ניט גאנצע ישובים, וועלכע זעען אין יידן אלדאָס בייז, וועלכע האלטן זיי פאר א נידעריקערן עלעמענט, מאכנדיק

דערביי נאַטירלעך אַן אויסנאַם — ווי אַלע אַנטיסעמיטן בנוגע זייערע יידעלעך — פאַר זיך אַליין.

האָט מען עס דען, איידער היטלער איז געקומען צו דער מאַכט, ניט געפילט אין דייטשלאַנד מצד אַ סך דייטשע יאהודים אין באַציאונג צו די „אָסט־יודען"? איז דען דערמיט ניט געווען דורכגעדרונגען די האַלטונג פול מיט עקל און פאַראַכטונג, וואָס די רייכע „פּאַליאַקן פון משהס גלויבן" פלעגן כסדר אַרויסווייזן בנוגע די „פינצטערע יידישע מאַסן" און זייער „מיאוסן זשאַרגאָן"? אין זייער באַציאונג צו די יידישע פאָלקס־מאַסן און זייער לשון איז, לויט מיינע פּערזענלעכע איינדרוקן, געווען אפילו אַ סך מער אַנטיסעמיטיזם, אַ סך מער פאַראַכטונג און נאַציאָנאַלער ווידערווילן ווי אין דער באַציאונג פון פּוילישן פּריץ צו דעם זעלביקן יידישן מאַסן־מענטשן. מיט אַלע מיטלען האָבן זיי געזוכט צו באַהאַלטן זייער אייגענע יידישע נאָז, אין פיזישן און גייסטיקן זין פון וואָרט; זיי פלעגן זיך פילן געחנפעט, ווען זיי פלעגן הערן אַז זיי זיינען גאָרניט ענלעך צו אַ יידן; און פלעגן זיין גליקלעך און שטאָלץ, אויב זיי פלעגן באמת האָבן אַ גויישן פּנים און אַ פאַמיליע־נאָמען, וואָס ענדיקט זיך ניט מיט „מאַן", נאָר מיט „סקי".

נאָר סוף כל סוף האָבן די דאָזיקע משה־רבנוס פּאַליאַקן געהאַט גאַנץ ווייניק מאַכט, און פון זייער בלאָזן פון זיך פלעגן די יידישע פאָלקס־מאַסן און פאָלקסטימלעכע אינטעליגענץ ווייניק וואָס נתפעל ווערן. איז דאָס געווען אַן אַנטיסעמיטיזם אַ גראָטעסקער, אָבער ניט קיין באַזונדער שעדלעכער.

אַ סך, אַ סך ערנסטער איז די לאַגע מיט אַן אַנדער מין יידישן אַנ־טיסעמיטיזם, מיטן אַנטיסעמיטיזם אין מדינת ישראל.

יאָ, אַנטיסעמיטיזם אין מדינת ישראל.

דער ישוב אין ארץ ישראל איז אויפגעקומען ווי אַ רעאַקציע קעגן גלות, מיט דעם באַשלוס, ווי עס זאָגט זיך אין דעם אַלטן רוסישן רעוואָ־לוציאָנערן הימן, זיך אָפּצוזאָגן פון דער אַלטער וועלט, אָפּצוטרייסלען איר שטויב פון די פיס; און אונטער „דער אַלטער וועלט" האָבן די חובבי ציון און שפּעטער די ציוניסטן פאַרשטאַנען דעם גאַנצן יידישן לעבן־שטייגער אין די גלות־לענדער; דעם איבערגעבורט פון יידישן פאָלק האָט מען גרונד־זעצלעך, פּרינציפּיעל פאַרבונדן מיטן אויפבוי פון הייליקן לאַנד, און ביידע צוזאַמען האָט מען פאַרבונדן מיט דער אויפלעבונג פון דער העברעאישער שפּראַך, מיט דעם פאַרוואַנדלען זי אין אַן אומגאַנג־שפּראַך פון טאָג־טעגלעכן לעבן.

אין אָנפאנג, בעת די יידישע איינוואנדערונג אין ארץ ישראל איז נאָך געווען א קלייניטשקע, אן איינוואנדערונג פון אחד מעיר ושנים ממשפחה, האָט דער גלות יערלעך געשטיצט די פּאלעסטינער קאָלאָניזאַציע מיט טויזנטער רובלס, פונטן אָדער דאָלארס; שפּעטער, ווען דער ישוב און די איינוואנדערונג האָבן אָנגענומען א ברייטערן כאראקטער, האָט שוין דער גלות געגעבן מיליאָנען אַז עס איז אויפגעשטאנען די יידישע מלוכה און עס האָט אויסגעבראָכן דער קריג מיט די אראבער, האָט די שטיצע פון גלות שוין דערלאנגט אין די הונדערטער מיליאָנען; היינט צו טאָג פאָדערן זיך שוין ציפערן פון מיליארדן. איך ווייס ניט, און קיינער ווייס עס ניט, ווי לאנג דער גלות וועט אויסהאלטן די וואקסנדיקע קאָנטריבוציע, וואָס עס לייגן אויף אים ארויף דער פאנטאסטיש ראשער פונאַנדערבוי פון מדינת ישראל, איר פארטיידיקונג קעגן פאקטישע און מעגלעכע שונאים, איר וואקסנדיקער מלוכהשער און פארשידנארטיקער געזעלשאפטלעכער אפּאראט אין און מחוץ לארץ־ישראל. מעגלעך, אַז פאר ארץ־ישראל איז דאָס א ל ץ טאקע נויטיק (פון דערוויילטנס איז מיר שווער וועגן דעם צו אורטיילן); מעגלעך אויך, אַז געוויסע קלענערע ישובים אין גלות האָבן אויך פון דעם גרויסע נוצן. א פאקט איז אָבער, אַז בכלל געוואָרן דורך דעם אין די גלות־לענדער איינגעשרומפּט נויטיקע סאָציאלע, קולטורעלע און פילאנטראָפּישע יידישע אינסטיטוציעס, עס ווערן ניט געגרינדעט נייע איינריכטונגען און עס ווערן ניט רעאליזירט וויכטיקע פּראָיעקטן, וואָס זיינען נויטווענדיק כדי צו אנטוויקלען, און אפילו נאָר אויפצוהאלטן דעם באַדראָטן יידישן נאציאָנאלן קיום אין די תפוצות ישראל. כדי דאָס צו באַרעכטיקן, האלט מען כסדר אונטער די אלטע שלילת הגלות, וואָס באַדייט ניט בלויז דאָס איגנאָרירן דעם גלות, נאָר אויך א ביטול און פאראכטונג צום גלות־יידנטום מיט זיינע אייגענע לעבנס־באַדערפענישן.

ענלעך, אָבער א סך ערגער איז אויף דעם געביט פון דער ש פּ ר א ך־פראגע. אין אָנפאנג, בעת דער נייער ישוב איז נאָך באַשטאַנען פון יחידי סגולה, איז דער איבערגאנג צו העברעאיש בעיקר (הגם אויך דעמאָלט ניט אויסשליסלעך) געווען אן ענין פון זעלבסט־דיסציפּלין, פון אן עול וואָס מ׳האָט פרייוויליק גענומען אויף ז י ך אליין. שפּעטער, צוזאמען מיט דעם ווי די איינוואנדערונג האָט אָנגענומען א ברייטערן אומפאנג, האָט מען די העברעאישע שפּראך גענומען אָנוואַרפן אויך יענע, וואָס האָבן גערעדט יידיש און פרעמדע שפּראַכן; ספּעציעל יידיש האָט מען ניט געלאָזט אויפהויבן דעם קאָפּ, מחמת מ׳האָט אין איר געזען א סכנה פאר

העברעאיש. נאָך דעם שרעקלעכן חורבן פון אייראָפּעאישן יידנטום האָט זיך געהאט געדוכט, אז צוליב פּיעטעט צו די מיליאָנען אומגעקומענע יידיש־ריידנדיקע טאטע־מאמעס, ברידער און שוועסטער, פרויען און קינדער, און טאקע אויך א דאנק דעם, וואָס דורכן חורבן איז שוין יידיש מער ניט געווען אזא געפאר פאר העברעאיש, וועט די מערכה פון יידיש אין ארץ־ישראל אביסל אויפגעריכט ווערן. דאָס האָט זיך אָבער ארויסגעוויזן א פאלשע האָפענונג. גלייכצייטיק, דורך דער גרויסער איינוואנדערונג זייט עס איז אויפגעקומען מדינת ישראל, איז אומגעהויער אויסגעוואקסן די צאָל מענטשן, וואָס יידיש איז די צונג אין זייער מויל, וואָס יידיש רעדט זייער הארץ און יידיש רעדט זייער מוח. די באדערפעניש אין יידישן וואָרט, דעם גערעדטן, געשריבענעם, געזונגענעם, איז קאָלאָסאל אויסגעוואקסן. נאָר דאָ האָט שוין מדינת ישראל מיטן כוח פון מלוכה־מאכט זיך אנטקעגנגעשטעלט אונדזער וווּנדערבארן יידישן מאמע־לשון. ניט דערלאָזן ווערט יידיש אין שול, ניט דערלאָזן אין מלוכה־לעבן, אין עפנטלעכן קולטור־לעבן, באגרענעצט און געשטיקט מיט פארשידענע צבויאצקע אויסריידן ווי דעוויזן, פּאפּיר א. ד. גל. אפילו אין פּריוואט־קולטורעלע אונטערנעמונגען ווי פּרעסע, טעאטער־פאָרשטעלונגען, קאָנצערטן א. א. וו.

און יידיש ווערט אין דער יידישער מדינה גערודפט ניט דערפאר, וואָס זי זאָל כלומרשט זיין א „גרילצנדיקער לשון"; פארן יידישן אויער איז זי אוודאי ניט גרילצנדיקער ווי עברית בהברה ספרדית. און אויך ניט דערפאר, וואָס זי זאָל זיין א „פרעמדע שפּראך"; פרעמדע שפּראכן ווערן אין מדינת ישראל א סך מער טאָלערירט ווי יידיש. זי ווערט גערודפט גראד דערפאר, וואָס זי איז אן *אייגענע*, א *יידישע* שפּראך, וואָס זי איז נאָענט צום יידישן הארצן, וואָס זי איז די שפּראך פון יידישן הארצן, פון יידישן ליידן און האָפן, פון יידישן דענקען און שאפן אין משך פון די לעצטע יאָרהונדערטן, און וואָס דעריבער זעט מען אין איר א סכנה פאר העברעאיש. איך מיין, אז זי איז פאר העברעאיש גאָרניט קיין סכנה. איך מיין, אז זי גאראנטירט גראד דעם גייסטיקן המשך פון דער יידישער געשיכטע, און אז א געשיכטע פון יידן אָן א המשך וואָלט שוין ניט געווען קיין אמתע יידישע געשיכטע, און יידן אָן א גייסטיקן המשך וואָלטן מער קיין אמתע יידן ניט געווען; איך מיין אויך, אז יידיש אין מדינת ישראל האלט אויף דעם גייסטיקן באנד צווישן דעם יידישן פאָלק אין זיינע תפוצות און אין ארץ ישראל, און אז אָן דעם גייסטיקן באנד מיט דעם רוב מנין פון יידישן פאָלק אין די גלות־לענדער קען דאָס יידישע פאָלק אין מדינת ישראל גופא בשום אופן ניט זיין אן

אמת יידיש פאָלק (אויב עס זאָל בכלל זיין). נאָר יאָ א סכנה ניט א סכנה, און ווי שיין און פיין עס זאָלן דערביי ניט זיין די כוונות פון די וואָס שטיקן יידיש, בלייבט אָבער א פאקט, אז אין דער יידישער מדינה ווערט געטראָטן מיט די פיס איינס פון די עלעמענטארסטע מענטשן־רעכטן פון מאסן יידישער באפעלקערונג, דאָס רעכט זיך פריי צו באנוצן מיט מאמע־לשון; עס בלייבט א פאקט, אז יידיש, טאקע ווייל זי איז א יידישער מאַ־מע־לשון, איז אין דער יידישער מדינה א סך מער רעכטלאָז, אז זי ווערט דאָרטן אָן אן ערך מער געיאָגט און געפלאָגט ווי למשל אין דעם אנטי־סעמיטישן, האלב־פאשיסטישן פארמלחמהדיקן פוילן.

כדי זיך צו בארעכטיקן, קומט אויס צו דערנידעריקן אין ארץ־ישראל און אין חוץ לארץ די דאָזיקע „גרילצנדיקע" שפראך, דערנידעריקן צוזאַ־מען מיט דעם אויך דעם טרעגער אירן, דעם גלות־ייד. איז וואָס איז דער וואונדער, אז אין ארץ־ישראל איז אויפגעקומען א נייער דור, „סאברעס" און ניט סאברעס, אשר לא ידע את יוסף, וועלכער קען ניט דעם היסטאָ־ריש געגעבענעם יידן, דעם אזוי־גערופענעם גלות־יידן וואָס האָט אין משך פון טויזנטער יאָרן, אין איבערמענטשלעכע צרות און פיין אויסגעטראָגן און אויסגעכאָוועט די יידישקייט, געשאפן דעם נאציאָנאלן און סאָציאלן רענעסאנס אונדזערן און אויפגעבויט דעם ארץ־ישראלדיקן בנין, אין וועלכן דער סאברע איז אויפגעוואקסן; א דור וועלכער וויל פון יידישן פאָלק אין גלות ניט וויסן, וועלכער קוקט אויף דעם גלות־יידן, אויף זיין שפראך און קולטור, אויף זיין לעבן און קאמף פון אויבן אראָפּ, מיט ביטול און פאראכטונג, וועלכער איז, מיט איין וואָרט, אין באציאונג צום רוב מנין פון יידישן פאָלק — א העברעאישער א נ ט ס ע מ י ט?

דארף מען נאָך דערמאָנען אויך די אזוי־גערופענע „כנענים", וואָס האלטן בכלל, אז די גאנצע יידישע געשיכטע איז געווען נאָר א בייז אָב־שיקעניש אויף יידן, אז דאָס גאנצע יידנטום איז בלויז א היסטאָרישע פארקריפלונג, און אז מען דארף די יידישע געשיכטע אָנהויבן פון „אלף", ד. ה. מסתמא פון זייער עלטער־זיידן חם אבי כנען?

***

צי דארף אָבער אזוי זיין? צי מ ו ז טאקע אזוי זיין?

צו דער פראגע דייטשלאנד

עס שטייט פאר דער וועלט א פארוויקלטע און גרויזאמע פראגע דייטשלאנד. ניט וויניק בלוט האָט שוין די דאָזיקע פראגע געקאָסט דער מענטשהייט. מען האָט געפּרובירט זי לייזן אין סעדאן, אין ווערסאל, אין נירנבערג. און ווייטער שטייט זי פאר דער וועלט פארוויקלט ווי געווען און דראָענדיק ווי פריער.

באזונדער גרויזאם און באזונדער קאָמפּליצירט שטייט די פראגע דייטשלאנד פאר אונדז, פאר אונדז יידן און פאר אונדז בונדיסטן, יידישע סאָציאליסטן.

נאָר דאָ הער איך, ווי מען רייסט מיך איבער און זאָגט:

— פאר אונדז איז גאָר אזא פראגע ניטאָ. אלע דייטשן וואָלט מען דארפן פּשוט אויסראָטן, ווען מען זאָל עס נאָר קענען.

נו, קען מען עס טאָקע? איז דען דאָ עמעצער אויף דער וועלט, וואָס זאָל עס קענען? וואָס זאָל עס אפילו וועלן?

— וואָס דען, מוחל זיין, פארגעסן?

און ווידעראמאָל: אז מיר זאָלן אפילו וועלן פארגעסן, קענען מיר עס? קענען מיר פארגעסן אלס פאָלק, וואָס די דייטשן האָבן ביי אים אויסגעשניטן דאָס הארץ? קענען מיר עס אלס „בונד״, וואָס זיי האָבן ביזן יסוד חרוב געמאכט זיין הויז? קענען מיר עס אלס מענטשן, ביי וועמען זיי האָבן אויסגעהרגעט די פרוי און דעם מאן, דעם טאטן און די מאמען, די ברידער און די שוועסטער און די כשרע קליינטשקע עופהלעך?

ניין, ניטאָ קיין פארגעסן, און ניטאָ קיין אויסראָטונג; ניטאָ קיין אמתע נקמה, און ניטאָ קיין אמתע מחילה. און א שטיקל נקמה אָדער א ברעקל מחילה רייצט נאָר די געמיטער סיי ביי דעם שולדיקן, סיי ביי דעם קרבן. אין דעם, דורך דעם שרעקלעכן פארברעכן פארכישופטן קרייז פון געפילן איז ניטאָ קיין לייזונג פאר דער פראגע דייטשלאנד.

אן אויסוועג מוזן מיר זוכן אויף אן אנדער פלאך און מיט אנדערע מיטלען.

*****

קודם כל די ש ו ל ד־פ ר א ג ע.

ווער איז פאראנטוואָרטלעך פאר דעם אויסמאָרדן דאָס יידישע פאָלק אין אייראָפּע?

דערויף ענטפער איך: מיטן אויסנאם פון יענע דייטשן, וואָס זיינען ארויסגעטראָטן קעגן דעם נאצי־רעזשים, וואָס האָבן געשמאכט אין די קאָנצענטראציע־לאגערן אָדער וואָס היטלער האָט פּשוט אומגעבראכט, איז פארן מאסן־מאָרד איבער מיליאָנען אייראָפּעאישע יידן אין א גרעסערער אָדער קלענערער מאָס פאראנטוואָרטלעך דאָס גאנצע דייטשע פאָלק.

מען זאָל מיך אָבער ניט שלעכט פארשטיין. איך האלט לחלוטין ניט פון דער אזוי־גערופענער קאָלעקטיווער פאראנטוואָרטלעכקייט. געוויס קען מען א גאנצן קאָלעקטיוו ניט מאכן פאראנטוואָרטלעך פאר פארברעכן, וואָס עס זיינען באגאנגען געוויסע פון זיינע מיטגלידער. אויב איינער האָט געהרגעט א מענטשן, טאָר מען ניט שטראָפן דערפאר עמעצן אן אנדערן בלויז צוליב דעם, ווייל ער איז דעם מערדערס א ברודער אָדער אן אנדער פאמיליע־מיטגליד; דאָס וואָלט הייסן, אז פאר דעם פארברעך פון יחיד איז פאראנטוואָרטלעך זיין גאנצע פאמיליע; דאָס און נאָר דאָס הייסט קאָלעקטיווע פאראנטוואָרטלעכקייט, פון וועלכער דעם יידישן פאָלק איז אין משך פון לאנגע יאָרהונדערטער אויסגעקומען אזוי שרעקלעך צו ליידן, און וואָס איז דער היפּוך פון גערעכטיקייט. ווי איז אָבער דער דין, ווען דער ברודער האָט דעם רוצח מיטגעהאָלפן אין זיין מאָרד? דעמאָלט איז שוין דער ברודער אויך שולדיק, אָבער ניט דערפאר ווייל ער איז דעם רוצחס א ברודער, נאָר ווייל ער האָט זיך אין דעם פארברעכן באטייליקט. דאָס איז שוין ניט קיין קאָלעקטיווע, נאָר א פּערזענלעכע פאראנטוואָרט־לעכקייט.

ווען אפילו איינער קוקט זיך פּאסיוו צו, ווי אן אנדערער הרגעט א מענטשן, און זוכט ניט אים דערין צו שטערן, טראָגט ער אויף זיך אויך א געוויסע פאראנטוואָרטלעכקייט פאר דעם באגאנגענעם פארברעכן, הגם אין א ווייט קלענערער מאָס ווי דער מערדער גופא. אין אָט אָ דעם זין, און ניט צוליב קאָלעקטיווער פאראנטוואָרטלעכקייט, האלט איך, אז מיטן אויס־נאם פון די, וואָס האָבן זיך דעם נאצי־רעזשים אנטקעגנגעשטעלט, איז פאר די היטלעריסטישע פארברעכנס און ספּעציעל פארן אויסמאָרדן די מי־ליאָנען יידן פאראנטוואָרטלעך אין א גרעסערער אָדער קלענערער מאָס דאָס גאנצע דייטשע פאָלק.

דעם מאסן־מאָרד איבער דער יידישער באפעלקערונג האָט אויסגע־קלערט, אויסגעפּלאנירט, אָרגאניזירט און פארווירקלעכט די דייטשע נאציאָנאל־

סאָציאַליסטישע פאַרטיי; די נאַציס זיינען די דירעקטע מערדער פון אונד־זער פאָלק, די פאַרשידענע מיטגלידער פון דעם דייטשן אַדמיניסטראַטיוון און מיליטערישן אַפּאַראַט, וואָס זיינען געווען דער אינסטרומענט, מיט וועלכן די נאַציס האָבן זייער טייוולאָנישן פּלאַן דורכגעפירט, זיינען אויך געווען אין דער מאָרד־אַקציע דירעקט באַטייליקט און טראָגן די פאַראַנט־וואָרטלעכקייט פאַר זייער אַנטייל אין דעם מאָרד; העכסטנס קען מען אַמאָל פאַר זיי געפינען אַביסל אַ מילדערנדיקן אומשטאַנד אין דעם נאַ־צישן טעראָר. מיטשולדיק זיינען געווען אויך אַלע יענע, וואָס האָבן אין דייטשלאַנד אויף פאַרזאַמלונגען אָדער אויף טעאַטער־ און קינאָ־סצענעס, דורך דער פּרעסע און אין ביכער, אין די אוניווערסיטעטן און אין די פאָלק־שולן געפּרעדיקט ראַסיזם און אַנטיסעמיטיזם און אַזוי אָט געשאַפן די גײַסטיקע געזעלשאַפטלעכע אַטמאָספער פאַר דעם קאַלטבלוטיקן מאַסן־מאָרד. מיטפאַראַנטוואָרטלעך זיינען אויך די, וואָס האָבן מיט פינאַנציעלע און אַנדערע מיטלען געהאָלפן די נאַציס צו ווערן אַ מעכטיקער כוח אין דייטשלאַנד, און אויך יענע מיליאָנען דייטשן, וואָס מיט זייערע שטימען האָבן זיי היטלערן געבראַכט צו דער מאַכט. מיטפאַראַנטוואָרטלעך, הגם נאַטירלעך אין אַ קלענערער מאָס זיינען לסוף אויך אַלע יענע, וואָס האָבן זיך היטלערן ניט אַנטקעגנגעשטעלט.

מען דאַרף נאָך דערביי ניט פאַרגעסן צוויי זאַכן: ערשטנס, איז היט־לער אין דייטשלאַנד געקומען צו דער מאַכט ניט מיט דער הילף פון אַ גע־וואַלט־אַקט איבער דעם דייטשן פאָלק, ווי למשל פראַנקאָ אין שפּאַניע אָדער אפילו מוסאָליני אין איטאַליע, נאָר אויף אַ לעגאַלן, דעמאָקראַטישן, קאָנ־סטיטוציאָנעל־געזעצלעכן וועג. און צווייטנס, היטלער האָט לכתחילה, נאָך פאַר זיין קומען צו דער מאַכט, קיין שום סוד ניט געמאַכט פון זיינע פאַרשידענע פּלענער ווען ער וועט ווערן רייכס־קאַנצלער און „פירער" פון דייטשן פאָלק; אין זיין בוך „מיין קאַמף", וואָס איז געוואָרן די תורה פון דער גאַנצער נאַצי־פּאַרטיי, איז אַלץ געווען קלאָר און דייטלעך פאַרויס אָנגעצייכנט, אַזוי אַז דאָס דייטשע פאָלק האָט באַדאַרפט וויסן און גע־וווּסט, מיט וואָס פאַרא פּלענער דער דאָזיקער משוגענער מערדער איז גע־גאַנגען צו דער מאַכט. אויב ביי אַזעלכע באַדינגונגען איז דאָס דייטשע פאָלק ניט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר היטלערס מעשים תעתועים, קען קיינמאָל קיין פאָלק זיין פאַראַנטוואָרטלעך פאַר זיינע פאַרשטייער ביי דער מאַכט, פאַר זיין רעגירונג.

***

צי איז אָבער דערפון געדרונגען, אַז די דייטשן האָבן פון נאַטור אַ מערדערישן כאַראַקטער, אַזוי למשל ווי געוויסע חיות האָבן בלוטדורשטיקייט אין זייער נאַטור, אָדער ווי דער נעגער האָט פון דער נאַטור אַ שוואַרצע הויט? מיט אַנדערע ווערטער, צי פון די גרויזאַמקייטן, וואָס די דייטשן זיינען באַגאַנגען איז געדרונגען, אַז מערדעריי איז ביי זיי דאָס, וואָס די אַנטראָפּאָלאָגיע רופט אַ שטענדיקע, אומפאַרענדלעכע ראַסן־אייגנשאַפט?

לחלוטין און לחלוטין ניט. פאַרקערט, אַזאַ באַהויפּטונג וואָלט מכמה טעמים געווען דורכאויס פאַלש און אין העכסטן גראַד שעדלעך.

פאַלש קודם כל דערפאַר, ווייל אַ דאַנק די פילצאָליקע פעלקער־וואַנדערונגען און אַנדערע סיבות, וואָס האָבן אויסגעמישט די באַפעלקערונג פון יעדער מדינה, זיינען היינט צו טאָג אין אייראָפּע בכלל ניטאָ קיין פעלקער פון איין איינציקן אָפּשטאַם, ד. ה. פון אַן איינהייטלעכער ראַסע. אַ געמיש פון פאַרשידענע ראַסן איז דאָס פראַנצויזישע פאָלק ווי דאָס איטאַליענישע, דאָס ענגלישע ווי דאָס רוסישע, א. א. וו. אַ באַזונדער שטאַרק געמיש פון פאַרשידענע ראַסן שטעלט מיט זיך פאָר די באַפעלקערונג פון דייטשלאַנד, וואָס איז לכתחילה געוואָרן באַזעצט פון שבטים פון פאַרשידענע ראַסן, און דורך וואַנען עס זיינען דורכגעגאַנגען כמעט אַלע פעלקער־וואַנדערונגען פון דער אייראָפּעאישער געשיכטע. ניטאָ קיין איינהייטלעכע דייטשע ראַסע. דער באַוואוסטער אַנטראָפּאָלאָג פּראָפ. פּיטאַר שרייבט, אַז צווישן אַ דייטש פון מעקלענבורג און אַ דייטש פון בייערן איז דער נאַטירלעכער אונטערשייד גרעסער ווי צווישן אַ פערד און אַ צעברע. און וויבאַלד עס איז ניטאָ קיין איינהייטלעכע דייטשע ראַסע, זיינען ממילא ניטאָ קיין איינהייטלעכע ראַסן־אייגנשאַפטן פון דייטשן פאָלק. עס קענען זיין בלויז פיל וויניקער געמיינזאַמע גייסטיקע נייגונגען, וואָס זיינען אַ פּראָדוקט פון געמיינזאַמע היסטאָרישע באַדינגונגען, געמיינזאַמער סאָציאַלער סביבה, געמיינזאַמע אינטערעסן, דערציאונג א. א. וו., נייגונגען וואָס זיינען אין פאַרשידענע סאָציאַלע שיכטן, ביי מענטשן פון פאַרשידענער דערציאונג און פון פאַרשידענע אינטערעסן פאַרשידן, און וואָס ענדערן זיך פריער אָדער שפּעטער צוזאַמען מיט דער ענדערונג פון די היסטאָרישע באַדינגונגען, פון דעם סאָציאַלן לעבן, פון די אינטערעסן, דערציאונג א. א. וו.

פאַלש איז ווייטער צו זען אין היטלעריזם אַן אייגעבוירענע אייגנשאַפט פון דער דייטשער נאַטור, פון דער דייטשער ראַסע, דערפאַר ווייל מיליאָנען און מיליאָנען דייטשן האָבן דאָך פריער געהאַט געשטימט קעגן היטלערן, און אויך שפּעטער, אונטער דעם היטלעריסטישן טע־

ראַר, האָבן הונדערטער טויזנטער דייטשן זיך דעם היטלער־רעזשים אנט־קעגנגעשטעלט.

פאַלש איז צו זען אין דעם בלוטיקן היטלעריסטישן אנטיסעמיטיזם א נאַטור־אייגנשאַפט פון דעם דייטשן בכלל אויך דערפאַר, ווייל ביז היטלערן האָבן יידן איבער טויזנט יאָר געלעבט אויף דער דייטשער ערד און האָבן דאָרטן געליטן פאַרפאָלגונגען ניט מער ווי אין אנדערע קריסטלעכע לענ־דער.

אָבער ווען די ראַסן־טעאָריע אָנגעווענדעט צום דייטשן פאָלק (אין דעם געגעבענעם פאַל — ק ע ג ן דייטשן פאָלק) וואָלט געווען נ אָ ר פאַלש, וואָלט נאָך געווען א האַלבע צרה. מילא, ווייניק פאַלשע טעאָריעס זיינען געווען פאַרשפּרייט אין דער פאַרגאַנגענהייט און ווייניק זיינען נאָך איצט פאַרשפּרייט? דאָס וואָלט געקענט אינטערעסירן בעיקר געלערנטע פאַך־לייט. די מעשה איז אָבער וואָס אזא טעאָריע איז, ווי געזאָגט, אויך אויסערסט שעדלעך און שמעקט באמת מיט בלוט. און דאָס לייגט אויף אונדז אַרויף א חוב אויפן אנטשידנסטן אופן זיך איר אנטקעגנצושטעלן.

פון דער ראַסיסטישער הנחה, לויט וועלכער אכזריות און מאַכט־גי־ריקייט ליגט אין דער נאַטור פון דעם דייטש און לאָזן זיך בשום אופן ניט ענדערן, איז פאַראַן בלויז איין פּראַקטישער אויספיר, דער אויספיר וואָס היטלער האָט געמאַכט בנוגע יידן, און וואָס באַשטייט אין דעם, אז די פאַרברעכערישע ראַסע דאַרף ווערן אויסגעראָטן. די באַמתדיקע אויס־ראָטונג פון דייטשן פאָלק איז דאָך אָבער א כימערע. קיין אויסראָטונג וועט אין דער ווירקלעכקייט ניט פאָרקומען. וואָס־זשע וואָלט ביי אזעלכע באַדינגונגען יאָ געטאָן געוואָרן? עס וואָלט בלויז געפירט געוואָרן א פּ ר אָ פּ א ג א נ ד ע פ א ר אויסראָטונג פון די דייטשן און פאַר שטעלן דאָס גאנצע דייטשע פאָלק ווי קרעציקע חוץ למחנה פון דער מענטש־הייט. צו וואָס וואָלט דאָס געפירט? אויך דאָס וואָלט נאַטירלעך ניט פאַר־כאַפּט די גאנצע אויסער־דייטשע מענטשהייט (סיי צוליב פּראַקטישע טעמים, אזוי אויך דערפאַר ווייל דאָס וואָלט זיין געבויט אויף א פאַלשער ראַסיסטישער טעאָריע). דער אמתער פּועל־יוצא וואָלט געווען דער, אז די אינטערנאַציאָנאַלע אַטמאָספער וואָלט פאַרגיפטיקט געוואָרן מיט ראַסיזם, בלוט־דורשט און אויסראָטונג־טענדענצן; דאָס דייטשע פאָלק, אין אלע זיינע שיכטן, זיך פילנדיק דערנידעריקט און באַדראָט אין זיין עקזיסטענץ, וואָלט געוואָרן מער ווי ווען עס איז פריער צעמענטירט אין איין שאָווי־ניסטישן בלאָק; און סוף־כל־סוף מיט אונדזער ראַסיסטישער אנטי־דייטשער פּראָפּאַגאַנדע וואָלטן גראַד מ י ר דערשיינען פאַר דער וועלט ווי א

פאָלק, וואָס שפּרייט שאָוויניזם און ראַסיזם און שטערט דעם אינטערנאַ־ציאָנאַלן פרידן; מיר וואָלטן אַזוי אַט זיך גופא געשטעלט מחוץ למחנה פון דער מענטשהייט, וואָס זוכט פאַרשטענדעניש און פאַרשטענדיקונג צווישן פעלקער.

ספּעציעל מיר יידן, וואָס האָבן שוין אַזוי שרעקלעך געליטן פון דעם ראַסיזם, מוזן ווי פאַר פייער זיך היטן פאַרכאַפּט צו ווערן פון ראַסיסטישע טענדענצן. און על אחת כמה וכמה מיר יידישע סאָציאַליסטן, וואָס אונדזער גאַנצער וועלט־באַנעם איז אינטערנאַציאָנאַליזם און מענטשלעכקייט.

ווי טיף עס זאָל ניט זיין דער ווייטיק, ווי האַרץ־רייסנדיק ער זאָל ניט זיין, ווי עס זאָל זיך פון זיך אַליין ניט רייסן צום הימל אונדזער ווייַ־געשריי, אויב מיר פילן אָבער די גרויסע אחריות, וואָס ליגט אויף אונדז לגבי דער שארית הפליטה אונדזערער און לגבי דעם זכרון פון די אומ־שולדיק אומגעקומענע מאַרטירער אונדזערע, טאָרן מיר ניט אַריינפאַלן אין קיין ראַסיסטישע, זאָל זיין אַפילו אַנטי־דייטשע, שרייערישע אָבער אויס־זיכטסלאָזע היסטעריע.

וואָס־זשע קענען און ממילא דאַרפן מיר דאָך טאָן?

***

קאַלטבלוטיקע מערדערס זיינען אין דייטשן פאָלק געווען אויסנאַמען אַפילו אין היטלערס צייטן, נאָר אונטער היטלערס פירונג איז די דאָזיקע מערדערס געלונגען צו פאַרכאַפּן די אויבערהאַנט אין דייטשלאַנד און פאַר־וואַנדלען דאָס דייטשע פאָלק אין אַ געצייג אָדער אין פּאַסיווע צוקוקערס פון זייערע רציחות. דאָס איז דער אמת. אוודאי פעלן אויך איצט ניט אין דייטשן פאָלק קיין טאָטאַליטאַריסטן, ראַסיסטן און אַנטי־סעמיטן. דער נאַציזם, וואָס האָט דורך דער מיליטערישער מפּלה פאַרלאָרן זיינע וויכטיקסטע פירערס און איז אַרונטער אין אונטערגרונט פון געזעל־שאַפטלעכן לעבן, נעמט שוין איצט ווידער אויפהויבן דעם קאָפּ אונטער אַביסל געענדערטער פּאָליטישער מאַסקע. אָבער ווייט ניט אַלע דייטשן זיינען טאָטאַליטאַריסטן, ראַסיסטן און אַנטיסעמיטן. עס זיינען פאַראַן אין דייטשן פאָלק אויך ברייטע שטרעמונגען דעמאָקראַטישע, פרייהייטלעכע און הומאַניטאַרע, וואָס האָבן אויך פריער עקזיסטירט און וואָס האָבן פון דער היטלעריאַדע עפּעס וואָס געלערנט. צווישן זיי פאַרנעמט דעם וויכ־טיקסטן פּלאַץ לויט איר צאָל אָנהענגער די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. אויך מיט דער קעגנוועדטיקער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע קענען אַ סך פון

אונדז זיין ניט צופרידן. זיכער איז אָבער, אז פאר אלע פרייהייטלעכע, דעמאָקראטישע און הומאניטארע שטרעמונגען אין דייטשלאנד שטעלט דער נעאָ-נאציזם פאַר אן אמתע טויט-געפאר. זיי זיינען דעריבער אויף לעבן און טויט פאראינטערעסירט צו באקעמפן דעם נאציזם און אנטיסע־מיטיזם אין אלע זייערע פאָרמען. און דאָס טוען זיי אויך. אפשר ניט שטענדיק אפילו מאהבת מרדכי ווי משנאת המן, אָבער זיי טוען עס. זיי זיינען דעריבער אונדזערע נאטירלעכע און ווירקזאמ־סטע פארבינדעטע אין דער באקעמפונג פון אנטיסעמיטיזם אין דייטש־לאנד און ממילא אויך אין דער וועלט בכלל.

אלס יידן, אלס סאָציאליסטן, אלס אינטערנאציאָנאליסטן דארפן מיר דעריבער איינשטעלן ענגע באציאונגען מיט די דאָזיקע פרייהייטלעך־דע־מאָקראטישע אנטי־טאָטאליטאריסטישע שטרעמונגען.

ברייטע מעגלעכקייטן זיינען אין דער הינזיכט פאראן גראד פאר דעם „בונד״, און דעריבער טאקע ליגט אויף אים א באזונדער פאראנט־וואָרטלעכער חוב צו טאָן אלץ וואָס מעגלעך אין דער ריכטונג. דער „בונד״ און די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראטיע דארפן זיך קעגנזייטיק אינפאָרמירן וועגן אלע דערשיינונגען פון אנטיסעמיטיזם און נאציזם אין דייטשלאנד, וועגן אלעם דעם וואָס אין דייטשלאנד ווערט געטאָן די דאָזיקע שטרעמונגען צו באקעמפן, וועגן דעם וואָס קען און דארף אין דער הינזיכט געטאָן ווערן. גלייכצייטיק דארף דער „בונד״ גענוי אינפאָרמירן די יידישע גע־זעלשאפטלעכע מיינונג וועגן דעם קאמף קעגן אנטיסעמיטיזם, וואָס ווערט געפירט אין דייטשלאנד דורך דייטשן גופא, ספעציעל דורך דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראטיע. דער „בונד״ איז עס מחויב צו טאָן באזונדער נאָך דערפאר, ווייל די גאנצע יידישע פרעסע, צוליב פסיכאָלאָגיש פארשטענד־לעכע סיבות, אָבער צוליב ווייט ניט בארעכטיקטע טעמים, פארשוויגט סיסטעמאטיש אלץ, וואָס קען ווייזן דייטשלאנד אין אנדערע פארבן ווי טונקל ברוין.

מיר טאָרן ניט און קענען ניט פארגעסן די נאָענטע פארגאנגענהייט, וואָס וועט שוין אויף אייביק בלייבן פאר אונדז אויך א קעגנווער־טיקע אבידה; מיר טאָרן ניט פארשוויגן אלע נייע דערשיינונגען פון אנטיסעמיטיזם; מיר טאָרן אָבער אויך ניט פארשווייגן דעם קאמף קעגן אנטיסעמיטיזם אומעטום אין דער וועלט און באזונדערס אין דייטשלאנד, און מיר זיינען מחויב אלע פרייהייטלעכע און הומאניטארע עלעמענטן, ספעציעל אין דייטשלאנד, אין דעם דאָזיקן קאמף בייהילפיק זיין.

איך ווייס, אַז דאָס לעצטע וועט ביי יידן איצטער ניט זיין פּאָפּולער. דאָס איז אָבער דער איינציקער וועג פאַרן יידישן פאָלק אין אייראָפּע און אין אַלע תפוצות ישראל זיך צו באַפרייען פון דעם פּאַראַליזירנדיקן קאָש־מאַר פון פאַרצווייפלונג און ווידער אָנצוהויבן אָטעמען מיט שעפערישער האָפענונג.

איך בין זיכער אויך, אַז אָט דעם איצט ניט פּאָפּולערן וועג געהערט די צוקונפט.

ארום די געלט־פארהאנדלונגען

מיט דייטשלאנד

וואָס עס זאָלן ניט זיין די קאָנקרעטע טענות פון די אָנהענגער און פון די קעגנער פון אונטערהאנדלונגען מיט דעם איצטיקן אָפיציעלן דייטש־לאנד, איז דאָס דער אלטער, אפשר אייביקער, שטרייט צווישן רעאל־פּאָלי־טיקער און ראָמאנטיקער, צווישן דעם פּראקטישן סאנטשאָ־פּאנטשאָ און דעם ריטערלעכן דאָן קיכאָט. קיינער פון זיי קען דעם אנדערן ניט איבער־צייגן, מחמת יעדער פון זיי גייט ארויס פון אנדערע הנחות, איז באהערשט פון אנדערע געפילן און האָט זיך זיין באזונדערן ווערט־מאסשטאב.

מיר דאָ, אין זשענעווע, האָבן אָרגאניזירט אן עפנטלעכע דיסקוסיע מכוח דער פראגע — אונטערהאנדלונגען מיט דייטשלאנד. רעדנער ק ע ג ן די אונטערהאנדלונגען האָבן מיר געקענט געפינען מער ווי מיר האָבן געוואָלט; רעדנער פ א ר — קיין איינעם ניט; אפילו ניט צווישן מפא״י־ניקעס, אפילו ניט צווישן פאָרשטייער פון דער ישראל־רעגירונג. ניט גע־קוקט דערויף וואָס די ישראל־רעגירונג האָט באשלאָסן כמעט איינשטימיק, און די כנסת מיט א מערהייט — זאָל זיין א קליינטשיקער מערהייט — יאָ צו אונטערהאנדלען! מיט וואָס דערקלערט זיך אזא אונטערשייד צווישן „ד אָ“ און „ד אָ ר ט ן“?

רעדט מען מיט מפא״יניקעס „דאָ“, זעט איר באלד, אז אייגנטלעך האלטן זיי אויך די פארהאנדלונגען פאר א טרפהנע זאך, נאָר יעדער טראכט ביי זיך: מילא „דאָרטן“, צוליב כמה סיבות, „מוז מען פון דעם חזיר פרעסן“, אָבער צו וואָס זאָל איך עס טאָן דאָ? ביי אזעלכע שטימונ־גען איז אויסגעקומען, אז עסריידן בלויז די פארביסענע ראָמאנטיקער, די וואָס ווילן פון קיין פשרות מיט דייטשלאנד ניט הערן; די חוץ־לאָרצדיקע ציוניסטישע רעאל־פּאָליטיקער שווייגן.

פאר די בעסערע און טיפערע פון זיי זיינען די אונטערהאנדלונגען א טראגעדיע. די יידישע מלוכה איז דאָך פאר זיי געווען כולה ראָמאנטיק,

אן אידעאל, וואָס האָט געזאָלט פאַרווירקלעכן די נאַציאָנאַלע גאולה און סאָציאַלן יושר — און דאָ מיטאמאָל זאָל מען איין נאָמען פון אָט דער מלוכה זיך זעצן ביי איין טיש מיט היטלערס יורשים און אונטערהאנדלען מיט זיי וועגן פאַרגיטיקן דעם היטלעריסטישן רויב־צוג אויף יידן. עפּעס פון דעם אויסגעבענקטן משיח לאָזט זיך אויס א מין שבתי־צבי.

**
*

אָנגעהויבן האָט זיך עס אביסל אנדערש: ניט פאַרהאַנדלען מיט די דייטשע מערדער און רויבער וויל מען; פאַרקערט, מען וויל בלויז ארויס־רייסן ביי זיי א טייל פון יידישן האָב און גוטס, וואָס זיי האָבן אָנגערא־בירט, און צו דעם צוועק ווענדט מען זיך ניט צו זיי, נאָר צום זשאנדארם, צו די מערב־מלוכות, ז יי זאָלן דאָס אָנגעראבירטע צ ו נ ע מ ע ן און אָפּגעבן דער יידישער מלוכה.

די מערב־מלוכות זיינען אָבער געוואָרן מיט מערב־דייטשלאנד גוטע פריינט כמעט ניט ווייניקער ווי ראַטן־פאַרבאנד מיט מזרח־דייטשלאנד; האָבן זיי דער יידישער מלוכה העפלעך געענטפערט, אז זי ווייס אליין דייטשלאנדס אדרעס. דאָס האָט אייגנטלעך געהייסן: ווילסטו פון דייטש־לאנד באַקומען געלט, דעמאָלט זיי אזוי גוט און מאַך מיט דייטשלאנד שלום פונקט ווי מיר טוען עס. האָט מען געמוזט אליין קומען צו דייטש־לאנד; פאַרשטייט זיך שוין ניט ווי א זשאנדארם, וואָס נעמט צו דאָס אָנגעראבעוועטע, נאָר כדי מיטן רויבער צו פירן אונטערהאנדלונגען, ווי אן אָרעמער נגזל מיט א מעכטיקן תקיף.

דערביי פּרובירט מען נאָך איצט איינריידן זיך און אנדערע, אז מען וועט פון גזלן בלויז אָפּנעמען דעם רויב, אָבער קיין שלום וועט מען מיט אים ניט שליסן און דאָס אויסהרגענען דאָס יידישע פאָלק אים ניט מוחל זיין, און אז אויב ער וועט שטעלן דעם באַדינג שלום, וועט מען די פאַר־האַנדלונגען איבעררייסן. נאָר וועט ער דען דאַרפן שטעלן אזא בפירושן באַדינג? פאַקטן האָבן זיך זייער לאָגיק; מיט א שונא פירט מען ניט קיין אונטערהאנדלונגען, מען שליסט ניט קיין אָפּמאַכן און מען צאָלט אים ניט קיין מיליאַרדן. ווייבאלד מען וועט פירן אונטערהאנדלונגען, קומען צו א הסכם, שאַפן פאַרשידענע קאָמיסיעס אויף אויסקלויבן, אָפּנעמען, קאָנט־ראָלירן, איבערשיקן א. א. וו. רוי־מאַטעריאַלן, מאַשינען, פאַרשידענע אַנ־דערע סחורות און מזומנים, וועט דאָס שוין פ א ק ט י ש באַטייטן דיפּלאָמאַטישע באַציאונגען צווישן ישראל און דייטשלאנד, וועט שוין

מער קיין גרונט ניט זיין אויף צו נאָרמאַליזירן די באַציאונגען אויך פּ אָ ר מ ע ל, כדי דאָס אַלץ צו פאַרלייכטערן. אין די אויגן פון דער וו ע ל ט וועט דייטשלאַנד האָבן צורעכט געמאַכט, ד. ה. אויסגעצאָלט רעפּאַראַציעס פאַר דעם שאָדן, וואָס עס האָט אָנגעטאָן דעם יידישן פאָלק, און ישראל וועט האָבן מיט דייטשלאַנד געמאַכט שלום.

אוודאי פעלן ניט קיין וואָגיקע רעאַל־פּאָליטישע אַרגומענטן, אַז די ישראל־מלוכה זאָל טאַקע גיין אויף אָט דעם וועג: די מדינה הונגערט, די מדינה ווערגט זיך אין אַ טיפן עקאָנאָמישן און פינאַנציעלן קריזיס, אויסטראָגן די ווייטערדיקע עליה ווערט מיט יעדן טאָג שווערער, דער שלום מיט די שכנישע לענדער הענגט אויף אַ האָר, די גאַנצע וועלט מאַכט שלום מיט דייטשלאַנד, א. א. וו., א. א. וו. עס איז טאַקע מעגלעך, אַז פון אַ ר ע אַ ל־פּ אָ ל י ט י ש ן שטאַנדפּונקט איז בן־גוריונס רעגי־רונג גערעכט, און אַז די קליינע, שוואַכע און דורך פיינטלעכע שכנים אַרומגערינגלטע יידישע מלוכה מוז אפשר האַנדלען רעאַל־פּאָליטיש, זאָרגן וועגן חיי־שעה. וואָס פאַר אַ ביישפּיל אָבער וועט דאָס יידישע פאָלק האָבן אויף אַזאַ אופן געוויזן דער וועלט אויף דער צוקונפט? מען האָט אויס־געהרגעט זעקס מיליאָן יידן, דאָס בעסטע פון יידישן פאָלק, און שוין אַ פּאָר יאָר שפּעטער האָבן די יידן פאַרשאַכערט דאָס בלוט פון זייערע טאַ־טע־מאַמעס, ברידער און שוועסטער, פרויען און קינדער, און פאַר אַ גרעסערן אָדער קלענערן טעפּל לינדזן שלום געמאַכט מיט די מערדער. וועט דאָס דערהויבן דעם נאָמען ייד אין דער וועלט? וועט דאָס דערהויבן די חשיבות פון יידישן נאָמען אין די יידישע אויגן גופא?

דעריבער טאַקע לייגט די געשיכטע אַרויף באַזונדערע אויפגאַבעס אויף די תפוצות ישראל.

אויב צוליב כלערליי אָפּאָרטוניסטישע טעמים איז מדינת ישראל גע־צווונגען צו מאַכן שלום מיטן איצטיקן אָפיציעלן דייטשלאַנד, איז אונדזער חוב אין די תפוצות אויפצוהאַלטן און כסדר וועקן ביי דער יידישער באַ־פעלקערונג דעם באַוווסטזיין, אַז אַזוי לאַנג ווי דייטשלאַנד וועט ניט האָבן אויסגעשניטן ביי זיך דעם קרעפּס פון נאַציזם און מיליטאַריזם, איז שלום צווישן אונדז און אים אַ שאַנדע, אַ פאַרברעך און אַ סכנה.

און ב כ ל ל, וויבאַלד עס קענען זיך שאַפן אַזעלכע סיטואַציעס, וואָס צווינגען די יידישע מדינה, ווי יעדער מדינה, דערהויפּט נאָך די קליינע מדינות, צו גיין אויף פשרות און צוליב אָפּאָרטוניסטישע טעמים פאַרנאַכלעסיקן אָדער גאָר מקריב זיין עיקרדיקע און ווייטגייענדיקע אינ־

טערעסן פון יידישן פאָלק, זיינע טיפסטע געפילן אָדער די פאָדערונגען פון אינערלעכער און אויסערלעכער גערעכטיקייט, — דאן ליגט דער חוב אויף דעם צעשפרייטן יידישן פאָלק צו בלייבן אויף דער פרינציפיעלער הויך און לויט זיינע כוחות צו האנדלען אזוי, ווי די ישראל־מלוכה קען ניט אָדער וויל ניט האנדלען.

די פרעטענזיע פון די פירנדיקע ישראל קרייזן, אז אין נאציאָנאלע יידישע שטרייט־פראגן איז דער „גלות" מחויב פשוט צו פאָלגן די באשלוסן פון דער ישראל־רעגירונג, איז ניט באַרעכטיקט ניט בלויז דערפאר, ווייל די ישראל־רעגירונג איז ניט אויסגעקליבן דורך דעם צעשפרייטן יידישן פאָלק, נאָר בלויז דורך דער באפעלקערונג פון דער מדינה; די דאָזיקע פרעטענזיע איז אומבארעכטיקט אויך דערפאר, ווייל די ישראל־מלוכה קען זיך אָפט, ווייזט אויס, פילן געצוווּנגען צו האנדלען קעגן די אמתע אינטערעסן פון יידישן וועלט־פאָלק.

די געלט־פארהאנדלונגען מיטן איצטיקן דייטשלאנד זיינען טאקע אזא געלעגנהייט, אָבער דאָס איז בשום אופן ניט די איינציקע. עס זיינען פאראן נאָך א סך אנדערע.

דאָס זעלביקע קען פאסירן און פאסירט, ווען די ישראל־רעגירונג גייט אויף נאציאָנאל־אוואנטוריסטישע דרכים, וואָס זיינען א געפאר פאר די אלגעמיינע אינטערעסן פון גרויסן יידישן וועלט־פאָלק. און אויך דאָ האָבן די תפוצות ספעציעלע אויפגאבן. נאָר דאָס איז שוין א טעמע פאר זיך, וועגן וועלכער עס איז שוין גראד ניט ווייניק גערעדט און געשריבן געוואָרן.

(„אונדזער צייט", פעברואר 1952).

„בונד"

די אידעאָלאָגישע עוואָלוציע

פון „בונד"

(באמערקונגען צו זיין פופציק־יאָריקן יובליי)

אַנשטאָט א הקדמה

קודם מוז איך זיך אנטשולדיקן פארן לייענער. איך האָב באקומען דעם פאָרשלאג פון דער רעדאקציע צו שרייבן דעם היינטיקן ארטיקל אזוי צו זאָגן בין הזמנים: צווישן דעם סוף פון מיין ווינטער־סעמעסטער און מיין נסיעה צו דער בונדישער וועלט־קאָנפערענץ, וואָס האָט געזאָלט פאָר־קומען אָנהויב אפריל. איך האָב ניט געהאט אונטער דער האנט אפילו נאָר די וויכטיקסטע דאָקומענטן, וואָס זיינען נויטיק צו באשרייבן דעם אידעאָ־לאָגישן וועג, וואָס דער „בונד" האָט דורכגעמאכט זייט ער איז געגרינדעט געוואָרן, און איך האָב אויך ניט געהאט די נויטיקע פרייע צייט דורכצו־לייענען נאָכאמאָל אפילו אלע יענע מאטעריאלן, וואָס איך האָב יאָ אין מיין רשות. איך בין דעריבער געצוואונגען צו לאָזן אָן א זייט א גאנצע רייע זייער וויכטיקע פּראָבלעמען, וואָס איבער זיי האָט געארבעט דער בונדי־שער געדאנק. מענשעוויזם און באָלשעוויזם; צווייטער אָדער דריטער אינ־טערנאציאָנאל; די באציאונגען צו דער רוסלענדישער ס. ד.־פּארטיי; די באציאונג צו פוילן, צו איר זעלבסטשטענדיקייט, צו דער פּ. פּ. ס.; די יידישע עמיגראציע־פראגע אינעם פּעריאָד פון דער גרעסטער יידישער יידישער וואנדערונג, א. א. וו. א. א. וו. — דאָס זיינען אלץ געווען ניט סתם טאקטישע פראגן, נאָר ענג־פארבונדענע מיטן עצם גופא פון „בונד" אלס מאסן־באוועגונג פון דער יידישער ארבעטערשאפט אין מזרח־אייראָפּע. דער קינפטיקער היסטאָריקער פון „בונד" וועט מוזן דאָס אלץ געניי אנא־ליזירן. אין דעם איצטיקן ארטיקל האָב איך בדעה זיך אָפּצושטעלן בלויז אויף דער אנטוויקלונג פון נ א צ י אָ נ א ל ן געדאנק אין „בונד": אויף דעם אינהאלט, וואָס דער „בונד" האָט ארייגעלייגט אינעם באגריף פון דער יידישער נאציע; אויף דעם, ווי ער האָט זיך פאָרגעשטעלט די לייזונג פון דער יידישער נאציאָנאלער פראגע; אויף די נאציאָנאלע אויפ־

גאבן, וואָס ער האָט געשטעלט דעם יידישן ארבעטער־קלאַס; אויף דעם, ווי ער האָט דאָס אלץ פארבונדן מיט זיינע אָרגאניזאציע־פאָרמען, מיט זיין פראָגראם און מיט זיין אלגעמיינעם סאָציאלן קאמף. דערביי וועל איך זיך מוזן באגנוגענען אויך מיט באצייכענען נאָר די הויפּט־שטריכן. ס׳איז מעגלעך אויך, אז אין געוויסע דעטאלן זאָל איך באגיין אמאָל א טעות. וועט עס דער קינפטיקער היסטאָריקער קאָרעגירן. און אפשר, ניט ווארטנ־דיק אויף שפעטער, וועט עס באלד מאכן מיין ליבער פריינד פראנץ קורסקי. איך דאנק זיי דערפאר אין פאָראויס. איך גלויב אָבער, אז די גרונט־שטריכן פון מיין ארטיקל וועלן אָנערקענט ווערן פאר ריכטיק.

1. — אן עיקרדיקע אינערלעכע סתירה אין דער סאָציאַ־ליסטישער באוועגונג און אין „בונד" בפרט.

זייט מארקס און ענגעלס האָבן פונקט מיט הונדערט יאָר צוריק, אין זייער „קאָמוניסטישן מאניפעסט", געוואָרפן דעם לאָזונג: פּראָלעטאריער פון אלע לענדער פאראייניקט זיך — איז די אלוועלטלעכע סאָציאליסטישע באוועגונג געגאנגען און געוואקסן אונטער דער פאָן פון אינטערנאציאָנא־ליזם. אינטערנאציאָנאליזם איז געוואָרן אן עיקר פון סאָציאליזם, פון זיין טעאָרעטישער באגרינדונג, פון זיין מאָראלישן גלאנץ, וואָס האָט באלויכטן זיין וועג און זיין ענד־ציל. אָבער אלס פּאָליטישע פארטיי, וואָס האָט גע־שטרעבט ארויסצורייסן הנחות ביי די הערשנדיקע קלאסן, צו ענדערן די עקזיסטירנדיקע געזעצן, דורכצופירן סאָציאלע און פּאָליטישע רעפאָרמעס אָדער צו פארכאפּן די אויבערמאכט אין לאנד, האָט דער סאָציאליזם זיך געמוזט אומעטום אָרגאניזירן לויט די מלוכות, צופּאסן זיין אָרגאניזאציע און זיין טעטיקייט צום בוי און צו די מלוכה־פאָרמען פון די באזונדערע לענדער. — דערין האָט געוויס געשטעקט אן אינערלעכע ס ת י ר ה, א סתירה צווישן דעם אינטערנאציאָנאלן, אָדער ריכטיקער געזאָגט, צווישן שטאטלעכן, א י נ ט ע ר ־ ע ט א ט י ס ט י ש ן כאראקטער פונעם סאָציאליזם און זיין א י נ ע ר ־שטאטלעכער, עטאטיסטישער אָרגאניזאציע און טעטיקייט, באגרענעצטע מיט די ראמען פון איין מלוכה (*). אָבער ניט אלע סתירות זיינען געפערלעך. ווי אלע מארקסיסטן ווייסן, זיינען סתירות

*) „מיטן טערמין „עטאטיסטיש" באצייכן איך כסדר דאָס, וואָס איז באשרענקט מיט די גרענעצן פון איין מלוכה; „אינטערעטאטיסטיש" רוף איך אָן דאָס, וואָס שטייגט אריבער דידאָזיקע גרענעצן (ווייטער וועל איך כסדר אויסמיידן אין דעם זין צו געברויכן דאָס וואָרט „אינטערנאציאָנאל", כדי צו אונטערשיידן פון דעם וואָס שטייגט אריבער די ראמען פון איין נאציע).

זייער אָפּט שעפעריש; זיי זיינען זייער אָפּט די טרייב־קרעפטן פון פּראָגרעס, וואָס שטופּן אויף נייע וועגן פון לעבן און קאַמף. דאָס הייסט באַטירלעך ניט, אַז אַלע סתירות און ביי אַלע באַדינגונגען זאָלן זיין שעפעריש. עס זיינען פאַראַן אויך אַזעלכע, וואָס טראָגן אין זיך אַ טויט־געפאַר אָדער אַ געפאַר פון ענדגילטיקער דעקאַדענץ, און די זעלבע סתירות קענען זיין שעפעריש ביי געוויסע באַדינגונגען און טויט־געפערלעך ביי אַנדערע.

עס קען קוים זיין אַ ספק אין דעם, אַז פאַר דעם ערשטן וועלט־קריג האָט דער עטאַטיסטישער, אינער־שטאַטלעכער כאַראַקטער פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען געפירט דעם סאָציאַליזם פון דערפאָלג צו דערפאָלג. דאָס איז געווען די בלי־צייט פון צווייטן אינטערנאַציאָנאַל. צוזאַמען אָבער מיט דעם וואַקסנדיקן איינפלוס פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען אויף דער געזעצגעבונג און פּאָליטיק פון זייער מלוכה איז געוואַקסן אויך זייער פאַראינטערעסירטקייט אין דער דאָזיקער מלוכה, אין איר פּאָליטיק און אין איר מאַכט. און דער רעזולטאַט פון דעם איז געווען דער, אַז ווען די ערשטע וועלט־מלחמה האָט אויסגעבראָכן, האָבן זיך די סאָציאַליסטישע אַרבעטער־מאַסן פון פאַרשידענע מלוכות אַ וואָרף געטאָן איינע קעגן די אַנדערע, ווי קיין אינטערנאַציאָנאַל וואָלט גאָר קיינמאָל אויף דער וועלט ניט געווען. — און נאָך דעם קריג, בעת די גאַנצע סאָציאַליסטישע וועלט האָט איינגעזען וואָסער זינד, וואָסער אומזין און וואָסער אומגליק עס איז געווען דאָס פאַרלאָזן דעם אינטערנאַציאָנאַליזם און דאָס בוקן זיך צו די פּאַטערלענדישע עבודה־זרות, האָבן שוין אין אַ רייע לענדער די סאָציאַ־ליסטישע פּאַרטייען (אַליין אָדער צוזאַמען מיט בירגערלעכע פּאַרטייען) געהאַט פאַרנומען אין זייערע הענט די רעגירונגס־מאַכט פון זייערע לענ־דער: זיי האָבן שוין געטראָגן די אחריות ניט בלויז פאַרן סאָציאַליזם און דעם אַרבעטער־קלאַס, נאָר אויך פאַר זייערע מלוכות, וואָס יעדע פון זיי האָט געהאַט אירע באַזונדערע טראַדיציעס, געשיכטע, אינטערעסן, צילן. דאָס צוריק אויפשטעלן אַן אַרבעט־פעאיקן סאָציאַליסטישן אינטערנאַציאָ־נאַל האָט זיך אַרויסגעוויזן אַן אוטאָפּיע. — און הייַנט צו טאָג ווייס באמת קיינער ניט, ווי איז מעגלעך אויפצושטעלן אַן אמתן סאָציאַליסטישן אינ־טערנאַציאָנאַל, אַזוי לאַנג ווי עס עקזיסטירן קאָנקורירנדיקע צווישן זיך מלוכות.

נאָך מער סתירות טראָגט אין זיך די עטאַטיסטישע אָרגאַניזאַציע פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג ביי יענע פעלקער, וואָס זיינען בכלל צע־טיילט צווישן פאַרשידענע מלוכות (למשל ביי די פּאָליאַקן פאַר דעם ערשטן וועלט־קריג). אמת, די פאַרשידענע צווייגן פון אַזאַ פאָלק טיילן

יעדערער אין א סך הינזיכטן דעם גורל פון דער מלוכה, צו וועלכער זיי געהערן; זיי לעבן אָבער אויך מיט דער זעלביקער היסטאָרישער ירושה, מיט דעם זעלביקן לעבן־שטייגער און מיט דער זעלביקער גייסטיקער שפּייז, וואָס זייערע פאָלקס־חברים אין אנדערע לענדער. דער ארבעטער־קלאס פון אזא פאָלק איז גלייכצייטיק א באשטאנד־טייל פון דעם ארבעטער־קלאס פון דער מלוכה, אין וועלכער ער לעבט, און פונעם ארבעטער־קלאס פון דעם פאָלק, צו וועלכן ער געהערט. זייןווירקלעכער גורל ווערט באשטימט דורך אָט דער טאָפּלטער צוגעהעריקייט זיינער, און זיין לעבן און קאמף לאָזן זיך ניט איינצאמען אין די הוילע מלוכה־גרענעצן; זיי זיינען גלייכצייטיק סיי עטאטיסטיש, סיי אינטערעטאטיסטיש.

די י י ד י ש ע ארבעטער־באוועגונג געהערט טאקע צו אָט דעם לעצטן מין. נאָך מער, זי שטעלט מיט זיך פאָר דעם בולטסטן פאל פון אזא מין. בנוגע ארבעטס־באדינגונגען, שכירות, לעבנסמיטל־פרייזן, סאָציאלע געזעצגעבונג, פּאָליטישע רעכט, בירגערלעכע פרייהייטן א. ד. גל. ווירקן אויף די יידישע ארבעטער־מאסן בעיקר די באדינגונגען פון דער מלוכה, וווּ זיי וווינען; אָבער בנוגע שפּראַך, קולטור, טראדיציע, סאָציאלע סביבה, לעבנסשטייגער, געזעלשאפטלעכן אנטיסעמיטיזם, אינערלעכע סאָציאלע שטרעמונגען און אפילו סאָציאל־עקאָנאָמישע סטרוקטור א. ד. גל. טיילן זיי אָפט בעיקר דעם גורל פון די יידישע ארבעטער־מאסן אין פארשידענע אנדערע לענדער. א יידישע סאָציאליסטישע באוועגונג מוז בכן זיין אָרגאניזירט לויט דעם מלוכה־פּרינציפּ, עטאטיסטיש, און גלייכצייטיק מוז דאָס לעבן כסדר זי שטופּן די מלוכה־ראמען אריבערצושפּרייזן, ארויסרופנדיק אינערלעכע און אויסערלעכע רייבונגען, זוכעניש פון נייע וועגן, זעען אָפט טעאָרעטישע ניט־אויסגעהאלטנקייט, „פּראקטיציזם”, ד. ה. מער צוטרוי צו די קאָנקרעטע פאָדערונגען פונעם רעאלן לעבן, ווי צו אבסטראקטע, לאָגישע קאָנסטרוקציעס.

די סתירה צווישן דער אומפארמיידלעך עטאטיסטישער אָרגאניזאציע און די אומפארמיידלעך עטאטיסטישע פאָרמען פון דער באוועגונג, פון איין זייט, און פארשידענע ניט באגרענעצטע מיט מלוכה־ראמען לעבנס־באדערפענישן פון די יידישע ארבעטער־מאסן, פון דער אנדערער, איז אין „ב ו נ ד” געווען נאָך באזונדער שטארק דערפאר, ווייל דער „בונד” איז געווען א סך מער ווי א פּאָליטישע פּארטיי; ער איז גלייכצייטיק געווען אויך דער גייסטיקער און אפילו אָרגאניזירנדיקער צענטער, ארום וועלכן עס האָט זיך גרופּירט און קריסטאליזירט די פארשידנארטיקע נאַציאָנאלע שעפערישקייט פון די ברייטסטע יידישע ארבעטער־ און פאָלקס־

מאסן. צום אונטערשיד פון דעם, וואָס איז געשען ביי אנדערע פעלקער, האָבן דאָך ניט די מלוכה, ניט די פארמעגלעכע יידישע סאָציאלע שיכטן ניט געבויט פאר יידן ניט קיין מאָדערנע פאָלקשול אין דעם קינדס מוטער־שפראך, ניט געזאָרגט פאר דער אנטוויקלונג פון דער נאציאָנאלער שפראך, פון דער נאציאָנאלער קולטור, פון א נאציאָנאלן טעאטער א. א. וו. אין דער שפראך פון די פאָלקס־מאסן. און ווען די אויפגעוואכטע פון טויזנט־יאָריקן מיטאלטערשן שלאָף יידישע הארעפּאשנע מאסן האָבן דערפילט די באדערפעניש אין א בוך, אין א טעאטער־פאָרשטעלונג, אין א מאָדערנער שול פאר זייערע קינדער, האָבן זיי געמוזט די משא פון שאפן א מאָדערנע נאציאָנאלע קולטור נעמען וואָס ווייטער אלץ מער אויף זייערע אייגענע פּלייצעס, אויף זייערע אָרגאניזאציעס, און דאָס האָט בעיקר געהייסן דורך זייער „בונד" און ארום אים. דאָס האָט זיך אָבער ניט געלאָזט ארײנלייגן אין א סדום־בעטל פון מלוכה־ראמען. די סתירה איז געווען ניט אויסצו־מיידן, און געגעבן כל המינים קעגנער די מעגלעכקייט פון לייכטער קריי־טיק. אין דער צייט פון דער רוסישער אימפּעריע האָבן זיך ציוניסטן גע־וויצלט, אז פארן „בונד" ענדיקט זיך דאָס יידישע פאָלק אין ווערזשבאָלאָווע (א גרענעץ־סטאנציע צווישן רוסלאנד און פּרייסן); און פון דער אנדערער זייט, האָט די רוסישע סאָציאל־דעמאָקראטיע „איסקרא" זיך ניט ווייניקער שארפזיניק געוויצלט זאָגנדיק, אז די בונדיסטן זיינען בעצם די זעלביקע ציוניסטן, נאָר זיי האָבן מורא פאר ים־קראנקייט.

אָבער די יידישע ארבעטנדיקע מאסן, וואָס האָבן זיך גרופּירט ארום „בונד", האָבן געמוזט איינהאלטן די מלוכה־ראמען פון זייער קודם־כל פּאָ־ליטישער אָרגאניזאציע, און צו גלייכער צייט געשאפן זייער אינטערעטא־טיסטישע נאציאָנאלע קולטור און איינגעשטעלט אינטימע פארבינדונגען מיט די קרובהשע יידישע ארבעטער־אָרגאניזאציעס אין אנדערע לענדער (גאליציע, רומעניע, אמעריקע א. ד. גל.). די „פּראקטישע בונדיסטן" האָבן געטאָן דאָס, וואָס דאָס לעבן פון די ארבעטנדיקע יידישע פאָלקס־מאסן האָבן פון זיי געפאָדערט. און גראד א דאנק דעם, וואָס זיי האָבן ניט ארויסגע־לאָזן פון אויג די אָפט זיך סותרדיקע פאקטאָרן פון דער יידישער ארבע־טער־ווירקלעכקייט, איז דער „בונד" כסדר געוואקסן הן אין זיין אלגעמיין־סאָציאליסטישן קאמף הן אין זיין נאציאָנאל־שעפערישער ווירקונג; ער איז געוואָרן א באדייטנדיקע פּאָליטישע קראפט אין דער מלוכה, ווו ער איז געווען טעטיק, פריער אין צארישן רוסלאנד און דערנאָך אין זעלבסט־שטענדיקן פּוילן; ער איז געוואָרן דער פירער פון די דאָרטיקע יידישע פאָלקס־מאסן אין זייער קאמף אויפן אָרט פאר זייערע מענטשלעכע, ביר־

גערלעכע און נאציאָנאַלע רעכטן און דער וויכטיקסטער שטיצפּונקט און טרייב־קראַפט פון זייער פּאָזיטיווער נאציאָנאַלער שעפערישקייט.

2. — פון „זשאַרגאָנישער מאַסע" צו דער פאָדערונג פון נאציאָנאַל-קולטורעלער אויטאָנאָמיע

די סתירה צווישן די באַדערפענישן און אויפגאַבן פון די יידישע אַר־בעטער־מאַסן אַלס טייל פונעם ע ט א ט י ס ט י ש ־ אָ ר ג א נ י ז י ר ט ן ל א נ ד ־ פּ ר אָ ל ע ט א ר י א ט און זייערע באַדערפענישן אַלס טייל פונעם א י נ ט ע ר ע ט א ט י ס ט י ש ן יידישן פ אָ ל ק — איז ניט אַלעמאָל אַרויסגעטרעטן מיט גלייכער קראַפט.

גאָר באַגינען, אינעם גרויען פאַרטאָג פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג, פ א ר דער גרינדונג פון „בונד", באַמערקן די יידישע סאָ־ציאַליסטן בכלל קוים די נאציאָנאַלע באַדערפענישן פון דער יידישער אַרבעטערשאַפט. אחוץ זעלטענע אויסנאַמען, קוקן די סאָציאַליסטן, יידישע און ניט־יידישע, אויף דער קליינער אין צאָל יידישער אַרבעטערשאַפט בלויז ווי אויף א טייל פונעם לאַנד־פּראָלעטאַריאַט, א טייל וואָס רעדט דערווייל נאָר יידיש („זשאַרגאָן"); כדי אים אַריינצוציען אין דעם קרייז פון סאָ־ציאַליסטישן געדאַנקען־גאַנג, האַלט מען דעריבער פאַר ראשית חכמה אים אויסצולערנען רוסיש (אָדער פּויליש); קיין באַזונדערע יידישע אַרבעטער־פּאַרטיי דאַרף מען דעריבער בכלל ניט, העכסטנס נאָר א צייטווייליקע טעכנישע יידישע סעקציע. דאָס איז אויך שפּעטער לאַנג געבליבן דער שטאַנדפּונקט פון דער רוסישער „איסקרא" און פון דער פּ. פּ. ס. אין צאַ־רישן און עסטרייכישן פּוילן. דאָ איז אַלץ קלאָר, אויסגעהאַלטן, קאָנסעק־ווענט: ניטאָ קיין יידיש־נאציאָנאַלע באַדערפענישן, ניטאָ קיין אינטערעטאַ־טיסטישע יידיש־נאציאָנאַלע אויפגאַבן פאַרן יידישן אַרבעטער, איז ניטאָ אויך קיין אינערלעכע סתירות; אַלץ איז באַגרענעצט מיט די ראַמען פון דער מלוכה, פון דער עקזיסטירנדיקער רוסלענדער מלוכה (על פּי נוסח „איסקרא") אָדער פון צייטווייליק נאָך איבערגעריסענער פּוילישער מלוכה (על פּי נוסח פון פּילסודסקיס פּ. פּ. ס.).

דאָס איז געווען די א ו י ס ש ל י ס ל ע ך ע ט א ט י ס ט י ־ ש ע, א נאציאָנאַלע פּאַזע פונעם סאָציאַליזם ביי יידן. ניט געווען דע־מאָלט קיין אינערלעכע סתירות, אָבער געווען א סתירה צום רעאַלן לעבן. דאָס רעאַלע לעבן האָט געשטופּט צו דער גרינדונג פון „בונד", און דער עצם פאַקט פון גרינדן א יידישע אַרבעטער־פּאַרטיי (הגם מען האָט ניט

געהאט די דרייסטקייט אָנצורופן דאָס ניי־געבוירן קינד מיט זיין אמתן נאָמען „פארטיי״) האָט, באַוווּסטזיניק אָדער ניט, פּראַקטיש באַטייט די אָנערקענונג פון דעם פאַקט, אַז דער יידישער אַרבעטער־קלאַס איז ניט בלויז א טייל פון די סאָציאַלע כּוחות, וואָס האָבן זיך געראַנגלט אין דער דע־מאָלטיקער רוסלענדער מלוכה, נאָר אויך א קלאַס, וואָס האָט ספּעציעלע באַדערפענישן און אויפגאַבן אַלס א טייל פון י י ד י ש ן פאָלק.

צוזאַמען מיט דער גרינדונג פון „בונד״ דרינגט אַזוי אָט אַריין דער נאַציאָנאַלער עלעמענט אין דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג; אין אָנ־פאַנג טאַקע אין זייער א באַשיידענער מאָס; אָבער דאָס לעבן גופא, וואָס האָט געשטופּט צו גרינדן דעם „בונד״, האָט שוין שפּעטער געפירט צו דעם, אַז צוזאַמען מיט דעם אומבאַשריטענעם מלוכה־פּרינציפּ זאָל אויך דער נאַציאָנאַלער פּרינציפּ אין אַלץ א ברייטערער מאָס גענומען ווערן אין באַטראַכט ביי דער אָרגאַניזאַציע פון דער באַוועגונג, ביים פאָרמולירן איר פּראָגראַם, ביים אויסאַרבעטן איר טאַקטיק, אין איר פּראַקטישן פּאָ־ליטישן קאַמף, ביים איינשטעלן אירע באַציאונגען צו אַנדערע יידישע און ניט־יידישע סאָציאַלע שטרעמונגען און בעיקר אין אירע פּאָזיטיווע קולטור־רעלע שאַפונגען.

די נויטווענדיקייט פון רעוואָלוציאָנערן קאַמף פאַר די מענטשלעכע, בירגערלעכע און נאַציאָנאַלע רעכט פון דער יידישער אַרבעטערשאַפט און פון דער יידישער באַפעלקערונג בכלל; די נויטיקייט זיך אידעאָלאָגיש צו פאַרטיידיקן אויף צוויי פראָנטן, קעגן דער ניי־אויפגעשטאַנענער ציוניס־טישער באַוועגונג, וואָס האָט באַשריטן דעם ווערט פון קאַמף אין „גלות״־מלוכות, און קעגן דער סאָציאַליסטישער און בירגערלעכער אַסימילאַציע, וואָס האָט באַקעמפט דעם אַזוי־גערופענעם בונדישן „סעפּאַראַטיזם״ און „נאַציאָנאַליזם״; דער ראַשער וווּקס אין צאָל פון דער יידישער אַרבעטער־שאַפט, דער ראַשער וווּקס פון די יידישע קיבוצים אין די שטעט פון אַמאָ־ליקן תחום און דאָס אינטענסיווע געזעלשאַפטלעכע, פּאָליטישע, ליטעראַ־רישע און בכלל יידיש־נאַציאָנאַלע לעבן, וואָס האָט זיך אין זיי אַנטוויקלט; די מאַסן־עמיגראַציע עבר לים; די ברויזנדיקע געשעענישן אין צאַרן־לאַנד זייט דעם אָנהויב פון צוואַנציקסטן יאָרהונדערט; די פּאָגראָמען אויף יידן מצד דער צאַרישער רעאַקציע; די האַלב־לעגאַלע מעגלעכקייטן פון מאַסן־אָרגאַניזאַציע, פּרעסע און קולטורעלער טעטיקייט נאָכן 1905טן יאָר, א. א. וו., א. א. וו. — דאָס אַלץ צוזאַמען האָט ניט בלויז אַרויסגערוקט דעם „בונד״ אין די ערשטע רייען פון די קעמפער קעגן צאַריזם און מיט כּבוד באַדעקט דעם נאָמען פון יידישן אַרבעטער און פון יידישן פאָלק אין

דער גאַנצער ציוויליזירטער וועלט, דאָס האָט גלייכצייטיק געוועקט דעם אַלגעמיין־פּאָליטישן און נאַציאָנאַלן באַוווּסטזיין פון די יידישע פאָלקס־מאַסן, געוועקט און באַפרוכפּערט דעם בונדישן געדאַנק און געשטעלט פאַר אים כסדר נייע און ברייטערע פּראָבלעמען. און אין צענטער פון אָט די פּראָבלעמען האָט זיך פאַר אים געשטעלט טאַקע די נאַציאָנאַלע פראַגע, וואָס שטייט ביי יידן אויף אַזאַ אייגנאַרטיקן אופן, ווי ביי קיין אַנדער פאָלק, און וואָס דער „בונד" האָט פאַר איר געמוזט זוכן אַ לייזונג כמעט נאָר מיט אייגענע גייסטיקע כוחות (*).

דער „בונד" איז אַרויסגעגאַנגען פון דער הנחה, אַז די נאַציאָנאַלע פראַגע בכלל קען אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט פולשטענדיק ניט געלייזט ווערן, און אַז איר ענדגילטיקע לייזונג איז פאַרבונדן מיט דער פאַרניכטונג פון די עקאָנאָמישע אַנטאַגאָניזמען צווישן יחידים, קלאַסן און פעלקער, ד. ה. מיטן סאָציאַליזם. ער אָנערקענט אָבער, אַז די נאַציאָנאַ־לע אונטערדריקונג ווערט אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג גופא פאַרשטאַרקט דורך דעם אַבסאָלוטיזם און די רעשטן פון פעאָדאַליזם, וואָס באַשרענקען די אינדיווידועלע רעכט פון די מיטגלידער פון די אונטער־דריקטע פעלקער; אַזוי למשל זיינען די יידן אין צאַרישן רוסלאַנד געווען באַגרענעצט אין זייער וווינרעכט, אין זייער רעכט זיך צו פאַרנעמען מיט געוויסע פּראָפעסיעס, זיך צו לערנען אין די אַלגעמיינע שולן, צו פאַרנע־מען מלוכה־שטעלעס, צו האָבן אַ שול, אַ פּרעסע, אַ טעאַטער אין יידיש א. א. וו. די איינפירונג פון אַ דעמאָקראַטישער אָרדענונג שאַפט אָפּ אָט די באַגרענעצונגען; דאַרפן טאַקע די יידישע פאָלקס־מאַסן קעמפן פאַר אַזאַ אָרדענונג, ווי צוליב זייערע אַלגעמיין־סאָציאַלע, אַזוי אויך צוליב זייערע נאַציאָנאַלע באַדערפעניש. נאָר דאָס הוילע רעכט גענוגנט ניט דאָרטן, ווו עס גייט אַ קאַמף פאַר ריווח און מאַכט צווישן שטאַרקערע און שוואַכערע, יחידים אָדער פעלקער. עס מוזן אין דער דעמאָקראַטישער מלוכה געשאַפן ווערן גאַראַנטיעס, כדי די מיטגלידער פון אַלע פעלקער, וואָס וווינען אין דער מלוכה, זאָלן זיך קענען פריי אויסלעבן אין זייער שפּראַך און קולטור און זאָלן קענען זייער נאַציאָנאַלע קולטור אַנט־

---

*) עס איז שווער צו זאָגן, ווי ווייט ד ו ב נ אָ ו ס „וועגן דעם אַלטן און נייעם יידנטום" (וואָס האָבן זיך געדרוקט אין פּעטערבורגער „וואָסכאָדי" אין די יאָרן 1897—1907) האָבן געווירקט אויף דער אידעאָלאָגיע פון „בונד", און ווי ווייט פאַרקערט די אידעאָלאָגיע און פּראַקטיק פון „בונד" האָבן מיטגעהאָלפן דובנאָוון אויסצוקריסטאַליזירן זיין טעאָרעטישן קוק אויף דעם יידישן פאָלק און זיינע פּראַקטישע אויפגאַבן. איך מיין, אַז דאָ איז פאָרגע־קומען אַ קעגנזייטיקע פרוכטבאַרע ווירקונג.

וויקלען אזוי פריי און פילזייטיק, ווי דאָס איז נאָר מעגלעך אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג. אַזאַ גאַראַנטיע האָט דער „בונד" געזען אין דעם, אַז דאָס גאַנצע קולטור־ און בילדונג־וועזן זאָל אַרויסגענומען ווערן פון רשות פון די אַלגעמיינע מלוכה־אָרגאַנען און איבערגעגעבן ווערן אַ דעמאָקראַטיש־געוויילטער און דעמאָקראַטיש־געבויטער זעלבסטפאַרוואַלטונג פון יעדן פאָלק, כדי יעדעס פאָלק זאָל אַזוי אָט, אין די ראַמען פון די אַלגעמיין־דעמאָקראַטישע מלוכה־נאָרמעס, זעלבסטשטענדיק אָרגאַניזירן און אָנפירן איר גייסטיק לעבן און שאַפן. אַזאַ אויטאָנאָמיע פון יעדן פאָלק אויפן געביט פון זיין קולטור־לעבן וואָלט גלייכצייטיק ריין־געמאַכט די סאָציאַלע אַרענע פאַרן אַלגעמיין־פּראָלעטאַרישן קלאַסן־קאַמף: אין אַלגעמיינע מלוכה־ענינים וואָלט די בורזשואַזיע פון יעדן פאָלק מער שוין ניט געקענט אַרויסשטעלן זיך פאַר די פאַרטיידיקערין פון די נאַציאָנאַלע אינטערעסן פון איר פאָלק און וואָלט געמוזט אַרויסטרעטן מיט אירע נאַקעטע קלאַסן־אינטערעסן, און אין די אויטאָנאָמע נאַציאָנאַלע קולטור־איינריכטונגען וואָלט געקענט פאָרקומען אַ קלאָרער קאַמף פאַר אַ פּראָגרעסיוו־דעמאָקראַטישער און סאָציאַליסטישער קולטור קעגן אַ רעאַקציאָנער־קלעריקאַלער און בורזשואַזער, אָן שום געפאַר אַז אַן אויסערלעכע מאַכט זאָל קענען אָנוואַרפן דעם פאָלק אַ פרעמדע נאַציאָנאַלע קולטור.

און טאַקע שוין אין 1901, אויף זיין פערטן צוזאַמענפאָר, נעמט דער „בונד" אָן די פּרינציפּיעלע פאָדערונג פון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע פון דער יידישער באַפעלקערונג פון דער רוסלענדער מלוכה. די דאָזיקע פאָדערונג (וואָס דער געדאַנק וועגן איר אין אַן אַלגעמיינער פאָרעם, ניט בנוגע צו יידן, איז אייגנטלעך געבוירן געוואָרן אין די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע רייען פון עסטרייך, וועלכע איז דעמאָלט געווען די אַרענע פון פאַרביטערטן נאַציאָנאַליטעטן־קאַמף) ווערט דערנאָך אויפן פינפטן צוזאַמענפאָר באַשטעטיקט און קאָנקרעטיזירט. אין דער בונדישער ליטעראַטור ווערט זי פאַרטיידיקט און פּראָפּאַגירט אין אָנפאַנג בעיקר דורך ק אָ ס אָ וו ס ק י ן און שפּעטער דורך מ ע ד ע מ ע ן, און ווערט איינגיכן די צענטראַלע נאַציאָנאַלע פאָדערונג פון „בונד".

צום ערשטן מאָל אין דער מאָדערנער יידישער געשיכטע איז אויף אַזאַ אָרט אַרויסגעשטעלט געוואָרן די פאָדערונג צו אָנערקענען אָפיציעל די יידן אַלס נאַציע אין לענדער מיט אַ גרויסער יידישער באַפעלקערונג, זיי צו אָנערקענען בכלל אַלס נאַציע אין לענדער מיט קאָמפּאַקטע יידישע מאַסן, און צו געבן זיי נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע אין אַזעלכע לענדער. און אָט די פאָדערונג ווערט אַזוי צו זאָגן די נאַציאָנאַלע פאָן, אַרום וועלכער

עס זאמלען זיך יענע עלעמענטן פון יידישן פאָלק, וואָס שטרעבן צו זיין גייסטיקן רענעסאַנס ניט אין דער נעפּלדיקער ווייטקייט פון הינטער ימים געלעגענע האַלב־פּוסטע מדינות, נאָר דאָ אויפן אָרט, ווו דאָס יידישע פאָלק לעבט און קעמפט און שאפט. דאָס איז אויך געווען יענע רויטע פּאַ־טשיילע, וואָס האָט ארויסגעבראַכט פון די כלים אלע מינים אסימילאַ־טאָרן, בורזשואזע ווי מארקסיסטישע. צוליב זייערע אטאקעס האָט זיך אָבער דער „בונד" פון זיין נאציאָנאלן פּראָגראַם ניט אָפּגעזאָגט, ווי ער האָט אויך פעסט געהאַלטן זיך ביי זיין אויטאָנאָמער אָרגאַניזאציע פונעם יידישן ארבעטער־קלאַס. ער איז אפילו צוליב אָט דיביידע טעמים אין משך פון עטלעכע יאָר געווען ארויסגעטרעטן פון דער אלגעמיין־רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער ארבעטער־פּארטיי און אויסגעהאַלטן א ביטערן קאַמף קעגן פּ. פּ. ס. מיט יאָרן אָבער, האָבן סיי די רוסישע סאָציאַל־דע־מאָקראַטן (די מענשעוויקעס), סיי אפילו פּ. פּ. ס. („לעוויצאַ", און שפּע־טער אין זעלבסטשטענדיקן פּוילן בכלל) אזוי אָדער אנדערש שלום גע־מאַכט מיט אָט דער בונדישער „אפּיקורסות". אויך אלע אנדערע י י ד י ־ ש ע פּארטייען, וואָס האָבן זיך געשטעלט אויפן גרונט פון פּאָזיטיווער ארבעט אין „גלות", ווער מיט א פולן מויל און ווער מיט האַלבע ווער־טער, האָבן פאַקטיש אָנגענומען דעם פּרינציפּ פון קולטורעלער אויטאָנאָ־מיע פאַר יידן. נאָך דעם ערשטן וועלט־קריג איז די נאציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע פון דער יידישער באַפעלקערונג פאַרווירקלעכט געוואָרן אין די באַלטישע לענדער (עסטלאַנד, לעטלאנד, ליטע) אין א געוויסער מאָס בעת דער קורצער צייט, וואָס זיי האָבן געהאַט א דעמאָקראַטישן רעזשים.

3. — „נייטראַליזם" און נאציאָנאַלע שעפערישקייט

דער שפּרונג פון דער אמאָליקער, פּ א ר־בונדישער, אלגעמיין־אָנ־גענומענער סאָציאַליסטישער פּאָזיציע, לויט וועלכער די יידישע נאציאָנאַלע פראַגע אלס אזעלכע עקזיסטירט בכלל ניט, ביז צו פאָדערן פאַר יידן רעכט פון אַן אָפיציעל־אָנערקענטער נאציע אין דער פאָרעם פון נאציאָנאַל־קול־טורעלער אויטאָנאָמיע, — איז געווען א צו ווייטער און צו ריזיקאַלי־שער, ער זאָל געקענט געמאַכט ווערן אָן שום איבערגאַנג־שטופּן. אזא אי־בערגאַנג־שטופע איז געווען דער אזוי־גערופענער נ יי ט ר א ל י ז ם, וואָס האָט א געוויסע צייט און אין א געוויסער מאָס געהערשט אין „בונד".

אין וואָס איז באַשטאַנען אָט דער „נייטראַליזם"?

מיר ווייסן ניט, האָבן געטענהט זיינע פאַרטיידיקער, צי דאָס יידישע

פאָלק וועט זיך איינגאַנצן אַסימילירן, אָדער עס וועט פאַרקערט אַנטוויק־לען אַן אייגנאַרטיקע נאַציאָנאַלע קולטור. נאָר דאָס איז פאַר אונדז גאָרניט וויכטיק; וויכטיק איז נאָר, דער קלאַסן־קאַמף זאָל קענען פאָרקומען אין קלאָרע פאָרמען און פרייע באַדינגונגען, ער זאָל ניט פאַרטונקלט און ניט פאַרשוועכט ווערן דורך נאַציאָנאַלער אונטערדריקונג און דורך דער נאַ־ציאָנאַליסטישער פסיכאָלאָגיע, וואָס די אונטערדריקונג רופט אַרויס. פאַ־דערן מיר דערפאַר, און נאָר דערפאַר די נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָ־מיע. מיר זיינען אָבער ניט פאַר און ניט קעגן אַסימילאַציע, ניט פאַר און ניט קעגן דעם קיום פון אַ יידישער נאַציע: מיר זיינען אין דעם פּרט נייטראַל.

צי האָט עמעצער אין „בונד״ באמת ווען עס איז געגלויבט אין אַזאַ מין נייטראַליזם? — אין דער האַלב־אַסימילירטער בונדישער אינטע־ליגענץ, ביז אומגעפער 1908, באַשטימט יאָ. מיר אַליין איז אויס־געקומען צו הערן אַן אמת „נייטראַליסטישן״ ווידוי מצד איינעם פון די אָנגעזעענסטע בונדישע פירער, שפּראַכלעך אַ שטאַרק אַסימילירטן, נאָך אַ סך שפּעטער אַפילו, אין דעם זעלבסטשטענדיקן פּוילן. אין דער ווירק־לעכקייט איז דאָס געווען די גייסטיקע איינשטעלונג פון דעם פיל־ווייניק אַסימילירטן אינטעליגענט, וואָס האָט טאַקע פאַר זיך קיין יידישע קולטור ניט געדאַרפט, וואָס איז געווען דערצויגן אין אַ ניט־יידישער קולטור און אין דער ניט־יידישער קולטור געלעבט, וואָס אים האָט אָבער צוגעצויגן צו זיך די קעמפנדיקע יידישע אַרבעטער־מאַסע, וועלכע האָט געלעבט נאָר מיט יידיש און, שטרעבנדיק צו קולטור, האָט נאַטירלעך געשטרעבט צו איר, יידישער קולטור, צו איר ליטעראַטור, צו איר פיינערער יידישער שפּראַך, צו איר בעסערן יידישן טעאַטער א. א. וו. אחוץ דעם האָט דער נייטראַליזם געזאָלט זיין אַ מין הכשר דעם נאַציאָנאַלן פּראָגראַם, אַ הכשר כּלפּי חוץ, פאַר דער רוסישער „איסקרא״, און אַ הכשר אויך אין די אייגענע אויגן, וואָס האָבן נאָך אָפט געקוקט אויף דעם יידישן אַרבע־טער דורך די אַמאָליקע, פּאַר־בונדישע ברילן.

נייטראַליזם מצד אַ פּאָליטישער פּאַרטיי איז בכלל אַן אומזין; מען קען אפשר זיין נייטראַל צו אַ ניט־וויכטיקער פראַגע, וואָס איז נוגע יענעם ברעג וועלט. אָבער נייטראַליזם מצד אַ מאַסן־פּאַרטיי ווי דער „בונד״ בנוגע דער פראַגע וועגן זיין אָדער ניט זיין פון יידישן פאָלק — איז אַזאַ מין אומזין, וואָס איז אונדז היינט אַפילו שווער זיך פאָרצושטעלן, כּדי צו קענען זיך פיל ווייניק דערקלערן אַזאַ משונהדיקן שטאַנדפּונקט (אָדער

ריכטיקער, אָפּוּזיציע פון יעדן שטאַנדפּונקט), מוז מען זיך לעבעדיק דערמאָנען דעם גייסטיקן טעראָר, וואָס האָט דעמאָלט געהערשט און גע־האַלטן געשמידט די מוחות אין דער רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי, ווי דער קלענסטער אָפּנויג פון אָרטאָדאָקסאַלן מאַרקסיזם על פּי נוסח פּלעכאַנאָוו פּלעגט ווערן געשטעמפּלט ווי א פאַרראַט בנוגע צום אַרבעטער־קלאַס, און ווי די מינדסטע „קריטיק" פון אָט דעם מאַרקסיזם איז געווען געגנוג, מען זאָל ווערן פאַררעכנט פּשוט פאַר א חסר־דעה. כדי צו פּאַרטיידיקן דעם נאַציאָנאַלן פּראָגראַם פון „בונד", האָט מען דעריבער געמוזט דערווייזן, אַז ער איז הונדערט־פּראָצענטיק אין דער ליניע פון אָר־טאָדאָקסאַלן מאַרקסיזם, און אַז אַרויסשטעלנדיק א נאַציאָנאַלן פּראָגראַם, איז מען חס ושלום גאָרניט אויסן די אַנטוויקלונג פון דער נאַציאָנאַלער יידישער קולטור, צו וועלכער מ'איז גראַד נייטראַל, נאָר אויסשליסלעך דעם פּראָלעטאַרישן קלאַסן־קאַמף. פאַרשטייט זיך, אַז אַזא לויתן ווי פּלע־כאַנאָווס און לענינס „איסקרא" האָט זיך ניט געלאָזט כאַפּן אויף אַזא צעפּוילטער ווענדקע: דעם הכשר האָט מען ניט באַקומען, און מען האָט געמוזט צייטווייליק פאַרלאָזן די „פּראַוואָסלאַוונע" (אָרטאָדאָקסאַלע, בלע"ז) רוסלענדער סאָציאַל־דעמאָקראַטישע קירכע. האָט טאַקע דער נייט־ראַליזם אין „בונד" קיין לאַנגע יאָרן ניט געהאַט.

דער אינטעליגענטישער, האַלב־אַסימילירטער נייטראַליזם איז פאַר די יידישע אַרבעטער־ און פאָלקס־מ אַ ס ן אויך אינערלעך געווען אַן אומזין. וואָלטן די דאָזיקע מאַסן טאַקע געווען גלייכגילטיק צו דער יידישער קול־טור, וואָלטן זיי אויך די נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע געדאַרפט אויף כפּרות. ביי זיי איז די זאַך געשטאַנען פּונקט פאַרקערט: זיי האָבן זיך קודם כל, ווי א פיש אין וואַסער, געגויטיקט אין יידישער קולטור, און ערשט דורך דעם האָבן זיי געקענט דערגיין צו באַגרייפן די נויטווענדיקייט פון קולטורעלער אויטאָנאָמיע.

נאָכמער, די פאָלקס־מאַסן האָבן ניט געקענט וואַרטן ביז די מלוכה וועט ווערן אַזוי ווייט דעמאָקראַטיזירט, אַז מען וועט קענען באַקומען פון איר די פאַרווירקלעכונג פון דער יידישער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָ־נאָמיע. אחוץ דעם, כדי אויסצוקעמפן די דאָזיקע אויטאָנאָמיע, איז ניט גענוג געווען אַרויסצושטעלן אַזא פאָדערונג און אַגיטירן דערפאַר אין די מאַסן. מען האָט געמוזט דערווייזן מיט פאַקטן, אַז די יידישע באַפעלקע־רונג האָט די ב אַ ד ע ר פ ע נ י ש אין א נאַציאָנאַלער קולטור. האָט טאַקע דער „בונד", ניט וואַרטנדיק אויף שפּעטער, זיך גענומען נאָך אין

צארישן רוסלאנד אויסצונוצן אלע לעגאלע, האלב־לעגאלע און אומלעגאלע מעגלעכקייטן, כדי פראקטיש ווי ווייט מעגלעך צו באפרידיקן די קולטורעלע באדערפענישן פון די יידישע פאָלקס־מאסן: מען הויבט אָן ארבעטן אין די קהילות, אין דער חברה מפיצי השכלה, מען גרינדעט יידישע אָוונט־קורסן, עס עפענען זיך די ערשטע יידישע פאָלק־שולן, א פאָלקס־אוניווער־סיטעט; דער בונדישער פארלאג „די וועלט" גיט ארויס ניט בלויז פארטיי־ליטעראטור, נאָר אויך בעלעטריסטיק, פאָעזיע, סאָציאַל־וויסנשאפטלעכע ארבעטן א. א. וו. שפעטער, אין זעלבסטשטענדיקן פוילן, ווערט דער „בונד" באמת דער גרויסער גייסטיקער צענטער פון דעם פאָלקסטימלעכן יידישן קולטורעלן רענעסאנס, און דאָס סיי דירעקט — דורך דעם גרויסן נעץ פון די מוסטערהאפטע ציש"אָ־שולן, מיט דער מעדעם־סאנאטאָריע, מיטן ווילנער לערער־סעמינאר, מיטן גרויסן ביכער־ און צייטשריפטן־פארלאג, ספאָרט־פאראיינען, טויזנטער פאָרלעזונגען אויף די פארשידנסטע טעמעס א. ד. גל. — סיי אומדירעקט, דורך דעם שאפן מאסן אינטעליגענטע יידיש־לייענער און יידיש־הערער, באשאפנדיק דערמיט די מאטעריעלע באַזע (אזוי צו זאָגן, די מאסע קאָנסומענטן) פאר דער יידישער ליטעראטור, טעאטער, וויסנשאפט, ערנסטער פרעסע א. א. וו.

אויף דאָ איז פונדעסטוועגן דער „בונד" ניט אריבערגעטרעטן די גרענעצן פון דער מלוכה, ווו ער איז געווען טעטיק: פון צארן־רוסלאנד פריער און פון דער פוילישער רעפובליק שפעטער. און די סתירה צווישן אָט די מלוכה־ראמען און דעם אינטערעטאטיסטישן כאראקטער פון יידישן פאָלק און דער יידישער קולטור האָט דער „בונד" פאר זיך געלייזט דער־מיט, וואָס ער האָט אָנערקענט אז א פולשטענדיקע לייזונג פון דער נאַ־ציאָנאלער פראגע איז בכלל אוממעגלעך אין דער קאפיטאליסטישער אָר־דענונג. איז דעריבער פאר אים געשטאנען נאָר די אויפגאבע צו לייזן זי אזוי ראדיקאל ווי מעגלעך. און וויבאלד עס רעדט זיך וועגן פראקטישע מעגלעכקייטן, איז פראקטיש די לאגע אין אָנפאנג געווען אזעלכע, אז דריי פערטל ביז פיר פינפטל פון דער באפעלקערונג, וואָס האָט זיך גע־פילט אלס א יידיש פאָלק און געהאט וועלכע ניט איז יידיש־נאציאָנאלע באדערפענישן, האָט טאקע געלעבט אין די ראמען פון צארן־רוסלאנד. א וויכטיקער אויסנאם איז צייטווייליק געווען בלויז די יידישע פאָלקס־מאסע אין גאליציע, ווו די בונדישע אידעאָלאָגיע האָט געהאט אריינגעדרונגען; צווישן דעם גרויסן רוסלענדער „בונד" און דעם קליינעם „גאליציאנער בונד" (יידישע ס. ד. פארטיי) איז איינגעשטעלט געוואָרן טאקע ניט קיין אָפיציעלער, נאָר אן אידעאָלאָגישער און פערזענלעכער קאָנטאקט. שפע־

טער, אין דער צייט פון דער פוילישער רעפובליק, האָט באמת שוין דער ווייט־גרעסטער טייל פונעם נאַציאָנאַלן יידנטום געלעבט אויסער דער מלוכה, ווו ס'איז טעטיק געווען דער „בונד": א גרויסער טייל האָט גע־לעבט אין ראַטן־פאַרבאַנד, נאָך א גרעסערער האָט שוין געהאַט אויסגע־וואַנדערט עבר לים, בעיקר קיין אַמעריקע, עס איז אויפגעשטאַנען א באַ־דייטנדיקער יידישער ישוב אין פאַלעסטינע. אָבער ראַטן־פאַרבאַנד איז געווען אָפגעצאַמט פון דער וועלט מיטן שטעכעדיקן דראָט און געלעבט מיט גאָר אַן אָפגעזונדערטן לעבן; אַמעריקע איז געווען ווייט און אויך געלעבט ביי גאַנץ אַנדערע באַדינגונגען, און פאַלעסטינע האָט סוף כל סוף געציילט בלויז א פאָר הונדערט טויזנט יידן. פּראַקטיש, לפּחות אין אייראָפּע, איז דער פוילישער „בונד" געוואָרן דער סינאָנים פון „בונד" בכלל, די אָרגאַ־ניזאַציע פון יענע יידישע אַרבעטער און פאָלקס־מאַסן, וואָס האָבן געזוכט זיך נאַציאָנאַל אויסצולעבן אין זייערע ווירקלעכע, היסטאָריש געגעבענע ווינקלענדער. אַזוי האָט ער אליין אויף זיך געקוקט, אַזוי האָט ער אויך אויסגעזען ביי אַנדערע, און גראָסאָ מאָדאָ איז ער דאָס טאַקע געווען אין דער ווירקלעכקייט. די סתירה צווישן מלוכה און פאָלק האָט דעריבער קיין גרעסערע פּראַקטישע באַדייטונג ניט געהאַט.

4. — אַנדערע סתירות

עס האָבן אויך ניט געפעלט קיין אַנדערע סתירות אין דער בונדישער אידעאָלאָגיע, ווי עס פעלן ניט קיין סתירות אין לעבן בכלל און אין יידישן לעבן בפרט. די וויכטיקסטע פון זיי איז געלעגן אין עצם באַגריף פון יידישן פאָלק און יידישן נאַציאָנאַלן לעבן. דאָ איז אייגנטלעך געווען און געבליבן ניט איין סתירה, נאָר א גאַנצער קנויל מיט סתירות.

ווער מען האָט מען עס אייגנטלעך געמיינט מיטן טערמין „יידיש פאָלק"? דער „בונד" האָט ניט געקענט שטיין אויף דעם שטאַנדפּונקט, אַז דערמיט מיינט מען די אָנהענגער פון דער יידישער רעליגיע. פון איין זייט האָט ער ניט געקענט שטעלן מחוץ למחנה די יידישע סאָציאַליסטישע, בונדישע, יידיש־רעדנדיקע פריי־דענקער: דאָס זיינען ביי אים אפשר גראַד געווען דאָס אויבערשטע פון נאַציאָנאַלן שטויסל; פון דער אַנדער זייט, האָט ער קוים געקענט צורעכענען צום יידישן פאָלק כל המינים יאהודים, פאַליאַקן, דייטשן, פראַנצויזן, ענגלענדער פון משה־רבנוס גלויבן, וואָס האָבן פון א יידישער נאַציע ניט געוואָלט הערן אפילו. האָט מען געזאָלט מיינען אונטערן נאָמען „יידיש פאָלק" די, וואָס זייער לשון איז יידיש?

דאָס איז שוין געווען נענטער צו דער בונדישער אידעאָלאָגיע; און ווען מ'האָט געפאָדערט און געגרינדעט פאַר יידן שולן אין זייער „מוטער־שפּראַך", האָט מען טאַקע געמיינט יידיש און נאָר יידיש. מען האָט אָבער לחלוטין ניט געהאַט בדעה אויסצושליסן פון יידישן פאָלק יענע, וואָס זיינען שפּראַכלעך אסימילירט, וואָס האָבן פונדעסטוועגן אַ פּאָזיטיווע באַציאונג צום יידישן נאַציאָנאַלן לעבן, און וואָס אַ סך פון זיי נעמען אין אים גראַד אַן אַקטיוון אָנטייל (ווי למשל אין „בונד" גופא, אין ציוניזם א. ד. גל.). און בכלל ווי האָט מען געקענט באַשרענקען דעם באַגריף „יידיש פאָלק" מיטן קרייז פון דער יידיש־רעדנדיקער באַפעלקערונג, און גלייכצייטיק רעדן וועגן אַ זעכצן־מיליאָנעדיקן יידישן פאָלק? די זעכצן מיליאָן האָבן דאָך אַרומגענומען כל המינים האלב־ און גאַנץ־אסימילירטע יידישע פּאָליאַקן, דייטשן, פראַנצויזן, ענגלענדער, אַמעריקאַנער, איטאַליענער, אַלע ספרדים, מאַראָקאַנער א. א. וו., וואָס האָבן פון יידיש אלס לשון קיין שום אַנונג ניט, און וואָס אפילו זייערע אָבות אבותיהם האָבן וועגן דעם קיין אַנונג ניט געהאַט.

אין דער אמתן האָט מען אין „בונד" פאַרן יסוד פונעם באַגריף „יידיש פאָלק" געהאַלטן דעם יידיש־נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין, און מען האָט גערעכנט פאַר יידן די אַלע וואָס האָבן זיך געהאַלטן פאַר צוגעהעריקע צום יידישע פאָלק, און וואָס אין דער ווירקלעכקייט איז דער רוב מנין און רוב בנין פון זיי געווען פאַרבונדן מיט דער יידישער שפּראַך און יידישער קולטור. זיינען זיי ניט געווען קיין זעכצן מיליאָן, זיינען זיי געווען צוועלף מיליאָן, אָדער צען, אָדער אפילו אַכט, איז פּראַקטיש אויך קיין אומגליק ניט געווען. זיינען זיי אין צאַרן־רוסלאַנד געווען פינף מיליאָן, אָדער אין דער פּוילישער רעפּובליק אפילו נאָר דריי מיליאָן, זיינען זיי נאָך אַלץ געווען ניט קלענער אין צאָל, ווי געוויסע אַנדערע הויך־קולטור־רעלע פעלקער, נאָך גרעסער אפילו ווי געוויסע פון זיי. פּראַקטיש, הייסט עס, האָט עס ניט געשטערט צו קעמפן אין רוסלאַנד און אין פּוילן פאַר די נאַציאָנאַלע רעכט פון דאָרטיקן יידישן פאָלק און פאַר יידיש אלס נאַציאָנאַלע שפּראַך פון דער דאָרטיקער יידישער באַפעלקערונג. האָט טאַקע דער „בונד" זיך ניט אַריינגעלאָזן אין טיפע חקירות וועגן דעם עצם באַגריף פון יידן אלס פאָלק און קיין גענויע דעפיניציע פון דעם ניט געגעבן, און אפילו ניט געזוכט.

דערפאַר אָבער האָט דער „בונד" געפּרוווט גענוי באַשטימען דעם ג ע ב י ט פון נאַציאָנאַלן לעבן. לויט אים איז באמת נאַציאָנאַל נאָר דער געביט פון גייסטיקן קולטור־לעבן; אויף אַלע אַנדערע געביטן האָבן

מענטשן פון יעדן פאָלק פונקט די זעלביקע אינטערעסן ווי מענטשן פון די זעלביקע קלאסן פון אלע אנדערע פעלקער פון דער מלוכה. אחוץ אויפן געביט פון גייסטיקן קולטור־לעבן, האָט בכן דער יידישער ארבעטס־מענטש די זעלביקע באדערפענישן און די זעלביקע אויפגאבן ווי דער רוסישער, פוילישער, ליטווישער, אוקראַאינישער און אנדערע ארבעטס־מענטשן. אמת, א ייד קען אין א ניט־דעמאָקראטישער מלוכה אונטערדריקט ווערן אויך אויפן עקאָנאָמישן געביט א. ד. גל. דורך ספעציעלע געזעצלעכע און אד־מיניסטראַטיווע באגרענעצונגען; אָבער דאָס אלץ פארשווינדט מיט דער דעמאָקראטיזירונג פון דער מלוכה, מיט דער איינפירונג פון גלייכהייט פון אלע בירגער פארן געזעץ. בלויז אויפן געביט פון גייסטיקן קולטור־לעבן בלייבט די אייגנארטיקייט פון יעדן פאָלק, און דעריבער מוז אָט דער גע־ביט ספעציעל רעגולירט ווערן.

ווי מען זעט, איז דאָס גענויע באצייכענען דעם געביט פון ספעציפיש־נאציאָנאלן לעבן געווען פארן „בונד" א פראקטישע נויטווענדיקייט, כדי צו קענען באגרינדן זיין פראָגראם פון נאציאָנאל־קולטורעלער אויטאָנאָ־מיע ביים גלייכצייטיקן אקטיוון אָנטייל פון יידישן ארבעטער־קלאס אין דער אלגעמיין־סאָציאליסטישער באוועגונג פונעם לאנד. די דאָזיקע פראקט־טישע אויפגאבע האָט ער אויף אזא אופן, ווי די היסטאָריע האָט באוויזן, גאנץ גוט געלייזט. אָבער טעאָרעטיש גענומען (ניט בלויז לאָגיש, נאָר אויך אפילו עמפיריש), האָבן מיר דאָ ווידער געהאט פאר זיך א גאנצע רייע סתירות (שוין ניט רעדנדיק פון דעם, וואָס „גייסטיקע קולטור" איז אליין גענוג ווייט פון א גענויער דעפיניציע), און די סתירות זייַנען געלעגן אויף דער האנט, פשוט געשטאָכן די אויגן. אָט איז דאָך דער „בונד" גופא גע־ווען קודם כל א פּאָ ל י ט י ש ע פּארטיי פון יידישן ארבעטער־קלאס, ניט קיין פארבאנד פון ליבהאָבער פון יידישער קולטור, און דאָך איז עס געווען א נאציאָנאלע דערשיינונג און אן אויסערסט וויכטיקער פאקטאָר פון יידישן נאציאָנאלן לעבן. און דער פּאָליטישער ציוניזם, קעגן וועלכן דעם „בונד" איז אויסגעקומען די גאנצע צייט צו קעמפן, איז ער דען ניט געווען א ספעציפיש יידישע דערשיינונג, וואָס איז געווען מעגלעך בלויז אלס רעזולטאט פון דער פארגאנגענער יידישער געשיכטע, פון דעם וואָס יידן זייַנען אומעטום א מינדערהייט, פונעם יידישן לעבנסשטייגער, פונעם סאָציאַל־עקאָנאָמישן בוי פון דער יידישער באפעלקערונג, פון דער ארומי־קער פעלקער־פסיכאָלאָגיע (אנטיסעמיטיזם) א. ד. גל.? הייסט עס דאָך, אז פארשידענע סאָציאלע פאקטאָרן, קעגנווערטיקע און פארגאנגענע, שאפן טיפּישע נאציאָנאלע אייגנארטיקייטן ניט בלויז אויפן געביט פון קולטור

נאָר אויך אויף אנדערע געביטן פון לעבן, ווי למשל אין דער פּאָליטיק. און ענלעכע ביישפּילן וואָלט מען געקענט ברענגען אויך אויפן געביט פון עקאָנאָמיק אָדער עמיגראַציע.

דער „בונד" איז אָבער ניט געווען קיין אקאדעמיע פאר טעאָרעטישע סאָציאלע פאָרשונגען. ער איז געווען אַן אָרגאַניזאַציע פון קאַמף און פּראַקטישער ארבעט. און קעמפן און פּראַקטיש ווירקן אויף דעם יידישן לעבן, וואָס איז אַזוי פיל מיט סתירות, האָט ער געקענט נאָר בתנאי, אַז זיינע אידעאָלאָגישע סכעמעס זאָלן זיין געבויט אויף דעם, וואָס איז אין לעבן געווען עיקרדיק, דעציזירנדיק. און עיקרדיק איז געווען און געבליבן, אַז א פולשטענדיקע לייזונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער פראגע איז אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג בכלל ניט מעגלעך, און אַז ספּעציפיש־נאַציאָנאַל איז בעיקר דאָס געביט פון גייסטיקן קולטור־לעבן.

5. — דער נאַציאָנאַלער אני־מאמין פון „בונד"

דעם בונדישן אני־מאמין אין דער יידישער נאַציאָנאַלער פראגע, אַזוי ווי ער האָט זיך אויסגעקריסטאַליזירט אין משך פון האַלבן יאָרהונדערט פון דער עקזיסטענץ פון „בונד", וואָלט איך בכן פאָרמולירט אין די ווייטערדיקע אַכט עיקרים:

א. — דאָס יידישע פאָלק איז אַן אינטערטעריטאָריאַל פאָלק, וואָס איז אומעטום א מינדערהייט, און אַזוי ווייט ווי א מענטשלעך אויג קען נאָר ארייננקוקן אין דער צוקונפט, פאַרבלייבט עס אַן אינטערטעריטאָריאַל מינדערהייט־פאָלק (אָדער אויב מען וויל, א „גלות"־פאָלק).

ב. — מען מוז דעריבער זען צו לייזן די יידישע נאַציאָנאַלע פראגע אין יעדע לענדער, וווּ עס לעבן פאַקטיש ברייטערע יידישע פאָלקס־מאַסן.

ג. — יידיש איז די שפּראַך פון די ברייטסטע יידישע פאָלקס־מאַסן; זי איז ממילא די שפּראַך, אין וועלכער עס דאַרף און עס קען זיך אַנטוויקלען, און עס אַנטוויקלט זיך פאַקטיש, דאָס גייסטיקע קולטור־לעבן פונעם יידישן פאָלק.

ד. — א פולשטענדיקע לייזונג פון דער נאַציאָנאַלער פראגע איז אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג בכלל ניט מעגלעך; זי וועט ערשט קענען געלייזט ווערן אין דער סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט.

ה. — די דעמאָקראַטיזירונג פון דער מלוכה אין דער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג שאַפט אָפּ בלויז די באַגרענעצונגען פון די אַלגעמיין־ביר־

גערלעכע רעכט פונעם יחיד און גיט די מאסן די מעגלעכקייט פון פרייער אָרגאניזאציע.

ו. — נאָך דער אָפּשאפונג פון די דערמאָנטע באגרענעצונגען בלייבט די נאציאָנאלע פראגע בעיקר נאָר אויפן געביט פון גייסטיקן קולטור־לעבן.

ז. די דעמאָקראטיש־אָרגאניזירטע נאציאָנאלע אויטאָנאָמיע אויפן געביט פון קולטור־לעבן — ביי דער אלגעמיינער דעמאָקראטאזירונג פון דער מלוכה — ברענגט די בעסט־מעגלעכע לייזונג פון דער נאציאָנאלער פראגע, באזונדער פאר פעלקער, וואָס זיינען אין דער מלוכה א מינדער־הייט.

ח. — דער קאמף פאר דער לייזונג פון דער יידישער נאציאָנאלער פראגע ליגט אויף אזא אופן אויף דער ליניע פונעם אלגעמיינעם קאמף פאר דעמאָקראטיע און סאָציאליזם, וואָס די יידישע ארבעטער און פאָלקס־מאסן פירן אין זייערע וווינלענדער צוזאמען מיט אלע איבעריקע סאָציא־ליסטישע און דעמאָקראטישע כוחות פון די זעלביקע לענדער.

6. — און וואָס ווייטער?

היטלער האָט אויסגעראָטן די יידישע באפעלקערונג אין מזרח־ און צענטראל־אייראָפּע, דאָרטן ווו עס האָט געהאט געקעמפט און געשאפן דער „בונד". ער האָט דערמיט חרוב געמאכט ניט בלויז די פריער אזוי מעכ־טיקע בונדישע אָ ר ג א נ י ז א צ י ע; ער האָט צונישט געמאכט יענעם טייל פון יידישן פאָלק, וואָס אויף אים איז דער „בונד" געווען גע־בויט, וואָס איז געווען אָרגאניש פארבונדן מיט דער יידישער שפּראך, וואָס איז געווען דער עיקרדיקער שעפער און טרעגער פון אונדזער גאנצן מאָדערנעם נאציאָנאלן רענעסאנס און נאציאָנאלער קולטור.

שוין דערמיט אליין איז די עקזיסטענץ פון „בונד" אין זיינע אמאָליקע פאָרמען, אין זיין אמאָליקן פארנעם און אין זיין אמאָליקן טעריטאָריאלן „ראיאָן" געוואָרן א היסטאָרישע אוממעגלעכקייט. און זיין עקזיסטענץ בכלל אלס מאסן־אָרגאניזאציע איז דערמיט געשטעלט געוואָרן אונטער א שרעקלעכן היסטאָרישן פראגע־צייכן.

נאָך מער: די אינערלעכע סתירות, וואָס האָבן אויך פריער עקזיס־טירט אין דער בונדישער אידעאָלאָגיע, נאָר וואָס פריער האָבן זיי געהאט א קליינע פּראקטישע באדייטונג און ניט געשטערט דעם ראשן וווּקס און

גרויסער שעפערישקייט פון דער בונדישער באוועגונג א דאנק דער פאקטישער קאָנצענטרירטקייט פון דעם נאציאָנאל־ און סאָציאל־אקטיוויסטן טייל פון יידישן פאָלק אין מזרח־ און צענטראל־אייראָפּע, אָט די סתירות טרעטן ארויס אין דער ניי־געשאפענער סיטואציע באזונדער בולט און לאָזן זיך בשום אופן ניט אוועקמאכן מיט דער האנט.

אחוץ אין די פאראייניקטע שטאטן און פאלעסטינע, באטרעפן די יידן אומעטום א נישטיקן פּראָצענט פון דער באפעלקערונג, און זיי קענען ביי דער בעסטער דעמאָקראטישער אָרדענונג מער שוין קיין באדייטנדיקער פּאָליטישער פאקטאָר אין דער מלוכה אין ערגעץ ניט זיין; גלייכצייטיק זיינען יידן מער ווי ווען עס איז פריער אין אונדזער געשיכטע צעשפּרייט געוואָרן איבער דער וועלט; די „שער" צווישן מלוכה און פאָלק איז ביי יידן זיך אזוי ברייט פונאנדערגעגאנגען, אז היינט איז שוין אוממעגלעך, אין אייראָפּע אבסאָלוט אוממעגלעך, אָנצונעמען, אז די לייזונג פון דער יידישער נאציאָנאלער פראגע אין א געוויסן לאנד (למשל אין רוסלאנד אָדער אין פּוילן א. ד. גל.) זאָל קענען אפילו נאָר פראקטיש גערעכנט ווערן ווי א לייזונג פון דער פראגע בכלל.

דאָס זעלביקע בנוגע צו יידיש: נאָך דער צעשטערונג פונעם מזרח־ און צענטראל־אייראָפּעאישן יידנטום איז שוין אוממעגלעך אויך צו באַהויפּטן, אז יידיש און נאָר יידיש איז די שפּראך, אין וועלכער עס לעבט זיך פראקטיש אויס דאָס יידישע פאָלק. אפשר שטייט דורך דעם אונטער א פראגע־צייכן אויך דעם קיום פון יידישן פאָלק בכלל? אפשר — אָבער דער מאָנאָפּאָל פון יידיש אויף דער אנטוויקלונג פון אונדזער מאָדערנער נאציאָנאלער קולטור איז מיטן יידישן חורבן אין מזרח־ און צענטראל־אייראָפּע געוויס געבראָכן געוואָרן; אויך די שער צווישן דער שפּראך יידיש און דאָס יידישע פאָלק איז זיך שרעקלעך פונאנדערגעגאנגען.

אויך די אידענטיפיקאציע צווישן „נאציאָנאל" און „גייסטיקע קולטור" איז אין דער איצטיקער תקופה א סך ווייניקער ריכטיק ווי אמאָל: אזוי, למשל, דורכדעם וואָס דער אנטיסעמיטיזם איז אין דער גאנצער וועלט שרעקלעך אויסגעוואקסן און זיך אינטערנאציאָנאל און אינטערעטאטיסטיש אָרגאניזירט, איז דער קאמף קעגן אנטיסעמיטיזם געוואָרן פאר אונדז א נאציאָנאלע אויפגאבע, וואָס קען מיט דערפאָלג נאָר אינטערעטאטיסטיש דורכגעפירט ווערן. די פראגע פון איבערוואנדערונגען איז פאר אונדז אן אמת נאציאָנאלער ענין, וואָס דארף געלייזט ווערן פון א נאציאָנאלן שטאנדפּונקט און לויט זיין נאטור גופא

אויף אן אינטערעטאטיסטישן וועג. אפילו פראגן פון עקאנאמישן אויפבוי, פון פראפעסיאנעלער אויסבילדונג פון יוגנטלעכע און דערוואקסענע א. ד. גל. זיינען ביי אונדז קעגנווערטיק געווארן נאציאנאלע און אינטערעטאטיסטישע פראגן, וואס מיר קענען עס ניט איבערלאזן דער אדער יענער מלוכה, ווי דעמאקראטיש זי זאל ניט זיין. ווער רעדט נאך וועגן אזא פראגע ווי פאלעסטינע, וואס איז געווארן אן אויסערסט וויכטיקע יידיש-נאציאנאלע און אינטערעטאטיסטישע פראגע, אין וועלכער דאס יידישע פאלק און די ניט-יידישע וועלט זיינען אזוי אדער אנדערש פאר-אינטערעסירט.

אין דער זעלבער צייט איז די סאציאלע און פאליטישע ארדענונג אין די פארשידענע לענדער, ווו עס זיינען פארבליבן אדער זיך געשאפן באַ-דייטנדיקע יידישע מאסן, אין רומעניע, אונגארן, פוילן, פראנקרייך, בעל-גיע, איטאליע, מעקסיקע, דרום-אמעריקע א. א. וו., — שוין אפגערעדט פון צפון-אמעריקע פון איין זייט און ראטן-פארבאנד פון דער אנדערער — אן אן ערך מער פארשידן ווי פריער. וויינעקער ווי ווען עס איז פריער איז בכן אין אט די לענדער מעגלעך אין דער נייער תקופה אן אינטער-עטאטיסטישע פאליטישע פארטיי, און גלייכצייטיק מער ווי פריער איז איצטער די יידישע נאציאנאלע פראגע אן אינטערעטאטיסטישע פראגע, אזוי אז עס איז בשום אופן, אפילו נאר פראקטיש, ניט מעגלעך זי צו לאַ-קאליזירן אין די ראמען פון איין מלוכה.

ווי זשע איז אין דער נייער תקופה מעגלעך א פאליטישע פארטיי, וואס זוכט צו לייזן די יידישע נאציאנאלע פראגע אין יענע לענדער, ווו עס לעבן ברייטע יידישע פאלקס-מאסן? ווי איז ווייטער מעגלעך דער „בונד"?

און צו גלייכער צייט איז נויטווענדיק דער „בונד"; מחמת אזוי ווייט ווי דאס מענטשלעכע אויג קען ארײנקוקן אין דער צוקונפט, בלייבן יידן לעבן ווי מער אדער וויניקער קאמפאקטע מאסן אין פארשידענע לענדער אלס נאציאנאלע מינדערהייט. און אזוי לאנג ווי ד א ס בלייבט א היס-טארישער פאקט, און מען האלט די לייזונג פון דער יידישער נאציאנאלער פראגע פארבונדן מיט דעמאקראטיע און סאציאליזם, אזוי לאנג בלייבט דער אידעאלאגישער יסוד פון „בונד" לחלוטין ניט דערשיטערט, און פאַ-ליטיש און לאגיש בארעכטיקט. זיין בוי, ווי אויך געווויסע וויכטיקע אַס-פעקטן זיינע, מוזן נאר צוגעפאסט ווערן צו די נייע באדינגונגען.

ווי אזוי?

אין איין זאץ וואלט איך געזאגט:

אין די לענדער, ווו עס לעבן פיל־ווייניק קאָמפּאַקטע יידישע ארבעטנ־דיקע מאסן, דארפן זיי אין זייער אלגעמיין־פּאָליטישער טעטיקייט שאפן לאנד־אָרגאַניזאציעס, באגרענעצטע מיט די ראמען פון דער מלוכה און פון דעם אלגעמיינעם פּראָגראם פון דער אָרטיקער סאָציאליסטישער און סינ־דיקאלער באוועגונג, א פּראָגראם וואָס קען באדייטנדיק זיך אונטערשיידן פון איין לאנד צום אנדערן; אָבער אין יידיש־נאציאָנאלע אָנגעלעגנהייטן דארף זייער טעטיקייט דורך פאסיקע אָרגאנען אינטערטעריטאָריאל קאָאָרדי־נירט ווערן.

די ערשטע בונדישע וו ע ל ט־קאָנפערענץ, וואָס דארף אין מאי ד. י. זיך צונויפקומען אין בריסל, גלויב איך, איז טאקע דער ערשטער וויכטיקער טריט אין אָט דער ריכטונג.

און אפשר וועט אין דער נייער תקופה די א מ ע ר י ק א נ ע ר יידי־שע ארבעטערשאפט איבערנעמען יענע אויפגאבן און יענע היסטאָרישע ראָלע אין באפרייאונגס־קאמף פון אונדזער פאָלק, וואָס האָבן אין משך פון א האלבן יאָרהונדערט געהערט דעם אלגעמיינעם יידישן ארבעטער בונד פון ליטע, פוילן און רוסלאנד? דאָס איז געוויס זייער א שווערער ענין, און דאָס וואָלט יעדנפאלס געמוזט פאָרקומען אויף נייע יסודות און אין נייע פאָרמען; אָבער אויב די אמעריקאנער יידישע ארבעטערשאפט, קעמפנדיק פאר דעמאָקראטיע און סאָציאליזם, זאָל נעמען אויף זיך די אָנ־פירונג אין קאמף פאר דער פולער בירגערלעכער גלייכבארעכטיקונג און דער פרייער נאציאָנאלער אנטוויקלונג פון די יידישע פאָלקס־מאסן אין זייערע ווירקלעכע וווינלענדער, וואָלט זי דערמיט מקיים געווען דעם עיקר כל העיקרים פון דער בונדישער אידעאָלאָגיע.

**
*

אין מיין גאנצן ארטיקל האָב איך כמעט מיט קיין איין וואָרט ניט דערמאָנט דעם צ י ו נ י ז ם. ניט איין לעזער וועט זיך מסתמא דערויף וואונדערן. האָט דען דער „בונד" פון זיין ערשטן טאָג אָן ביז היינט ניט אויפגעהערט צו פירן קעגן ציוניזם אן אידעאישן קאמף? און צי איז דען ד ע ר קאמף ניט איינער פון די כאראקטעריסטישע שטריכן פון דער בונדישער אידעאָלאָגיע? און צי איז דען ניט א כלל גדול, אז

Negatio est determinatio

געוויס. איך מיין אָבער, אז פון דעם בונדישן אני־מאמין, ווי איך האָב עס אויבן פאָרמולירט, איז קלאָר, אז אזוי לאנג ווי דער ציוניזם האָט להלוטין נעגירט דעם „גלות" (ד. ה. ביזן צוזאמענפאָר אין העלסינג־

פּאַרס אין 1906), און אפילו שפּעטער, אזוי לאנג ווי ער האָט געזען און זעט אין דער שאַפונג פון א יידישער מלוכה אין ארץ־ישראל די ע י ק ר־ ד י ק ע לייזונג פון דער יידישער נאַציאָנאַלער פראגע, און לאַזנדיק אפילו אָן א זייט אַלע סאָציאַל־פּאָליטישע אנטאגאָניזמען צווישן „בונד״ און דעם ציוניזם אלס פּאָליטישע פּארטיי אין די גלות־לענדער, — האָט צווישן „בונד״ און ציוניזם געמוזט פּאָרקומען אן אומאויפהערלעכער קאמף. און דער קאמף וועט געוויס אויך ווייטער פּאָרקומען אזוי לאנג, ווי דער רוב מנין פון יידישן פאָלק וועט לעבן אין „גלות״ און, ניט וועלנדיק זיך אסימילירן, וועט ער דאָרטן קעמפן פאר זיין נאַציאָנאַלן קיום, קעמפנדיק פאר דעמאָקראַטיע און סאָציאַליזם.

איך מיין אָבער גלייכצייטיק אויך, אז וועגן דעם אין אַלע הינזיכטן וויכטיקן יידישן ישוב אין פּאַלעסטינע זאָל לסוף קלאָר ווערן, אז ניט בלויז דער ווייט־גרעסטער טייל פון יידישן פאָלק מוז בלייבן אין חוץ־לארץ, נאָר אז אין פּאַלעסטינע גופא בלייבן די יידן נאָר א גרויסע מינדערהייט, וועט אין פּאַלעסטינע גופא זיך שאַפן א מעגלעכקייט פאר א ברייטער בונדישער באַוועגונג, וואָס קעמפנדיק פאר דעמאָקראַטיע און סאָציאַליזם, וועט זי קעמפן אויך פאר דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע פון דער יידישער באַפעלקערונג אין פּאַלעסטינע.

„צוקונפט״, מאי־יוני 1947.

צום 50־יאָריקן יובל פון „בונד"

א יובילײ איז קודם כל א יום־טוב.

אָבער ניט יום־טובדיק איז איצט ביי יידן בכלל, אין „בונד" בפרט.

וואָס איז דען דאָ צו רעדן, מיר זיינען דאָך אבלים. ווו איז יענער מעכטיקער וואלד, וואָס מיט זיין אָפּפרישנדיקן גערויש איז פול געווען די געזעלשאפטלעכע אטמאָספער אין ליטע, פוילן און אמאָליקן רוסלאנד? ווו זיינען אונדזערע הויכע מעכטיקע דעמבעס, אונדזערע אמאָליקע גרינע שפּראָצונגען? — אויסגעהאקט, פארברענט, צעטרעטן מיט די פיס.

צוזאמען מיטן יידישן פאָלק אין מזרח־ און מיטל־אייראָפּע, צוזאמען מיט זיין ארבעטער־קלאס, איז געפאלן זיין העראָאישער און שעפערישער אוואנגארד, דער אלגעמיינער יידישער ארבעטער־בונד, אויסגייענדיק אין בלוט, אין מיידאנעק און טרעבלינקע, אין אָשוויענטשים און אויף פּאָנאר, אין די געטאָס פון ווארשע און פון ביאַליסטאָק און הונדערטער און טויזנ־טער אנדערע ערטער.

און אנדערש האָט ניט געקענט זיין, אנדערש האָט אפילו ניט גע־טאָרט זיין ביי דער גרויזאמער קאטאסטראָפע, וואָס האָט געטראָפן אונד־זער פאָלק. צי איז דען אונדזער „בונד" ניט געווען אויף לעבן און טויט א בונד מיט די יידישע פאָלקס־מאסן? מיט זיי און פאר זיי האָט דער „בונד" געלעבט; מיט זיי און פאר זיי איז ער אויסגעגאנגען אין בלוט.

***

א יובילײ איז אָבער ניט בלויז א יום־טוב, נאָר אויך א מאָמענט פון חשבון־הנפש, פון א דין־וחשבון מיט זיך אליין איבער דעם פריער דורכ־געגאנגענעם וועג.

און אָט דער דין־וחשבון פון פופציק יאָר „בונד" גיט אזא סך־הכל, וואָס וועט אויף אייביק בלייבן איינע פון די סאמע שטראלנדיקע זייטן אין דער טויזנט־יאָריקער געשיכטע פון אונדזער פאָלק, ווי אויך אין דער גע־

שיכטע פון דער באַוועגונג פון דער אַלוועלטלעכער אַרבעטנדיקער מענטש־הייט אין איר קאַמף פאַר פרייהייט און סאָציאַליזם.

ווער האָט צונויפגעבונדן די צעזייטע און צעשפּרייטע יידישע אַרבעטס־לייט, פאַרחושכטע און פאַרפּלאָגטע אין אַרבעט און נויט, און געמאַכט פון זיי איין פעסטע מחנה?

ווער האָט אין יידישן האַרעפּאַשניק, דעם אונטערדריקטן און באַליידיקטן צווישן די אונטערדריקטע און באַליידיקטע, אויפגעוועקט דעם באַוווסטזיין פון זיין העכער מענטשלעכער ווירדע און דעם ווילן צום קאַמף פאַר זיין סאָציאַלער און נאַציאָנאַלער באַפרייאונג?

ווער האָט אַנגעפירט זיין קאַמף אין וואַרשטאַט און אויף דער גאַס קעגן דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער פאַרשקלאַפונג זיינער?

ווער האָט די יידישע פּאָלקס־מאַסן געלערנט קעגן פּאָגראָמען צו אָרגאַניזירן אַ זעלבסטשוץ און זיך צו פאַרטיידיקן קעגן זיי מיט געווער אין האַנט?

ווער האָט אין דעם יידישן אַרבעטער אַנטוויקלט דעם באַוווסטזיין, אַז זיין קלאַסן־קאַמף איז גלייכצייטיק אַ קאַמף פאַר רעכט אויף פרייער אַנטוויקלונג פון גאַנצן יידישן פּאָלק, און אַז מיט דעם קאַמף זיינעם דערפילט ער אויך אַ גרויסע נאַציאָנאַל־היסטאָרישע מיסיע?

ווער האָט דער ערשטער, אַלס פּאַרטיי פון יידישן סאָציאַליסטישן אַרבעטער־קלאַס, געבראַכט צום אויסדרוק און פאַרווירקלעכט דאָס רעכט פון יידישן פּאָלק צו זיין אַלס פּאָלק פאַרטרעטן אין דער פעלקער־פאַמיליע אויפן געביט פון סאָציאַליסטישן אַרבעטער־אינטערנאַציאָנאַל?

ווער האָט דער ערשטער אויף דער יידישער גאַס אַרויסגעשטעלט די פאָדערונג פון נאַציאָנאַלע רעכט פאַר יידן אין זייערע ווירקלעכע וווינלענדער אין דער פאָרעם פון נאַציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע פאַר דער יידישער באַפעלקערונג?

ווער האָט דעם יידישן אַרבעטער געשאַפן אַ שפּראַך, וואָס זאָל קענען אויסדריקן זיינע סאָציאַל־פּאָליטישע און נאַציאָנאַל־קולטורעלע שטרעבונגען?

ווער האָט מיט זיינע אומלעגאַלע פּעריאָדישע און ניט־פּעריאָדישע אויסגאַבן, וואָס האָבן פאַרפלייצט דעם אַמאָליקן תחום־המושב, געצוווּנגען

די אמאָליקע צארישע רעגירונג צו דערלאָזן אן אָפענע פּרעסע אין יידיש?

ווער האָט ביי די ברייטע יידישע פאָלקס־מאסן אנטוויקלט די באדער־פעניש פון אן ערנסטן בוך, פון א בעסערן טעאטער, און אויף אזא ארט געשאפן אן עקאָנאָמישע באזע פאר אן אמת דעמאָקראטישער פאָלקסטימלעכער קולטור אין יידיש?

ווער האָט ביי די אויסערסט שווערע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע באַדינגונגען געשאפן א גאנצן נעץ פון פּראָגרעסיווע, פּעדאגאָגיש מוסטער־האפטע, באגייסטערטע מיט הומאניזם און אמתן אינטערנאציאָנאליזם יידיש־נאציאָנאלע פאָלק־שולן?

ווער האָט בכלל אויף דער יידישער גאס — און אויך אויף דער ניט־יידישער — מיט זייער גאנצער טעטיקייט געגעבן אזא הערלעכן ביישפּיל פון צונויפגיסן אין א ווונדערבארן סינטעז דאָס טיפע געפיל פאר נאציאָנאלע ליידן און נאציאָנאלע שטרעבונגען מיט ניט קיין קלע־נערער פארשטענדעניש פאר אינטערנאציאָנאלער סאָלידאַ־ריטעט און אינטערנאציאָנאלער פארברידערונג?

ווער האָט געהאָלפן טראָגן דעם פאקל פון פּאָליטישער באפרייאונג און סאָציאליזם צווישן ניט־יידישע מאסן פון ליטע, פון ווייס־רוסלאנד, פון אוקראינע?

ווער האָט געהאָלפן גרינדן די רוסלענדער ס. ד. אר־בעטער־פּארטיי און שפּעטער כסדר מיטגעהאָלפן איר אין דער צייט פון איר אומלעגאלער עקזיסטענץ? ווער אויף דער יידישער גאס האָט כסדר געזוכט א פארשטענדיקונג מיטן פּוילישן ארבעטער־קלאס, און ווער איז טאקע לסוף געקומען צו אזא פארשטענדיקונג מיט דער פּ. פּ. ס. אין די לעצטע יאָרן פון דעם פארמלחמהדיקן פוילן, אין דער אונטער־ערדישער ארבעט בעת דער דייטשער אָקופּאציע און אין איצטיקן פוילן?

דאָס אלץ האָט געטאָן דער „בונד".

האָבן טאקע די ברייטסטע יידישע פאָלקס־מאסן, בעת די לעצטע שטאָטראט־וואלן אין פוילן אויסגעדריקט דעם „בונד" זייער טיפן צוטרוי.

און פאלנדיק צוזאמען מיט די ברייטע יידישע פאָלקס־מאסן, אין די גאז־קאמערן און אין די קרעמאטאָריעס, אין די טויט־לאגערן און אין די געטאָ־אויפשטאנדן, האָט דער „בונד" נאָכאמאָל בארעכטיקט זייער צוטרוי צו אים.

א קעגנזייטיקע טרייהייט אויף לעבן און טויט.

ווי אין פסוק שטייט: בחייהם ובמותם לא נפרדו — ניט אין לעבן ניט אין טויט זיך ניט געשיידט.

***

פאַר א געזעלשאפטלעכער שטרעמונג איז א יובילײ אויך א מאָמענט, ווען מען זוכט ארײנצוקוקן אין דער צוקונפט. און אויך מיר ווילן איצט טראַכטן ניט נאָר וועגן אונדזער פארגאנגענהייט, נאָר אויך וועגן אונדזער צוקונפט.

וואָרעם היטלערן צו להכעיס, נאָך אלע שרעקלעכע שחיטות, לעבן דאָך נאָך אלץ יידישע פאָלקס־מאסן. עס לעבן יידישע פאָלקס־מאסן אין אייראָפּע, עס לעבן נאָך מער עבר לים — און צוזאמען מיט זיי, אין זיי און פאַר זיי, לעבט און קעמפט אויך דער „בונד".

עס לעבט און קעמפט דער „בונד" אין פּוילן, ווו ביי די שווערע אי־נערלעכע און אויסערלעכע באדינגונגען זעצט ער פאָר די רומפולע טראַ־דיציעס פון אמאָליקן גרויסן „בונד" פון פאַר דער מלחמה און פון זיין אונטערערדישן קאמף בעת דער היטלער־אָקופּאציע, אין ענגסטן קאָנטאקט מיט דער פּוילישער סאָציאליסטישער באוועגונג, פאַר אמתע דעמאָקראטיע, פאַר סאָציאליזם, קעגן פאשיזם און אנטיסעמיטיזם.

עס לעבט און קעמפט דער „בונד" אין פראנקרייך, בעלגיע און אנ־דערע מערב־אייראָפּעאישע לענדער, ווו ניט געקוקט אויף די אויסערלעכע כוואליע פון אסימילאציע, קעמפט ער פאַר אויפהאלטן די נאציאָנאַל־יידי־שע קולטור ביי דער שארית הפליטה, פאַר זאמלען און פארפעסטיקן די נאציאָנאלע און סאָציאליסטישע כוחות וואָס זיינען אונדז געבליבן אין מערב־אייראָפּע, פאַר באפרייען יידישע ארבעטס־מענטשן פון די פּליטים־לאַגערן, פאַר נאציאָנאלער און סאָציאליסטישער דערציאונג פון די אָפּגע־ראטעוועטע קינדער, פאַר איינשטעלן אן ענגע פארבינדונג צווישן דעם יידישן ארבעטנדיקן ישוב און דער אלגעמיינער סאָציאליסטישער באווע־גונג פונעם לאנד.

עס לעבט און קעמפט דער „בונד" אין די פאראייניקטע שטאטן און קאנאדע, אין דרום־אמעריקע און מעקסיקע, אין דרום־אפריקע און אויסט־ראליע, אין אלע ווייטע מדינות, ווו דאָס לעבן האָט פארוואָרפן יידישע ארבעטס־לייט אויפגעהאָדעוועטע אין „בונד".

און אלע צעשפּרייטע איבער דער וועלט בונדישע שפּראָצונגען פילן זייער אָרגאנישע איינהייט, זייער געמיינזאמען ציל, פונקט ווי עס פילן זייער אָרגאנישע איינהייט די יידישע פאָלקס־מאסן צעשפּרייטע איבער דער

וועלט. און אין דער בריסעלער וועלט־קאָנפערענץ פון „בונד" און אין דעם געמיינזאמען קאָאָרדיניר־קאָמיטעט, וואָס איז דאָרטן געשאפן געוואָרן, האָט טאקע די דאָזיקע איינהייט געפונען איר אָרגאַניזירטן אויסדרוק.

ניט געקוקט אויף אלע שחיטות און חורבנות, פירט ווייטער דער „בונד" זיין היסטאָרישן קאמף פאר דער אויסלייזונג פון די יידישע פאָלקס־מאסן פון סאָציאלער און נאציאָנאלער אונטערדריקונג אין די לענדער, מיט וועלכע די געשיכטע האָט פארבונדן זייער גורל, אָרגאניזירנדיק די יידישע פאָלקס־מאסן אויפן באָדן פון זייערע סאָציאל־עקאָנאָמישע און נאציאָנאל־קולטורעלע באדערפענישן און קעמפנדיק צוזאמען מיט די סאָציאליסטישע און פּראָגרעסיוו־דעמאָקראטישע כוחות פון יעדן לאנד פאר פרייהייט און סאָציאליזם.

און אויך ווייט אויסער די אָרגאניזירטע רייען פון „בונד" לעבן און ווירקן זיינע גרונט־אידייען און זיינע טראַדיציעס. די הונדערטער טויזנטער, די מיליאָנען יידישע ארבעטס־לייט, וואָס האָבן אין משך פונעם לעצטן האלבן יאָרהונדערט אויסגעוואנדערט קיין אמעריקע, האָבן דען ניט מיטגענומען אין זייערע הערצער און מוחות יענעם גייסט, מיט וועלכן דער „בונד" האָט אָנגעפילט די געזעלשאפטלעכע שטימונגען אין זייערע אלטע היימען? האָט דען ניט דער „בונד" זיי געהאט געלערנט זיך אָרגאַניזירן צו דער פארטיידיקונג פון זייערע קלאסן־אינטערעסן און אזוי אָט געהאָלפן שפּעטער בויען יענע גרויסארטיקע יוניאָנס, וואָס האָבן זיי ארויסגעריסן פון די נעגל פון אמאָליקן סוויטינג־סיסטעם, זיי געגעבן א הויכן לעבן־סטאנדארד, געמאכט פון זיי א באדייטנדיקן סאָציאלן כוח אין דער גרויסער צפון־אמעריקאנער רעפּובליק און א מעכטיקן פאקטאָר ביים ראַטעווען די שארית הפליטה, ביים ווידער־אויפבוי פון יידישן לעבן אין אייראָפּע, און אפילו ביי דער אויפבוי־ארבעט אין פאלעסטינע?

דירעקט און אומדירעקט לעבט און ווירקט דער „בונד" אומעטום, ווו יידישע פאָלקס־מענטשן האָרעווען, בויען און קעמפן פאר זייער סאָציאַלער און נאציאָנאלער באפרייאונג און פאר א וועלט־סדר געבויט אויף סאָציאליזם, דעמאָקראטיע און פעלקער־פארברידערונג.

לעבן זאָל דער „בונד". לעבן, קעמפן און זיגן וועט דער „בונד".

פאריזער „אונדזער שטימע", 1947.

די היסטאָרישע מיסיע פון „בונד״
אין ישראל

שוין מיט לאנגע יאָרן צוריק האָט איך געחלומט וועגן אן אָרגאני־זאציע פון „בונד״ אין ארץ־ישראל, נאָך פאר דער גרינדונג פון דער מדינה, נאָך פאר דער שאפונג פון אלוועלטלעכן בונדישן קאָאָרדיניר־קאָמיטעט. איך בין געווען איבערצייגט, אז אין ארץ־ישראל איז פאראן א רעאלער באָדן פאר בונדישער ארבעט און אז דער „בונד״ האָט דאָרטן א צוקונפט, אפשר א זיכערערע ווי אין א רייע אנדערע לענדער, וווּ עס איז געווען און איז פאראן א בונדישע אָרגאניזאציע.

איצט, אז דער חלום איז פארווירקלעכט געוואָרן, אין וואָס זע איך די מיסיע, די באמת היסטאָרישע מיסיע פון ישראלישן „בונד״?

איך זע זי אין דריי ריכטונגען.

קודם אין באציאונג צו מדינת ישראל. דער „בונד״ איז און קען זיין די איינציקע פארטיי אין ישראל, וואָס איז און מוז זיין באמת אינטערנאציאָנאליסטיש. ווי א סאָציאליסטישע פארטיי אין צעשפרייטן איבער דער וועלט יידישן פאָלק, וואָס איז אומע־טום אויסער ישראל א מינדערהייט צווישן אנדערע פעלקער, קען ניט דער „בונד״ ניט אָנערקענען אין דער פולער מאָס די רעכט פון נאציאָנאלע מינדערהייטן און ניט שטרעבן צו אינטערנאציאָנאלן פרידן, מער ווי וועל־כע ניט איז סאָציאליסטישע פארטיי פון אנדערע פעלקער, און על אחת כמה וכמה ווי יעדע אנדערע יידישע פארטיי וואָס שטייט אויפן באָדן בלויז פון מדינת ישראל. א בונדישע אָרגאניזאציע אין ישראל מוז דערי־בער מער ווי יעדע אנדערע ישראלישע פארטיי פארטיידיקן די בירגערלע־כע און נאציאָנאל־קולטורעלע רעכט פון דער אָרטיקער אראבישער באפעל־קערונג און קעמפן פאר א פארשטענדיקונג מיט די ארומיקע אראבישע מדינות. און ווי דאָס זאָל ניט קלינגען פאראדאָקסאל, האלט איך פאר א טיפן אמת, אז מיט אָט דעם אינטערנאציאָנאליזם זיינעם, וואָס שטרעבט צו פארפעסטיקן די מדינה אינעווייניק און דעם פרידן ארום איר, איז דער „בונד״ מער ווי אלע אנדערע פארטייען א באמת נאציאָנאלע פארטיי אין

דער מדינה. אפשר די איינציקע אמת נאַציאָנאַלע פּאַרטיי, מחמת די סטאַ־ליניסטן, וואָס פאַרטיידיקן כלומרשט אויך דעם שלום און די רעכט פון די אַראַבער, זיינען אין דער ווירקלעכקייט, ווי לעאָן בלום האָט עס שוין לאַנג באַמערקט, ניט קיין אינטערנאַציאָנאַליסטישע פּאַרטיי, נאָר די פּאַר־טיי פון א פרעמדן, פון רוסישן נאַציאָנאַליזם.

אויך קעמפנדיק פאַר א ראַציאָנעלער אימיגראַציע־פּאָליטיק, קעמפנדיק פאַר די מאַטעריעלע און גייסטיקע אינטערעסן פון די הונדערטער טויזנ־טער עולים חדשים, שטרעבט דער „בונד" צו שטאַרקן זייער צוגעבונדנקייט צו דער מדינה, צו דער אינערלעכער פאַרפעסטיקונג אירער, אָן וועלכער א גרויסע מאַסן־עליה איז ניט נאָר ניט קיין פאַרזיכערונג פאַר דער מדינה אין טאָג פון היסטאָרישן קריזיס און יום־הדין, נאָר פאַרקערט א שווע־רער באַלאַסט און א מקור פון דעזאַגרעגאַציע און פונאַנדערפאַל. אין איינצל גענומען, דער קאַמף פון „בונד" אין ישראל פאַר די רעכט פון י י ד י ש און יידישער קולטור איז דעריבער אויך א נאַציאָנאַלער קאַמף אין די אינ־טערעסן פון דער מדינה.

און ניט נאָר צוליב דעם. עס איז דאָך קלאָר, אז די דיסקרימינאַציעס קעגן יידיש און יידישער קולטור אין ישראל, וואָס זיינען א סך שטאַרקער ווי אין אַמאָליקן אַנטיסעמיטישן און האַלב־פאַשיסטישן פוילן (ווו עס האָבן דאָך עקזיסטירט הונדערטער שולן מיט יידישער אונטערריכט־שפּראַך, פּיל־צאָליקע טעגלעכע יידישע צייטונגען, טעאַטערן א. א. וו.), שוואַכן אָפּ דעם ענטוזיאַזם פאַר דער מדינה בכל תפוצות ישראל און רופן אַרויס פאַר־ביטערונג קעגן דער ישראל־רעגירונג און די פּירנדיקע קרייזן פון ישראל ביי די נאַציאָנאַל־געשטימטע יידישע קרייזן אין חוץ־לארץ, וואָס שטייען אין שווערן קאַמף קעגן דער אַסימילאַטאָרישער כוואַליע. עס איז דאָך א שרעקלעך טרויעריקער פאַקט, אָבער דאָך א פאַקט, אז דער פאַרביטערט־סטער שונא פון יידיש איז ביז היינטיקן טאָג ניט קיין אַנדערער, נאָר טאַקע מדינת ישראל. קעמפנדיק פאַר יידיש אין ישראל, קעמפט אזוי אָט דער „בונד" אין ישראל אויך פאַר די סימפּאַטיעס צו דער מדינה בצד דעם צעשפּרייטן יידנטום, סימפּאַטיעס אָן וועלכע די מדינה איז אויסגעשטעלט אויף די ערגסטע געפאַרן.

מיט זיין קאַמף פאַר די רעכט פון יידיש און יידישער קולטור אין ישראל, ווי מיט זיין גאַנצער איבעריקער טעטיקייט, דערפילט אָבער דער בונד אן אויסערסט וויכטיקע מיסיע ניט בלויז פאַר מדינת ישראל, נאָר פאַרן ג א נ צ ן צ ע ש פּ ר י י ט ן י י ד י ש ן פ אָ ל ק. מיט זיין קאַמף פאַר יידיש אין ישראל שטיצט ער דעם קאַמף קעגן אַסימילאַציע

אין חוץ־לארץ, ווו די חשיבות פון יידיש ווערט ארונטערגעריסן דורך איר רעכטלאָזיקייט אין דער יידישער מדינה גופא. מיט זיין קאַמף פאר יידיש אין ישראל שטרעבט ער אָפּצושוואכן די מחיצה צווישן ישוב אין ישראל און דעם צעשפּרייטן יידישן פאָלק, שטרעבט ער אָפּצושוואכן די כסדר וואקסנדיקע רעאלע געפאר פון פארוואנדלען דאָס יידישע פאָלק אין צוויי אָפּגעזונדערטע פעלקער. בכלל מיט זיין גאנצער טעטיקייט, מיט זיין אָנגעהעריקייט צום אלטוועלטלעכן בונדישן קאָארדינירקאָמיטעט, מיט זיין ענגן קאָנטאקט מיט דער בונדישער באוועגונג אין דער גאָרער וועלט, קעמפט דער ישראלישער „בונד" פאר דער אייניקייט פון דעם אלוועלטלעכן יידישן ארבעטער־בונד און במילא אויך פאר דער אייניקייט פון יידישן פאָלק.

יאָ, פאר דער אייניקייט פון דער אלוועלטלעכער י י ד י ש ע ר ס אָ צ י א ל י ס ט י ש ע ר א ר ב ע ט ע ר־ב א וו ע ג ו נ ג. און דעריין באשטייט טאקע די דריטע גרויסע מיסיע פון ישראלישן „בונד". פון איין זייט, דורך זיין אָרגאנישער פארבונדנקייט מיט דער בונדישער באוועגונג אין דער גאָרער וועלט האלט דער „בונד" אין ישראל כסדר פאר זיינע אויגן די אינטערעסן פון די צעשפּרייטע יידישע פאָלקס־מאסן, און דאָס לאָזט אים ניט פארקריכן אויף נאציאָנאליסטישע דרכים בנוגע די אראבער אין און ארום מדינת ישראל. פון דער אנדער זייט ווידער, מיט זיין צוזאמענארבעט גופא מיטן אלוועלטלעכן „בונד" שאפט ער מער פארשטענדעניש פאר די ספּעציפישע ישראלישע פּראָבלעמען אין די בונדישע רייען מחוץ לארץ.

איך גיי נאָך ווייטער און זאָג, אז אויך אין רייך־סאָציאליסטישער היגזיכט האָט דער ישראלישער „בונד" א וויכטיקע מיסיע פאר דער אלגעמיינער בונדישער באוועגונג. די היטלער־טראגעדיע האָט אויסגעראָטן די מאסן, וואָס זיינען געווען די פּראָלעטארישע באזע פון אונדזער באוועגונג אין פוילן. אין צפון־אמעריקע לעבט שוין דער יידישער ארבעטער אין הונגער און נויט ווי מיט פופציק יאָר צוריק; און אויף וויפיל ער האלט נאָך פון סאָציאליזם, איז דאָס ביי אים מער א זאך פון טראדיציע ווי אן אקטועלע לעבנס־באדערפעניש. אין דרום־אמעריקע האָבן אונדזערע אמאָליקע ביאליסטאָקער וועבער־ארבעטער און אנדערע זיך „ארויפגעארבעט", געשאפן א באדייטנדיקע טעקסטיל־אינדוסטריע און זיינען דערביי אליין געוואָרן אָפּט פארמעגלעכע פאבריקאנטן; זייער סאָציאליזם איז אוודאי אַן אוודאי בעיקר א זאך פון טראדיציע און גערעכטיקייטס־געפיל. אָבער אין ישראל האָט דער „בונד" פאר זיך ברייטע פּראָלעטארישע מאסן, טאקע

צווישן זיי וועט ער לאָזן וואָרצלען און אויף אזא אופן מיטווירקן צו דעם, דער אלוועלטלעכער „בונד” זאָל ניט אָפּגעריסן ווערן פון זיין היסטאָרישן פּראָלעטארישן שטאַם.

דאָס אלץ קען נאטירלעך ניט פאָרקומען אָן אידעאָלאָגישע רייבונגען, רייבונגען צווישן דעם ישראלישן „בונד” און די אָרטיקע יידישע מאסן, רייבונגען צווישן דעם ישראלישן „בונד” און בונדיסטן פון אנדערע לענ־דער, רייבונגען צווישן בונדיסטן אין ישראל גופא און אין יעדן לאנד באַזונדער. אָבער אזעלכע רייבונגען וועלן זיין צו געזונט ווי דעם „בונד” אין ישראל אזוי אויך אין חוץ־לארץ, און אפשר אויך דער יידישער סאָציאַליס־טישער ארבעטער־באוועגונג בכלל.

„לעבנס-פראגן”, נאָוועמבער 1951, תל־אביב.

דאָ און דאָרטן

נאָך אַ רייזע אין ארץ ישראל

אין יאָר 1947

א. — אַ פּאָר שטריכן צו דער עקאָנאָמיק פון פּאַלעסטינער ישוב

דער ארץ־ישראל־ראָמאַנטיזם, וואָס איז נאַטירלעך שטאַרק אויסגע־נוצט געוואָרן דורך דער ציוניסטישער פּראָפּאַגאַנדע, האָט ביים ברייטן עולם געשאַפן אַ פאַרשטעלונג וועגן פּאַלעסטינער ישוב, אַזוי ווי ער וואָלט להיפוך צום „גלות" באַשטאַנען בעיקר פון דאָרפס־לייט און ספּעציעל פון ערד־אַרבעטער. דאָס איז לחלוטין פאַלש.

לויט די אָנגאַבן פון דער סוכנות האָט דער ישוב אין א"י צום אָנ־פאַנג 1947 געציילט בסך־הכל 625 טויזנט נפשות, פון וועלכע בלויז איין פ ע ר ט ל (160 טויזנט) האָט געוווינט אין דערפער; דערביי זיינען נאָך, לויט דער טראַדיציע, פאַררעכנט פאַר דערפער אַזעלכע אָרטשאַפטן ווי ראשון־לציון אָדער רחובות, וואָס ציילן היינט יעדערע 10 טויזנט איינ־וווינער און מער און טראָגן שוין בעיקר אַ שטאָטישן כאַראַקטער; פאַר־רעכנט פאַר דערפער זיינען אויך געוויסע אָרטשאַפטן, וואָס זיינען באמת שוין פאַרשטעט פון גרויסע שטעט. יעדנפאַלס ד ר יי פ ע ר ט ל פ ו ן י ש ו ב ו ו י נ ט א י ן ד י ש ט ע ט. (465 טויזנט). דריי פינפטל פון דעם ישוב (קנאַפּע 400 טויזנט) זיינען קאָנצענטרירט אין די דריי ג ר ו י ס ע ש ט ע ט תל־אָביב מיט יפו, ירושלים און חיפה. אַ גאַנצער דריטל פון ישוב (215 טויזנט) איז קאָנצענטרירט אין תל־אָביב און די בשכנותדיקע קוואַרטאַלן פון יפו.

נאָר אפילו אין די אַזוי־גערופענע דערפער פאַרנעמען זיך ווייט ניט אַלע מיט לאַנדווירטשאַפט; אַ גרויסער טייל פון די דאָרפישע איינוווינער פאַרנעמט זיך מיט מלאכה, מסחר, פאַרוואַלטונג, ליבעראַלע פּראָפעסיעס א. א. וו. לויט דער פאָלקסציילונג פון 1945 איז בלויז עפּעס מער ווי אַ

צ ע נ ט ל (10,7 פּראָצענט) פון אַלע יידישע עקאָנאָמיש־אַקטיווע געווען באַשעפטיקט אין לאַנדווירטשאַפט.

כמעט א ד ר י ט ל (32,2 פּראָצ.) פון אַלע יידישע עקאָנאָמיש־אַקטיווע זיינען געווען באַשעפטיקט אין מלאכה און אינדוסטריע (דערביי ווערט אינטערעסאַנט זיין צו דערמאָנען, אַז אין פּ ו י ל ן, לויט דער פאָלקסציילונג פון 1931, האָבן פון מלאכה און אינדוסטריע געלעבט 42,2 פּראָצ. פון דער יידישער באַפעלקערונג); 5,3 פּראָצענט זיינען געווען באַשעפטיקט אין קאָמוניקאַציע און טראַנספּאָרט. אין ה א נ ד ל א ו ן פ י נ א נ ץ זיינען געווען באַשעפטיקט 19 פּראָצענט; אין פּ א ר־ וו א ל ט ו נ ג א ו ן ל י ב ע ר א ל ע פּ ר אָ פ ע ס י ע ס 21 פּראָצענט; קנאַפּע 8 פּראָצענט אין הויזלעכן דינסט און 4 פּראָצענט אין פאַרשידענע אַנדערע פּראָפעסיעס. צו האַנדל, ליבעראַלע פּראָפעסיעס און פאַרוואַלטונג צוזאַמען האָבן אַזוי אַרום געהערט צוויי פינפטל (40 פּראָצ.) פון אַלע יידישע עקאָנאָמיש־אַקטיווע (אומגעפער די זעלבע פּראָפּאָרץ ווי פריער אין פוילן, מיט דעם אונטערשייד וואָס דאָרטן איז דער פּראָצענט אין האַנדל געווען אַ סך גרעסער און אין פאַרוואַלטונג און ליבעראַלע פּראָפעסיעס אַ סך קלענער ווי אין פּאַלעסטינע); צו אַלע איבעריקע פּראָפעסיעס צוזאַמען האָבן געהערט בלויז 60 פּראָצענט פון דעם עקאָנאָמיש־אַקטיוון ישוב. אין די דירעקט פּראָדוקטיווע בראַנזשן: מלאכה און אינדוסטריע, לאַנדווירטשאַפט און טראַנספּאָרט זיינען באַשעפטיקט נאָר אַ קנאַפּע העלפט (48 פּראָצ.) פון אַלע עקאָנאָמיש־אַקטיווע.

באַזונדער מערקווירדיק איז דאָ דער אויסערגעוויינלעך הויכער פּראָצענט פּ ר אָ פ ע ס י אָ נ ע ל ע ר א י נ ט ע ל י ג ע נ ץ (ליבעראַלע פּראָפעסיעס און פאַרוואַלטונג) אין דעם פּאַלעסטינער ישוב: מער ווי אַ פינפטל פון אַלע עקאָנאָמיש־אַקטיווע געהערן צו אָט דער עקאָנאָמישער קאַטעגאָריע. אין קיין שום לאַנד, ביי קיין שום פאָלק געפינט מען ווייט ניט קיין ענלעכן פּראָצענט. כדי זיך דאָס גענויער פאָרצושטעלן, וועט גענוג זיין בלויז צו זאָגן, אַז אין דער הויך אַנטוויקלטער שווייץ, למשל, באַטרעפט אָט די באַפעלקערונג־שיכט בלויז 7 פּראָצענט, ד. ה. אַ דריי מאָל קלענערע פּראָפּאָרץ ווי אין פּאַלעסטינער ישוב. אָט דער אויסערסט גרויסער פאַרנעם פון דעם גייסטיקן אַפּאַראַט איז איינע פון די וויכטיקסטע כאַראַקטער־שטריכן פון דעם ישוב, וואָס לייגט אַרויף אויף אים אַ ספּעציפישן שטעמפּל אויך אין אַ סך אַנדערע הינזיכטן. עקאָנאָמיש איז דאָס מעגלעך בלויז דערפאַר, וואָס די פּאַלעסטינער יידישע אינטעליגענץ (באַ־

שעפטיקט אין פארשידענע געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס, פארוואלטונג, וויסנשאפט, ליטעראטור, קונסט, שול־וועזן, רעליגיע, מעדיצין א. א. וו.) ציט דירעקט אָדער אומדירעקט איר חיונה פון די אומגעהויערע רעסורסן, וואָס קומען כסדר פון אויסלאַנד, פון אַזוי־גערופענעם גלות.

מיט דער הילף פון אויסלענדישע רעסורסן אַרבעט אין זייער אַ גרויסער מאָס אויך די לאַנדווירטשאַפט און פאַרשידענע אינדוסטריע־צווייגן. עס איז גענוג צו דערמאָנען, אַז אַ העלפט פון דעם יידישן ערד־באַזיץ איז געקויפט געוואָרן דורכן קרן קיימת; 18 מיליאָן פונט האָט אין די לעצטע זיבן יאָר אויסגעגעבן דער קרן היסוד אויף דער אויפבוי־אַרבעט אין א״י (זע: קרן היסוד בקונגרס הציוני הכ״ב בבזל. — הלשכה הראשית של קרן היסוד. ירושלים תש״ז), און, ווי עס האָט געזאָגט ל. יפה אויפן לעצטן ציוניסטישן קאָנגרעס אין באַזעל, „אין אַלץ, וואָס איז געשאַפן און אויפגעטאָן געוואָרן אין א״י, אויף אַלע לעבנס־געביטן און אין אַלע אַרבעט־בראַנזשן, איז גרויס דער אָנטייל פון קרן היסוד. ער האָט זיך אין אַלץ באַטייליקט און אַלץ געפירט צום אויפבלי״.

און הגם די ציוניסטן מאַכן געוויינלעך וועגן דעם אַ שוויַיג, דאַרף מען נאָך צוגעבן, אַז צווישן די אומגעהויערע אויסלענדישע רעסורסן, וואָס האָבן געפירט צום עקאָנאָמישן אויפבלי פון לאַנד, פאַרנעמען געוויס ניט קיין ווייניקער וויכטיקן פּלאַץ אויך יענע, וואָס די ענגלענדער האָבן אַריינגעבראַכט אין פאַלעסטינע בשעת דער מלחמה. אָט די רעסורסן האָבן געהאָלפן שטעלן אויף די פיס ברייטע סעקטאָרן פון דער יידישער לאַנדווירטשאַפט, האָבן געהאָלפן שאַפן נייע אינדוסטריע־צווייגן און אַנטוויקלען די פריער עקזיסטירנדיקע, האָבן באַדעקט פאַלעסטינע מיט אַ נעץ אויסגעצייכנטע וועגן, וואָס האָבן געגעבן אַ מעכטיקן שטויס דער לאַנדווירטשאַפטלעכער, אינדוסטריעלער און האַנדלס־אַנטוויקלונג פון דעם לאַנד, וואָס האָבן אָט אַזוי שטאַרק אויפגעהויבן די אַלגעמיינע עקאָנאָמיק פון א״י און האָבן באַרייכערט אויך אַ סך פּריוואַטע פאַרמעגנס.

איך וויל באמת ניט פאַרמאַטערן דעם לייענער מיט סטאַטיסטיק; מען וועט מיר דאָך דערלויבן ברענגען איין ציפער, אָבער אַ גענוג כאַראַקטעריסטישן: דער באַשעפטיקונג־אינדעקס אין דער אינדוסטריע, וואָס איז גערעכנט גלייך 100 אין 1939, האָלט דערנאָך אין ראַשן וואַקסן און דערגרייכט אין 1943 לויט דער סטאַטיסטיק פון דער סוכנות („מספרים״) דעם ציפער פון 206; מיט אַנדערע ווערטער, די באַשעפטיקונג אין ישוב איז כסדר געשטיגן אַזוי לאַנג, ווי די ענגלענדער האָבן געהאַלטן אין פאַרפעסטיקן פיבערהאַפטיק זייערע פּאָזיציעס קעגן

דייטשלאַנד אין נאָענטן מזרח, און אין 1943 איז די באַשעפטיקונג געווען צוויי מאָל גרעסער ווי פאַר דער מלחמה. דער באַשעפטיקונג־אינדעקס פאַלט שפּעטער, בעיקר נאָך דער מלחמה און ספּעציעל אין דעם איצטיקן יאָר: אין מאַי 1945 איז ער נאָך 195, אין מאַי 1946 שוין 178 און אין מאַי 1947 בלויז 155, ד. ה. מיט אַ פערטל קלענער ווי אין 1943, אָבער נאָך אַלץ אויף אַ העלפט גרעסער ווי פאַר דער מלחמה. ניט אַלץ איז מיט דער מלחמה פאַרשוואונדן; די שווערע מיליאָנען פונטן, די אַספאַלטירטע וועגן א. א. וו. זיינען אין לאַנד פאַרבליבן און זייער ווירקונג לאָזט זיך פילן אויך ווייטער.

ב. — דער ישוב ביי דער אַרבעט

דער פאַקט, וואָס אַ פולער פינפטל (21 פּראָצ.) פון עקאָנאָמיש־אַק־טיוון יידישן ישוב איז באַשעפטיקט אין פאַרוואַלטונג און ליבעראַלע פּראָ־פעסיעס, איז געוויס ניט קיין געזונטע דערשיינונג. עס קען קוים זיין אַ ספק, אַז צווישן אָט די „עקאָנאָמיש־אַקטיווע" זיינען פאַראַן ניט ווייניק אויך פּאַראַזיטישע עלעמענטן, וואָס נוצן אויס דעם ישוב מער ווי זיי זיי־נען אים נוצלעך. אויף דעם דאַרף רעאַגירן דער ישוב גופא. דאָס וואָלט אויך געשטעלט באַשטימטע אויפגאַבן אונדזערע פּאַלעסטינער חברים, ווען זיי וואָלטן זיך אַקטיווער באַטייליקט אין סאָציאַלן לעבן פון דער מדינה.

עס וואָלט אָבער געווען אַ גרויסער טעות, ווען עמעצער וואָלט פון דעם דאָזיקן פאַקט געמאַכט דעם אויספיר, אַז דער פּאַלעסטינער ישוב איז בכלל אַ פּאַראַזיטישער עלעמענט, וואָס פאַרשלינגט בלויז שווערע מיליאָ־נען יידישע רעסורסן. אַן אַנדער פראַגע איז, צי אַ סך פון די זעלביקע שווערע מיליאָנען זיינען ניט נויטיקער פאַר יידן אין אַנדערע לענדער; עס איז אָבער קיין שום ספק ניט, אַז מיט דער הילף פון די מיליאָנען דאָלאַרן און פונטן זיינען אין א"י אויף פאַרשידענע געביטן אויפגעטאָן געוואָרן באמת גראַנדיעזע זאַכן.

אין באַזעל, בעת דעם לעצטן ציוניסטישן קאָנגרעס, איז געווען איינ־געאָרדנט אַן אויסשטעלונג פון פּאַלעסטינער אַרבעט. מען האָט דאָרטן גע־קענט זען פאַרשידענע פּראָדוקטן אין טעקסטיל און אין לעדער, אין שטיין און מעטאַל, בוי־מאַטעריאַלן, דערנערונג, כעמיקאַליען, עלעקטריציטעט־מכשירים. מען האָט געקענט זען בילדער, צייכענונגען, דיאַגראַמען, ציפערן א. א. וו., וואָס האָבן געמוזט מאַכן אויף יעדן, וואָס האָט זיך צו דעם אויפמערקזאַם צוגעקוקט, אַ טיפן איינדרוק. איך וועל אָבער דאָ אינגאַנצן

ניט אָפּערירן מיט סטאַטיסטיק און ציפערן; איך וועל ניט אָנגעבן וויפיל מיליאָנען אייער אָדער ליטער מילך, וויפיל טאָן פיש, וויפיל טויזנטער הייזער, פאַר וויפיל מיליאָנען פונט די אָדער יענע אינדוסטריעלע פּראָדוקטן ווערן דורכן ישוב געשאַפן. עס איז גענוג א קוק צו טאָן אויף פּאַלעסטינע, כדי זיך צו איבערצייגן, ווי דער ישוב אַרבעט און שאַפט.

איך בין געפלויגן קיין פּאַלעסטינע אין מיטן זומער, ביי די גרעסטע היצן, איבער מיטל־איטאַליע, עפּיר, גריכנלאַנד. פון דער הויך האָב איך געזען כמעט אומענדלעכע מדבריות: ווילדע און וויסטע בערג, טאָלן פאַרברענטע פון זון. און דאָ, מיטאַמאָל, דערזע איך א ברעג באַדעקט מיט גרינע ביימער רעגלמעסיק געוואַקסענע, גרינע שטיקער ערד דורכגעשניטענע מיט גראַדע וועגן, ווו אַלץ זאָגט עדות וועגן שווערער, באַוווסטזיניקער, פּלאַנמעסיקער אַרבעט; דאָס איז געווען דער ברעג פון דער יידישער פּאַלעסטינע צווישן תל־אָביב און חיפה. און ווי ביי בלעם הרשע, נאָר מיט אַן אַנדער געפיל, האָט זיך ביי מיר אַרויסגעריסן: מה טובו אוהליך יעקב, משכנותיך ישראל (ווי שיין זיינען דיינע געצעלטן יעקב, דיינע וווינפּלעצער ישראל).

דאָס איז געווען מיין ערשטער איינדרוק פון ארץ־ישראל, אַזוי צו זאָגן דער ערשטער ברוך הבא. און אָט דער געפיל האָט מיך אויך שפּעטער ניט פאַרלאָזן. איך פאָר אין פאַרשידענע ריכטונגען איבערן לאַנד: איך פאָר פון לוד אָדער פון תל־אָביב קיין ירושלים, א געגנט באַוווינט פון אַראַבער; נאָך דעם נידעריק געלעגענעם פּאַס ביים ים הויבן זיך אָן געבערגלטע שטחים; איך האָב דעם איינדרוק, אַז איך פאָר דורך א מדבר, ניט קיין זאַמדיקן, נאָר א שטיינערנעם מדבר; אַרום און אַרום זע איך שטיינער און שטיינער, קליינע, מיטעלע, גרויסע און גאָר גרויסע פעלדזן. צווישן און אַרום די שטיינער פּאַשעט א באָרוועסער אַראַבער א סטאַדע שעפּסן און ציגן; וואָס געפינען דאָ די ציגן צו קייען? די אָפּגעברענטע פון דער זון רעשטלעך שטרוי און גראָז. ווי האָט מען דאָ געאַקערט, בעת אויף שריט און טריט ליגן שטיינער? און אַזוי ווי א סימבאָל פון פאַרגאַנגענע יאָר־טויזנטער, שטייט אָן באַוועגונג דאָ און דאָרטן אויף זיינע לאַנגע, דאַרע פיס, מיט זיין הויכן הויקער, אויסגעבויגענער האַלדז און האַריזאָנטאַל אויסגעשטרעקטן קאָפּ א קעמל, ווי ער וואָלט חלומען איבער דעם ווייטן אַרום, ביז ער לאָזט ניט אַראָפּ זיין קאָפּ צו דער שטיינערנער ערד און נעמט ניט צופּן די זעלביקע רעשטלעך שטרוי און געלע גראָז.

איך פאָר איבער אַנדערע געגנטן, איבער דער געגנט פון בית־שאָן, פון עמק הירדן, פון ים כנרת. איך זע שטחים ערד, ווו צעזייט און צע־

שפּרייט ליגן שטיינער, און אַנדערע פּלעצער, ווו עס איז פּשוט אַ שטיין ניט צו זען. איך דאַרף שוין ניט נאָכפרעגן: די ערשטע זיינען בדרך כלל אַראַבישע, די אַנדערע זיינען יידישע; דאָס האָבן יידישע אַרבעטס־מענטשן, ביי ברענענדיקער זון, אָפּגערייניקט דעם באָדן, אים באַוואַסערט, באַאַר־בעט, באַזייט, באַפּלאַנצט.

און אַט בין איך אין אַ קיבוץ אין עמק יזרעאל. עס איז מיטאָג־צייט. די זון ברענט. ווי קענען דאָ מענטשן לעבן? ווי קען מען אַרבעטן ביי אַזאַ היץ? איך ראַטעווע זיך פּשוט אין שאָטן פוןביימער, וואָס יידישע האָ־רעפּאַשנע הענט האָבן אין אַט דער היץ געפּלאַנצט. איך פריש זיך אָפּ מיט וואַסער, וואָס זיי האָבן געמוזט אויסגראָבן פון דער טיפעניש פון דער ערד. חברה קומט פון דער אַרבעט אויף מיטאָג, מענער און פרויען,בחורים און מיידלעך, דער קערפּער קוים מיט עפּעס באַדעקט, פאַרברענטע פון זון, באַגאַסענע מיט שווייס, מידע. מיר עסן מיטאָג פון פּראָדוקטן, וואָס זיינען ביי אַזעלכע באַדינגונגען געשאַפן געוואָרן.

און אַז איר זעט די פּרעכטיקע פעלדער, גערטנער און סעדער, וואָס דער קיבוץ „בית־הערבה" האָט געשאַפן אויפן זאַלציקן באָדן ביים ים המלח, אין דער הייסער, כמעט טראָפּישער לופט פון 400 מעטער נידערי־קער ווי דער אויבערפלאַך פון ים, ווו עס הערשט אָפט דער ברענענדיקער מדבר־ווינט „כאַמסין", גיט איר זיך אָפּ אַ חשבון, מיט וואָס פאַר אַ מסירת נפש האָט געמוזט געאַרבעט ווערן, ביז מען האָט אינמיטן מדבר געשאַפן אָט די בליענדיקע אָרטשאַפט, מיט וואָס פאַר אַן עקשנות עס מוז, דאָרטן אויך איצט כסדר געאַרבעט ווערן, דער מדבר זאָל צוריק אַלץ ניט פאַר־שלינגען.

אָדער אָט איז אַ שטעטל „חולון" ניט ווייט פון תל־אָביב. ווי ווייט עס דערגרייכט נאָר דאָס אויג, איז איין זאַמדיקער מדבר; נאָר מעטער נאָך מעטער, יאָר־איין, יאָר־אויס, זייט עטלעכע יאָר ווערט דאָ כסדר אָפּ־גענומען ביי דער זאַמדיקער וויסטעניש, עס ווערן געמאַכט גאַסן, געפּלאַנצט ביימער, געבויט הייזער. און קוקנדיק אויף דעם קליינעם חולון, זעט מען ווי אויף די זעלביקע זאַמדיקע דיונען ביים ים איז אויפגעשטאַנען תל־אָביב גופא, וואָס איז נאָך הײַנט אפילו קיין פערציק יאָר ניט אַלט, און וואָס איז היינט שוין די גרעסטע שטאָט אין ארץ־ישראל, מיט 200 טויזנט איינוווינער, מיט פּרעכטיקע גרינע בולווארן, אַ שטאָט וואָס וואַקסט כסדר אין דער לענג און אין דער ברייט, לויט אַ טעכניש־וויסנשאַפטלעך אויס־געאַרבעטן פּלאַן און איז געוואָרן דער נערוון־צענטער פון דעם אַרבעטנדיקן און זיך בויענדיקן פּאַלעסטינער ישוב.

און אז איר זעט די מאָטאָריזירטע באַוועגונג אויף די פּילצאָליקע וועגן פון פּאַלעסטינע, די מאַסע אויטאָ־קאַמיאָנען וואָס לויפן אין אַלע ריכ־טונגען; אז איר זעט די אויטאָמאָבילן, אויטאָבוסן, אויטאָ־קאַמיאָנען אין תל־אָביב אָדער חיפה, ווו די באַוועגונג איז ניט ווייניקער אינטענסיוו ווי אין פּאַריז אָדער בריסל, אז איר זעט די אַרבעט אין גרויסן וויין־קעלטער אין ראשון־לציון אָדער די כעמישע וואַרשטאַטן אויפן ים־המלח, די אַרבעט אין די פאַבריקן אין חיפה אָדער די האַנדלס־באַוועגונג אין די צענטראַלע קאָאָפּעראַטיוון „תנובה" און „המשביר", זעט איר מיט די אויגן מיט וואָס פאַר אַן אימפּעט און מיט וואָס פאַר אַ מאָדערנער טעכניק עס אַרבעט די יידישע פּאַלעסטינע.

און אין „ווילנע של ארץ־ישראל", ווי מען וואָלט געקענט אָנרופן די יידישע ירושלים, זעט איר ווי עס וואַקסט דער ירושלימער אוניווערסיטעט, ווי עס קומען דאָרטן כסדר צו אַן אינסטיטוט, אַ לאַבאָראַטאָריע נאָך אַ לאַבאָראַטאָריע. איר זעט ווי עס זיינען זיך פונאַנדערגעוואַקסן די הדסה־שפּיטאָלן (ליידער מיט זייער הויכע אויפהאַלט־פּרייזן), ווי עס איז אויס־געוואַקסן און וואַקסט כסדר די איצט שוין פּרעכטיקע נאַציאָנאַלע ביבליאָ־טעק. איר קוקט זיך צו צו די אויסגאַבן, ליידער נאָר אין העברעאיש, פון מוסד ביאַליק און פון פּילצאָליקע אַנדערע פאַרלאַגן אין ירושלים און תל־אָביב. איר זעט די פאָרשטעלונגען, ליידער אויך נאָר אין העברעאיש, אין דעם באַרימטן קונסט־טעאַטער „הבימה" און פאָלקס־טעאַטער „אוהל". איר זעט אַ פּילפאַרביקע פּרעסע, אין וועלכער עס זיינען פאַרטרעטן אַלע פאַרשידנאַרטיקע (צופיל פאַרשידנאַרטיקע) פּאָליטישע און גייסטיקע שאַ־טירונגען פון יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן, דערונטער אפילו צוויי אָדער דריי מינים קאָמוניסטישע — אַלע ריכטונגען אחוץ אונדזער בונדישער ריכטונג, און אַזוי ווייטער און אַזוי ווייטער.

און לסוף דאָך אַ קאַפּעטשקע סטאַטיסטיק: ד י צ אָ ל ק י נ ־ ד ע ר, וו אָ ס ז יי נ ע ן ג ע ש ט אָ ר ב ן א י ן ע ר ש ט ן ל ע ב נ ס ־ י אָ ר אויף הונדערט לעבעדיק־געבוירענע; זי איז אין ישוב מיט אַן אויסערגעוויינלעכן אימפּעט געפאַלן: פון 14 פּראָצענט אין 1922 איז זי געפאַלן אויף 8,6 אין 1932, אויף 5,8 אין 1942 און לסוף אויף 3,2 אין 1946 („ידיעות סטטיסטיות", מערכז קופת חולים, תל־אָביב, יאַ־נואַר־פעברואַר 1947). דאָרטן ווו מיט אַ פערטל יאָרהונדערט צוריק פלעגן שטאַרבן פיר־פינף יידישע קינדער, שטאַרבט איצט בלויז איינס. די קינ־דער־שטאַרביקייט פון פּאַלעסטינער ישוב איז איצט אַזוי אָט איינע פון די קלענסטע אין דער וועלט (די ש וו יי ץ האָט קעגנוועלטיק איינע פון די

קלענסטע קינדער־שטאַרביקייטן אין אייראָפּע מיט 4 פּראָצענט פון די לעבעדיק־געבוירענע; בלויז א פּאָר שווייצארישע קאַנטאָנען האָבן אזא קליינע קינדער־שטאַרביקייט ווי דער פּאַלעסטינער ישוב).

דאָס אַלץ ווייזט אייך, אַז דער פּאַלעסטינער ישוב אַרבעט און שאַפט מיט ענערגיע, מיט אימפּעט, מיט עקשנות, מיט מסירת נפש, מיט דער לעצטער מאָדערנער טעכניק און מיט אַ וווּנדערבאַרן דערפאָלג.

געוויס האָט דאָס אַלץ ניט געקענט געשאַפן ווערן אָן שווערע מיליאָנען דאָלאַרן און פונטן. אין אונדזער זינדיקער וועלט איז אַנדערש אוממעגלעך. און אחוץ דעם, די מיליאָנען דאָלאַרן און פונטן זיינען אויך ניט געפאַלן קיין פּאַלעסטינע סתם אַזוי על פּי נס, ווי מן פון הימל. זיי זיינען אויך ניט מיט געוואַלט, אָדער אפילו דורך אַ מלוכה־מאַכט אויפגעצוווּנגען געוואָרן די יידישע פאָלקס־מאַסן זיי צו צאָלן. דער דאָלאַר־אַרגומענט קעגן דעם פּאַלעסטינער ישוב האָט דעריבער פּונקט אַזוי ווייניק איבערצייגונגס־קראַפט, ווי דער זעלביקער אַרגומענט מצד די ציוניסטן קעגן דעם איצטיקן ווידער־אויפבוי פון יידישן לעבן אין אייראָפּע. דאָלאַרן און פונטן זיינען אַ נויטווענדיקער באַדינג פון אויפבוי, אָבער ניט קיין גענוגנדיקער. כדי דער ישוב אין פּאַלעסטינע זאָל אַרבעטן ווי ער אַרבעט, און זאָל האָבן אויפגעטאָן וואָס ער האָט אויפגעטאָן, האָט זיך געפאָדערט און פאָדערט זיך, אחוץ דאָלאַרן, נאָך עפּעס. וועגן דעם „נאָך עפּעס" וואָלט ווערט געווען אַ טראַכט צו טאָן.

נאָר וואָס אָט דאָס „נאָך עפּעס" זאָל ניט זיין, זאָגט עדות דער יידישער אויפטו אין א"י וועגן די אומגעהויערע שעפערישע כוחות, וואָס לעבן אין אונדזער פאָלק. צוליב שלעכט פאַרשטאַנענע פּאַרטיי־אינטערעסן דאַרפן מיר דעריבער עס בשום אופן ניט פאַרלייקענען און ניט מאַכן זיך ניט זעענדיק און אויך ניט אויסבייטן עס אויף קליינגעלט אָדער אפילו אויף אַמעריקאַנער דאָלאַרן און ענגלישע פונטן.

ג. — סאָציאַלע דערגרייכונגען

די קינדער־שטאַרביקייט איז אַ פּלאָג פאַר יעדן פאָלק. זי איז אַ פּלאָג פאַר די דירעקטע קרבנות, פאַר די קינדער; זי איז אַ פּלאָג פאַר די טאַטע־מאַמעס, וואָס ווערן אָן זייערע ליבסטע. אַ פּלאָג אַ פיזישע, אַ פּלאָג אַ גייסטיקע. ביי יידן איז זי אויך אַ פּלאָג אַ נאַציאָנאַלע: ביי אונדזער אויסערגעוויינלעך קליינער געבורטיקייט און נאָך די היטלערישע מאַסן־אויסראָטונגען, פאַרדינט די קינדער־שטאַרביקייט ביי אונדז אַ באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט.

די קינדער־שטארביקייט איז אמאָל אומעטום געווען שרעקלעך גרויס. זי איז נאָך היינט זייער שטארק אין די אָפּגעשטאנענע לענדער. צוזאמען אָבער מיט דעם פּאָרשריט פון דער ציוויליזאציע, פון דער מעדיצין און היגיענע, פון דער פאָלקס־בילדונג און דער בעסערונג פון די לעבנס־באדינ־גונגען פון די ברייטע פאָלקס־מאסן האלט אומעטום די קינדער־שטארבי־קייט אין פאלן, און דאָס זינקען פון דער קינדער־שטארביקייט איז געוויס איינע פון די פּאָזיטיווסטע דערשיינונגען פון דער מאָדערנער ציוויליזאציע. ביי אונדז יידן, צוליב די דערמאָנטע טעמים, איז יעדעס קינד, וואָס ווערט ארויסגעריסן פון די נעגל פון טויט גלייכצייטיק אויך אן אמתע נאציאָנא־לע דערגרייכונג.

די קינדער־שטארביקייט טראָגט נאָך דערצו אויך א טיפּן ס אָ צ י א ל ן כאראקטער, מחמת זי טרעפט בעיקר די אָרעמע שיכטן פון דער באפעלקערונג. איך אליין האָב אין מיינע דעמאָגראפישע פאָרשונגען געוויזן, אז אין פ א ר י ז למשל, איז ערב דער ערשטער וועלט־מלחמה די שטארביקייט פון קינדער אין ערשטן לעבנס־יאָר געווען אין די אָרעמסטע באצירקן פיר מאָל גרעסער ווי אין די רייכסטע, און אז אין דער צייט צווישן די ביידע וועלט־מלחמות איז זי דאָרטן נאָך אלץ געווען צוויי מאָל שטארקער. פון דעם פאלן פון דער קינדער־שטארביקייט געניסן בעיקר די אָרעמסטע שיכטן; און דאָס זעלביקע פאלן איז גלייכצייטיק אן אויסערלע־כער סימן, א סימפּטאָם, אז די היגיענע, מעדיצינישע און אנדערע לעבנס־באדינגונגען האָבן זיך ביי זיי געבעסערט.

דאָס אויסערגעוויינלעך ראשע פאלן פון דער קינדער־שטארביקייט ביים פּאלעסטינער ישוב איז דעריבער ניט סתם א טעכנישער און הומאַ־ניטארער אויפטו, נאָר אויך א גרויסע נאציאָנאלע און סאָציאלע דערגריי־כונג. און דאָס, וואָס די קינדער־שטארביקייט איז ביים ישוב היינט צו טאָג איינע פון די קלענסטע אין דער וועלט, איז א סימן, אז אויך אין סאָציאלער הינזיכט געהערט דער ישוב צו יענע פעלקערשאפטן, ווו די מאסן לעבן אין פארהעלטנישמעסיק בעסערע באדינגונגען.

געוויס איז פּאלעסטינע א קאפּיטאליסטיש לאנד. געוויס געפינט איר אין דעם ישוב גאָר גרויסע גבירים און שרעקלעכע קבצנים. אין דעם זעל־ביקן תל־אָביב, אויפן ברעג ים, זעט איר, פון איין זייט, גרויסארטיקע רעס־טאָראנען און קאפעען, ווו דאמען, אויסגעפּוצטע לויט דער לעצטער מאָדע, „גלאנצן" מיט גאָלד און בריליאנטן און „עלעגאנטע" הערן ווארפן זיך מיט לייכט־פאַרדינטע פּאלעסטינער פונטן, און פון דער אנדער זייט, הייז־קעס צונויפגעקלאפּטע פון ברעטער, אָדער פשוט אויסגעגראָבענע אין זאמד,

און מענטשן, וואָס ציען זייער גאַנצע חיונה פון פאַרקויפן דעם עולם „סי־בעריא״ אָדער גלעזלעך „מיץ״. תל־אביב איז אָבער ניט בלויז אַ פּלאַץ פון קאַפּיטאַליסטישן לוקסוס און קאַפּיטאַליסטישער אומגלייכקייט; תל־אָביב איז גלייכצייטיק אויך אַ צענטער פון אַ מעכטיקער, ברייט־פאַרצווייגטער און דינאַמישער סאָציאַלער באַוועגונג.

אויפן פּאָליטישן געביט איז, ווי עס פירט זיך ביי יידן, ניט בלויז דער ישוב בכלל, נאָר אפילו זיין ארבעטער־סעקטאָר צעשפּאָלטן אויף אַ גאַנצע רייע פּאַרטייען און פאַרטייעלעך, גרופּן און גרופּקעלעך, וואָס באַקעמפן זיך איינע די אַנדערע. און פונדעסטוועגן האָט דער אַרבעטנדיקער ישוב געשאַפן אַ סאָציאַל־עקאָנאָמישע באַוועגונג, וואָס לויט איר רעלאַטיוון פאַרנעם (נעמענדיק אין באַטראַכט די קליינע צאָל און יונגקייט פון ישוב), לויט איר פאַרשידנאַרטיקייט און גלייכצייטיקער קאָנצענטרירטקייט קען מען איר גלייכן ניט געפינען אין ערגעץ אין דער וועלט. זי פאַרדינט געוויס, מען זאָל זיך מיט איר באַקענען גענויער; איך וועל זיך אָבער באַגנוגענען מיט עטלעכע שטריכן.

בכלל קען מען זי גיכער באַצייכענען מיטן נאָמען ליבאָר־באַוועגונג ווי מיטן נאָמען אַרבעטער־באַוועגונג אין דעם אייראָפּעאיש־קאָנטינענטאַלן זין פון וואָרט, מחמת זי נעמט אַרום ניט בלויז לוין־אַרבעטער, נאָר די אַרבעטנדיקע בכלל. זי איז אָבער בשום אופן ניט פּשוט אַ קאָפּיע פון דער ענגלישער, און נאָך ווייניקער פון דער אַמעריקאַנער לייבאָר־באַוועגונג.

די פאַרשידענע צווייגן פון דער באַוועגונג ווערן קאָנצענטרירט אין דער אַזוי־גערופענער הסתדרות (אַלגעמיינע אָרגאַניזאַציע פון די יידישע אַרבעטנדיקע אין ארץ־ישראל״), אין וועלכער זיי זיינען אַלע פאַר־געשטעלט לויט אַ געוויסן מאָדוס, יעדער צווייג איז אויטאָנאָם אויף זיין געביט. די הסתדרות קאָאָרדינירט אָבער זייערע טעטיקייטן, רעגולירט זייערע קעגנזייטיקע באַציאונגען און אויך זייערע געמיינזאַמע באַציאונגען צו דער אויסערלעכער וועלט. לויט דער מעלדונג פון דעם פאָרזיצער שפּרינצאַק אויף דער זיצונג פון עקזעקוטיוו (ועד לפועל) פון דער הסתדרות, אויף וועלכער איך בין געווען אַנוועזנדיק (יולי 1947), האָט די הסתדרות דעמאָלט געציילט 170 טויזנט מיטגלידער. די יידישע אַרבעטנ־דיקע מאַסן, אָרגאַניזירטע אין די פאַרשידענע צווייגן פון דער הסתדרות, זיינען אַזוי אַרום געוואָרן דער רוקנביין פון פּאַלעסטינער ישוב.

איך וואָלט אָנגעמערקט, אויסער דער פּאָליטישער, זעקס הויפּט־פּאַר־

מען פון דער פּאַלעסטינער יידישער לייבאָר־באַוועגונג, וואָס ווערן אַלע פאַראייניקט אין דער הסתדרות:

1) א סינדיקאַלע באַוועגונג, וואָס זאָרגט, ווי אומעטום, פאַר בעסערע אַרבעטס־באַדינגונגען פון די לוין־אַרבעטער (שכירות, אַר־בעטס־טאָג, וועכנטלעכן און יערלעכן אָפּרו, קאָלעקטיווע אָפּמאַכן א. ד. גל.). זי פאַרנעמט זיך אויך מיט באַזעצן די אַרבעטער אויף אַרבעט־פּלע־צער אין פּריוואַטע און עפנטלעכע אונטערנעמונגען און שפּילט א דעצי־דירנדיקע ראָלע אויפן אַרבעט־מאַרק. זי איז אָרגאַניזירט לויט די פּראָפע־סיעס און גלייכצייטיק טעריטאָריאַל, אין אָרטיקע ביוראָס (לשכה) ענלעכע צו די פראַנצויזישע „אַרבעט־בערזשעס". אַזוי ווי די סאָציאַלע געזעצגע־בונג אין פּאַלעסטינע איז נאָך אויסערסט פּרימיטיוו, האָט די סינדיקאַלע אָרגאַניזאַציע פאַרן יידישן פּראָלעטאַריאַט א באַזונדער גרויסע באַדייטונג.

2) צוליב דעם זעלביקן טעם, וואָס די מלוכה באַשעפטיקט זיך ניט דערמיט, האָט אויך די פאַרזיכערונג־טעטיקייט פון דער הס־תדרות באַקומען א באַזונדערן ווערט און אָנגענומען א זייער גרויסן פאַר־נעם. פון די פאַרשידענע מינים סאָציאַלע פאַרזיכערונגען האָט זיך באַזונ־דער אַנטוויקלט, און פאָדערט פון דער אַרבעטערשאַפט באַזונדערס גרויסע מאַטעריעלע קרבנות, די פאַרזיכערונג אויף דעם פאַל פון קראַנקייט (און קימפּעט). די קראַנקן־קאַסע (קופּת־חולים) פון דער הסתדרות האָט געשאַפן שפּיטאָלן, סאַנאַטאָריעס, דערהוילונג־היימען, אַמבולאַטאָריעס, אַפּטייקן, לאַבאָראַטאָריעס א. ד. גל., אין וועלכע עס זיינען אין 1946 גע־ווען באַשעפטיקט העכער 1700 דאָקטוירים, דענטיסטן, אַפּטייקערס, קראַנקן־שוועסטערס און אַנדערע אויסגעשולטע אָנגעשטעלטע. יעדער מיט־גליד פון די אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען אָנגעשלאָסן אָן דער הסתדרות, איז גלייכצייטיק א מיטגליד פון דער קראַנקן־קאַסע און געניסט פון איר הילף בעת א קראַנקייט. מען קען זיך מאַכן א געוויסע פאָרשטעלונג וועגן פאַרנעם פון דער טעטיקייט פון דער קופּת־חולים, אויב מען נעמט אין באַטראַכט למשל, אַז אין ערשטן קוואַרטל 1947 זיינען דורך איר געמאַכט געוואָרן 669 טויזנט מעדיצינישע וויזיטן („ידיעות סטטסטיות", יאַנואַר־מערץ 1947). דער בודזשעט פון דער קופּת־חולים האָט אין 1946 אַריבער־געשטיגן א מיליאָן פונט (א פונט איז אומגעפער טויזנט פראַנצ. פראַנקן, אַזוי אַז א מיליאָן פונט איז אומגעפער א מיליאַרד פראַנצ. פראַנקן) און אין 1947, ווי מיר האָט איבערגעגעבן דר. שתקאי, וויצע־פּאָרזיצער פון דער קופּת־חולים, וועט ער דערגרייכן קנאַפּע צוויי מיליאָן פונט. אין קיין לאַנד האָט די אַרבעטערשאַפט ניט געשאַפן פּראָפּאָרציאָנעל אַזא גראַנ־

דיעזע פאַרזיכערונג־אינסטיטוציע קעגן קראַנקייט. אמת, אין פאַרגעשרי־טענע לענדער ווערט דאָס אָרגאַניזירט דורך דער מלוכה און אויסגעהאַלטן צום טייל דורך אירע מיטלען; אין א״י האָט עס דורכגעפירט די פרייע פאַראייניקונג פון די יידישע ארבעטס־מענטשן.

3) גאָר א וויכטיקן פּלאַץ אין סאָציאַלן און עקאָנאָמישן לעבן פון ישוב פאַרנעמט די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג. ניטאָ כמעט קיין אָרטשאַפט אין דער יידישער פּאַלעסטינע, וואָס זאָל אין א באַדייטנדיקער מאָס ניט זיין מיט איר פאַרבונדן. קאָנסום־פאַראיינען און פּראָדוציר־קאָאָ־פּעראַטיוון, אין שטאָט און אין דאָרף, אין פאַרשידענע צווייגן פון דער אינדוסטריע און אין דער לאַנדווירטשאַפט, אין טראַנספּאָרט־אונטערנעמונ־גען און לערן־אַנשטאַלטן, קרעדיט און האַנדל — אומעטום טרעפט איר כסדר די קאָאָפּעראַציע. עס ליגט פאַר מיר א פּאַק מיט דאָקומענטן, טע־טיקייטס־באַריכטן, קאַסע־באַריכטן, צייטשריפטן, זאַמל־ביכער, פּראָפּאַ־גאַנדע־בראָשורן פון דער פּאַלעסטינער יידישער קאָאָפּעראַציע. פון אַלעם דעם נעם איך ווידער אַרויס נאָר עטלעכע סטאַטיסטישע ידיעות, וואָס גיבן א געוויסע פאָרשטעלונג וועגן אומגעהויערן פאַרנעם און אימפּעט פון דער דאָזיקער באַוועגונג.

הונדערט אָרטיקע קאָנסום־פאַראיינען אין די פאַרשידענע אָרטשאַפטן פון דער מדינה האָבן אין 1945 געהאַט פדיון בסך־הכל אויף 3,9 מיליאָן פונט און אין 1946 שוין 5,1 מיליאָן. לויט דער ליסטע „הישובים העברים בארץ ישראל״ (אַרויסגעגעבן פון דער סוכנות, ירושלים, יולי 1947) האָב איך אָנגעציילט 69 קאָאָפּעראַטיווע דערפער, די אַזוי־גערופענע מושבי עובדים, מיט העכער 18 טויזנט נפשות; דאָס זיינען דערפער גע־בויטע אויף פּערזענלעכער ארבעט, פּריוואַט־אייגנטום און קאָאָפּעראַציע ביים איינקויף פון פוראַזש פאַר בהמות, רוי־מאַטעריאַלן, מאַשינען, געצייג, אינדוסטריע־פּראָדוקטן א. ד. גל. און ביים פאַרקויפן די אויסגעאַרבעטע לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן. א פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיוו איז איצט אויך דער באַוווסטער ווייַן־קעלטער פון ראשון־לציון, וואָס איז אַמאָל גע־גרינדעט געוואָרן דורך באַראָן ראָטשילד.

די פאַרשידענע אָרטיקע קאָאָפּעראַטיוועס זיינען פאַראייניקט אין צוויי צענטראַלע קאָאָפּעראַטיווע פאַרבאַנדן: א) המשביר המרכזי, וואָס שטעלט צו די אָרטיקע קאָאָפּעראַטיוועס און אַנדערע גרעסערע ניט־קאַפּיטאַליסטישע ווירטשאַפטן (קיבוצים א. ד. גל.) די סחורות, אין וועלכע זיי נויטיקן זיך; דאָס איז די קאָאָפּעראַטיווע צענטראַלע פאַרן איינ־קויף אַנגראָ, — און ב) תנובה, דער צענטראַלער קאָאָפּעראַ־

טיווער פארבאנד אויף צו פ א ר ק ו י פ ן די פארשידענע לאנדווירט־שאפטלעכע פראָדוקטן, וואָס ווערן אויסגעארבעט אין די ניט־קאפיטאליס־טישע לאנדווירטשאפטן. המשביר און תנובה גייעןביידע אריין אין הסתד־רות. דער פדיון פון המשביר, וואָס האָט נאָך אין 1931 באטראָפן קנאפּע 38 טויזנט פונט, האָט אין 1938 באטראָפן קנאפּע 300 טויזנט, אין 1945 דריי מיט א דריטל מיליאָן און אין 1946 פיר מיט א פערטל מיליאָן פונט; זיין אייגן פארמעגן האָט אין דעם לעצטן רעכענונגס־יאָר באטראָפן קרוב צו א האלבן מיליאָן פונט. די תנובה האָט געהאט אין 1946 פדיון אויף קנאפּע זעקס מיליאָן פונט.

צו דער קאָאָפּעראטיווער באוועגונג דארף מען נאָך צורעכענען אויך די א ר ב ע ט ע ר־ב א נ ק, וואָס באדינט בעיקר די צענטראלע איינ־ריכטונגען פון דער הסתדרות, די געזעלשאפט נ י ר פאר לאנדווירט־שאפטלעכן קרעדיט.

4) דער המשביר באגנוגנט זיך ניט מיט איינקויפן אנגראָ אויפן קאפיטאליסטישן מארק, א רייע ארטיקלען פ ר אָ ד ו צ י ר ט ע ר א ל יי ן. דער אומלויף פון זיינע אויסגעארבעטע פראָדוקטן האָט אין 1946 באטראָפן העכער צוויי מיליאָן פונט. אחוץ דעם, געהערט דעם המש־ביר און דער הסתדרות בכלל א גרויסער חלק אין א גאנצער רייע ה א ל ב ק א פ י ט א ל י ס ט י ש ע אונטערנעמונגען, ווי אין דער געזעלשאפט המגפר (גומי־פראָדוקטן), הצמר (וואָל), מנעל (שוכווארג), שמן (אייל), החייל (טעקסטיל), נשר (טראנספּאָרט), א. א. וו. עס דארף באזונדערס דערמאָנט ווערן די גרויסע געזעלשאפט סולל־בונה, וואָס פארנעמט זיך ניט בלויז מיט בויען הייזער אין גאנצן לאנד, נאָר וואָס פראָדוצירט אויך די וויכטיקסטע בוי־מאטעריאלן, דערונטער גלאָז, צעמענט, ציגל, שטיינער, מעטאל א. ד. גל., און וואָס שטייט אין ענגער פארבינדונג מיט דער הסתד־רות. אין די אלע אונטערנעמונגען און דורך זיי ווירקט אזוי ארום די הסתדרות אין א געוויסער מאָס אויך אויף די ארבעטס־באדינגונגען, אויף דער פראָדוקציע און אויף די פרייזן אין קאפיטאליסטישן סעקטאָר פון פּא־לעסטינער ווירטשאפט.

5) נאָר די אָריגינעלסטע דערשיינונג פון דעם פאלעסטינער סאָציאל־עקאָנאָמישן לעבן זיינען די אזוי־גערופענע ק י ב ו צ י ם. דאָס זיינען ס אָ צ י א ל י ס ט י ש ע ד אָ ר ף־ג ע מ יי נ ש פ ט ן, ווו פּריוואט־אייגנטום עקזיסטירט אינגאנצן ניט. וועגן די קיבוצים וואָלט ווערט געווען צו שרייבן אויספירלעכער; וועגן זיי ווערט מען נאָך דער וועלט א סך דער־ציילן. דאָ וועלן ווידער גענוג זיין א פּאָר שטריכן:

אין קיבוץ געהערט אַלץ דעם קאָלעקטיוו, דעם קיבוץ. די אַרבעט ווערט אָנגעפירט דורך א פאַרוואַלטונג, געוויינלעך א קליינער, א דעמאָק־ראַטיש־געוויילטער און פעריאָדיש איבערגעוויילטער. די קיבוצים באַשעפ־טיקן זיך בעיקר מיט לאַנדווירטשאַפט (תבואה, פּרוכט, בהמות, עופות, פיש א. א. וו.), אָבער אין א סך קיבוצים ווערן אויסגעאַרבעט אויך פאַר־שידענע אינדוסטריעלע פּראָדוקטן. אַלע מיטגלידער עסן צוזאַמען, ביי די זעלביקע טישן. די וווינונגען, געוויינלעך פון איין חדר פאַר א פּאָר־פאָלק, זיינען כמעט גלייכע פאַר אַלעמען. די קינדער ווערן געהאָדעוועט צו־זאַמען אונטער דער אויפזיכט פון קינדער־פלעגערינס; זיי וווינען צוזאַמען לויט זייער עלטער און קומען צו זייערע טאַטע־מאַמעס נאָך דער אַרבעט ביזן אָוונט־ברויט פון די קינדער. די מיטגלידער פון קיבוץ באַקומען א קליינע סומע אין באַר (דאָס רוב פיר פונט א יאָר) אויף קליינע פּערזענ־לעכע הוצאות. די לעבנס־באַדינגונגען זיינען בכלל אָרעמע, נאָר גלייכע פאַר אַלעמען. אין יעדן קיבוץ איז פאַראַן א שול פאַר קינדער (אויב דער קיבוץ איז צו קליין, איז פאַראַן א געמיינזאַמע שול פאַר צוויי קיבוצים), א ביבליאָטעק, א לייען־זאַל, פאַרשידענע קולטור־אונטערנעמונגען א. א. וו. יעדער קיבוץ באַשטייט געוויינלעך פון אָנהענגער פון דער זעלביקער אי־דעאָלאָגישער ריכטונג (מפא״י, השומר הצעיר, לינקע פ״צ, רעליגיעזע), און די קיבוצים גרופּירן זיך לויט זייערע ריכטונגען. מען ווערט אריינגע־נומען אין קיבוץ ווי א פולבארעכטיקטער מיטגליד נאָך א סטאַזש, וואָס געדויערט געוויינלעך א יאָר. יעדער מיטגליד איז פריי צו יעדער צייט דעם קיבוץ צו פאַרלאָזן. די שטראָף פאַר מיטגלידער, וואָס באַגייען א וויכטיקן חטא, באַשטייט אין אויסשליסן פון קיבוץ.

די קיבוצים זיינען אָנגעשלאָסן אָן דעם המשביר, תנובה און נאַטיר־לעך אויך אָן דער הסתדרות, און זייער צאָל האַלט כסדר אין וואַקסן. לויט דער אויבנדערמאָנטער ליסטע פון די פּאַלעסטינער אָרטשאַפטן זיינען אין 1947 אין ארץ ישראל געווען 143 קיבוצים. צווישן די נייע געפינט איר נאָך גאָר קליינע קיבוצים, וואָס ציילן בלויז א פּאָר צענדליק נפשות. עס זיינען אָבער פאַראַן אויך אַזעלכע, וואָס נעמען אַרום טויזנט נפשות און מער. געוויינלעך געפינט איר אין א קיבוץ פון צוויי ביז דריי הונדערט נפשות. בסך־הכל האָבן לויט דער זעלביקער ליסטע די קיבוצים אַרומגע־נומען א באַפעלקערונג פון 42 טויזנט נפשות. זיבן פּראָצענט פון גאַנצן ישוב לעבן אויף אַזא אופן, ביי דער היינטיקער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג, אויף ריין סאָציאַליסטישע יסודות, ביי אמתער גלייכהייט און גלייכצייטיקער דעמאָקראַטישער פריי־

הייט, און באווייזן דערמיט דער וועלט מיט פאקטן, אז א פרייער סאָציאַ־ליסטישער לעבן־שטייגער איז א זאך א מעגלעכע און קען וואקסן און אנט־וויקלען זיך. עפּעס אזוינס האָט מען דערווייל נאָך ביי קיין שום פאָלק ניט געזען.

6) צו דעם דאַרף מען נאָך צוגעבן א גאָר ברייטע קולטורע־לע טעטיקייט אין צענטער, אין דער הסתדרות, און אויף די ערטער: א ברייט פארצווייגטע פארלעגערישע טעטיקייט, א דריי הונדערט פארשידנ־ארטיקע שולן, פון אָנפאנג־שולן ביז דעם סאָציאַל־וויסנשאפטלעכן סעמי־נאר פאר טוער אין דער ארבעטער־באוועגונג, א פאָלקס־טעאטער („אוהל") א. א. וו.

מען וואָלט דאָ געדארפט מיט עטלעכע שטריכן פארצייכענען אויך די באוועגונג פון דער „ארבעטנדיקער יוגנט" (הנוער העובד). נאָר אויף אלעם דעם וועל איך זיך שוין דאָ ניט אָפּשטעלן.

ד. — אויף א ווולקאַן

אז מען בעט מיך איך זאָל אין א פּאָר ווערטער, אזוי צו זאָגן ברגל אחת, איבערגעבן מיינע איינדרוקן פון דער רייזע, וואָס איך האָב געמאכט אין פאלעסטינע, ענטפער איך געוויינלעך:

— די יידישע פאלעסטינע איז א וווּנדער אויף א ווולקאַן.

דאָס זעלביקע האָב איך אויך געענטפערט מיטגלידער פון ועד לאומי און פירער פון דער הסתדרות, וואָס האָבן זיך צו מיר געווענדעט מיט אָט דער פראגע אין א״י גופא. „און דאָס איז אייער איינדרוק ניט געקוקט אויף דעם, וואָס דער ישוב פילט זיך גראד פעסט ביי זיך" — האָט מיר איינער פון זיי געפרעגט: האָב איך אים געענטפערט: „יאָ, ניט געקוקט אויף דעם, און אפשר נאָכמער דערפאר, ווייל דער ישוב פילט זיך אזוי זיכער".

אייגנטלעך האָב איך עס אויך פריער געוווּסט. האָב איך דען ניט געשריבן אין מיינע טעזן צו דער בריסעלער וועלט־קאָנפערענץ פון „בונד" וועגן די „וויכטיקע עקאָנאָמישע רעאליזירונגען, די מוסטערהאפטע סאָציאַ־לע איינריכטונגען און די נאציאָנאל־קולטורעלע דערגרייכונגען" פון דעם פאלעסטינער ישוב און די שרעקלעכע געפארן, אויף וועלכע ער איז אויס־געשטעלט? נאָר איינס איז אבסטראקט וויסן, און עפּעס אנדערש איז זען מיט די אויגן.

און וואָס זאָל איך דאָ לייקענען? אז איך האָב געזען, ווי דער

ישוב ארבעט און בויט און שאפט מאטעריעל און גייסטיק; אז איך האָב געזען, ווּ אַ ס , ביי וועלכע אומשטענדן און מיט וויפיל מסירת־נפש ער האָט אויפגעטאָן, האָב איך אין אים דערשפירט די גרויסע גייסטיקע כוחות פון אונדזער פאָלק, און איך האָב אים באמת ליב באקומען. אז איך האָב געזען ווי מען לעבט, ווי מען ארבעט און וואָס מען שאפט ביי פריי־הייט און גלייכהייט אין די סאָציאַליסטישע קיבוצים; אז איך האָב געזען גרופּעס פון דער פּאַלעסטינער ארבעטנדיקער יוגנט, געבוירענע אין לאַנד אָדער געקומענע פון אויסלאַנד, פון וועלכע איינער האָט געשטאמט פון פּוילן און אן אנדער פון איראַק, איינער פון אוקראַינע און אן אנדערער פון בוכארע, איינער פון מאַראָקאָ און אן אנדערער פון טשעכאָסלאָוואַקיע; אז איך האָב געזען זייער באגייסטערונג, זייער צופרידנקייט צו קע־נען ביי אזעלכע שווערע באדינגונגען ארבעטן און קעמפן פאַר דעם נאַ־ציאָנאַלן און סאָציאַליסטישן אידעאַל זייערן, האָב איך דערשפּירט אין זיי פלייש פון פלייש און בלוט פון בלוט פון אוּ נ ד ז ע ר בונדישער פאַרמלחמהדיקער יוגנט אין פּוילן, פון צ ו ק ו נ פ ט, פון ס ק י ף. דאָס איז דאָך די זעלביקע באגייסטערטע און באגייסטערנדיקע ארבעטער־יוגנט אונדזערע, נאָר וואָס איז אוועקגעגאַנגען מיט אנדערע וועגן. און קוקנדיק אויף איר, זעענדיק און פילנדיק די גייסטיקע אוצרות, וואָס זי שטעלט מיט זיך פאָר, איז מיר ניט איין מאָל א ציטער אריבער איבערן לייב ביי דעם געדאנק, אז אויף אן אנדער אופן וואָרט אפשר אויף איר דער זעלביקער גורל, וואָס איז אויסגעפאַלן אויף אונדזער יוגנט אין פּוילן.

מחמת דער פּאַלעסטינער ישוב איז געבויט אויף א ווולקאַן.

און געבויט אויף א ווולקאַן איז ער, ווייל ער שטרעבט צו פאַרוואַנד־לען אין א יידישע מלוכה א לאַנד, וועלכע האָט א פאַרהעלטנישמעסיק גרויסע נ י ט ־ י י ד י ש ע ב אַ פ ע ל ק ע ר ו נ ג, — א באַפעלקערונג, וואָס איז אין איר גרויסער מערהייט נאָך אן אָפּגעשטאַנענע, וואָס איז אָבער בשום אופן ניט קיין ווילדע, קולטורלאָזע, נאָר וואָס האָט פאַרקערט גרויסע קולטורעלע טראַדיציעס, הגם אָפּגעשטאַנענע; א באַפעלקערונג, וואָס געהערט דערצו נאָך צו א ג ר ו י ס ן צ אָ ל ר י י כ ן פ אָ ל ק, און דערביי נאָך א פאָלק וואָס האָט זיך אויפגעכאַפּט פון זיין הונדערטער־יאָריקן שלאָף, וואָס מאָדערניזירט זיך, וואָס זיין יונגער דינאַמישער נאַ־ציאָנאַליזם שטרעבט צו פרייהייט און מאַכט, און וואָס די מאַכט זיינע האַלט כסדר אין וו אַ ק ס ן צוזאַמען מיט דער דעקאַדענץ פון דער איי־ראָפּעאישער קאָלאָניאַל־הערשאַפט.

דער פּאַלעסטינער ישוב איז געבויט אויף א ווולקאַן אויך דערפאַר,

ווייל שטרעבנדיק צו פאַרוואַנדלען דאָס לאַנד אין אַ יידישער מלוכה, און אַזוי ווי ניט באַמערקנדיק דעם שלאָפנדיקן ריז אין און אַרום דער מדינה, האָט דער ציוניזם, פון הערצלען אָן ביז היינטיקן טאָג, כּסדר זיך געזוכט צו שטיצן אויף אויסערלעכע כּוחות, פריער אויפן טער־קישן סולטאַן, דערנאָך אויף די ענגלענדער און איצט אויף די אַמעריקאַנער אָדער די רוסן. וואָס דאָס באַטייט פאַר אַ פּריש אויפגעוואַכטן, קעמפנ־דיקן נאַציאָנאַליזם, דאַרף מען קיינעם ניט אויסטייטשן.

דער ישוב איז געבויט אויף אַ וווּלקאַן נאָך צוליב דער געאָגראַפישער לאַגע פון פּאַלעסטינע. שטרעבנדיק צו שאַפן אַ יידישע מלוכה אין אַ לאַנד אויפן מזרח־ברעג פון מיטללענדישן ים, אין איינעם פון די סאַמע נערוואַל־גישע פּונקטן, וווּ עס קרייצן זיך די אַנטאַגאָניסטישע אינטערעסן פון רוס־לאַנד און די אַנגלאָ־זאַקסישע מלוכות, מוז דער פּאַלעסטינער ישוב אַריינ־געצויגן ווערן אין אַ נעץ פון אינטערנאַציאָנאַלע אינטרי־געס, וווּ ער ווערט אויסגעשפּילט קעגן די אַראַבער און די אַראַבער קעגן אים, און וווּ דער קלענסטער פּונק קען זיך פאַרוואַנדלען אין אַן אינ־טערנאַציאָנאַלער שׂרפה, וואָס — ווען זי זאָל אויסברעכן אין צוזאַמענהאַנג מיט דער יידישער פּאַלעסטינע — וואָלט זי געשטעלט אין געפאַר די פיזישע עקזיסטענץ פון דער יידישער באַפעלקערונג ניט נאָר אין פּאַלעסטינע גופא און ניט נאָר אין די אַרומיקע לענדער.

דער ישוב איז געבויט אויף אַ וווּלקאַן אויך מחמת דעם, וואָס שטרעבנ־דיק צו שאַפן אַ יידישע מלוכה אין אַ לאַנד מיט אַ ניט־יידישער מערהייט, האָט ער געשאַפן ביי ברייטע קרייזן פון דער יידישער באַפעלקע־רונג אַ געזינונג פון שאָוויניזם בנוגע צו די פרעמדע פעלקער, מיט וועלכע ער שטויסט זיך צוזאַמען (ביז איצט אַראַבער און ענגלענדער), אַ געזינונג פון איבערטריבענעם צוטרוי צו פיזישער מאַכט און צום אייגענעם פיזישן כּוח, וואָס שטופּט געוויסע טיילן פון דער יוגנט אויף געפערלעכע אַוואַנטוריסטישע וועגן פון אָנווענדן ברוטאַלן געוואַלט.

אויך דאָס אַלץ האָב איך נאַטירלעך געוווּסט, איידער איך בין גע־פאָרן קיין א״י. קיימאָל אָבער האָב איך די רעאַלקייט פון די אַלע געפאַרן ניט געפילט ווי גראָד דעם זומער, זייענדיק דאָרטן. געוויס אין פאַל פון אַ פיזישן צוזאַמענשטויס מיט דעם ניט־יידישן אַרום וועט זיך דער ישוב פאַרטיידיקן, און זיך פאַרטיידיקן העלדיש. אָבער אַז איך האָב געקוקט אויף דעם יידישן ישוב, וואָס ליגט בעיקר אויף דעם נידעריק געלעגענעם, אָפענעם, פלאַכן לאַנד, און אויף די יידישע אינדזלען אין די געגנטן באַזעצ־טע מיט אַראַבער, אויף די רוישנדיקע גאַסן פון תּל־אָביב און חיפה, אויף

דעם פּאַלאַץ פון דער סוכנות און אנדערע גרויסאַרטיקע בנינים פון יידישן ירושלים, האָב איך ניט ווילנדיק מיט טיפער אומרו געפּרווט אַריינקוקן אין זייער צוקונפט.

— און ווו זיינען די יידישע ישובים ניט אין געפאר? — וועט מיר געוויס עמעצער זאָגן.

נאָר אויב אפילו אזוי, אויב עס זאָל אפילו זיין ריכטיק, אז די יידישע ישובים שטייען אומעטום אין סכנה, איז טאקע אומעטום, ספּעציעל אין די דעמאָקראַטישע לענדער, די גלייכע געפאר ווי אין פּאַלעסטינע? און אויב אפילו די געפאר זאָל אומעטום זיין די גלייכע, וואָלט דערפון געוויען געדרונגען בלויז דאָס, אז מען טאָר דעם גאנצן קיום אונדזערן ניט וועלן צושפּיצן צו א יי ן אָרט, אז מען טאָר ניט וועלן אלע אונדזערע נאַציאָנאַלע כוחות קאָנצענטרירן אין איין פּאַלעסטינע און מאכן פון דעם גאנצן וועלט־יידנטום בלויז א צוגאָב צו פּאַלעסטינע אָדער נאָר א מיטל פאר בויען פּאַלעסטינע. און מען טאָר אוודאי און אוודאי ניט בויען דעם ישוב אזוי, אז דער פיזישער צוזאמענשטויס מיט דער ארומיקער באפעלקערונג זאָל ווערן כמעט אומפארמיידלעך.

מיר קומען אזוי צום קערן־פּראָבלעם, צום פּראָבלעם פון א יידישער מלוכה אין א״י.

ה. — פּערספּעקטיוון פון א יידישער מלוכה

ה יי נ ט איז פאר אלעמען קלאָר, אז א דאנק דער שטרעבונג צו פארוואנדלען פּאַלעסטינע אין א יידישער מלוכה שטייט דער וווּנדערבארער פּאַלעסטינער ישוב אויף א געפערלעכן ווולקאַן. נאָך מער, דער ווולקאַן רויכערט שוין; ער קען אפשר זיך אויסלעשן, אָבער יעדע רגע קען ער אויך אָנהויבן שפּייען מיט פייער.

שטעלט זיך די פראגע: צי דארף טאקע דאָס יידישע פאָלק אן אייגענע מלוכה אין פּאַלעסטינע?

אין ערשטן אויגנבליק קען אזא פראגע אויסזען אויסטערליש:

— וואָס הייסט צי דארף דאָס יידישע פאָלק אזא מלוכה? יעדעס פאָלק דארף אן אייגענע מלוכה און האָט דאָס רעכט צו האָבן אן אייגענע מלוכה; פארוואָס זאָלן מיר עס ניט דארפן? פארקערט, מיר זיינען מער פאר אלע פעלקער אומעטום געטריבן און געפּלאָגט, און מער ווי אלע אנדערע דארפן מיר האָבן א לאנד, ווו מיר זאָלן זיין אונדזערע אייגענע בעלי־

בתים, ד. ה. אן אייגענע מלוכה. און אזא לאנד קען זיין נאָר דאָס לאנד פון אונדזערע אָבות, ארץ ישראל.

פון אן אנדער זייט ווידער, די מאסן־אויסראָטונגען פון דער יידישער באפעלקערונג דורך היטלערן; דער אנטיסעמיטיזם, וואָס ער האָט מיט אזא ברייטער האנט געזייט איבער דער גאנצער וועלט און ספּעציעל אין די אָקופּירטע לענדער, און וואָס האָט זיך ווי א גיפטיק געוויקס אזוי שטארק אנטוויקלט נאָך דער מלחמה אין די מזרח־לענדער, ווו עס הערשט אן אט־מאָספער פון בירגער־קריג, און דערצו נאָך די גלייכגילטיקייט פון דער ציוויליזירטער וועלט צום גורל פון די יידישע פליטים אין די לאגערן, דאָס אלץ האָט אין די ברייטסטע קרייזן פון דער יידישער באפעלקערונג נאָך געשטארקט די שטרעבונג צו אן אייגענער מלוכה אין ארץ ישראל.

און וואָלט די פראגע געשטאנען א ב ס ט ר א ק ט, וועגן יידן ווי סתם א ליידנדיקן פאָלק און פאלעסטינע סתם זייער לאנד, וואָלט מען טאקע אויף דער דערמאָנטער פראגע צוויי תשובות ניט געקענט געבן, און קיין שום חלוקי דעות וואָלטן דערין ניט געווען. די פראגע שטייט אָבער ק אָ נ ק ר ע ט: צי דארף דאָס יידישע פאָלק, אזוי ווי עס עקזיסטירט היינט אין דער וועלט, א זעלבסטשטענדיקע מלוכה, אזוי ווי קליינע מלו־כות קענען זיין זעלבסטשטענדיק אין דער איצטיקער וועלט, און אין דער פאלעסטינע, וואָס עקזיסטירט אין דער ווירקלעכקייט?

און דאָ איז די תשובה שוין גאָרניט אזא פשוטע.

ערשטנס, פאלעסטינע און דאָס יי ד י ש ע פ אָ ל ק.

נאָך זעכציק יאָר אימיגראציע און קאָלאָניזאציע, נאָך אלע אויסראָ־טונגען, נאָך אלע לויפּענישן פון די פארשידענע לענדער, ביי טויערן פאר־מאכטע פאר איינוואנדערונג אין אמעריקע און אנדערע לענדער, זיינען אין א״י פאראן בלויז קנאפּע זעקס פּראָצענט פון יידישן פאָלק. ווי עס זאָל אפילו אין דער צוקונפט ניט וואקסן די יידישע איינוואנדערונג אין א״י (הגם מען זעט זייער ווייניק פונוואנען א שטראָם פון מאסן־אימי־גראציע זאָל קענען קומען נאָך דער פארניכטונג פון דעם מיטל־אייראָפּע־אישן יידנטום), וועט א״י זאָל אריינגעמען נאָך הונדערטער טויזנטער אָדער אפילו נאָך א מיליאָן יידן, וועט דאָס אלץ נאָך באטייטן נאָר א צענטל ביז א זעקסטל פון יידישן פאָלק. ווער רעדט נאָך, אז קאָנקרעט שטייט גאָרניט די פראגע וועגן א יידישער מלוכה, וואָס זאָל ארומנעמען גאנץ פאלעסטינע, נאָר בלויז יענעם טייל פון דער קליינער פאלעסטינע, ווו יידן זיינען איצט א מערהייט פון דער באפעלקערונג, און וואָס איז ניט

גרעסער ווי איינער פון די גרעסערע קאַנטאָנען פון דער קליינער שווייץ, דעמאָלט איז דאָך קלאָר, אַז מיט אַזאַ יידישער מלוכה אָדער אָן איר בלייבט כמעט דאָס גאַנצע יידישע פאָלק אין די אַזוי־גערופענע גלות־לענדער, אויסער דער יידישער מלוכה. דאָס איז אַן אַלטער בונדישער אמת, און ער בלייבט ריכטיק ביז היינטיקן טאָג. פריינט און קעגנער מוזן עס אָנערקענען, אויב זיי ווילן קוקן דערווירקלעכקייט גראַד אין פּנים אַריין.

ענטפערן אָבער דערויף די ציוניסטן, אַז אויך די לאַגע פון די יידן אין גלות וועט דורך דער שאַפונג פון אַ יידישער מלוכה ראַדיקאַל פאַר־בעסערט ווערן דערמיט, וואָס דעמאָלט וועט זיין אַ מלוכה, וועלכע וועט זיך אָננעמען זייער קריוודע.

איז איינס פון די ביידע: אָדער די יידן אין די גלות־לענדער וועלן אָנערקענט ווערן פאַר פּאַלעסטינער בירגער, אָדער זיי וועלן פאַרבלייבן בירגער פון זייערע ביז־איצטיקע היים־לענדער. אין ערשטן פאַל, ווען זיי זאָלן ווערן אָנערקענט פאַר בירגער פון ארץ־ישראל, וועלן זיי דערמיט גופא אומעטום פאַרוואַנדלט ווערן ניט בלויז אין בירגער פון צווייטן ראַנג, נאָר אין א ו י ס ל ע נ ד ע ר. דער צוויי־הונדערט־יאָריקער קאַמף פאַר דער ג ל ײ כ ב אַ ר ע כ ט י ק ו נ ג פון די יידן מיט דער איבעריקער באַפעלקערונג פון דער מדינה וועט אויף אַזאַ אופן גיין לאיבוד: ווי אויס־לענדער, וועלן זיי ניט טאָרן זיך באַשעפטיקן מיט אַ גאַנצער רייע פּראָ־פעסיעס, זיי וועלן אָנווערן זייערע פּאָליטישע רעכט, ניט קענען זיין קיין וויילער און ניט קענען האָבן זייערע פאַרטרעטער אין די פּאַרלאַמענטן און אָרטיקע זעלבסטפאַרוואַלטונגען, האָבן כל המינים שוועריקייטן ביים באַ־זעצן זיך ערגעץ־ווו, ביים באַקומען אַ דירה, ביים עפענען אַן אונטערנע־מונג, ביים פאַרנעמען אַן אַרבעט־פּלאַץ, א. א. וו. גאָר קריטיש וואָלט ווערן זייער לאַגע ביי אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפליקטן, ווען זיי וואָלטן פּשוט געקאָנט אַרויסגעטריבן ווערן פון לאַנד אָדער ווערן אינטערנירט.

אלא וואָס, זיי וועלן פאַרבלייבן בירגער פון זייערע ביז־איצטיקע היים־לענדער; איז לאָ די וואָס די אַנטיסעמיטישע אַגיטאַציע „זשידזשי דאָ פּאַלעסטיני" וואָלט דעמאָלט באַקומען גאָר אַן אַנדער באָדן אונטער די פיס, דאַרף מען זיך דאָך פאָרשטעלן, ווי די זאַך וואָלט אויסזען, ווען די יידישע מלוכה וואָלט זיך וועלן אָננעמען די קריוודע פון די יידן אין לענדער, ווו זיי ליידן נגישות און פאַרפאָלגונגען. דאָס וואָלט דאָך דעמאָלט געהייסן, אַז זי מישט זיך אַריין אין די באַציאונגען צווישן דער מלוכה פון יענע לענדער און אירע אייגענע בירגער, ד. ה. אין די א י נ ע ר ל ע כ ע

ע נ י נ י ם פון יענע לענדער. פון איין זייט, א מלוכהלע, וואָס וואָלט זיך עפּעס אזוינס דערלויבט, וואָלט בכלל שוין קיין לאנגן קיום ניט געהאט; און פון דער אנדער זייט, וואָלט אזא פרעמדע אריינמישונג בלויז גערייצט די שאָוויניסטישע אינסטינקטן און נאָכמער פארשארפט די אנטיסעמיטישע פּאָליטיק פון יענע לענדער, און די דאָרטיקע יידישע באפעלקערונג וואָלט באקומען דעם אויסזען פון א נאציאָנאלער מינדערהייט, וואָס איז פאר־בונדן מיט א פרעמדער מלוכה. באזונדער געפערלעך וואָלט געוואָרן די לאגע פון דער יידישער באפעלקערונג אין די א ר א ב י ש ע און בכלל מוסולמענישע לענדער. ווער רעדט נאָך ווען די יידישע מלוכה זאָל אריינ־געצויגן ווערן אין א מ ל ח מ ה: דעמאָלט וואָלט די לאגע פון דער יידישער באפעלקערונג אין די לענדער פון דעם פיינטלעכן לאגער געוואָרן פשוט קאטאסטראָפאל.

א יידישע מלוכה אין פאלעסטינע איז דעריבער בשום אופן ניט קיין לייזונג, און אפילו ניט קיין פארלייכטערונג פון דער יידן־פראגע אין דער וועלט; פארקערט, פאר די יידן אין די גלות־לענדער, ד. ה. פארן רוב מנין און רוב בנין פון יידישן פאָלק, וואָלט דאָס געווען פארבונדן מיט זייער ערנסטע געפארן.

אוך איצט בנוגע דער יי ד י ש ע ר מ ל ו כ ה ג ו פ א און דעם פ א ל ע ס ט י נ ע ר ישוב.

און ווידעראמאָל נעם איך די זאך ניט אבסטראקט, נאָר אזוי ווי זי שטייט אין דער ווירקלעכקייט אויף צוויי באזונדערע מלוכות, א יידישע און אן אראבישע.

אין פלוג קען טאקע ח ל ו ק ה אויסזען ווי א געלונגענער אויס־וועג פון דער געשאפענער לאגע. אז מאן און ווייב לעבן צווישן זיך ווי א הונט און א קאץ, איז א גט אן אויסוועג. די משנה ווידער האָט שוין לאנג געפסקנט, אז „שנים אוחזין בטלית, זה אומר כולו שלי וזה אומר כולו שלי, יחלוקו". הייַנט פארוואָס זאָלן זיך יידן מיט אראבער ניט שיידן, זיך צעטיילנדיק דאָס לאנד?

די מעשה איז אָבער, אז ניט שטענדיק איז מעגלעך זיך צו שיידן, און ניט שטענדיק איז חלוקה פון א לאנד, דערהויפּט פון א קליין לאנד, א לייזונג וואָס לאָזט דאָס לאנד לעבנס־פעאיק. אמאָל קען אזא חלוקה האָבן די פעולה וואָס עס וואָלט געהאט דער פאָרשלאָג פון שלמה המלך צו צע־שניידן אויף צוויי דאָס קינד, איבער וועלכן צוויי פרויען האָבן זיך גע־אמפּערט. דארפן מיר צום פּלאן פון דער חלוקה פון פאלעסטינע זיך צו־קוקן נעענטער.

איך האָב פאַר די אויגן אַ גרעסערע קאַרטע פון א״י, אויסגעאַרבעט דורך דער צענטראַל־פּאַרוואַלטונג פון קרן קימת; די פּלעצער באַזעצטע מיט יידן האָבן דערביי אַ ספּעציעלע באַפאַרבונג. איז וואָס וואַרפט זיך אין די אויגן קוקנדיק אויף אָט דער מאַפּע? — פון יידן אין זייער מערהייט זיינען באַזעצט אַ שמאָלינקער פּאַס אויפן ברעג ים, דער עמק יזרעאל און צום טייל אויך דער עמק צו מזרח פון באַרג גלבוע; דער גאַנצער איבעריקער ישוב באַשטייט פון אינדזלען און אינדזעלעך אין מיטן פון גרויסן אַראַבישן שטח. אין דער ווירקלעכקייט איז די צעזייטקייט און צעוואָרפנקייט פון די יידישע ישובים נאָך אַ גרעסערע, ווי דאָס שיינט צו זיין לויט דער מאַפּע: כסדר אינדזלען מיט אינדזעלעך. ווען איר נעמט למשל ירושלים גופא, איז דער יידישער טייל שטאָט אַן אינדזל; און אפילו פאַרשידענע טיילן פון אָט דעם יידישן טייל זיינען אָפט אויך ניט פאַרבונדן דירעקט צווישן זיך, נאָר שטעלן מיט זיך פאָר אינדזעלעך אָפּגעריסענע איינע פון די אַנדערע דורך ניט־יידישע שטחים; אַזוי למשל זיינען אפילו דער העברעאישער אוניווערסיטעט און די נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק אָפּגעטיילט פון דער שטאָט, און ספּעציעל פון יידישן טייל שטאָט, דורך ריין אַראַבישע זיך־פּלעצער: אינדזעלעך אַרום און אינדזל ווי לבנהלעך אַרום אַ לבנה.

יידן און אַראַבער אין פּאַלעסטינע קענען דעריבער זיך ניט שיידן. וואָס פאַר אַ חלוקה מען זאָל ניט דורכפירן, וועלן יידן מוזן וווינען צווישן אַראַבער און אַראַבער צווישן יידן.

סיידן מען זאָל דורכפירן אַ ראַדיקאַלן א ו י ס ט ו י ש פון דער באַפעלקערונג, ד. ה. מען זאָל אַרויספירן די יידן פון אַלע יידישע אינדזלען, מאַכן יידן־ריין דעם גליל, די געגנט פון ים כנרת, פון יהודה, פון נגב, פון ים המלח א. א. וו., און אַרויספירן אַ בערך גלייכע צאָל אַראַבער פון ברעג ים צווישן תל־אביב און עכו און דעם עמק — שוין ניט רעדנדיק פון ירושלים, וואָס וואָלט געמוזט האָבן אַ באַזונדערן סטאַטוס, און וווּ יידן און ניט־יידן וואָלטן יעדנפאַלס געמוזט וווינען צוזאַמען. עס איז איבעריק צו זאָגן, אַז ניט בלויז דער ציוניזם, נאָר דער ישוב בכלל וואָלט קיינמאָל ניט איינגעגאַנגען אויף אַ ז אַ מין חלוקה, וואָס וואָלט באמת באַטייט אַ ג י ר ו ש פון דער יידישער באַפעלקערונג פון גרעסטן טייל פּאַלעסטינע. און באמת רעדט טאַקע קיינער ניט וועגן אויסטוישן באַפעלקערונג, נאָר טיילן פּאַלעסטינע אַזוי, ווי זי איז באַפעלקערט אין דער ווירקלעכקייט.

יעדער פּלאַן פון חלוקה, און דערונטער אויך דער, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן דורך דער מערהייט פון דער יו״נאָ־קאָמיסיע, מוז דעריבער אויסטערליש צעשניידן דאָס לאַנד, שאַפן פאַרשידענע „קאָרידאָרן״ צווישן

די אָפּגעזונדערטע גלידער פון יעדן טייל, פון אראבישן ווי פון יידישן, און סוף כל סוף איבערלאָזן א פאַרהעלטנישמעסיק גרויסע צאָל אראבער אין יידישן טייל און א באַדייטנדיקע צאָל יידן אין דער צוקונפטיקער אראַבישער מלוכה, אלס אירידענטישע מינדערהייט אין אראבישן גלות אין פאַלעסטינע גופא, פונקט ווי די אראבער וואָלטן בילדן אן אירידענטישע מינדערהייט אין דער יידישער מלוכה.

די יידישע מלוכהלע, וואָס וואָלט אזוי אָט באשאפן געוואָרן, וואָלט געהאַט די פאָרמע פון צוויי זייטן פון א שארפן ווינקל (דער ים פּאַס און דער עמק), געלעגענע אין טאָלן, צווישן וועלכע עס וואָלט זיך אריינגעריסן אן אראבישער שטח, א פאַראייניקטער מיט דער אראבישער מלוכה — צוויי שמאָלע פּאַסן ארומגערינגלטע פון צפון, פון מזרח און פון דרום מיט דער פּאַלעסטינער אראבישער מלוכה און דער אומענדלעך ברייטער ארומיקער אראבישער וועלט, און וואָס וואָלט אינעווייניק, ביי זיך גופא, האָבן נאָך א גרויסע אראבישע מינדערהייט. מ׳דאַרף באמת ניט זיין קיין גרויסער סטראטעג צו פארשטיין, אז אזא „זעלבסטשטענדיקע" מלוכהלע קען זיין בלויז א מפיל־קינד, וואָס איז ניט פעאיק, ניט זעלבסטשטענדיק צו לעבן אין צייט פון פרידן, ניט צו פאַרטיידיקן זיך אין פאַל פון א מלחמה.

פאַרשטייען דען דאָס ניט די פאַראַנטוואָרטלעכע פירער פון ציוניזם, וואָס זיינען מסכים אויף חלוקה?

אוודאי פאַרשטייען זיי עס, יעדעס קינד קען עס פאַרשטיין. און זיי זיינען אויך ניט אזעלכע „פאַררעטער" ווי עס שטעלן זיי פאָר די אירגוניסטן: זיי האָבן גאָרניט שלום געמאַכט מיט דעם געדאַנק, אז ירושלים, און דער ים כנרת, און צפת, און דער גליל, און דער ירדן, און יהודה מיט חברון, מיט דעם קבר רחל א. א. וו. זאָלן בלייבן חוץ־לארץ, און בלויז דער ים־פּאַס און דער עמק, מיט אָדער אָן דעם נגב, זאָל דאָס זיין ארץ־ישראל. דער אמתער מאָטיוו זייערער, וואָס צוליב דיפּלאָמאַטישע טעמים שרייט מען ניט וועגן אים אויף אלע דעכער, אָבער וואָס אלע פאַרשטייען אים, איז דאָס וואָס זיי האַלטן חלוקה בלויז פאַר א צייטווייליקע סטאַדיע. זיי האַלטן זיך ביי דעם כלל „לעולם תקח", דערווייל דאַרף מען נעמען וואָס עס לאָזט זיך. די קליינטשינקע יידישע מלוכהלע דאַרף זיין בלויז א שטיצפּונקט פאַר דער שפּעטערדיקער דעראָבערונג פון גאַנץ פּאַלעסטינע. די חלוקה איז בכן בשום אופן ניט קיין אויפריכטיקע, ווו יעדער צד זאָל זיך נאָכדעם צופרידנשטעלן מיט זיין חלק, נאָר פאַרקערט א מיטל צום ווייטערדיקן נאָכמער עקשנותדיקן קאַמף.

און טאַקע ווייל אויך דאָס פאַרשטייען אלע, און אין ערשטער ליניע

די אראבישע פירער מיטן מופטי בראש, זיינען זיי אזעלכע אנטשלאָסענע קעגנער פון דער חלוקה, און די מלחמה צווישן יידישן ישוב און דער אראַבישער וועלט, וואָס זאָל דארפן קומען שפּעטער, קען דעריבער אויסברעכן שוין איצט באַלד.

געוויס וועט דער ישוב זיך העלדיש פאַרטיידיקן ביי אַלע באַדינגונגען, אָבער אין וואָס פאַר אַ גרויזאַמער שחיטה פון יידישן ישוב קען אַזאַ מין „מלחמה" דעגענערירן איצטער, בעת די יידן האָבן אפילו קיין מיניאַטור־מלוכה אויך ניט, וואָס פאַר אַ חורבן דאָס וואָלט באַטייט פאַרן לאַנד בכלל, איז אַ שרעק אפילו אַ טראַכט צו געבן.

און פונדעסטוועגן האָט די חלוקה פון פּאַלעסטינע גראַד באַדייטנדיקע שאַנסן פאַרווירקלעכט צו ווערן. ניט די יידן און ניט די אַראַבער דעציידירן דאָך איצטער איבער דעם גורל פון פּאַלעסטינע, נאָר די גרויסע וועלט־מלוכות. און די גרויסע וועלט־מלוכות, וואָס קענען זיך איצט אויף קיין פּאָזיטיווער צוזאַמענאַרבעט אין ערגעץ ניט אייניקן, פאַרנעמען זיך בלויז מיט צוגרייטן קאַמפּס־פּאָזיציעס צו זייער קומענדיקן „לעצטן און אַנטשידענעם שטרייט". און ניט ווילנדיק שוין איצט אַרויסרופן דעם שטרייט, קענען זיי זיך גרינגער „אייניקן" אויף דער חלוקה פון פּאַלעסטינע, וואָס זאָל אָפּשאַפן דעם מאַנאָפּאָל פון ענגלאַנד און שאַפן דאָרטן אַזאַ מצב, וועלכער זאָל דערמעגלעכן אויסצושפּילן איין טייל פון דער אָרטיקער באַפעלקערונג קעגן דעם אַנדערן און דערמיט גופא שאַפן דאָרטן אָנהענגער פאַר זיך און שונאים פאַרן קעגנער. זיי קענען אייַנגיין אויף אַזאַ „אייניקונג" אין פּאַלעסטינע, ווי זיי זיינען אייַנגעגאַנגען, ביי אַנדערע באַדינגונגען און אויף אַן אַנדער אופן, אויף דער חלוקה פון דייטשלאַנד, און ווי זיי וועלן אפשר אין דער ניט־ווייטער צוקונפט זיך „אייניקן" אויף אַן אָפענער נייע וועלט־מלחמה.

אַ נייע וועלט־מלחמה וואָלט פאַרן יידישן פאָלק, נאָך די היטלער־שחיטות, געוויס געווען אַ באַזונדער שרעקלעכע קאַטאַסטראָפע. נאָר זאָל אונדז דער גאַנג פון דער געשיכטע שומר ומציל זיין, אַז זי זאָל אויסברעכן אין צוזאַמענהאַנג מיט אַ יידישער מלוכה אין פּאַלעסטינע. ניט בלויז אין א"י און אין די אַראַבישע לענדער וואָלט זיך דעמאָלט איבער אונדז אַראָפּגעלאָזן דער שווערד פון דאַמאָקלעסן, נאָר אויך אין אַנדערע לענדער, אין די לענדער מיט די גרעסטע יידישע ישובים וואָלט פאַר אונדז געשאַפן געוואָרן די געפערלעכסטע לאַגע: אין אַמעריקע וואָלט מען אונדז פאַררעכנט פאַר אַ „פינפטע קאָלאָנע" פון רוסלאַנד, און אין רוסלאַנד וואָלט מען אונדז געמאַכט פאַראַנטוואָרטלעך פאַר די ניו־יאָרקער „יידישע באַנ־

קירן", און אומעטום וואָלטן פינצטערע עלעמענטן מיט דערפאָלג פאַר־שפּרייט דעם מאָדערנסטן בלוט־בלבול, אַז צוליב אונדז איז די וועלט אריינגעשלעפּט געוואָרן אין בלוט־באָד.

וואָלט געווען ז י כ ע ר, אַז די וועלט גייט צו א נייער אלגעמיי־נער מלחמה, וואָלטן מיר דעריבער געדאַרפט, סיי אין יידישן פאָלק, סיי פאַר דער אויסערלעכער וועלט, מיט אלע כוחות זיך אנטקעגנשטעלן אלע שפּילערייען אין יידישע מלוכהשאַפט אין איצטיקן מאָמענט, שפּילערייען וואָס וואָלטן שטעלן אין קאָן בוכשטעבלעך דעם ווייטערדיקן פיזישן קיום פון אונדזער פאָלק.

עס איז אָבער נאָך ניט אויסגעלאָשן די האָפענונג, אַז דעם פּשוטן מענטשלעכן פאַרשטאַנד און די פאַרשידענע כוחות פון שלום, וואָס זיינען ניט גענוג אָרגאַניזירט, וואָס זיינען אָבער אומעטום איבער דער וועלט נאָך גענוג גרויס, וועט געלינגען אײנצוהאַלטן דעם וועלט־פרידן. דעמאָלט וואָלט אויך א קליינטשינקע יידישע מלוכהלע, וואָס זאָל קומען אין רע־זולטאַט פון דער חלוקה פון פּאַלעסטינע, ווען אזא מלוכהלע זאָל זיך באמת אָפּזאָגן פון יעטוועדער טעריטאָריעלער עקספּאַנסיע, ווען זי זאָל געפינען א מאָדוס פון פריינטשאַפטלעכן צוזאַמענלעבן מיט די ארומיקע אראבישע מדינות און מיט דער אינערלעכער אראבישער מינדערהייט, ווען זי זאָל, מיט איין וואָרט, קאָנצענטרירן אלע אירע מאַטעריעלע און גייסטיקע כוחות אויף דעם פרידלעכן פונאַנדערבוי פון דעם ישוב אינעווייניק אויף די יסו־דות פון סאָציאַלער גערעכטיקייט און אינטערנאַציאָנאַלער פאַרברידערונג, דעמאָלט וואָלט אזא טעריטאָריאַל קליינטשינקע מלוכהלע קענען האָבן א פּאָליטיש אויסערסט באשיידענעם, אָבער גייסטיק וויכטיקן קיום צווישן די פעלקער פון דער וועלט.

ס'איז אָבער איבעריק צו זאָגן, אַז די וועלט איז דערווייל נאָך גאַנץ ווייט פון א צושטאַנד פון סטאַביליזירטן פרידן, און דער ציוניזם איז ניט ווייניקער ווייט פון זיך באגנוגענען מיט דעם יידישן חלק פּאַלעסטינע. ביי די איצטיקע רעאַלע באדינגונגען טראָגט א חלוקה פאַרן יידישן פאָלק פון פּאַלעסטינע אין צוויי כלומרשט זעלבסטשטענדיקע מדינות די ערגסטע גע־פאַרן, וואָס מיר טאָרן קיין רגע ניט ארויסלאָזן פון אויג.

ד. — דיאַלעקטיק פון דער געשיכטע

ניט איינער פון די, וואָס האָבן געלייענט די פריערדיקע קאַפּיטלעך, האָט געוויס מיט פאַרדרוס און אנטוישונג געטראַכט וועגן זייער מחבר:

— ווי קען מען זיך אזוי סותר זיין? פון איין זייט, איז ער פול מיט

ענטוזיאזם פאר די אויפטועז פון פּאַלעסטינער ישוב, און פון דער אנדערער זעט ער אין אים א שרעקלעכע געפאר פארן גאנצן יידישן פאָלק. ווי קען מען עס גלייכצייטיק זיין אזוי שטארק פ א ר און ניט ווייניקער שטארק ק ע ג ן ? ווו איז לאָגיק? און וואָס וויל ער אייגנטלעך: איז ער פארן ציוניזם אָדער קעגן אים? און דאָס זאָלן זיין „קלאָרע דיבורים”, מיט וועלכע מען זאָל קענען קומען צו די מאסן?

וועל איך קודם געבן א קלאָרע תשובה אויף די טענות.

וואָס וויל איך? ראשית כל האָב איך געוואָלט אליין זען און אנדערע ווייזן די ווירקלעכקייט אזוי, ווי זי איז אין אמתן. און אויב די דאָזיקע ווירקלעכקייט טראָגט אין זיך טיפע סתירות, איז דאָס ניט מיין שולד, נאָר די שולד פון דער פּאַלעסטינער ווירקלעכקייט. פאר מיין אויפגאבע האָב איך געהאלטן, ניט אליין צו פארמאכן די אויגן אויף די סתירות פון אָט דער ווירקלעכקייט און ניט פאר אנדערע זיי צו באהאלטן, נאָר פאר־קערט זיי אויפדעקן, געגנוי באטראכטן זייער פארנעם און באדייטונג, כדי דערנאָך צו זען, וואָס זיינען די סיבות פון אָט די סתירות, צי איז מעגלעך זיי צו באזייטיקן, און אויף וואָס פאר אן אופן דאָס וואָלט מעגלעך זיין.

איך ווייס גאנץ גוט, אז אין פּאָליטיק האלט מען געוויינלעך פאר „קלאָרע דיבורים”, ווען מען ווייזט אלץ אין העלער ליכט ביי זיך און מען מאָלט שווארץ ווי פּעך אלץ וואָס ביי יענעמען. דאָס איז דעריבער זייער פּשוט און דעריבער כלומרשט קלאָר. און אפשר אין געוויינלעכע צייטן, בעת אלץ, וואָס מען האלט פאר אייגנס און פאר יענעמס, איז דער רעזולטאט פון א לאנגן, פּילזייטיקן און קאָלעקטיוון דורכטראכטן, קען מען טאקע קומען צו דער מאסע מיט פאראייינפאכטע שלאָגווערטער; איצט אָבער איז די לאגע ביי אונדז גאָר אן אנדערע. מיר זיינען אריינגעטרעטן אין א נייער תקופה אין דער געשיכטע פון אונדזער פאָלק. די ווירקלעכקייט, מיט וועלכער מיר האָבן צו טאָן, די אלוועלטלעכע ווירקלעכקייט בכלל און אונדזער יידישע בפרט, איז ווייט ניט די זעלביקע, וואָס אויף איר סמך איז פריער ביי אונדז אויפגעשטעלט געוואָרן די גרענעץ־ליניע צווישן „אייגנס” און „יענעמס”. אויך די פּראָבלעמען און אויפגאבן, וואָס שטעלט פאר אונדז די ווירקלעכקייט אין דער נייער עפּאָכע זיינען אָפט גאָר נייע. און די ווערטער גופא, וואָס מיר געברויכן, באצייכענען אָפט ניט די זעל־ביקע זאכן וואָס אמאָל. וועט נאָך ווער למשל זאָגן, אז די אויסדרוקן „דער יידישער קיבוץ אין פּוילן”, אָדער „דער ישוב אין פּאַלעסטינע”, אָדער „די שפּראַך פון אונדזערע קינדער” א. ד. גל. באטייטן איצט די זעלביקע זאכן וואָס מיט צען יאָר צוריק? אָדער די אויסדרוקן „דאָס אראבישע

פאָלק, „די בריטישע אימפעריע", „דייטשלאַנד", „רוסלאַנד", אַרבעטער־אינטערנאַציאָנאַל" א. א. וו., באַטייטן זיי היינט די זעלביקע זאַכן ווי מיט פערציק יאָר צוריק, פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה? די, וואָס הזרן איצט פּשוט איבער די אַמאָליקע שלאָגווערטער און מיינען דערביי, אַז זיי און נאָר זיי רעדן קלאָרע דיבורים און זיינען יוצא זייער חוב פון טרייהייט צו זייערע יוגנט־אידעאַלן, צו די נאַציאָנאַלע און סאָציאַליסטישע אידעאַלן פון די פריערדיקע קעמפער, באַגייען דעריבער סיי א פּאָליטישן סיי א מאָראַלישן טעות. זייערע „דיבורים" זיינען מער ניט קיין קלאָרע און האָבן גאָרניט דעם זעלביקן זין ווי אַמאָל; און איבערחזרנדיק די אַמאָליקע ווערטער, גייען זיי מיט דער ליניע פון קלענסטן ווידערשטאַנד און דערפילן ניט זייער אמתן חוב פאַר זייער פאָלק, פאַר זיין נאַציאָנאַלער און סאָציאַלער באַפרייאונג, דעם חוב צו זוכן און געפינען דעם ריכטיקן וועג צום זעלביקן אידעאַל אין דער נייערווירקלעכקייט. אָט דער חוב אונדזערער איז א סך שווערער ווי פּשוט איבערחזרן אַמאָליקע ווערטער, און אָט דער חוב ליגט קודם כל אויף יענע פון אונדז, וואָס האַלטן א פען אין האַנט אָדער וואָס טרעטן מינדלעך אַרויס פאַרן עולם, מיט איין וואָרט, וואָס ווילן וויזן דעם וועג אויך דעם אַנדערן.

האָב איך דעריבער די אַרטיקלען איבער דעם פּאַלעסטינע־פּראָבלעם אָנגעהויבן מיט באַקענען דעם לייענער מיט דער פּאַלעסטינער ווירקלעכקייט. מיר זיינען אַזוי אָט געקומען צום אויספיר, אַז דער פּאַלעסטינער ישוב איז א בנין א וואונדערבאַרער, וואָס אַזוינס איז נאָך ניט געזען געוואָרן, וואָס איז אָבער געבויט אויף א ווולקאַן, וועלכער קען פאַרשיטן מיט ברענענדיקער לאַווע ניט בלויז דעם פּאַלעסטינער ישוב און די ישובים אין די אַרומיקע אַראַבישע מדינות, נאָר ביי געוויסע באַדינגונגען אויך דאָס יידישע פאָלק אין ווייטע אַנדערע לענדער. מיר האָבן אויך געזען, אַז דער „ווולקאַנישער" כאַראַקטער פון דעם פּאַלעסטינער ישוב איז א פּועל־יוצא פון דעם, וואָס ער איז אין משך פון פופציק יאָר געבויט געוואָרן מיט דער שטרעבונג צו פאַרוואַנדלען פּאַלעסטינע אין א יידישער מלוכה, און אַז די געפאַרן, וואָס דאָס האָט געשאַפן, זיינען היינט צו טאָג געוואָרן באַזונדער אַקטועל און דראָענדיק אין צוזאַמענהאַנג מיט די קאָנקרעטע פּלענער אויסצוטיילן פון פּאַלעסטינע א געוויסן חלק און מאַכן עס פאַר א זעלבסטשטענדיקע יידישע מלוכה.

אמת, מיר ווייסן פון דער דערפאַרונג מיט פאַרשידענע קאָמיסיעס און קאָנפערענצן פון דעם פאַר־מלחמהדיקן פעלקער־בונד ע"ה און אויך מיט די פאַרשידענע ענגלישע און געמישטע קאָמיסיעס, וואָס האָבן זיך באַשעפ־

טיקט ספּעציעל מיטן פּאַלעסטינע־פּראָבלעם, אַז פון פּלענער ביז זייער רעאַליזאַציע איז אָפּט אַזוי ווייט ווי פון גאָר ביז גאָרנישט. עס איז דער־ריבער נאָך ווייט ניט קיין פאַקט, אַז פון פּאַלעסטינע וועט טאַקע אויסגע־טיילט ווערן אַ יידישע מלוכהלע. נאָר שוין דאָס, וואָס אַזאַ פּראָיעקט שטייט אויפן סדר היום פון די „פּאַראייניקטע" נאַציעס, נאָך דעם האַלבן יאָרהונדערט ציוניסטישן טרומייטערן וועגן דעם „יודען־שטאַט" אין פּאַ־לעסטינע, איז שוין פאַרן ישוב און פאַרן יידנטום בכלל אַ גרויסע סכנה. ווער רעדט נאָך, ווען מען זאָל דעם דאָזיקן פּראָיעקט פּרובירן טאַקע אָנ־וואַרפן די אַראַבער, און גאַנץ באַזונדערש ווען ער זאָל קעגן זייער ווילן טאַקע אויך פאַרווירקלעכט ווערן: דאָס קען שוין באמת פירן צו אַ ד ר י ט ן ח ו ר ב ן.

דער פּאָליטישער ציוניזם, די שטרעבונג צו לייזן די יידן־פראַגע דורך שאַפן אַ יידישע מלוכה אין פּאַלעסטינע, וואָס האָט אַזוי מעכטיק מיטגע־האָלפן צום אויפבוי פון דעם וווּנדערלעכן פּאַלעסטינער ישוב און אוועקצו־שטעלן די פראַגע פון אַ זעלבסטשטענדיקער יידישער מלוכה אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלן פאָרום, האָט בכן פון אָנפאַנג אָן געטראָגן אין זיך קערנדלעך פון צוקונפטיקער צעשטערונג פון זיין אייגענעם ווערק און פון די ערגסטע געפאַרן פאַרן גאַנצן יידישן פאָלק.

די געשיכטע קען אַ סך ביישפּילן פון אַזאַ מין היסטאָרישער דיאַלעק־טיק. עס וועט גענוג זיין צו דערמאָנען בלויז צוויי פון זיי, ביידע גענו־מענע אין דער נייעסטער געשיכטע. די גרינדונג פון דעם דייטשן רייך, די שאַפונג פון דער פּאָליטישער איינהייט פון די פריערדיקע צענדליקער דייטשע מלוכות און מלוכהלעך, וואָס האָט אויף אַזאַ ווונדערבאַרן אופן אויפגעהויבן די שעפערישע קרעפטן פון דייטשן פאָלק אויף אַלע געביטן פון מאַטעריעלער און גייסטיקער קולטור אין משך פון די פערציק יאָר פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה, איז אָבער דורכגעפירט געוואָרן דורך דעם מיליטאַריסטישן פּרייסישן יונקערטום מיט ביסמאַרקן בראש, און האָט דעריבער פון אָנפאַנג אָן געטראָגן אין זיך די קערנדלעך פון איר צוקונפטיקער צעשטערונג.

די אינטערנאַציאָנאַלע סאָציאַליסטישע באַוועגונג איז דורכדעם, וואָס זי האָט זיך אָרגאַניזירט לויט די מלוכות, אין משך פון אַ פערטל יאָרהונדערט פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה געוואָרן אין אַלע אייראָפּעאישע לענדער אַ מעכטיקער און כסדר וואַקסנדיקער פּאָליטישער און אידעאָלאָגישער כוח; אָבער טאַקע דורכדעם גופא איז דער סאָציאַליסטישער אינטערנאַציאָנאַל גלייך ביים אויסברוך פון דעם ערשטן וועלט־קריג זיך פונאַנדערגעפאַלן,

און ביז היינטיקן טאָג איז פאַקטיש ניט מעגלעך אים צוריק אויפצושטעלן, צוריק אויפצושטעלן די איינהייט פון דער ארבעטער־באַוועגונג, ניט אָרגאַניזאַציאָנעל און ניט אידעאיש, ניט אין אינטערנאַציאָנאַלן און אפילו ניט אין נאַציאָנאַלן מאַסשטאַב.

אין ענלעכע זאַך קומט פאָר, ווי מיר האָבן געזען, מיטן פּאָליטישן ציוניזם: אונטער זיין אָנפירונג איז אויסגעוואַקסן דער איצטיקער פּאַלעסטינער ישוב, אָבער טאַקע א דאַנק אים שטייט ער פאַר דער געפאַר פון א נייעם חורבן. געפערלעך איז דערביי ניט דאָס זען די געפאַר און ווי ווייט מעגלעך זי אויסמיידן אָדער אָפּשוואַכן, נאָר פאַרקערט, פאַרמאַכן אויף איר די אויגן און גיין מיטן זעלביקן געפערלעכן וועג ביז צו זיין טראַגישן סוף.

**
*

די ווירקלעכקייט איז צום גליק אוועק׳ יעדנפאַלס דערוויילי, מיט אנדערע וועגן. עס איז אויפגעשטאַנען מדינת ישראל אין א טייל פּאַלעסטינע; עס איז טאַקע אויסגעבראָכן צוליב דעם א בלוטיקער צוזאַמענשטויס צווישן ישראל און דער אראַבישער וועלט, אָבער דער מאָדערנער יידישער ישוב האָט אָפּגעהאַלטן א מיליטערישן נצחון איבער די צעטיילטע און האַלב־פעאָדאַלע אראַבישע מלוכות. דער ווייט גרעסטער טייל פון דער אראַבישער באַפעלקערונג איז אין שרעק אנטלאָפן פון מדינת ישראל, און די חלוקה פון פּאַלעסטינע איז פאָרגעקומען ניט לויטן באַפעלקערונג־פּרינציפּ, נאָר לויט דעם דערפאָלג פון געווער. פון געוויסע אראַבישע לענדער האָט טאַקע געמוזט אנטלויפן די יידישע באַפעלקערונג; זי האָט זיך אָבער געראַטעוועט אין מדינת ישראל; נאָר זי האָט דאָרטן ארויסגערופן א שרעקלעכן קריזיס אין לעבנס־מיטל, דירות און דעוויזן. מדינת ישראל האָט געוווּנען די מלחמה; צי האָט זי אָבער געוווּנען דעם שלום, וואָס אָן אים איז א נצחון בלויז אן עפּיזאָד, וואָס קען האָבן גאַנץ פאַרשידענע נאָכפאָלגן? — און צי איז די אראַבישע וועלט באמת באזיגט? צי שפּילט זי טאַקע די ראָלע פון א באזיגטן אין דער איצטיקער וועלט־פּאָליטיק? — און ארום די גרענעצן פון מדינת ישראל בלאָנקען זיך ארום א דריי פערטל מיליאָן אראַבער, פּליטים פון דער יידישער מדינה, און רופן צו דער ברייטער אראַבישער וועלט. זכור אשר עשה לך ישראל.

א זעלבסטשטענדיקע מלוכה

אין דער יידישער געשיכטע

געווידמעט דעם ליכטיקן אָנדענק פון שלמה מענדעלסאָן.

מיר האָבן אן אלטן כלל: „אלץ פליסט״, אלץ ענדערט זיך און פאַרגייט. באזונדערס פליסיק איז די מענטשלעכע געשיכטע: געשעענישן, מענטשן, אידייען, איינריכטונגען, לעבן־שטייגער, פּרנסות — אלץ, אלץ האלט דאַרטן אין א כסדרדיקן ענדערן זיך און פאַרגיין.

ניט אלץ אָבער ענדערט זיך און פאַרגייט מיט דער זעלביקער געשווינדקייט. געוויסע דערשיינונגען דויערן טאקע ניט מער ווי א טאָג, אַנדערע אָבער דויערן יאָרן און יאָר־צענדליקער, אנדערע ווידער דויערן דורות און יאָרהונדערטער. לגבי די דערשיינונגען וואָס האלטן זיך בלויז א טאָג, זיינען דערשיינונגען וואָס דויערן יאָרן, דויערנדיקע דערשיינונגען; און לגבי ביידע זיינען דערשיינונגען, וואָס דויערן דורות און יאָרהונדערטער, דויערנדיקע דערשיינונגען. לגבי דעם לעבן פון א יחיד איז, למשל, דאָס לעבן פון א פאָלק א דויערנדיקע דערשיינונג. אויך דאָס לעבן פון א פאָלק ענדערט זיך און פאַרגייט, ווי עס ענדערט זיך און פאַרגייט אפילו דער קיום פון דער פּלאַנעט, אויף וועלכער מיר לעבן. פאַרהעלטנישמעסיק אָבער איז פאַר פעלקער דער קיום פון דער ערד א דויערנדיקע, קאָנסטאַנטע, פּראַקטיש אומפאַרענדלעכע דערשיינונג, און פאַר יחידים איז דער קיום פון פאָלק א קאָנסטאַנטע דערשיינונג. אין דעם זין האָט דער אלטער סקעפּטיקער קהלת מיט רעכט געזאָגט: דור הולך ודור בא, והארץ לעולם עומדת — „א דור גייט אוועק און א דור קומט אָן, און די ערד שטייט אייביק״, אייביק אין פאַרגלייך מיט מענטשלעכע דורות. ניטאָ קיין אבסאָלוטע קאָנסטאַנטן אין דער מענטשלעכער געשיכטע, אָבער עס זיינען פאַראַן קאָנסטאַנטן ר ע ל א ט י ו ו ע. אין דעם רעלאַטיוון זין קען מען ריידן וועגן קאָנסטאַנטן אין דער געשיכטע פון א פאָלק, און טאקע נאָר אין דעם זין וועל איך אויך ווייטער געברויכן דעם אויסדרוק.

די דויערנדיקע, קאָנסטאַנטע דערשיינונגען אין לעבן פון א פאָלק

ווערן באַשטימט דורך פאַרשידענע רעלאַטיוו־דויערנדיקע פאַקטאָרן, וואָס צו די וויכטיקסטע פון זיי געהערן די געאָגראַפישע לאַגע פון פאָלק און זיין פריערדיקע היסטאָרישע דערפאַרונג. די גאַנצע ביז־איצטיקע געשיכטע פון פוילן, פון רוסלאַנד, פון פראַנקרייך, פון ענגלאַנד א. ד. גל., זיינען אין זייער א גרויסער מאָס באַשטימט דורך זייער געאָגראַפישער לאַגע. אמת, צוליב דעם „פליסיקן" כאַראַקטער פון פאַרשידענע אַנדערע פאַקטאָרן און צוליב דער פאַרענדערלעכקייט פון דעם ריין־געאָגראַפישן פאַקטאָר גופא חזרט זיך די געשיכטע קיינמאָל ניט איבער אין דער זעלביקער פאָרם. און פונדעסטוועגן לאָזט זיך שטענדיק פילן דאָס, וואָס איז רעלאַטיוו קאָנס־טאַנט אין דער געשיכטע פון א פאָלק. ניט איין נצחון, ניט איין מפלה פון פאַרשידענע פּאָליטישע שטרעמונגען און פון פאַרשידענע פּאָליטיקער דערקלערן זיך בעיקר מיט דעם, וואָס זיי האָבן זיך יאָ אָדער ניט גערעכנט מיט אָט די רעלאַטיווע קאָנסטאַנטן אין לעבן, געשיכטע און כאַראַקטער פון זייער פאָלק. זיך מאַכן א מעגלעך קלאָרן באַגריף וועגן אָט די קאָנס־טאַנטן איז דעריבער ווייט ניט א הוילער טעאָרעטישער ענין; מיט דעם דאַרף אין א באַדייטנדיקער מאָס זיך רעכענען אויך די פּראַקטישע פּאָ־ליטיק.

דאָס געזאָגטע איז ריכטיק בכלל, און דאַרף אָנגעווענדט ווערן אויך צו דער יידישער געשיכטע.

„צו זיין ווי אַלע פעלקער"

די ערשטע און קאַרדינאַלסטע פראַגע, וועלכע שטעלט זיך פאַר יעדן וואָס פאַרטראַכט זיך איבער די גרונט־שטריכן פון דער יידישער געשיכטע, איז: צ י ז י י נ ע ן י י ד ן ו ו י א נ ד ע ר ע פ ע ל ק ע ר?

דאָס איז גאָר אַן אַלטע שאלה, וואָס האָט אַרויסגערופן לייַדנשאַפט־לעכע וויכוחים אָן א סוף. נאָך מיט דריי טויזנט יאָר צוריק, ווען די יידן האָבן, נאָכדעם ווי זיי האָבן אין משך פון לאַנגע יאָרהונדערטער געהאַט געלעבט שבטימווייז, געוואָלט גרינדן א געמיינזאַמע מלוכה מיט א יידישן קעניג בראש, האָבן זיי זיך געווענדט צום גרויסן אָנערקענטן נביא שמואל מיט די ווערטער: „מיר ווילן אויך זיין ווי אַלע פעלקער" (והיינו גם אנחנו ככל הגויים). ביז דעמאָלט, הייסט עס, האָבן זיי געהאַלטן, זיינען יידן ניט געווען א פאָלק „ווי אַלע פעלקער". און אויך דעמאָלט שוין האָט דער ווונטש גופא צו זיין „ווי אַלע פעלקער" שטאַרק אויפגעבראַכט דעם נביא.

זייט דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציע האלטן זיך די יידישע אסימילאטאָרן ביי דער מיינונג, אז יידן זיינען בכלל ניט קיין פאָלק, און ממילא ניט קיין פאָלק ווי אנדערע פעלקער. פארקערט, אין יידישן נאציאָנאלן לאגער פרווּט מען באווייזן, אז יידן זיינען גראד א פאָלק מיט פעלקער גלייך. איך מיין אָבער, אז יידן זיינען נ י ט קיין פאָלק ווי אנדערע פעלקער, און אז אלע ראיות, וואָס דארפן באווייזן דעם היפוך, זיינען אפשר שארפזיניקע, אָבער געקינצלטע דריידלעך. פעלקער זיינען שטענדיק בראש ורבם קאָנצענטרירט אויף א באשטימטער טעריטאָריע; און די כלומרשטיקע אויסנאמען, וואָס מען גלויבט צו געפינען פון אָט דעם כלל, זיינען באמת פון יענעם מין, וואָס באשטעטיקן דעם כלל. פעלקער האָבן אן איינהייטלעכע שפראך, און אויך אין דער הינזיכט באשטעטיקן די זעלטענע כלומרשטיקע אויסנאמען דעם אלגעמיינעם כלל. פעלקער פארמאָגן נאָרמאל (הגם ניט שטענדיק) א זעלבסטשטענדיקע מלוכה. און מיר, זייט טויזנטער יאָרן, זייט גלות בבל, זיינען מיר צעזייט און צעשפּרייט איבער דער וועלט, זייט טויזנטער יאָרן און אין פארשידענע לענדער רעדן מיר פארשידענע שפראכן, און זייט טויזנטער יאָרן האָבן מיר ניט קיין זעלבסטשטענדיקע מלוכה. דאָס אלץ הייסט, אז מיר זיינען ניט קיין פאָלק ווי אנדערע פעלקער.

איז אָבער דערפון געדרונגען, אז מיר זיינען בכלל ניט קיין פאָלק, אָדער אז מיר זיינען ו ו י נ י ק ע ר ווי אן אנדער פאָלק?

איך מיין גיכער פארקערט: דאָס באווייזט אפשר גראד, אז מיר זיינען א פאָלק מ ע ר ווי אנדערע.

איך דערמאָן זיך דאָ אן אינטערנאציאָנאלע דיסקוסיע איבער דער יידן־פראגע באלד נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה. דאָס איז געווען אויף א סטודענטן־קאָנפערענץ אין בירוויל, ביי פאריז, וואָס איז געווען ספּעציעל געווידמעט דער דאָזיקער פראגע, און וואָס אין איר האָבן אָנטייל גענומען סטודענטן, יידישע און ניט־יידישע, פון פארשידענע לענדער און פון פארשידענע ריכטונגען. איך בין אהין געווען איינגעלאדן מיט דעם איצט שוין פארשטאָרבענעם פּראָפעסאָר א ו א ל י ד, אזוי צו זאָגן אלס „ספּעצן". אין דער דיסקוסיע זיינען ארויסגעטרעטן אויך צוויי אנטיסעמיטישע רומענישע סטודענטן פונעם טרויעריק בארימטן פּראָפעסאָר ק ו ז א ס חדר און, ווענדנדיק זיך צום יידישן טייל פון דער קאָנפערענץ, האָבן זיי געזאָגט אומגעפער בזה הלשון:

— ווי ווילט איר, מיר זאָלן אייך געבן גלייכע רעכט? איר זייט

שטאַרקער פון אונדז. ווען מיר וואָלטן געלעבט אַן א מלוכה, אויסער אונדזער לאַנד און גערעדט אַן אנדער שפּראַך, דאַן וואָלט נאָך צוויי דורות מער קיין רומענער ניט געווען. און איר לעבט אַזוי שוין זייט טויזנטער יאָרן, און איר זייט אַלץ יידן. איר זייט שטאַרקער פאַר אונדז, און מיר מוזן זיך קעגן אייך פאַרטיידיקן.

מילא, דעם אַנטיסעמיטישן אויספיר וואָלטן מיר די דאָזיקע רומענער בכבוד גדול מוחל געווען. דער פאַקט גופא, אויף וועלכן זיי האָבן זיך פאַררופן, איז אָבער אָן שום ספק א ריכטיקער. זייער נאַציאָנאַלער געפיל און נאַציאָנאַלער באַוווּסטזיין זיינען אָפּהענגיק פון טעריטאָריע, שפּראַך, מלוכה, און זיי קענען אָן דעם אפילו קיין צוויי דורות ניט אויסהאַלטן; און אונדזער געפיל פון נאַציאָנאַלער אחדות, אונדזער באַוווּסטזיין פון צוגעהעריקייט צום יידישן כלל האָט זיך אַרויסגעוויזן אָן אַן ערך שטאַרקער, איבערלעבנדיק טויזנטער יאָרן אָן טעריטאָריע, אָן שפּראַך און אָן א מלוכה. און דאָס איז דאָך סוף־כל־סוף דער עיקר. טעריטאָריע און מלוכה זיינען בעיקר אַזוי צו זאָגן א מין סיג לתורה, א מאַטעריעלער מויער, וואָס שיצט און שטיצט דעם קיום פון נאַציאָנאַלן געפיל און נאַציאָנאַלן באַוווּסטזיין (די שפּראַך איז שוין מיט אים אינערלעך פאַרבונדן). דאָס געפיל און באַוווּסטזיין פון דער אָרגאַנישער צוגעהעריקייט צום נאַציאָנאַלן כלל, פון וועלכן מען קען זיך ווילנדיק אָדער ניט ווילנדיק ניט אָפּרייסן, איז דער מהות גופא פון א פאָלק, מיט אים לעבט און שטאַרבט א פאָלק: איז אזא געפיל און אזא באַוווּסטזיין ביי די יחידים פאַראַן, איז פאַראַן א פאָלק; איז ביי זיי אזא געפיל און באַוווּסטזיין ניטאָ, האָבן מיר דעמאָלט פאַר זיך א המון פון מענטשן, א קאָנגלאָמעראַט פון בירגער, אָבער ניט קיין פאָלק.

מיין איך דעריבער, אַז מיר זיינען מ ע ר ווי אַנדערע א פאָלק. נאָר ווי די זאַך זאָל ניט זיין, מער אָדער ווייניקער, זיינען מיר אָבער א נ ד ע ר ש אַלס א פאָלק. לא ככל הגויים בני ישראל: א פאָלק, וואָס עקזיסטירט טויזנטער יאָרן אָן א געמיינזאַמער מלוכה, אָן א געמיינזאַמער טעריטאָריע און אָן א געמיינזאַמער שפּראַך. דאָס זיינען אייגנאַרטיקע רעלאַטיווע קאָנסטאַנטן פון דער יידישער געשיכטע. אויף איינער פון זיי,— אויף דעם פּלאַץ וואָס אין דער יידישער געשיכטע האָט פאַרנומען א געמיינזאַמע זעלבסטשטענדיקע מלוכה, וויל איך זיך אָפּשטעלן אין היינטיקן אַרטיקל.

אכציק יאָר פון יידישער מלוכה-זעלבסטשטענדיקייט

דער ברייטער עולם שטעלט זיך געוויינלעך פאָר די פערטהאלבן טויזנט־יאָריקע יידישע געשיכטע אזוי, ווי זי וואָלט באשטאנען פון צוויי כמעט גלייכע לאנגע עפּאָכעס: אן ערך אכצן יאָרהונדערטער ביזן חורבן בית־שני און אומגעפער אזוי פיל יאָרהונדערטער זייט דעם חורבן בית־שני; אין משך פון דער ערשטער תקופה האָט דאָס יידישע פאָלק געהאט געבילדעט א זעלבסטשטענדיקע מלוכה אין ארץ־ישראל; די צווייטע תקופה איז דער יידישער גלות. דערביי גלויבט מען, אז אלץ, וואָס ביי יידן איז גרויס און וויכטיק, איז געשאפן געוואָרן, בעת יידן האָבן געהאט זייער זעלבסטשטענדיקע מלוכה; בעת זיי האָבן קיין זעלבסטשטענדיקע מלוכה ניט געהאט, זאָלן יידן האָבן געגאנגען בארג אראָפּ.

לאָמיר זיך צוקוקן אביסל נענטער צו דער תקופה פון דער יידישער געשיכטע, ווען לויט אָט דער פאָרשטעלונג האָט דאָס יידישע פאָלק גע־האט זיין אייגענע זעלבסטשטענדיקע מלוכה.

נאָר קודם איין קליינע פאָרבאמערקונג איבער דער געאָגראפישער לא־גע פונעם לאנד כנען, דער אמאָליקער פאלעסטינע. כנען איז געלעגן צווישן צוויי היסטאָרישע טאָלן: דער טאָל פון טייך ניל און דער טאָל פון די טייכן טיגר און אייפראט (חדקל און פרת). יעדער פון דיביידע טאָלן איז געווען א וויגעלע פון א גרויסער אוראלטער ציוויליזאציע, וואָס פון זיי איז שפּעטער ארויסגעוואקסן די ציוויליזאציע פון אייראָפּע און פון אלע מערב־לענדער בכלל; און יעדער פון זיי איז געוואָרן דער זיץ־אָרט פון א גרויסער אימפּעריע: מצרים (עגיפּטן) פון איין זייט און אַשור און בבל פון דער אנדערער. אריינגעקוועטשטע צווישן די צוויי מעכטיקע שכנים, האָט פאלעסטינע קיין שום שאנסן ניט געהאט צו ווערן א גרויסע מיליטערישע מלוכה און צו שפּילן א וועלכע ניט איז באדייטנדיקע אינ־טערנאציאָנאלע ראָלע אלס „גרויסמאכט"; איר פּאָליטישע זעלבסטשטענ־דיקייט גופא איז דעריבער לכתחילה געשטאנען אונטער א היסטאָרישן פראגע־צייכן. און די העברעאישע פאלעסטינע האָט שטענדיק געמוזט לאווי־רירן צווישן ביידע שכנים, זוכנדיק א שטיצע גיכער אין דעם וויניקער דינאמישן מצרים קעגן די עקספּאנסיאָניסטישע און קריגערישע אַשור און בבל. פון דער אנדער זייט אָבער, געפינענדיק זיך אויפן קרייץ־וועג צווישן די צוויי גרויסע ציוויליזאציעס האָט פאלעסטינע געקענט ציען איר גייס־טיקע יניקה פון ביידע, ניט ארונטערפאלנדיק אונטער דער אויסשליסלע־כער השפּעה פון קיינער פון זיי, און ווערן א ברען־פּונקט פון א זעלבסט־

שטענדיקער גייסטיקער קולטור, וואָס איר אייגנאַרטיקייט איז נאָך באַ־גינסטיקט געווען דורך דעם טאַקע, וואָס זי האָט לכתחילה קיין דויערנדיקע מיליטערישע אמביציעס ניט געקענט האָבן. די יידישע טראַדיציע האָט פאַרקערפּערט די ביידע קולטור־שטראָמען, איבערגעאַרבעטע אויף אַן אייגנ־אַרטיקן יידישן שטייגער, אין די געשטאַלטן פון אברהם אָבינו, וואָס האָט געשטאַמט פון אור־כשדים (אין בבל), און משה רבנו, וואָס איז דערצויגן געוואָרן אין קעניגלעכן הויף אין מצרים.

דאָס זיינען געווען אויסערסט וויכטיקע, הגם נאַטירלעך ניט די איינ־ציקע, היסטאָריש־געאָגראַפישע פאַרבאַדינגונגען פון דער אַלטער יידישער געשיכטע אין פּאַלעסטינע.

אין משך פון לאַנגע יאָרהונדערטער האָבן די העברעאישע שבטים געלעבט פיל ווייניק אָפּגעזונדערט איינע פון די אַנדערע. איין שבט האָט זיך געלעבט בשלום, בעת דער צווייטער האָט געהאַט אויסצושטיין אַ שווערן קאַמף קעגן די קריגערישע שכנים. און אויב בעת אַ מלחמה פלעגן אָפּטמאָל געוויסע שבטים זיך פאַראייניקן, כדי אָפּצושלאָגן דעם אויסער־לעכן אָנפאַל, פלעגט באַלד דערנאָך יעדער שבט זיך אומקערן צו זיך, און ווייטער ציען דעם פריערדיקן אָפּגעזונדערטן לעבן־שטייגער, — ביז דער אויסערלעכער דרוק, דערהויפּט מצד די קריגערישע הויך־געוואַקסיקע פלש־תים, וואָס האָבן געהאַט פאַרנומען דעם ברעג ים און זיינען, ווי עס ווייזט אויס, געווען געקומען פון עבר־לים, האָט ניט געצוואונגען די העברעאישע שבטים זיך צו פאַראייניקן און אויסקלויבן איבער זיך אַ מלך, וואָס האָט געזאָלט אָנפירן דעם קאַמף קעגן אויסערלעכן שונא און אָפּהיטן אַ רעכט־לעכע אָרדענונג אינעווייניק. דער ערשטער פּרווו אין דער ריכטונג איז, ווי באַוווסט, ניט געווען קיין געלונגענער, און דער ערשטער קעניג, שאול, איז אליין געפאַלן אין שלאַכט קעגן די פלשתים. איינגענומען ירושלים, געמאַכט זי פאַר די הויפּטשטאָט און פאַראייניקט פּאַלעסטינע אין איין יידישע מלוכה האָט ערשט שאולס קעגנער און נאָכפאָלגער, דער קעניג דוד, און די זעלבסטשטענדיקע מלוכה, וואָס ער האָט געגרינדעט און וואָס האָט ארומגענומען גאַנץ פּאַלעסטינע און דאָס גאַנצע יידישע פאָלק, האָט אָנגעהאַלטן אויך אַזוי לאַנג, ווי עס האָט געלעבט זיין זון און יורש שלמה המלך. אָט דער קורצער פּעריאָד פון אַכציק יאָר, וואָס האָבן לויט דעם תנ״ך געקעניגט דוד און שלמה, איז דער גאַנצער סך־הכל פון דער צייט, ווען דאָס גאַנצע יידישע פאָלק איז געווען פאַראייניקט אין אַ זעלבסט־שטענדיקער מלוכה. — דאָס זיינען אַלץ גוט באַקאַנטע זאַכן — וועלכער חדר־ייִנגל ווייס עס ניט? — און פונדעסטוועגן זעלטן ווער עס פאַרקלערט

זיך ביי אונדז איבער דעם. אכציק יאָר פון פערטהאַלבן טויזנט, אומגעפער צוויי פּראָצענט פון דער צייט וואָס נעמט ארום די יידישע געשיכטע! ווי שטארק האָט געמוזט זיין אין אונדז דאָס געפיל און דער באוווסטזיין פון אונדזער גייסטיקער נאציאָנאַלער אחדות, אז עס זאָל האָבן אויסגעהאַלטן די וויטערדיקע דריי טויזנט יאָר!

ווי באוווסט, נאָך שלמה המלך צעפאַלט זיך די פאַראייניקטע יידישע מלוכה אויף צוויי: די גרעסערע טייל, אין צענטער און צפון (ישראל) פירט א מער אָדער ווייניקער זעלבסטשטענדיקע עקזיסטענץ אין משך פון צוויי יאָרהונדערטער און ווערט לסוף איינגענומען און צעשטערט דורך אשור. דער קלענערער טייל, אין דרום (יהודה), מיט דער הויפּטשטאָט ירושלים און מיטן בית־המקדש, וואָס שלמה האָט געבויט, איז איינגענומען און צעשטערט געוואָרן מיט אָנדערטהאַלבן יאָרהונדערט שפּעטער דורך בבל. דאָס לעצטע איז געשען אָנהויב זעקסטן יאָרהונדערט פאַר דער קריסטלעכער ערא, ד. ה. דעמאָלט ווען עס הויבט זיך ערשט כמעט אָן די געשיכטע פון אלטן גריכנלאַנד און פון אייראָפּע בכלל. דורך דער גאַנצער צייט זייט דאַן האָבן שוין יידן מער קיין זעלבסשטענדיקע מלוכה, וואָס זאָל ארומנעמען אפילו נאָר א טייל פון יידישן פאָלק, ניט געהאַט.

רייכע שעפערישקייט אין גלות בבל

ס'איז אינטערעסאַנט צו באמערקן, אז גראַד אין 6טן יאָרהונדערט פאַר דער קריסטלעכער ערא, ד. ה. גראַד אין דער צייט פון דער פולער דעקאַדענץ פון דער קליינער מלוכה פון יהודה, און אפילו שוין נאָך איר צעשטערונג דורך די בבלים, אין גלות בבל, האָט זיך ערשט פונאַנדערגעבליט די העכסטע גייסטיקע שאַפונג פון יידישן אלטערטום, די נבואה, אין די אומשטערבלעכע ווערק פון ביידע ישעיהס, פון ירמיהו, פון יחזקאל און אנדערע נביאים, מיט זייער לערע פון אלוועלטלעכן יושר, פון קאַמף אָן פשרות קעגן כל המינים סאָציאַלן אומרעכט, פון אלמענטשלעכער פאַרברידערונג און פרידן צווישן פעלקער אויפן יסוד פון אינטערנאַציאָנאַלער גערעכטיקייט.

גלות בבל האָט אינגאַנצן געדויערט צוויי דורות, וואָס זיינען אָבער געווען א צייט פון אינטענסיווער גייסטיקער ארבעט און פון א געוואַלטיקן גייסטיקן איבערברוך אין יידישן פאָלק. ביז דאַן איז די מאָנאָטעאיסטישע וועלט־אָנשויאונג געווען בעיקר באַגרענעצט מיט די ענגע ראַמען פון א גייסטיקער עליטע, פון יחידי סגולה, נביאים און זייערע תלמידים, א טייל

כוהנים א. ד. גל.; דער קעניגלעכער הויף, די אריסטאָקראַטיע, דאָס פאָלק פלעגן כסדר צוריק ארייַנפאַלן אין דער ווילדסטער געצנדינערייַ, מיט מענטשלעכע קרבנות, מיט גראָבע זאַבאַבאָנעס און סעקסועלע אָרגיעס. דאָס לעבן צווישן די בבלים האָט, פון איין זייט, אסימילירט און אוועקגעריסן פון יידישן שטאם יענע עלעמענטן, וואָס זייַנען געווען פרעמד דעם מאָנאָטעאיסטישן וועלט־באַנעם פון משה און די נביאים, און פון דער אנדער זייט, געשטופּט יענע עלעמענטן אין יידישן פאָלק, וואָס זייַנען געווען דורכגעדרונגען מיט דער לערע פון משה און די נביאים, זי אויסלויטערן, צו פארטיפן און פארפעסטיקן אין לעבן, אזוי אז נאָך גלות בבל איז שוין ביים יידישן פאָלק מער קיין שפור פון געצנדינערייַ ניט צו געפינען. זייט דאַן איז עס אין דער הינזיכט א גייסטיק אויסגעלויטערט פאָלק.

ווי־קם אונטער די פליגל פון דער פערסישער אימפעריע

דער גרויסער פערסישער קעניג כורש צעשטערט די בבלישע אימפּעריע, בויט אויס אויף אירע חורבות די אימפעריע פון פרס ומדי און דערלויבט די יידן זיך אומצוקערן אין זייער אלטער היים. אין א רייע „עליות" קערן זיך יידן צוריק אין לאַנד פון זייערע אָבות. זיי געניסן דאָרט פון א גאַנץ ברייטער אינערלעכער אויטאָנאָמיע, צוגלייך מיט אלע אנדערע פעלקער און מדינות פון דער גרויסער פערסישער אימפעריע. און מער האָבן זיי ניט פארלאַנגט. יידן זייַנען געווען אויסגעלויטערט ניט בלויז פון געצנדינערייַ, נאָר אויך פון חלומות וועגן מיליטערישער מאַכט. און גאַנצע צוויי הונדערט יאָר איז פאַלעסטינע געווען איינע פון די הונדערט זיבן און צוואַנציק פּראָווינצן פון דער פערסישער אימפעריע, און די גאַנצע צייט קען מען ביי יידן ניט געפינען קיין זכר אפילו פון רעוואָלט, פון אויפשטאַנד, פון ווילן שאַפן דווקא אַן אייגענע מלוכה.

עס זייַנען געבליבן זייער ווייניק ידיעות וועגן די געשעענישן פון דער יידישער געשיכטע אין דער פערסישער תקופה, און אפילו אויך אין די שפּעטערדיקע הונדערט און פופציק יאָר, ווען אלעקסאַנדער פון מאַקעדאָניע האָט צעשטערט די פערסישע אימפעריע און אויף איר פּלאַץ אויפגעבויט זיין אייגענע אימפעריע, וואָס איז זיך באַלד נאָך זיין טויט צעפאַלן און פארטיילט געוואָרן צווישן זייַנע גענעראַלן; ווי באַוווסט, האָט איינער פון זיי באַקומען סיריע, אַן אנדערער האָט באַקומען מצרים, און פאַלעסטינע איז דערביי איבערגעגאַנגען צו מצרים. די קעניגן פון מצרים, די פּטאָלאָמעיער, האָבן די יידן איבערגעלאָזן די אינערלעכע אויטאָנאָמיע,

וואָס זיי האָבן געהאַט אין די פּערסישע צייטן, אַזוי אַז ביזן אָנהויב צווייטן יאָרהונדערט פאַר דער קריסטלעכער ערא האָט זיך די יידישע לאַגע אין דער הינזיכט ווייניק וואָס געענדערט.

ווי געזאָגט, האָבן מיר ווייניק ידיעות וועגן די געשעענישן ביי יידן אין משך פון אַט די 350 יאָר. און ווי עס ווייזט אויס, זיינען קיין סענ־סאַציאָנעלע „געשעענישן" טאַקע גאָרניט פאָרגעקומען. די פּראָנצויזן זאָגן: גליקלעכע פעלקער האָבן ניט קיין געשיכטע. קיין זעלבסטשטענדיקע מלוכה האָבן יידן טאַקע דעמאָלט ניט געהאַט; זיי האָבן אָבער גענאָסן פון פרידן א דאַנק דעם שוץ פון דער פּערסישער אימפּעריע אין ערשטן פּעריאָד און פון עגיפּטן — אין צווייטן. די באַפעלקערונג פון פּאַלעסטינע איז ווידער שטאַרק אויסגעוואַקסן; אחוץ דעם, האָבן זיך יידן פאַרשפּרייט אויך אין אַנדערע לענדער, ווי בבל, מצרים, פּערסיע, די ברעגעס פון שוואַרצן און מיטללענדישן ים. אינעווייניק ביי יידן איז אָנגעגאַנגען אַן אומגעהויערע גייסטיקע אַרבעט: עס איז ענדגילטיק פעסטגעשטעלט געוואָרן דער טעקסט פון תורת משה; עס זיינען געשאַפן געוואָרן א רייע פון די וויכטיקסטע ווערק פון תנ"ך (א טייל פון תהילים, א טייל פון צווייטן בוך ישעיה, משלי, איוב, קהלת, אפשר אויך שיר השירים און אַנדערע); עס ווערט אָפּגעשלאָסן דער תנ"ך, און עס ווערט אויף אַזאַ אַרט ענדגילטיק אויסגע־בויט דער יסוד פון גייסטיקן לעבן פון יידישן פאָלק אין משך פון די ווייַ־טערדיקע יאָר־טויזנטער; תורת משה ווערט איבערגעזעצט אויף גריכיש — א זאַך וואָס האָט אַן אומגעהויערע וועלט־היסטאָרישע באַדייטונג, מחמת דערמיט איז געגעבן געוואָרן דער שטאַרקסטער קלאַפּ די פאַרשידענע פּאַ־גאַניסטישע וועלט־באַנעמען פון דער מערב־וועלט און צוגעגרייט געוואָרן דער באָדן פאַרן אויפקום פון קריסטנטום; עס הויבן זיך אָן די ערשטע שפּראָצונגען פון דער משנה, א. א. וו.

דער אינהאַלט פון חשמונאים אויפשטאַנד

די לאַגע אין ארץ־ישראל ענדערט זיך נאָך דעם, ווי פּאַלעסטינע גייט איבער אין אָנהויב צווייטן יאָרהונדערט (פ. ק.) צו סיריע. די גריכיש־סירישע מלוכה פון די סעלייקידן איז שוין דעמאָלט אריין אין דער פּאַזע פון דעקאַדענץ. שוין אַנטיוכוס דער דריטער (דער „גרויסער"), דער פאַר־בינדעטער האַניבאַלס, האָט געהאַט באַקומען א שרעקלעכן קלאַפּ פון דער נייער וועלט־מאַכט, וואָס איז דעמאָלט אויפגעשטאַנען, די רוימער. פון מזרח־זייט ווידער האָט שוין סיריע געהאַט כסדר צו ליידן פון די אָנפאַלן

פון דער ניי־אויפגעקומענער מלוכה פון די פּאַרטן. ווי עס ווייזט אויס, כדי צו פאַרפעסטיקן די אינערלעכע יסודות פון דער מלוכה, וואָס איז געשטאַנען אין געפאַר זיך פונאַנדערצופאַלן, האָט דער סירישער קעניג אַנטיוכוס דער פערטער באַשלאָסן מיט צוואַנג־מיטלען צו העלעניזירן די פאַרשידנאַרטיקע באַפעלקערונג פון זיין קעניגרייך. ביי דער מיטאַרבעט פון א טייל פון די העכערע קלאַסן פון יידישן פאָלק פאַרשפּרייט ער דע־ריבער אין פּאַלעסטינע ניט נאָר די גריכישע שפּראַך און דעם גריכישן לעבן־שטייגער, נאָר אונטער שרעקלעכע שטראָפן פאַרווערט ער די יידן אויך צו לעבן לויט די געזעצן פון תורת משה, פירט איין דעם קולט פון די גריכישע געטער און אין בית־המקדש שטעלט ער אריין די סטאַ־טוע פון אָלימפּישן צעאוס. די יידן, וואָס זייט העכער פיר הונדערט יאָר האָבן געהאַט געפירט אַן אויפהער א פרידלעך לעבן, האָבן זיך דעמאָלט גענומען צום געווער און אויפגעשטאַנען קעגן די סירישע גריכן אונטערן אָנפיר פון די חשמונאים.

אין אונדזער צייט איז ביי יידן פאַראַן א טענדענץ פאַרצושטעלן דעם אויפשטאַנד פון די חשמונאים אזוי, ווי דאָס וואָלט געווען א פאָלקס־באַ־וועגונג, וואָס האָט זיך געהאַט געשטעלט דעם צוועק צו גרינדן א זעלבסט־שטענדיקע יידישע מלוכה. דאָס הייסט אָבער אריינטייטשן אין יענער עפּאָכע היינטיקע באַגריפן און פאַלש פאַרשטעלן די היסטאָרישעווירקלעכ־קייט. באמת איז דער אויפשטאַנד אויסגעבראָכן ניט צוליב פּאָליטישער זעלבסטשטענדיקייט, נאָר ווייל די תורה איז פאַרשוועכט געוואָרן, דער בית־המקדש איז געוואָרן פאַרשמוצט, און יידן האָבן זיך ניט געקענט אויס־לעבן אלס יידן, אזוי ווי זייערע אָבות האָבן אין משך פון הונדערטער יאָרן געלעבט, ד. ה. אינערלעך אויטאָנאָם. און חנוכה איז גאָרניט דער יום־טוב פון אויפשטעלונג פון א זעלבסטשטענדיקער יידישער מלוכה, וואָס איז — איבעריקנס בלויז אין א רעלאַטיווין זין פאַרווירקלעכט געוואָרן ערשט מיט א פערטל יאָרהונדערט שפּעטער, און וואָס דאָס יידישע פאָלק האָט מיט גאָרנישט ניט „פאַראייביקט"; חנוכה איז דער יום־טוב פון „חנוכת הבית", ווען דער בית־המקדש איז אָפּגערייניקט געוואָרן פון דער געצנדי־נערישער שמוץ און באַנייט געוואָרן. צו א זעלבסטשטענדיקער יידישער מלוכה איז דאָס פאָלק געבליבן גלייכגילטיק, און די פירער פון אויפ־שטאַנד גופא, די חשמונאים, האָבן ניט איינמאָל שלום געמאַכט מיט די סירער אויף דעם תנאי, אז זיי זאָלן אָנערקענען די אינערלעכע יידישע אויטאָנאָמיע. אזוי אָבער ווי דער תנאי פלעגט דורך די סירער כסדר גע־

בראָכן ווערן, און די סירישע מלוכה איז אלץ מער צעטרייסלט געוואָרן אונטער די דירעקטע קלעפּ פון די פּארטן און די מער אומדירעקטע קלעפּ פון די רוימער, איז דער קאמף כסדר באנייט געוואָרן, ביז די חשמונאים (וואָס זיינען געווען פאַרבינדעטע פון די רוימער) זיינען סוף־כל־סוף אינגאנצן פּטור געוואָרן פון די סיריער, און ארץ־ישראל איז געוואָרן זעלבסטשטענדיק.

ארץ־ישראל, אָבער ניט דאָס גאנצע יידישע פאָלק, מחמת אין פאַלעסטינע האָט שוין דעמאָלט געלעבט בלויז א טייל פון יידישן פאָלק. אגב האָט שוין דעמאָלט (אין דער צווייטער העלפט פון 2טן יאָרהונדערט פאר קר.) די ווירקלעכע דעה איבער די מדינות פון מיטללענדישן ים געהערט צו די רוימער, און די זעלבסטשטענדיקייט פון דער יידישער פּאלעסטינע איז שוין געווען א גאנץ רעלאַטיווע. וואָס פאר א באדייטונג דאָס יידישע פאָלק האָט צוגעשריבן אָט דער „זעלבסטשטענדיקער" יידישער מלוכה, איז צו זען פון דעם קנאפּן פּרעסטיזש, מיט וועלכן די יידישע טראַדיציע האָט ארומגערינגלט דעם אָנדענק פון די שפּעטערדיקע חשמונאים, פון די אנטיגנוסן, אריסטאָבולוסן, אלעקסאנדער־יאַנאַיס און אלע איבעריקע כלומרשט צדוקישע און פּרושישע כוהנים־גדולים און קעניגן מיט גויישע נעמען; דאָס איז צו זען פון בלאסן זכר, וואָס איז געבליבן פון אָט דעם גאנצן פּעריאָד אין באַוווסטזיין פון יידישן פאָלק. דאָס פאָלק, די יידישע געשיכטע, פאַרערט דעם אָנדענק פון די ערשטע חשמונאים, וואָס האָבן געקעמפט פאר זיין רעכט צו לעבן אלס א יידיש פאָלק; עס האָט כמעט פארגעסן די נעמען פון די שפּעטערדיקע, די פאָרשטייער און פארקערפּערונג פון א כלומרשט זעלבסטשטענדיקער יידישער מלוכה. און אָט די כלומרשט זעלבסטשטענדיקע מלוכה פון רוימס גענאָד האָט עקזיסטירט (מיט איבעררייסן) ווידער אן אכציק יאָר, ביז דער רוימישער גענעראַל פּאָמפּעאוס האָט אין יאָר 63, נאָכדעם ווי ער האָט צעקלאפּט מיטרידאטעסן, דעם קעניג פון דער פּאָנטישער מלוכה ביים שווארצן ים, זיך באנוצט מיט דער אינערלעכער מלחמה צווישן צוויי חשמונאישע ברידער, א הורקנוס און אן אריסטאָבולוס, וואָס האָבן אים אויסגעקליבן פאר א בורר אין זייער שטרייט פארן קעניגלעכן טראָן, און מיט דער בקשה פון א טייל יידישער באפעלקערונג אָפּצושאפן די קעניגלעכע מאכט בכלל, און האָט פּאלעסטינע דירעקט ארונטערגענומען אונטער דער רוימישער ממשלה.

אזוי האָט זיך געענדיקט די כלומרשטע זעלבסטשטענדיקע יידישע מלוכה אין דער צייט פון צווייטן בית־המקדש. דערמיט איז פארענדיקט

אַלץ, וואָס די פּערטהאַלבן־טויזנט־יאָריקע יידישע געשיכטע האָט צו פאַר־צייכענען וועגן אַ זעלבסטשטענדיקער מלוכה ביי יידן.

אַזוי ווייניק זיינען מיר אַ פאָלק ווי אַנדערע פעלקער. און אַזוי ווייניק איז אונדזער טויזנט־יאָריקער נאַציאָנאַלער קיום געשטאַנען אונטערן צייכן און הינטער דעם מויער פון אַ זעלבסטשטענדיקער מלוכה.

יידישע גייסטיקע פירער אין דער פאַרגאַנגענהייט וועגן געדאַנק פון אַ יידישער מלוכה

ווי האָבן זיך די גייסטיקע פירער פון יידישן פאָלק באַצויגן צו דעם ענין פון אַ זעלבסטשטענדיקער יידישער מלוכה?

די פראַגע וואָלט ווערט געווען, מען זאָל גענויער אויספאָרשן. מיר וועלן זיך דאָ אָפּשטעלן בלויז אויף עטלעכע מאָמענטן פון אונדזער אַלטער און נייעסטער געשיכטע, וואָס איך האַלט פאַר באַזונדער וויכטיקע.

די תורה (ד ב ר י ם קאַפּ. י״ז, פּסוקים 14 — 21) דערלאָזט קע־ניגטום ביי יידן, אָבער באַציט זיך צו קעניגלעכער מאַכט מיט חשד און שטעלט איר ענגע גרענעצן. מיר האָבן שוין אויך דערמאָנט וועגן דער נעגאַטיווער שטעלונג פון שמואל הנביא צו דער קעניגלעכער מאַכט. דאָ איז אָבער די רייד געווען ניט וועגן אַ יידישער מלוכה בכלל, נאָר וועגן אַ געוויסער פאָרם פון אַ מלוכה, קעניגטום. מען דאַרף פונדעסטוועגן בע־מען אין באַטראַכט, אַז אין יענע אוראַלטע צייטן האָט אַ מלוכה קוים געקענט האָבן אַנדערע פאָרמען. און פאַר שמואל הנביא איז קאָנקרעט טאַקע געשטאַנען די פראַגע: אַ מלוכה מיט אַ קעניג בראש אָדער גאָר קיין מלוכה ניט, און שמואל האָט שוין בעסער געוואָלט גאָר קיין מלוכה ניט. הייסט עס, אַז ביי אים איז די מלוכה יעדנפאַלס ניט געווען קיין אַבסאָלוט, וואָס שטייט העכער ווי אַלע באַדינגען.

די שפּעטערדיקע גרויסע נביאים האָבן אויסגעפורעמט אַ משיחישן אידעאַל פון אַלמענטשלעכן יושר, ווו אַלע מענטשן און פעלקער, קינדער פון איין אוניווערסאַלן און אומקערפּערלעכן גאָט, לעבן ווי ברידער אין פרידן און גערעכטיקייט, ווו עס זיינען דעריבער ניטאָ קיין מלחמות, ניט קיין אַרמייען, ניט קיין באַוואָפענונגען, ווו די מלוכה הערט שוין ממילא אויף צו שפּילן איר ביז־איצטיקע היסטאָרישע ראָלע. יושר, עטיק, גערעכ־טיקייט דאַרפן רעגולירן די באַציאונגען צווישן מענטשן און פעלקער, און דאָס יידישע פאָלק דאַרף מיט זיין ביישפּיל זיין אַ וועגווייזער פאַר אַנדע־רע. די פאַרווירקלעכונג פון דעם אידעאַל האָבן זיי פאָראויסגעזען אין דער

גאָר ווייטער צוקונפט, באַחרית הימים, ווען משיח וועט קומען און די גאַנצע ערד וועט פול ווערן מיט דער דערקענטעניש פונעם אוניווערסאַלן גאָט, ווי דאָס וואַסער פילט אָן דעם ים. צו אָט דעם אידעאַל דאַרף מען שטרעבן, אים דאַרף מען זען פאַרווירקלעכן אין לעבן, אים דאַרף אַלץ אונטערגעאָרדנט ווערן, פאַר אים דאַרף מען קעמפן. און אַלץ, וואָס גייט אַנטקעגן אים, קען קיין דויערנדיקן קיום ניט האָבן און מוז מיט אַלע כוחות באַקעמפט ווערן, אַלץ, אפילו די יידישע מלוכה, אויף וויפל זי איז אינערלעך געבויט אויף אומרעכט. דייטלעכער אפשר ווי ביי משה רבנו און שמואל קומט בכן ביי די שפּעטערדיקע נביאים צום אויסדרוק דער גרונט־געדאַנק, אַז אַ זעלבסטשטענדיקע יידישע מלוכה איז ניט קיין אַבסאָלוטער, נאָר אַ רעלאַטיווער ווערט, אַן אַבסאָלוטן ווערט האָט די גערעכטיקייט אין באַציאונג צווישן מענטשן.

כדי זיך אָפּצוגעבן אַ קלאָרן חשבון וועגן אָט דעם רעלאַטיוון, אונ־טערגעאָרדנטן ווערט פון אַ זעלבסטשטענדיקער מלוכה אין די אויגן פון די יידישע גייסטיקע פירער אין אַלטערטום, איז כדאי אַ קוק צו טאָן אויף זייער שטעלונג צו דער קאָנקרעטער יידישער מלוכה פון זייער צייט אין די באַזונדערע קריטישע מאָמענטן פון דער יידישער געשיכטע.

„דעפעטיזם" פון ירמיהו הנביא

די לעצטע יאָרן פון מלכות יהודה. די באַבילאָנישע אימפּעריע נעמט איין לענדער און פעלקער. זי נעמט אויך איין יהודה, פירט אוועק אין געפאַנגענשאַפט דעם קעניג און די פירנדיקע עלעמענטן פון דער מלוכה, און פאַרוואַנדלט אין אירן אַ וואַסאַל דעם קעניגס נאָכפאָלגער, וואָס זי זעצט אוועק אויפן יידישן טראָן. דער לעצטער אָבער שליסט אַ בונד מיט מצרים און שטייט אויף קעגן בבל. די גאַנצע ציווילע און מיליטערישע אַריסטאָקראַטיע איז מיטן קעניג אין זיין אויפשטאַנד. לויט דער היינטי־קער טערמינאָלאָגיע זיינען דאָס געווען „פּאַטריאָטן". דער נביא ירמיהו טרעט אָבער אַרויס קעגן זיי. ער האָט שוין לאַנג געהאַט געוואָרנט דעם קעניגלעכן הויף, די כהנים און דאָס פאָלק קעגן אַזאַ פּאָליטיק. ער האָט געדונערט קעגן די סאָציאַלע אומרעכטן, וואָס האָבן געהערשט אין לאַנד; ער האָט געוואָרנט, אַז אַזוי לאַנג ווי אינעווייניק איז ניטאָ קיין גערעכטי־קייט, איז ניטאָ וואָס צו בויען בלויז אויף הילף פון דרויסן, פון מצרים, און פאַראויסגעזאָגט, אַז מלחמות קעגן בבל וועלן זיך ענדיקן מיט אַ שרעק־לעכער נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע: דאָס פאָלק וועט אויסגעהרגעט אָדער

פאַרטריבן ווערן, דאָס לאַנד וועט ווערן פאַרוויסט, ירושלים צעשטערט, גאָטס הויז פאַרברענט. ער האָט געפאָדערט זיך אונטערצוואַרפן דער אוי־בערמאַכט פון בבל, דורכפירן סאָציאַלע רעפאָרמען אינעווייניק, איינשטעלן אַן אָרדענונג פון סאָציאַלער גערעכטיקייט, און געזאָגט, אַז ביי אַזעלכע באַדינגונגען וועט דאָס פאָלק דערלעבן צו בעסערע צייטן. און ווען די בבלים זיינען געקומען, פאַרנומען דאָס לאַנד און באַלאַגערט ירושלים, וואָס האָט זיך העראָאיש פאַרטיידיקט, שטאַרבנדיק פון הונגער, פון פעסט און פון פיינטס שווערד, האָט ירמיהו ניט אויפגעהערט רופן דעם קעניג צו קאַפּיטולירן און דאָס פאָלק צו דעזערטירן, כדי צו ראַטעווען כאָטש דאָס נאַקעטע לעבן (כה אָמר יהוה: הנני נתן לפניכם את דרך החיים ואת דרך המות; הישב בעיר הזאת ימות בחרב וברעב ובדבר; והיוצא ונפל על הכשדים הצרים עליכם וחיה, והיתה לו נפשו לשלל).

אין היינטיקע צייטן, פאַר אַזאַ פּראָפּאַגאַנדע פון „דעפעטיזם״, „קאַ־פּיטולאַציע״, „דעזערטירעריי״, אין סאַמע ברען פון דער מלחמה, בעת דאָס לאַנד ווערט געראַבעוועט און געברענט דורכן שונא, בעת די הויפּטשטאָט פאַרטיידיקט זיך מיט פאַרצווייפלטער אָנשטרענגונג פון די לעצטע כוחות, בעת דאָס נאַציאָנאַלע היילי‌קטום שטייט אין געפאַר פאַרברענט צו ווערן און די גאַנצע עקזיסטענץ פון פאָלק הענגט אויף אַ האָר, — וואָלט מען אַזאַ „פאַררעטער״ אָן שום לאַנגע דיבורים דערשאָסן אָדער אויפגעהאַנגען. האָט מען ירמיהון טאַקע גערודפט, פאַרשפאַרט אין געפענגעניש, אַריינגע־וואָרפן אין אַ ליים־גרוב, ווו ער האָט געזאָלט דערשטיקט ווערן, געוואָלט פשוט אים טויטן; אָבער אַפילו דער קעניג דער דעמאָלטיקער און אַנדערע מאַגנאַטן האָבן ניט דערלאָזט אים צו הרגענען, נעמענדיק אין באַטראַכט, אַז זיין נבואה איז געגאַנגען פון די טיפענישן פון זיין האַרצן, פון זיין געטלעכער איבערצייגונג.

שטרעבונגען אינעם פּעריאָד פון עזרא און נחמיה

דער פּערסישער קעניג כורש צעשטערט די באַבילאָנישע אימפּעריע און דערלויבט די יידן, פאַרשיקטע קיין בבל, צוריקקערן זיך קיין ארץ־ישראל. אין אַ ריי עליות, אין משך פון אַ יאָרהונדערט קומען יידן צוריק אין זייער לאַנד. וואָס ציט זיי אַהין: די שטרעבונג צו שאַפן אַ זעלבסט־שטענדיקע יידישע מלוכה? קיין שפור פון דעם איז ניט פאַראַן אין די ליטעראַרישע דענקמעלער פון יענער צייט. זייער פירער נחמיה דערציילט, אַז דאָס האָבן, פאַרקערט, די יידישע שונאים געפּרוווט אויף זיי אויס־

טראכטן אזא בלבול, כדי עס זאָל געשטערט ווערן זייער ארבעט פון ווי־דערויפבוי. נחמיה איז אליין א גרויסער פריץ אין פערסישן הויף און איז געשטעלט פון פערסישן קעניג פאר א גובערנאטאָר (פחה) איבער פאלעסטינע (א מין לאָרד סעמיועל). דאָס זעלביקע איז ניטאָ דאָס מינד־סטע טענדענץ צו שאפן א זעלבסטשטענדיקע מלוכה ביי דעם גייסטיקן פירער פון יענער צייט, ביי עזרא הסופר. וואָס־זשע דען האָט זיי געצויגן קיין ארץ־ישראל? — דריי זאכן: ראשית, די בענקעניש נאָכן הייליקן ל א נ ד, נאָך דעם לאנד פון די אָבות, וואָס איז געלעגן וויסט און וואָס זיי האָבן געוואָלט צוריק אויפלעבן. צווייטנס, דער ווילן צוריק אויפבויען דעם ב י ת ־ ה מ ק ד ש, דאָס נאציאָנאלע הייליקטום, וואָס זאָל ווי־דער ווערן דער גייסטיקער צענטער פון דעמאָלט שוין צעשפרייטן יידישן פאָלק. און דריטנס, דער ווילן זיך אויסצולעבן אלס יידן, ל ו י ט ד י א י י ג ע נ ע נ א צ י אָ נ א ל ע ט ר א ד י צ י ע ס, לויט די איי־גענע געזעצן און ווייטער צו אנטוויקלען זייערע קולטורעלע שאפונגען. לייענט די ספרים פון יענער צייט ווערט דאָרטן גערעדט וועגן דעם און נאָר וועגן דעם.

י ב נ ה

און ווידער שטייען יידן אין א שרעקלעכער מלחמה; דאָס מאָל קעגן דער גרעסטער מיליטערישער מאכט פון אלטערטום: קעגן דער רוימישער אימפעריע. און ווידער אמאָל איז דאָס לאנד שוין פארנומען פון שונא, ווידער אמאָל איז די הויפטשטאָט באלאגערט און גאָטס הויז שטייט אין געפאר פארברענט צו ווערן, און ווידער פארטיידיקט זיך ירושלים מיט א פארביסענעם, פארצווייפלטן העראָאיזם. וואָס טוט דעמאָלט דער גרויסער תנא יוחנן בן זכאי? ער סימולירט א טויטן, און זיינע תלמידים לייגן אים אריין אין אן אָרון, די מיליטערישע וואך לאָזט זיי אזוי אָט ארויסטראָגן אים אויסער די מויערן פון שטאָט אויף צו באערדיקן, און דאָרטן שטעלט ער זיך פארן רוימישן קריגס־פירער טיטוס הרשע, בעט ביי אים די דער־לויבעניש, און באקומט זי פון אים, צו גרינדן א יידישע אקאדעמיע אין דער שטאָט יבנה. לויט היינטיקע באגריפן, האָט ער, דער תנא, אין סאמע ברען פון מלחמה, אין דעם מאָמענט ווען די עקזיסטענץ פון פאָלק, פון דער מלוכה, פון ירושלים, פון בית־המקדש, זיינען געשטאנען אין דער אוממיטלבארער געפאר חרוב צו ווערן, — באגאנגען פארראט: פארראט קעגן דער מלוכה, פארראט קעגן זיינע מיט פארצווייפלונג און לעצטער מסירת־נפש קעמפנדיקע ברידער, פארראט קעגן דעם גרעסטן נאציאָנאלן

היילִיקטום, וואָס ער וואָלט באדאַרפט דער ערשטער זיך פאַר אים מקריב זיין, די געשיכטע האָט אָבער איר משפט ארויסגעטראָגן: אויב טויזנטער יאָר נאָכן חורבן לעבט נאָך א יידיש פאָלק, איז עס גראַד א דאנק יבנה.

חיבת-ציון אָדער יידנשטאַט

און איצט אייניקע מאָמענטן פון אונדזער נייעסטער געשיכטע.

יאָרטויזנטער זיינען אוועק, און אין מ ז ר ח - א יי ר אָ פּ ע, ווו אין די ברייטסטע שיכטן פון אונדזער פאָלק האָבן געלעבט זיינע היסטאָרישע טראַדיציעס, שטייט ווידער אויף א באוועגונג, אונטערן נאָמען ח י ב ת - צ י ו ן, מיטן ציל אומצוקערן זיך קיין פּאַלעסטינע און צו באארבעטן די דאָרטיקע ערד. אלס פּיאָנערן טרעטן ארויס קרייזן פון דער שטודירנדיקער יוגנט, באקאַנטע אונטערן נאָמען ב י ל ו, וואָס זיינען פריער געווען אונטערן איינפלוס פון די רוסישע סאָציאַליסטישע „נאראָדניקעס" מיט זייער אידעאַליזאציע פונעם פּויער און נעפּלהאַפטיקן סאָציאַליזם, און וואָס האָבן זיך אין רוסישן פאָלק אנטוישט נאָך די פּאָגראָמען פון אָנהויב אכציקער יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט. זיי ווילן גיין אין היילִיקן לאַנד און דאָרט ווערן פּויערים. וואָס האָט די חובבי-ציון, וואָס האָט די בילואָוועצעס געצויגן קיין ארץ-ישראל? — ווייטער דאָס זעלביקע: ניט די שטרעבונג דאָרטן צו שאפן דווקא א יידישע מלוכה, נאָר טאַקע די טויזנטער-יאָריקע בענקעניש פון די ברייטע יידישע פאָלקס-מאסן נאָכן היילִיקן ל א נ ד, דער „ולירושלים עירך ברחמים תשוב", וואָס האָט אויף פארשידענע אופנים אין משך פון טויזנטער יאָרן געקלונגען אין די יידישע תפילות און פאָלקס-לעגענדעס. און וואָס האָט א ח ד - ה ע ם געזוכט אין פאַלעסטינע? א ג יי ס ט י ק ן צענטער, וואָס זאָל זיך אין ארץ-ישראל פריי אנטוויקלען און זאָל פון דאָרטן באשטראַלן דאָס גאנצע יידישע פאָלק אין אלע זיינע וווין-לענדער.

אנדערש איז אָבער געווען אין מ ע ר ב. סוף נײַנצנטן יאָרהונדערט ברעכט אויס די דרייפוס-אפערע; אין ווין (אין דער שטאָט פון ט ע אָ ד אָ ר ה ע ר צ ל) באלעבאַטעוועט די אנטיסעמיטישע קריסטלעך-סאָציאַלע פּאַרטיי מיטן בירגערמייסטער לועגער בראש. די אסימילירטע יאהודים ווערן דורכן אנטיסעמיטיזם צוריקגעטריבן צום יידנטום. וואָס איז אָבער ביי זיי פון יידנטום נאָך געווען געבליבן? — די רעליגיע? נאָר פון דער גאנצער יידישער רעליגיע האָט זיך ביי זיי אָפּגעשטעלט יום-כיפור די סינאַגאָגע, וווהין זיי פלעגן קומען צופאָרן ווי אויף א קאָנ-

צערט אין א קארעטע, און נאָך הונדערט און צוואנציק יאָר דער יידישער בית־עולם; דאָס זיינען דאָך בכלל געווען אפיקורסים, פריי־דענקער, „גלויבנ־לאָזע דייטשן, פראנצויזן א. ד. גל. פון משהס גלויבן״. — די שפראך? פון העברעאיש האָבן זיי דאָך ניט פארשטאנען א וואָרט אין א סידור, און יידיש — האָבן זיי דאָך געהאלטן פאר די גרעסטע באליידיקונג, ווען עמע־צער פלעגט זיי חושד זיין, אז זיי פארשטייען כאָטש איין וואָרט פון אָט דעם „שמוציקן זשארגאָן״. — יידישע קולטור, טראדיציעס? זיי זיינען דאָך פון דעם געווען ווייטער ווי מערב פון מזרח. איז אין וואָס האָבן זיי, צוריקגעשטופטע צום יידנטום, געקענט איינזען דאָס יידנטום, מיט וואָס האָבן זיי געקאָנט אָנפילן זייער יידנטום? האָבן זיי זיך אָנגעכאַפּט אָן דעם, וואָס איז אין יידנטום געווען א טפל־זאך — א יידישע מ ל ו כ ה. און אחד־העם האָט ביטער קריטיקירט הערצלס „יידישע מלוכה״, וואָס איז גע־ווען לויט א גויישן מוסטער, מיט דער דייטשישער שפראך, א יידישע מלוכה אָן יידישקייט. א יידישע מלוכה צוגעשניטן לויט דער מאָס פון יענעם פאפענהיים, וואָס פון זיין גאנצער יידישקייט איז ביי אים געבליבן נאָר זיין דייטשישער פאמיליען־נאָמען.

דער „ב ו נ ד״, וואָס איז געווען אינגאנצן פארנומען מיטן גיגאנ־טישן קאמף פאר דער פּאָליטישער און סאָציאַלער באפרייאונג פון די לענ־דער, ווו עס האָבן געלעבט די מיליאָניקע יידישע פאָלקס־מאסן, און פאר דער בירגערלעכער און נאציאָנאַלער אויסלייזונג פון דער יידישער באפעל־קערונג פון יענע לענדער, האָט לויט מיין מיינונג ניט ווי געהעריק אָפּגע־שאצט דעם באזונדערן סענטימענט, וואָס ברייטע שיכטן פון יידישן פאָלק האָבן זייט טויזנטער יאָרן געהאט צו א״י, און וואָס זיי טראָגן אין זיך ביז היינטיקן טאָג *). אָבער מיט דעם אידעאל פון סאָציאַליזם און סאָציאַלער גערעכטיקייט, וואָס איז אלעמאָל געווען און געבליבן דער רוח חיים זייי־

---

*) מיט העכער צוואנציק יאָר צוריק האָב איך אין א סעריע ארטיקלען „פון סטאטיסטיק צו פּאָליטיק (צו דער דעבאטע וועגן ציוניזם)״, וואָס איז דערשינען אין אמעריקאנער „צוקונפט״ אין 1927, געשריבן:

„עס איז בלא ספק פאראן ניט ווייניק „אילוזיע״ אין דעם גלויבן, אז די גאנצע מערקווירדיקע ארבעט, וואָס איז אויפגעטאָן געוואָרן אין ארץ ישראל איז דערגרייכט געוואָרן טאקע נאָר א דאנק דער ציוניסטישער אילוזיע, א דאנק דער איינבילדונג, אז אין ארץ־ישראל ווערט געשאפן א יידישע מלוכה. א טייל אמת איז דאָ געווים פאראן, אָבער בלויז א טייל. און אָט פארוואָס איך מיין עס:

איך בין איבערצייגט, אז אין זייער ברייטע שיכטן פון יידישן פאָלק לעבט א טיפע בענקעניש נאָך ארץ ־ישראל. ניט דאָ איז דער אָרט צו זוכן די סיבות מיט וועלכע עס דערקלערט זיך די דאָזיקע בענקעניש, אָבער די בענ־קעניש גופא האלט איך פאר א פאקט. מען קאָן דאָס אָנערקענען פאר א גינסטיקע אָדער שעדלעכע דערשיינונג, דאָס איז אן אנדערע זאך, אָבער אָפּליקענען א

נער, זיין גייסטיקע טרייב־קראַפט און דער עמוד האש וואָס האָט באַלויכטן זיין וועג, מיט זיין קאַמף פאַר פּאָליטישער פרייהייט און פאַר רעכט פונעם יידישן פאָלק אויף אויטאָנאָמיע אויפן געביט פון זיין נאַציאָנאַלער קול־טור, איז דער „בונד" געבליבן אין דער ליניע פון דער אוראַלטער יידישער נאַציאָנאַלער טראַדיציע, וואָס ציט זיך פון די נביאים דורך די ערשטע חשמונאים און דורך יוחנן בן זכאי ביז אין אונדזערע טעג. געוויס האָט זיך די שפראַך געביטן אין משך פון די טויזנטער יאָרן; די נביאים, די חשמונאים און יוחנן בן זכאי האָבן ניט געברויכט די ווערטער סאָציאַליזם, פּאָליטישע פרייהייט און נאַציאָנאַל־קולטורעלע אויטאָנאָמיע; פאַרשידענע דורות ביי פאַרשידענע היסטאָרישע באַדינגונגען געברויכן פאַרשידענע טערמינאָלאָגיעס און שמידן פאַרשידענע פאָרמעס פאַר זייערע אידעאַלן. דער תוך אָבער, דער גייסטיקער קערן, איז געבליבן דער זעלביקער.

ווען דער פּעטיש פון מלוכהשקייט פירט צו א נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע

דער צוועק מיינער איז לחלוטין ניט געווען צו באַווייזן, אַז א זעלבסט־שטענדיקע מלוכה האָט פאַר א פאָלק בכלל און פאַר אונדזער פאָלק בפרט ניט קיין וויכטיקע באַדייטונג, און אַז זי זאָל ניט האָבן געהאַט פאַרנומען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין אונדזער היסטאָרישער ווירקלעכקייט און אין אונדזער היסטאָרישן דענקען. פון דעם, וואָס איז אויבן געזאָגט געוואָרן,

---

וויכטיקן פאקט וואָלט געווען פשוט ניט אויפריכטיק און פּאָליטיש־שעדלעך, וואָרום פאקטן לאָזן זיך ניט אוועקמאכן מיט דער האַנט און זיינען זיך נוקם אָן די, וואָס ווילן זיי ניט זען. די גאַנצע ציוניסטישע באַוועגונג וואָלט געווען א היסטאָרישע אוממעגלעכקייט (פּונקט ווי זי איז אוממעגלעך צ. ב. ביי די ליטווינער אָדער ביי די שוואַרצע אין אמעריקע), ווען זי וואָלט זיך ניט געקאָנט שטיצן אויף דעמדאָזיקן געפילי וואָס לעבט טויזנטער יאָרן אין די הערצער פון די ברייטע יידישע פאָלקס־שיכטן. איך מיין אפילו, אַז אין אונדזער דור איז דידאָזיקע בענקעניש נאָך ארץ־ישראל באַזונדער שטאַרק... און ביי אַזא צושטאַנד פון אויסערגעוויינלעכן בענקען נאָך דעם יידישן עבר אין ארץ־ישראל וואָלט געוויס כמעט אַליין פּאָזיטיוו־מעגלעכעס אויפצוטאָן אין פּאַלעס־טינע אויפגעטאָן געוואָרן אויך אָן דער אילוזיע פון דער יידישער מלוכה" („צוקונפט", סעפּטעמבער 1927).

דאָס איז פונדעסטוועגן דעמאָלט אין „בונד" געווען א פאַראיינצלטע שטים, וואָס האָט אַנערקענט דעם פאַקט פון דער ספּעציפישער באַציאונג פון די יידישע פאָלקס־מאַסן צו פּאַלעסטינע. א טאָפּלטן פעלער זיינען באַגאַנגען און באַגייען די „טעריטאָריאַליסטן", וואָס האָבן ניט ווי געהעריק אָפּגעשאַצט די סענטי־מענטאַלע צוגעבונדנקייט צו פּאַלעסטינע און געמאַכט פאַר זייער עיקר גראַד א יידישע מלוכה. דעריבער טאַקע איז ביי אונדז דער טעריטאָריאַליזם קיין פאָלקס־באַוועגונג ניט געוואָרן.

איז אָבער, דאכט זיך מיר, קלאָר, אז א זעלבסטשטענדיקע מלוכה האָט ביי פארשידענע היסטאָרישע באדינגונגען און פאר פארשידענע פעלקער א פארשידענעם ווערט. דער ווערט פון א זעלבסטשטענדיקער מלוכה הענגט אָפּ פון איר געאָגראַפישער לאגע, פון דעם פארנעם און דעם ווערט פון אירע גרענעצן, פון די נאטירלעכע און מענטשלעכע מאטעריעלע כוחות, וואָס זי קאָנצענטרירט אין זיך. ער הענגט אָפּ פון אינערלעכן בוי פון דער מלוכה, צי זי איז געבויט דעמאָקראטיש, צי עס הערשט אין איר געזעצ־מעסיקייט און סאָציאַלער יושר, צי עס זיינען אין איר פאראן באדייטנדי־קע, אירידענטיש געשטימטע מינדערהייטן א. ד. גל. דער ווערט, וואָס א מלוכה האָט פאר א פאָלק, הענגט נאָך אָפּ פון דעם, צי אין אירע גרע־נעצן איז קאָנצענטרירט כמעט דאָס גאנצע פאָלק אָדער בלויז א קליינער טייל פון אים. דער דאָזיקער ווערט הענגט אויך אָפּ פון דעם, צי זי פירט כלפי חוץ א פארנונפטיקע אָדער אן אוואַנטוריסטישע פּאָליטיק. ער הענגט אָפּ פון דער ארומיקער היסטאָרישערווירקלעכקייט, צי עס איז א צייט פון פרידן און פּאָליטישער סטאביליטעט אָדער ניט, צי די זעלבסטשטענ־דיקייט פון קליינע מלוכות איז א ווירקלעכע אָדער א פיקטיווע א. א. וו. אויך קעגן נאציאָנאלע קאטאסטראָפעס איז א זעלבסטשטענדיקע מלוכה ניט שטענדיק א גאראנטיע; פארקערט, ביי געוויסע אינערלעכע און אוי־סערלעכע היסטאָרישע באדינגונגען קען דאָס סובאָרדינירן אלץ צו דעם אזוי־גערופענעם מלוכה־אינטערעס פירן גראד צו א נאציאָנאלער קאטאס־טראָפע.

אחוץ דעם, דארף מען ניט פארגעסן, אז אן אייגענע מלוכה איז בכלל ניט כולו ריווח; א מלוכה ק אָ ס ט אויכעט. א מלוכה באטייט ארמיי, פּאָליציי, דיפּלאָמאטיע א. ד. גל., און דאָס פארשלינגט אומגע־הויערע נאציאָנאלע כוחות, ניט בלויז מאטעריעלע (וואָס איז קלאָר פון זיך אליין), נאָר אויך אינטעלעקטועלע און מאָראלישע. אינטעלעקטועלע — מחמת די אלע מיניסטאָרן, דיפּלאָמאטן, גענעראלן, אָפיצירן א. ד. גל., דאָס זיינען אלץ אינטעלעקטועלע כוחות, וואָס ווערן אָפּגעצויגן פון אנ־דערע געביטן פון נאציאָנאלן שאפן. מאָראלישע — מחמת א מלוכה, דיפּ־לאָמאטיע, פּאָליציי א. ד. גל. באטייט כסדר מאָראלישע קאָמפּראָמיסן; איך מיין, אז עס איז איבעריק אין דעם פּרט צו ציטירן ביישפּילן; די וועלט־געשיכטע פון אונדזער צייט איז שוין צו רייך אין באזונדער סקאנ־דאליעזע ביישפּילן פון דעם מין, מען זאָל נאָך דארפן אויף זיי טייטלען מיט די פינגער. נעמט מען אין חשבון דעם אקטיוו פון א זעלבסטשטענ־

דיקער מלוכה, דארף מען דעריבער אריינרעכענען דעם פאסיוו. קורץ, א זעלבסטשטענדיקע מלוכה האט ניט קיין אבסאָלוטן ווערט, וואָס איז אר־מעטום און אין אלע צייטן דער זעלביקער, נאָר א רעלאטיווער, וואָס הענגט אָפּ פון באדינגונגען פון צייט און אָרט.

דאָס איז ריכטיק בכלל, דאָס לערנט אונדז ספּעציעל די געשיכטע פון אונדזער פאָלק. לגבי זיין פערטהאלבן־טויזנט־יאָריקער געשיכטע, זעט אויס דער פעריאָד פון אכציק יאָר ווירקלעך זעלבסטשטענדיקער מלוכה, וואָס האט פאראייניקט דאָס גאנצע פאָלק, פּשוט ווי א קורצינקער עפּיזאָד. די כלומרשט זעלבסטשטענדיקע מלוכהשקייט זיינע אין די צייטן, ווען גרויסמאכטן האָבן געוועלטיקט ארום, האט אים בשום אופן ניט אָפּגעהיט פון די גרעסטע נאציאָנאלע קאטאסטראָפעס, און גיכער אונטערגעשטופּט צו אזעלכע קאטאסטראָפעס. און קעגן מאכן פון דער מלוכהשאפט אן אב־סאָלוט, אן אָפּגאָט, האָבן אונדזערע נביאים פון משה רבנו ביז ירמיהון געוואָרנט דעם יידישן פאָלק.

בלויז אן אָפּגעפרעמדקייט פון אונדזער טויזנט־יאָריקער געשיכטע און פון לעבעדיקן גייסט פון דער גאנצער יידישער טראדיציע, באגייסטיקט דורך געוויסע היסטאָרישע באדינגונגען, וואָס וואָלט ווערט געווען גענויער אויסצופאָרשן, האָט געקענט ברענגען דערצו, אז אין אונדזער דור זאָלן ברייטע שיכטן פון יידישן פאָלק איינפירן ביי זיך די עבודה זרה פון זעלבסטשטענדיקער מלוכהשאפט, מאכן זי פאר אן א ב ס אָ ל ו ט, אן אָפּגאָט, א פעטיש, פאר וועלכן אלץ מוז זיך בויגן און אלע מוזן זיך בוקן.

און הגם איך בין ניט ווערט געציילט צו ווערן צווישן די קלענסטע תלמידים פון די תלמידים פון אונדזערע אלטע גייסטיקע פירער, האלט איך פונדעסטוועגן פאר מיין הייליקן חוב מיט מיין שוואכער שטים צו וואָרענען מיין פאָלק קעגן אָט דער געפערלעכער עבודה זרה, וואָס מוז פירן צו דער ערגסטער נאציאָנאלער קאטאסטראָפע.

דאָס, אין וואָס עס נויטיקט זיך באמת אונדזער פאָלק, פון וואָס עס הענגט אָפּ זיין ווייטערדיקער קיום און אנטוויקלונג, איז אינערלעכע אויטאָנאָמיע, די מעגלעכקייט זיך פריי אויסצולעבן אלס יידן, אין דער איי־גענער נאציאָנאלער קולטור און לויט דער אייגענער נאציאָנאלער טראדי־ציע, אונטער א רעזשים פון פרייהייט און סאָציאלן יושר. צו דעם האָבן כסדר גערופן אונדזערע גרויסע גייסטער מיט זייער ביטערן קאמף, ווי ירמיהו הנביא, און מיט זייער קאָנסטרוקטיווער ארבעט, ווי עזרא הסופר

און יוחנן בן זכאי. די פאָרמען און דער אינהאַלט פון דער אינערלעכער אויטאָנאָמיע דאַרפן נאַטירלעך זיין פאַרשידענע אין פאַרשידענע עפּאָכעס און פאַרשידענע מדינות. דער רעזשים פון פרייהייט און סאָציאַלן יושר קען אין אונדזער תקופה זיין בלויז א רעזשים פון סאָציאַליזם, פון דע־מאָקראַטיע און אינטערנאַציאָנאַלער פאַרשטענדיקונג.

דאָס איז ריכטיק בנוגע פּאַלעסטינע, דאָס איז ריכטיק בנוגע אנדערע לענדער, ווו עס לעבן ברייטערע שיכטן פון יידישן פאָלק.

„אונדזער צייט“, אפּריל־מאַי 1948.

אונדזער היסטאָרישער שטרייט

מיטן ציוניזם

1. — וואָס איז נאַציאָנאַליזם?

מיט קיין שום שלאָגוואָרט האָט מען, דאכט זיך, ביי אונדז ניט אזוי מיסגעברויכט, ווי מיטן וואָרט נאַציאָנאַליזם. די פראנצויזן זאָגן, אז ווען עמעצער וויל הרגענען זיין הונט, זאָגט ער, אז ער איז משוגע. זייט עס עקזיסטירט א סאָציאַליסטישע באַוועגונג ביי יידן, אז מ'האָט געוואָלט וואָס דערהרגענען, האָט מען געשטעמפלט מיטן וואָרט נאַציאָנאַליזם.

אז עס האָט זיך געגרינדעט דער „בונד", האָבן די חברים פון פּ. פּ. ס. (און ניט בלויז זיי) עס אָנגערופן נאַציאָנאַליזם. דער „בונד" האָט אין דער רוסלענדער ס. ד. פּאַרטיי געפאָדערט פאַר זיך אויטאָנאָמיע, האָבן עס די „איסקראָווצעס" דערקלערט פאַר נאַציאָנאַליזם. אז ער האָט אריינגעשטעלט אין זיין פּראָגראַם די פאָדערונג פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אויפן געביט פון גייסטיקער קולטור, האָט פּלעכאַנאָוו געוואָרפן זיין באַרימט ווערטל, אז די בונדיסטן זיינען ציוניסטן, וואָס האָבן בלויז מורא פאַר ים־קראַנקייט. אז ליטוואַק, אסתר, אָלגין, ב—סקי און אנדערע האָבן געפאָדערט, אז דער „בונד" זאָל זיך אָפּזאָגן פון נאַציאָנאַלן „נייטראַליזם" און זאָל אין נייע פאָרמען אויפלעבן פאַרשידענע נאַציאָנאַלע טראַדיציעס, זיך באַטייליקן אין די קהילות, נעמען אויף זיך די אַקטיווסטע ראָלע אין דער אַנטוויקלונג פון דער יידישער שפּראַך און נאַציאָנאַלער קולטור, האָבן מיר, אין „בונד" גופא, אָט דעם דראַנג צו יידיש און יידישקייט א געוויסע צייט באַטראַכט פאַר נאַציאָנאַליזם. נאָך אונדזער גרויסן חורבן, ווען עס איז קלאָר געוואָרן, אז פּוילן האָט שוין איר היסטאָרישע ראָלע אין דער יידישער געשיכטע אויסגעשפּילט, און אז דער פּוילישער „בונד" קען שוין ניט זיין מער ווי א שאָטן, און טייל פון אונדז האָבן ארויסגעשטעלט דעם געדאַנק עס זאָל גערופן ווערן א וועלט־קאָנפערענץ פון „בונד"

מיטן צוועק צו שאפן אן אָרגאניזאציע, וואָס זאָל קאָאָרדינירן די בונדישע באוועגונג אין דער גאָרער וועלט, האָבן עס א סך חברים באטראכט ווי אמתן נאציאָנאליזם. ווען די ערשטע וועלט־קאָנפערענץ אונדזערע האָט זיך געשטעלט אויף דעם שטאנדפונקט אז נאָך דער אויסראָטונג פון דעם שע־פערישסטן טייל פון יידישן פאָלק מוזן מיר אין אונדזער טעטיקייט שטענ־דיק זאָרגן פאר אונדזער נאציאָנאלן קיום, האָבן דערין ניט ווייניק חברים דערזען שיר ניט הונדערט־פראָצענטיקן נאציאָנאליזם. און ווען דער ברי־סעלער עקזעקוטיוו פון קאָאָרדיניר־קאָמיטעט און די צווייטע וועלט־קאָנ־פערענץ האָבן אָנערקענט די גרויסע דערגרייכונגען פון פאלעסטינער ישוב, האָבן פאָרמולירט דעם יסוד, אויף וועלכן עס דאַרף זיין געבויט די פאלעסטינער מלוכהשאפט און אָנגענומען דעם פרינציפ פון א צוויי־פעל־קער־מלוכה, האָבן לאחר מעשה ניט ווייניק חברים זיך געכאפט, אז מ׳איז אוועק צו ווייט, אז מ׳איז פארקראָכן שוין אויף ציוניסטישע דרכים.

וואָס־זשע איז מיט אונדז געשען? האָבן מיר זיך טאקע כסדר גע־קייקלט בארג־אראָפּ פון אינטערנאציאָנאליזם צו נאציאָנאליזם? איז טאקע די גאנצע רומפולע געשיכטע פון „בונד" געווען א היסטאָרישע מיספאר־שטענדעניש און איין כסדר וואקסנדיקע זינד קעגן אינטערנאציאָנאלן אר־בעטער־קלאס, ווי דאָס האָבן אין זייער צבויאקישן „על־חטא" געטענהט די פישגרונדס און די הורוויטשעס, בעת זיי האָבן אויפן באפעל פון אונד־זערע קעגנער ליקווידירט דעם פוילישן „בונד"?

און אויב ניט, ווו־זשע האָט זיך געענדיקט אונדזער אינטערנאציאָ־נאליזם און ווען האָט זיך ביי אונדז אָנגעהויבן נאציאָנאליזם? עס וואָלט דאָך זיין צו נאאיוו צו גלויבן — ווי עס מיינען געוויסע פון אונדזערע יינגערע חברים, וואָס זיינען ווייניק באקאנט מיט דער פארגאנגענער אנט־וויקלונג פון „בונד" — אז אינטערנאציאָנאליסטיש איז געווען דער „בונד" אויף דער אידעאָלאָגישער סטאדיע, אויף וועלכער ער איז געשטאנען, בעת זיי האָבן זיך מיטן „בונד" באהעפט, און אז די ווייטערדיקע אנטוויקלונג זיינע איז שוין געווען אן אָפּנויג פון אינטערנאציאָנאליסטישן דרך־הישר.

באמת, קעמפן קעגן דער נאציאָנאלער אונטערדריקונג, קעמפן פאר נאציאָנאלער רעכט, אנטוויקלען די נאציאָנאל־שעפערישע כוחות, אריינ־טראָגן די נאציאָנאלע קולטור אין די ברייטסטע פאָלקס־שיכטן און אויפ־הויבן אזוי אָט זייער מאטעריעלן און קולטורעלן מצב, איז ניט נאָר ניט קיין חטא קעגן ארבעטער־קלאס, קעגן סאָציאליזם און קעגן אינטערנאציאָ־נאליזם, נאָר פארקערט, דאָס איז דאָס נאטירלעכע רעכט פון יעדן פאָלק, דאָס רעכט אין וועלכן די ארבעטער־מאסן זיינען פאראינטערעסירט נאָך

מער ווי אנדערע סאָציאַלע שיכטן, טאַקע דערפאַר ווייל זיי זיינען אויך סאָציאַל אונטערדריקט, אָן יענע מאַטעריעלע מיטלען, וואָס העלפן שטענדיק די העכערע קלאַסן ווי עס איז זיך אָן עצה צו געבן מיטן אויסערלעכן דרוק.

וואָס־זשע איז סוף־כל־סוף נאַציאָנאַליזם און וואָס איז אינטערנאַציאָנאַליזם?

פאַרן סאָציאַליזם איז דאָס בכלל א גרונט־פּראָבלעם, און כל־זמן מען האָט ניט וועגן דעם קיין קלאָרן באַגריף, קען מען טאַקע פּאַרקריכן אין בויבעריק. פאַרן יידישן סאָציאַליסט איז א קלאָרקייט וועגן דעם אַן אַבסאָלוטע נויטווענדיקייט, מחמת ער באַגעגנט זיך מיט דער נאַציאָנאַלער פראַגע אויף יעדן טריט.

די גרענעץ צווישן נאַציאָנאַליזם און אינטערנאַציאָנאַליזם איז אין דער ווירקלעכקייט, וועלכע איז שטענדיק קאָמפּליצירט און פול מיט סתירותדיקע פאַקטאָרן און טענדענצן, אָפטמאָל טאַקע א פּאַרפּלאָנטערטער ענין. אָבער דער פּרינציפּיעלער אונטערשייד צווישן זיי איז, ווי יעדער פּרינציפּ, פּשוט בתכלית הפשטות: אינטערנאַציאָנאַליזם הייסט אָנערקענען אַנדערע פעלקער אַלע רעכט, וואָס מען פאָדערט פאַר דעם אייגענעם פאָלק; נאַציאָנאַליזם הייסט פאָדערן פאַרן אייגענעם פאָלק אַזעלכע רעכט, וואָס מ׳אָנערקענט ניט אַנדערע פעלקער *).

ווי לאַנג מיר קעמפן פאַר אַזעלכע רעכט פאַר אונדזער פאָלק, וואָס מיר אָנערקענען פאַר יעדן אַנדערן פאָלק, מעגן מיר מיט א רואיקן, אינטערנאַציאָנאַליסטישן געוויסן פאַרביילאָזן פאַרביי אונדזערע אויערן די זלזולים און די פאָרוואָרפן אין נאַציאָנאַליזם, און טאָן ווייטער אונדזער אַרבעט; צו אונדזערע באַשולדיקער און קריטיקער קענען מיר האָבן בלויז מיטלייד: זיי פאַרשטייען נעבעך אליין ניט וואָס זיי ריידן. און דאָס האָט טאַקע געטאָן דער „בונד" אין משך פון א האַלבן יאָרהונדערט, ווען ניט געקוקט אויף אַלע אָנפאַלן פון זיינע קעגנער, די פּ. פּ. ס.־אָוועס און איסקראָוועס פריער, די ס. ד. און קאָמוניסטן שפּעטער, האָט ער כסדר ווייטער געפירט זיין קאַמף פאַר די בירגערלעכע, סאָציאַלע און קולטורעלע רעכטן פון דער יידישער באַפעלקערונג אין צאַרישן רוסלאַנד, אין אומאָפּהענגיקן פוילן.

---

*) מען קען זען אַן אויסדרוק פון אָט דעם אינטערנאַציאָנאַלן פּרינציפּ אין דעם געבאָט פון חומש (ויקרא י"ט, ל"ד): כאזרח מכם יהיה לכם הגר הגר אתכם, ואהבת לו כמוך („א בירגער ווי איינער פון אייך זאָל פאַר אייך זיין דער פרעמדער, וואָס וווינט צווישן אייך, און ליב האָבן זאָלסטו אים ווי זיך"...)

פאַרקערט, ווען די בירגערלעכע אָדער סאָציאַליסטישע, רוסישע אָדער פּױ־לישע אַסימילאַטאָרן האָבן זיך אָקעגנגעשטעלט דעם „בונד“, אין נאָמען פון כּלומרשטיקן אינטערנאַציאָנאַליזם, אין דעם קאַמף זײַנעם פאַר די רעכט פון יידישן פּראָלעטאַריאַט אויף אַן אויטאָנאָמער אָרגאַניזאַציע, פאַר די רעכט פון די יידישע מאַסן צוגלייך מיט אַנדערע זיך צו באַנוצן מיט זייער שפּראַך און צוגלייך מיט אַנדערע זיך צו אַנטוויקלען אין זייער נאַציאָנאַ־לער קולטור, זײַנען די דאָזיקע אַסימילאַטאָרן אין אמתן אַליין געווען רו־סישע אָדער פּוילישע נאַציאָנאַליסטן, וואָס האָבן דעם יידישן פאָלק ניט אַנערקענט די רעכט, וואָס זיי האָבן ווי אַ נאַטירלעכע זאַך אַנערקענט פאַר זיך. און ווען די דאָזיקע אַסימילאַטאָרן זײַנען אַליין געווען פון יידישער אָפּשטאַמונג, זײַנען זיי, ניט געקוקט אויף אַלע זייערע אינטערנאַציאָנאַ־ליסטישע פראַזן און אויף זייער אָפּשטאַמונג, ניט ווייניקער געווען פּוילישע אָדער רוסישע נאַציאָנאַליסטן, פרעמדע נאַציאָנאַליסטן אויף דער יידישער גאַס, פּונקט ווי לעאָן בלום האָט מיט רעכט אָנגערופן פרעמדע נאַציאָנאַ־ליסטן די פראַנצויזישע קאָמוניסטן, וואָס זײַנען אין פראַנצויזישן פאָלק אַ געצייג פון דער פּאָליטיק פון אַ פרעמדער מלוכה. און בעת מיר האָבן נאָך אונדזער חורבן געשטרעבט צוזאַמענצונעמען, און אין אַ גרויסער מאָס טאַקע צוזאַמענגענומען, די רעשטן פון אונדזערע כּוחות, וואָס זײַנען צע־זייט און צעשפּרייט איבער דער וועלט, כּדי אויף אַן אָרגאַניזירטן אופן ווייטער פירן דעם קאַמף פאַר סאָציאַלער אויסלייזונג און נאַציאָנאַלן קיום פון די צעשפּרייטע יידישע פאָלקס־מאַסן צוזאַמען מיט די פּראָלעטאַרישע און פּראָגרעסיווע כּוחות, וואָס קעמפן פאַר סאָציאַליזם און דעמאָקראַטיע ביי די פעלקער, צווישן וועלכע עס לעבן די יידישע פאָלקס־מאַסן, איז דאָס פון אונדזער זייט **בשום אופן ניט געווען אַ קאָמ־פּראָמיס מיטן נאַציאָנאַליזם**: אין דער דאָזיקער אַרבעט אונדזערער איז אַן אַטאָם נאַציאָנאַליזם ניט געווען; ביי געענדער־טע באַדינגונגען און אין געענדערטע פאָרמען זײַנען מיר ווייטער געגאַנ־גען מיט אונדזער אינטערנאַציאָנאַליסטישן בונדישן וועג. ביי די שווערסטע באַדינגונגען האָבן מיר דערקלערט אונדזער גרייטקייט צו קעמפן פאַר דעם רעכט פון אונדזער אומגליקלעכן פאָלק, פאַר דעם עלעמענטאַרסטן רעכט פון יעדן פאָלק, פאַר דעם עלעמענטאַרסטן רעכט פון אַלץ וואָס לעבט, דאָס רעכט צו לעבן. ניט קיין פרעמדע זײַנען מיר פאַר אונדזער פאָלק, מיר זײַנען אַ לעבעדיקער טייל פון אים, מיר זײַנען נאַציאָנאַל; נאַציאָנאַ־ליסטיש אָבער אויף אַ האָר ניט. אַזוי איז דער „בונד“ שטענדיק געווען און אַזוי איז ער געבליבן.

אויף אַט די עטלעכע גרונט־באַגריפן האָב איך געהאַלטן פאַר נויטיק באַלד אין אָנהויב אַביסל געגויער זיך אָפּצושטעלן, מחמת איך גלויב, אַז דאָס באַלויכט די ריכט־ליניע, ביי וועלכער מיר דאַרפן זיך האַלטן אויך ביי דער לייזונג פון די פראַגן, וואָס שטייען ווייטער פאַר אונדז.

2. — דער תהום צווישן אונדז און דעם ציוניזם אַמאָל

איך פאַרשטיי גאַנץ גוט, אַז עס איז פּסיכאָלאָגיש שווער פאַר אונדז אָביעקטיוו אַ קוק צו טאָן אויפן ציוניזם. אַ האַלבן יאָרהונדערט נאָכאַנאַנד, זייט דער „בונד" און דער ציוניזם זיינען אויף דער וועלט געקומען, האָבן מיר מיטן ציוניזם געקעמפט. ער איז די גאַנצע צייט געווען אונדזער קעג־נער נומער איינס אויף דער יידישער גאַס. אין קאַמף קעגן אים איז דער „בונד" אויסגעוואַקסן און געוואָרן דער גרעסטער יידישער כוח אין זעלבסט־שטענדיקן פּוילן. אין קאַמף קעגן אים האָט דער „בונד" אַנטוויקלט די סאָציאַלע און קולטורעל־שעפערישע כוחות פון יידישן אַרבעטער־קלאַס און פון די יידישע פאָלקס־מאַסן בכלל. און אין רעזולטאַט פון דער היטלער־קאַטאַסטראָפע איז דער „בונד" איז מזרח־אייראָפּע צוזאַמען מיט די מזרח־אייראָפּעאישע יידישע פאָלקס־מאַסן אויסגעראָטן געוואָרן, בעת דער ציוניזם איז גראַד דעמאָלט — און צום טייל אומדירעקט טאַקע אַ דאַנק דער קאַ־טאַסטראָפע — עולה לגדולה געוואָרן. ווי איז מענטשלעך מעגלעך, אַז מיר, די רעשטלעך פון אַמאָליקן גרויסן „בונד", זאָלן זיך צום ציוניזם באַציען אָביעקטיוו?

מיר זיינען אָבער פאַרשטייער פון אַ באַוועגונג, וואָס האָט נאָך פאַר זיך אויסערסט וויכטיקע און אויסערסט שווערע אויפגאַבן און, ווי מיר זיינען טיף איבערצייגט, וואָס האָט נאָך פאַר זיך אַ גרויסע צוקונפט. כדי צו דערפילן די דאָזיקע אויפגאַבן און כדי טאַקע צו דערגרייכן די גרויסע צוקונפט אונדזערע, מוזן מיר זען דיווירקלעכקייט, מיט וועלכער מיר האָבן צו טאָן, א ז ו י ו י ז י א י ז; אויב ניט, וועלן מיר גאָר־ניט דערגרייכן און פאַלן אַ קרבן פון אונדזערע אייגענע אילוזיעס. מיר טאָרן דעריבער זיך ניט לאָזן פאַרבלענדן די אויגן מיט סענטימענטן, און מ ו ז ן קוקן אויף די פאַרשידענע דערשיינונגען אין יידישן לעבן אָביעק־טיוו. אָביעקטיוו מוזן מיר אויך אַ קוק טאָן אויפן ציוניזם און מדינת ישראל.

וואָס האָט מיט אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק געמאַכט פון „בונד" און ציוניזם צוויי פיינטלעכע לאַגערן?

ע ר ש ט נ ס, איז צווישן אונדז געווען אַ סאָ צ י א ל ע ר

קעגנזאץ: מיר האָבן מיט זיך פאַרגעשטעלט צוויי געזעלשאַפטלעכע ק ל א ס ן. דער „בונד" האָט זיך געשטיצט אויף דעם יידישן פּראָלע־טאריאַט, אויף דעם קלאַס געדונגענע אַרבעטער, בעת די ציוניסטן האָבן זיך געשטיצט אויף דעם יידישן בירגערטום, בעיקר אויף דעם קליינביר־גערטום. דער „בונד" איז געווען אַ סאָציאַליסטישע באַוועגונג, דער ציו־ניזם איז געווען אַ באַוועגונג מיט אַ בירגערלעכער אידעאָלאָגיע. דער „בונד" האָט געפירט שטרייקן מיטן צוועק אויסצוקעמפן פאַרן אַרבעטער דער־טרעגלעכע לעבנס־באַדינגונגען; דער ציוניסט איז געווען דער באַלע־באָס, קעגן וועלכן מיר האָבן געקעמפט, און וואָס האָט מיט זיין ציוניס־טישער אידעאָלאָגיע געזוכט דעם אַרבעטער פון שטרייקן אָפּצוהאַלטן, וואָס האָט מיט אַלע מיטלען געזוכט דעם קאַמף פון זיינע אַרבעטער צו ברעכן.

צ ו ו י י ט נ ס, אַט דער סאָציאַלער אַנטאַגאָניזם האָט צווישן אונדז און זיי אויסגעגראָבן אויך אַ פּ אָ ל י ט י ש ן תהום. בעת אונדזערע אַרבעטער האָבן געשטרייקט, האָט דער ציוניסטישער באַלעבאָס זייער אָפט גערופן פּאָליציי, גוט ווויסנדיק וואָס אין צאַרישן רוסלאַנד האָט באַטייט פּאָליציי קעגן סאָציאַליסטן. דער בונדישער אַרבעטער האָט דעריין ניט גע־קענט ניט איינזען די טיפע צבויאצטווע פון דער ציוניסטישער פּראָפּאַ־גאַנדע וועגן כל ישראל חברים, צו וועלכער ער האָט געקענט פילן בלויז שׂנאה און פאַראַכטונג. און ניט בלויז דער ציוניסט אַלס באַלעבאָס האָט מיט זיין רעאַקציאָנערער האַלטונג געזייט שׂנאה צום ציוניזם, נאָר טאַקע דער ציוניזם גופא, זיין גאַנצע אידעאָלאָגיע איז געווען רעאַקציאָנער. מיט זיין שלילת הגלות, מיט זיין פּראָפּאַגאַנדע, לויט וועלכער יידן האָבן אין גלות קיין צוקונפט ניט און דאַרפן דעריבער דאָ אין קאַמף פאַר פרייהייט און סאָציאַליזם ניט נעמען קיין אָנטייל, דאַרפן נאָר זיין לאָיאַלע בירגער און אין „פּרעמדע" עסקים זיך ניט מישן, האָט דער ציוניזם בעצם גע־שטיצט אַקטיוו די הערשנדיקע שוואַרצע, צאַריסטישע רעאַקציע, וועלכע האָט גאָר קיין אַנדער זאַך ניט באַדאַרפט, ווי דאָס מען זאָל צאָלן שטייערן, געבן רעקרוטן, און אין פּאָליטישן קאַמף, אין קיין „קראַמאָלאַ" זיך ניט מישן. און ווען, למשל, דער כלל סטודענטן פלעגט, אַרויסשטעלנדיק ליבע־ראַלע פאָדערונגען, פאַרשטרייקן, פלעגן די קאַריעריסטישע און רעאַקציאָ־נערע עלעמענטן צווישן די יידישע סטודענטן יאָ גיין אויף די לעקציעס, ד. ה. אַקטיוו זיין שטרייק־ברעכערס, אונטער דעם אויסרייד, אַז זיי זיינען ציוניסטן און מישן זיך „פּרינציפּיעל" ניט אין פּאָליטישן קאַמף אין גלות; און דאָס פלעגט דאָך טאַקע פּרעדיקן דער ציוניזם. אַזוי איז געווען אונטן און אַזוי איז געווען ביז גאָר אויבן אין ציוניזם. די וועלט איז נאָך געווען

אויפגערודערט דורך דעם בלוט פון צענדליקער טויזנטער ארמענער, וואָס דער סולטאַן אבדול האמיד האָט געלאָזט אויסקוילענען, ווי הערצל האָט זיך א לאָז געטאָן מיט שתדלנות וועגן א טשארטער פאר יידן אין פאלעסטינע צו דעם זעלביקן „רויטן סולטאַן״; און באלד אויף מאָרגן נאָך דעם קישענעווער פאָגראָם איז הערצל געפאָרן, אין נאָמען פון ציוניזם און מיט שתדלנות פארן ציוניזם, צום צארישן מיניסטער פאָן־פּלעווע, דעם אָרגאניזאטאָר פון קישענעווער פאָגראָם און דעם תליון פון דער רוסישער רעוואָלוציע, אונדזער תליון.

דריטנס, טאקע די שלילת הגלות גופא, אומאָפּהענגיק פון די רעאקציאָנערע אויספירן, וואָס דער ציוניזם האָט דערפון געמאכט, האָט „זיי״ דערווייטערט פון אונדז ווי מזרח פון מערב. מיר זיינען געשטאנען אויפן שטאנדפונקט פון דאָ און נאָר דאָ: אין ליטע, אין פוילן און רוסלאנד איז אונדזער צוקונפט און אין קאמף דאָ דארפן מיר אָנווענדן אלע אונדזערע כוחות, בעת זיי האָבן גערופן דארטן אהין און נאָר דאָרטן, אין דעם לאנד פון אונדזערע אוראלטע אָבות. וואָס ביי אונדז איז געווען צום ציל, איז פאר זיי געווען פון ציל, און פארקערט, וואָס ביי זיי איז געווען צום ציל, איז פאר זונדז געווען פון ציל.

פערטנס, דער גאנצער ציוניזם, מיט זיין פלאַן פון קיבוץ־גלויות, פון אָנזאמלען אין דער קליינער פאלעסטינע כמעט דאָס גאנצע יידישע פאָלק, „אלע וואָס ווילן ניט אָדער קענען זיך ניט אסימילירן״, פון שאפן ביי דער היינטיקער צייט א יידישע מלוכה, פון מאכן פון טויט לע־בעדיק די העברעאישע שפראך, דאָס אלץ איז פאר אונדז געווען א ווילדע אוטאָפּיע, וואָס אזוינס האָט די וועלט ניט געזען און וואָס איז קעגן דעם מענטשלעכן שכל און קעגן די נאטירלעכע געזעצן פון דער מענטשלעכער געשיכטע. דאָס, וואָס פאר „זיי״ איז געווען א רעאלע צו־קונפט, האָבן מיר געהאלטן פאר אן אמתן מיראזש, א פארפירערישע אָפּ־שפיגלונג פון דער לאנג פארשוווּנדענער פארגאנגענהייט.

פינפטנס, מיר האָבן גערעדט צו די יידישע פאָלקס־מאסן אין זייער מאמע־לשון, אין יידיש, און האָבן מיטגעהאָלפן אנטוויקלען דעם יידישן לשון, פארוואנדלען אים אין א שפראך פון מאָדערנע באגריפן. מיר האָבן געגרינדעט שולן מיט יידישער אונטערריכט־שפראך; מיר האָבן מאָראליש און אויך מאטעריעל געשטיצט די יידישע ליטעראטור, געשאפן מיט אונדזער גאנצער טעטיקייט קאָנסומענטן, לייענער און ליבהאבער,

פאַר יידישער ליטעראַרישער פּראָדוקציע. מיר האָבן אַלץ געטאָן, כדי אויפ־צוהויבן דעם פּרעסטיזש פון יידיש, כדי די פּראָגרעסיווע יידישע געזעל־שאַפטלעכקייט זאָל זען אין יידיש אונדזער נאַציאָנאַלע שפּראַך, און מיר האָבן געפאָדערט רעכט פאַר יידיש אין שול, אין געזעלשאַפטלעכן לעבן, אין די עפנטלעכע איינריכטונגען, קהילות, אדמיניסטראַציע, געריכט און ד. גל. — די חובבי־ציון און די ציוניסטן האָבן אין יידיש געזען אַ פּראָ־דוקט פון גלות, פון וועלכן מען דאַרף זיך אָפּשאָקלען, אַ נידעריקן „זשאַר־גאָן", וואָס דאָס יידישע פאָלק מוז פון אים וואָס גיכער פּטור ווערן. זיי האָבן געקעמפט פאַר ה ע ב ר ע א י ש, זיי האָבן באַלעבט די העברע־אישע שפּראַך און ליטעראַטור, געגרינדעט שולן מיט העברעאישער אונטער־ריכט־שפּראַך; און ווען מיר האָבן געפאָדערט פון דער מלוכה די אָנער־קענונג פון יידיש אַלס שפּראַך פון דער יידישער מינדערהייט אין לאַנד, האָבן זיי געפאָדערט די אָנערקענונג פון העברעאיש און אַזוי אַרום געגעבן אונדזערע שונאים דעם לייכטן אויסרייד, כדי „דערווייל", ביז די יידן וועלן מושווה ווערן צווישן זיך, אונדזער שפּראַך בכלל קיין רעכט ניט אָנערקע־נען, ניט אין שול, ניט אין עפנטלעכן לעבן. דאָס איז געווען אין הסכם מיט זייער לאָזונג פריער אין רוסלאַנד „עברית או רוסית" און שפּעטער אין פּוילן „עברית או פּולנית", וואָס האָט אין יענע לענדער פּאַקטיש באַ־טייט שפּראַכלעכע א ס י מ י ל א צ י ע.

ז ע ק ס ט נ ס, איז פאַר אונדז דער ציוניזם געווען דורך און דורך אַ נ אַ צ י אָ נ אַ ל י ס ט י ש ע, אַ שאָוויניסטישע אידעאָלאָגיע. זיין יסוד איז געווען „שנאת עולם לעם עולם"; אַ פאָלק צו אַ פאָלק איז אַ וואָלף, און אַלע פעלקער צוזאַמען שלייפן זייערע ציינער קעגן יידישן פאָלק. ער האָט געפּרעדיקט דעם טיפסטן אומצוטרוי צו דער גוישער וועלט, בעת מיר, פאַרקערט, האָבן געבויט אויף דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָלי־דאַריטעט פון דער אַרבעטנדיקער מענטשהייט.

ז י ב ע ט נ ס, בעת דער „בונד" האָט העראָאיש געקעמפט קעגן דעם צאַריזם, קעגן דער גרעסטער רעאַקציאָנערער מאַכט אין דער וועלט, און די וועלט האָט מיט באַוווּנדערונג געקוקט ווי ער האָט די געדריקטסטע צווישן די אונטערדריקטע פאַרוואַנדלט אין מוטיקע, אומבויגזאַמע קעמפער, האָבן די ציוניסטן, וואָס האָבן געהאַט אַ פול מויל מיט הויכע פראַזן וועגן נאַציאָנאַלן שטאָלץ, אין דער ווירקלעכקייט אַרויסגעוויזן און געשטיצט די מיטלאַלטערלעכע ג ע ט אָ ־ פּ ס י כ אָ ל אָ ג י ע פון שתדלנות, פון אונטערטעניקייט, פון בויגן זיך פאַר יעדן בלאַנקן קנעפּל.

א כ ט נ ס, נ יי נ ט נ ס... מען וואָלט געקענט אָנציילן נאָך אַ

סך חטאים און סתם סיבות, וואָס האָבן צווישן „בונד" און ציוניזם אויס־געגראָבן א טיפן תהום. „בונד" און ציוניזם זיינען אזוי אָט געוואָרן די צוויי אנטקעגנגעזעצטע פּאָליוסן פון יידישן געזעלשאפטלעכן לעבן, געזעל־שאפטלעכן געדאנק און געזעלשאפטלעכן קאמף. דער תהום צווישן זיי איז געווען אן אידעאָלאָגישער, א סאָציאַל־פּאָליטישער און א פּסיכאָלאָגיש־ליידנשאפטלעכער.

3. — וואָס טיילט אונדז איצט אָפּ פון ציוניזם?

אזוי איז געווען מיט א האלבן יאָרהונדערט צוריק. זייט דאן האָט זיך די וועלט איבערגעקערט. גאָר באזונדערס האָט זיך איבערגעקערט די יידישע וועלט. עס האָבן דורכגעמאכט פ א ר ש י ד ע נ ע א י ד ע אָ ־ ל אָ ג י ש ע ע וואָ ל ו צ י י ע ס ס יי ד ע ר „ב ו נ ד" ס יי ד ע ר צ י ו נ י ז ם. עס האָבן זיך ראדיקאל געענדערט די אָביעקטיווע באדינגונגען פון זייער עקזיסטענץ, דער אָביעקטיווער אינהאלט פון זייער ארבעט און געזעלשאפטלעכער וואָג אין יידישן לעבן.

וואָס טיילט א י צ ט אָפּ דעם „בונד" פון ציוניזם?

1. א דאנק דער גרעסטער וואנדערונג אין דער יידישער געשיכטע, וואָס איז פאָרגעקומען אין אָנהויב פון אונדזער יאָרהונדערט ביז דער ער־שטער וועלט־מלחמה, האָט זיך די גרעסטע קאָנצענטראציע פון דער יידי־שער באפעלקערונג געשאפן אין צפון־אמעריקע. דורך דער באָלשעוויסטי־שער רעוואָלוציע אין רוסלאנד איז דער צווייט־גרעסטער יידישער קיבוץ אָפּגעזונדערט געוואָרן פון יידישן כלל, מער ווי ווען ער וואָלט זיך געפונען הינטער הרי־חושך און טייך סמבטיון. צוליב דער אָפּשאפונג פון דער פרייער איינוואנדערונג אין אמעריקע און צוליב היטלערס קומען צו דער מאכט אין דייטשלאנד, איז שוין ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה מיט־אמאָל אויסגעוואקסן דער ישוב אין פאלעסטינע און געוואָרן דער דריט־גרעסטער יידישער קיבוץ אין דער וועלט, הגם ער שטייט ווייט, ווייט הינטער די קיבוצים פון די פאראייניקטע שטאטן און ראטן־פארבאנד. אזוי ווי היטלערס מיליטערישע באזע איז געלעגן אין דירעקטער שכנות מיט מזרח־אייראָפּע און גאָר ווייט פון ארץ־ישראל, איז אים געלונגען אויס־צוראָטן די יידישע פאָלקס־מאסן אין די בשכנותדיקע ליטע, פוילן און רוס־לאנד, און דער פאלעסטינער ישוב איז, פארקערט, ניצול געוואָרן פון ראָ־מעלס חילות און נאָכמער אויסגעוואקסן דורך דער איינוואנדערונג פון מאסן פליטים פון אייראָפּעאישן חורבן. עס האָט זיך אזוי אָט געשאפן אן

אַביעקטיווער צושטאַנד, אַז דער „דאָ", ווו מיר האָבן געוואָלט שטיין מיטביידע פיס, ווו מיר האָבן געהאַט קאָנצענטרירט אונדזער גיגאַנטישן קאַמף, און וואָס האָט געהאַט באַטייט בעיקר טאַקע נאָר „ליטע, פוילן און רוס־לאַנד", האָט שוין פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה באַדאַרפט באמת אַריינגעמען אויך צפון־אַ מ ע ר י ק ע; שפּעטער איז פון דעם „דאָ" אַרויסגעפאַלן ר ו ס ל א נ ד, נאָך שפּעטער האָבן באַדאַרפט אין דעם „דאָ" אַריינגענומען ווערן די נייע ישובים אין אַרגענטינע, מעקסיקע א. ד. גל., און ראשית טאַקע דער גרעסטער פון די נייע ישובים, ד. ה. פּ אַ־ ל ע ס ט י נ ע, און לסוף זיינען פון דעם „דאָ" פאַרשניטן געוואָרן פּ ו י ל ן א ו ן ל י ט ע. וואָס באַטייט איצטער די שייד־ליניע צווישן „דאָ" און „דאָרטן", וואָס האָט אַמאָל אַזוי בולט פונאַנדערגעטיילט „בונד" און ציוניזם? — איצט קען דאָס האָבן בלויז אַ יי ן זין: די ציוניסטן האַלטן נ אָ ר (אָדער בעיקר נאָר) פון פּאַלעסטינע, בעת מיר ווילן קעמפן פאַר אונדזער קיום אומעטום, ווו עס לעבן יידישע פאָלקס־מאַסן, ד. ה. סיי אין פּאַלעסטינע סיי אין אַנדערע לענדער. מיט אַנדערע ווערטער: ז יי ווי ל ן נ אָ ר ד אָ ר ט ן, א ו ן מ י ר ווי ל ן ד אָ א ו ן ד אָ ר ט ן.

2. מ ד י נ ת י ש ר א ל איז איצט שוין ניט קיין אוטאָפּיע, ווי מיר האָבן אַמאָל גערעכנט, נאָר אַ לעבעדיקער פּ אַ ק ט. נאָר אויב עס וואָלט זיין אַן אומזין צו ווערן לייקענען לעבעדיקע און לעבנספולע פאַקטן, וואָלט אָבער אויך געווען אַ טיפער טעות צו מיינען, אַז מיט אָט דעם פאַקט איז אונדזער היסטאָרישער שטרייט מיטן ציוניזם פאַרענדיקט, און פאַרענדיקט לטובת דעם ציוניזם. עס האָט זיך נאָר איבערגערוקט די שייד־ליניע צווישן אונדז און „זיי". אָבער די שייד־ליניע האָט זיך טאַקע איבערגערוקט.

א) נאָך אַ זיבעציק־יאָריקן אויסערסט־האַרטנעקיקן קאַמף און אי־דעאַליזם אָן אַ שיר און אַ דאַנק אַ גאַנצער רייע אויסערלעכע היסטאָרישע געשעענישן, איז געלונגען בלויז אין אַ טייל פון דער קליינער פּאַלעסטינע צו שאַפן אַ קליין יידישע מלוכהלע. דאָס איז געשאַפן געוואָרן אין אַזאַ עפּאָכע, ווען אפילו מיטעלע און גרויסע מלוכות זיינען געצוווּנגען „פריי־וויליק" זיך אָפּצוזאָגן פון אַ טייל פון זייער כלומרשטער זעלבסטשטענדי־קייט און זיך פאַראייניקן אין רעגיאָנעלע פעדעראַציעס, כדי ניט אינגאַנצן איינגעשלונגען צו ווערן פון די צוויי וועלט־לויתנס, און עס איז נאָך דער־ביי אַ פראַגע, צי סוף־כל־סוף וועלן זיי פאַרט ניט ווערן פאַרשלונגען דורך איינעם פון די ביידע. מדינת ישראל איז דערצו באַשאַפן געוואָרן אין אַ

צייט, ווען דער נאָענטער מזרח און ספּעציעל די געגנטן, וואָס פירן פון מיטללענדישן ים דורך דעם ים־סוף צום אינדישן אָקעאַן, און וואָס זיינען דערצו נאָך רייך אין נאַפט, זיינען געוואָרן איינע פון די וויכטיקסטע ברען־פּונקטן פון די אינטערנאַציאָנאַלע אינטריגעס און קענען יעדן טאָג פאַר־וואַנדלט ווערן אין א מיטלפּונקט פון א נייער וועלט־מלחמה. אחוץ דעם, האָט זיך מדינת ישראל געשאַפן אין בלוטיקן קאַמף קעגן די אַראַבער, וואָס זיינען איצט שוואַך, צוליב דער פעאָדאַלער אָרדענונג, וועלכע הערשט נאָך ביי זיי, און וואָס זיינען קעגנווערטיק צעריסן צווישן זיך צוליב דינאַסטי־שע און ענלעכע אינטערעסן, וואָס וועלן אָבער אין דער ניט ווייטער צו־קונפט אָן שום ספק אַריינגעצויגן ווערן אין דעם מאָדערנעם קאַפּיטאַליס־טישן סדר, זיך באַפרייען פון זייערע פעאָדאַלע און דינאַסטישע פּענטעס און אויסוואַקסן אין א ריזיקן אינטערנאַציאָנאַלן פאַקטאָר. מדינת ישראל איז בכן בשום אופן ניט קיין גאַראַנטיע קעגן א צו־קונפטיקער נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע, נאָר פאַרקערט, געבויט אויף אַן אויסערסט געפערלעכן ווולקאַן, שטעלט זי דעם דאָרטיקן ישוב אין א שטענדיקער און באַזונדערס שטאַרקער געפאַר פון א נייעם חורבן.

אויב אפילו ניט פאַרבלענדעטע ציוניסטן האָבן שוין לאַנג אָנערקענט, אז די קליינע פּאַלעסטינע קען ניט אַריינעמען אין זיך דאָס גאַנצע צע־שפּרייטע יידישע פאָלק אָדער אפילו די גרויסע מערהייט זיינע, איז דאָך וועגן קיבוץ גלויות אין דעם טייל פון פּאַלעסטינע, וואָס נעמט אַרום מדינת ישראל, שוין ניטאָ וואָס צו רעדן, דערהויפּט ביי א פיינטלעכער האַלטונג מצד דעם אַרומיקן אַראַבישן הינטערלאַנד. שוין איצט שטעלט די מאַסן־עליה אין מדינת ישראל אומגעהויערע שוועריקייטן פאַר דער מלוכה; נאָר ווען אפילו די 900 טויזנט יידן, וואָס געפינען זיך אין דער מדינה לויט דער אָפיציעלער יידישער פאָלקס־ציילונג, זאָלן אין משך פון יאָרן צוקומען, ווי עס האָפן די ציוניסטן, נאָך א מיליאָן אָדער אפילו אָנדערטהאַלבן מיליאָן, וועט דאָס אויך נאָר באַדייטן, אין מדינת ישראל א זעקסטל ביז א פינפטל פון יידישן פאָלק. פיר פינפטל בלייבן יעדנפאַלס אויסער מדינת ישראל, און אפילו דאָס איז נאָך א ווייטע, און ווייט ניט זיכערע, צוקונפט־מוזיק. איז דאָך קלאָר, אז אויך ביי דער עק־זיסטענץ פון מדינת ישראל, אויף דער פראַגע „דאָ און דאָרטן" — אנט־קעגן די ציוניסטן, וואָס ווילן צושפּיצן אלע יידישע כוחות נאָר אויף „דאָרטן" — דאַרפן מיר, א רגע ניט פאַרגעסנדיק דעם וויכטיקן ישוב אין מדינת ישראל, אין נאָמען פון די אינטערעסן פון די ברייטסטע יידישע

פאָלקס־מאַסן אין דער גאָרער וועלט און אין נאָמען פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום בכלל, שטענדיק אין זינען האָבן, אַז אַלץ זאָל ניט צוגעשפּיצט ווערן צו מדינת ישׂראל, און ווידעראָמאָל פאַרטיידיקן דעם לאָזונג: דאָ און דאָרטן.

ב) די ציוניסטן, וואָס האַלטן, אַז דאָרטן און נאָר דאָרטן אין ארץ ישׂראל איז אונדזער צוקונפט, און וואָס דער גלות אינטערעסירט זיי בלויז אויף אַזויפיל, אויף וויפיל ער קען מיט מענטשן־מאַטעריאַל און פינאַנ־ציעלע מיטלען שטאַרקן מדינת ישׂראל, — וויבאַלד די קליינטשינקע מדי־נת ישׂראל קען בשום אופן ניט אַריינעמען דעם גרעסטן טייל פון יידישן פאָלק, און ווער רעדט נאָך דאָס גאַנצע פאָלק, — מוזן באמת שטיין פאַר איינס פון די ביידע (אָדער פאַר די ביידע צוזאַמען): אָדער זיי זיינען גרייט אויף דעם, אַז די גרויסע מערהייט פון יידישן פאָלק, וואָס וועט מוזן בלייבן אין גלות, זאָל א ו נ ט ע ר ג י י ן; אָדער זיי קוקן אויף די איצטיקע מדינת ישׂראל בלויז ווי אויף אַן אָ נ ה ו י ב, מיט וועלכן דער כיבוש הארץ איז נאָך בשום אופן ניט פאַרענדיקט, נאָך וועלכן מען וועט גיין צו ווייטערדיקער ע ק ס פּ אַ נ ס י ע אויפן חשבון פון די אַרומיקע אַראַבישע לענדער. אין ערשטן פאַל זיינען עס נאַציאָנאַל־פּיינט־לעכע עלעמענטן, וואָס מיר מוזן באַקעמפן אין נאָמען פון די נאַטירלעכע רעכט פון די ברייטע יידישע פאָלקס־מאַסן און אין נאָמען פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום בכלל, וואָס טאָר בשום אופן ניט געשטעלט ווערן אין קאָן בלויז אויף דעם פּאַלעסטינער ווולקאַן. אין דעם צווייטן פאַל, ווען דער לאָזונג „דאָרטן און נאָר דאָרטן" איז געבויט אויף דער פּערספּעקטיוו פון טעריטאָריאַלער עקספּאַנסיע, אַזוי אַז מדינת ישׂראל זאָל קענען אַריינ־נעמען דעם ראשו ורובו פון יידישן פאָלק, און זאָל זיך בכן פאַרשפּרייטן אויף גאַנץ מערב־פּאַלעסטינע, אָדער אויך אויף עבר־הירדן, אָדער אפשר אויך אויף דמשק, אָדער גאָר אויך אויף נהרדעה און פומפדיתא (וויבאַלד „היסטאָרישע רעכט" איז דאָך אַלץ מעגלעך, און ווי די פראַנצויזן זאָגן, ביים עסן קומט דער אַפּעטיט), — האָבן מיר שוין דאָ פאַר זיך אַ בפירושן קעמפערישן נאַציאָנאַליזם, וואָס פירט צו אַ מיליטערישן אַוואַנטוריזם, און אַנטקעגן וועלכן מיר מוזן זיך מיט אונדזער גאַנצער ענערגיע אַנטקעגנ־שטעלן ווי אין נאָמען פון אונדזערע אַלגעמיינע פּרינציפּן פון אינטערנאַ־ציאָנאַליזם און אַנטי־מיליטאַריזם, אַזוי אויך צוליב דער ערגסטער געפאַר, מיט וועלכער דאָס וואָלט זיין פאַרבונדן פאַר דעם קיום פון פּאַלעסטינער ישוב. צוליב אַלעם דעם מוזן מיר ווידעראָמאָל אַנטקעגן דעם לאָזונג „נאָר דאָרטן אין מדינת ישׂראל" פאַרטיידיקן דעם לאָזונג „דאָ און דאָרטן":

דער „דאָרטיקער״ ישוב דאַרף און קען זיין א וויכטיקער טייל, אָבער נאָר א טייל פון יידישן פאָלק.

ג) דער ציוניזם פאָדערט פון יידישן פאָלק אין „גלות״, גאַנץ באַזונדערס זייט עס איז אויפגעשטאַנען די מדינת ישראל, עס זאָל פאַר מדינת ישראל אָפּגעגעבן א ל ע זיינע כוחות און אויף די פאַרשידנסטע וועגן. אַזאַ פאָדערונג קען מען פאַרשטיין, אויב מ׳איז זיכער, אַז דער „גלות״ מוז סיי־ווי־סיי אונטערגיין, און ער גופא גייט אונדז אינגאַנצן ניט אָן. אַזאַ פאָדערונג פון „גלות״ קען מען אויך פאַרשטיין, אויב מען גלויבט, אַז מדינת ישראל וועט דעם „גלות״, אָדער לפּחות זיין ווייט גרעסטע מערהייט, ארויפנעמען צו זיך; אָבער, ווי געזאָגט, אָן די געפּערלעכסטע מיליטערישע אוואַנטורעס, גלויבט אין דעם קיינער ניט. אַזאַ פאָדערונג וואָלט מען נאָך אפשר קענען פאַרשטיין, אויב מען וואָלט געקענט זיך פאָרשטעלן, אַז די עקזיסטענץ פון מדינת ישראל פאַרזיכערט שוין אליין, אָן שום שווערן קאַמף פון זיין זייט, דעם מאַטעריעלן און גייסטיקן קיום און פרייע אַנטוויקלונג פון צעשפּרייטן יידישן פאָלק. צי דען דאַרף מען אָבער דערווייזן, אַז אַזוי האַלט עס בשום אופן ניט אין דער ווירקלעכקייט, דערהויפּט איצט נאָכן חורבן, בעת עס זיינען פאַרשניטן געוואָרן אין אַזאַ שרעקלעך ברייטער מאָס אונדזערע שעפערישע כוחות, בעת מיר זיינען „דאָ״ אַזוי שרעקלעך אָפּגעשוואַכט געוואָרן אי קוואַנטיטאַטיוו אי קוואַליטאַטיוו, בעת די מאַטעריעלע און די גייסטיקע נויטן פון די יידישע פאָלקסמאַסן אין „גלות״ זיינען אַזוי שרעקלעך אויסגעוואַקסן, בעת דער קיום פון אונדזער פאָלק אין „גלות״ איז געשטעלט געוואָרן אין אַזאַ געפאַר וואָס הונדערטער יאָרן יידישע געשיכטע האָבן שוין אַזוינס ניט געזען? געוויס, וואָלט מדינת ישראל געקענט האָבן געוויסע פּאָזיטיווע רעזולטאַטן אויך פאַרן יידנטום אין „גלות״. אָבער אונדזערע נויטן אין „גלות״ פאָדערן דאָך א באַלדיקן ענטפער. ווי זעט איצט אויס די ווירקלעכקייט? ניטאָ ביי אונדז אַזאַ הומאַניטאַרע איינריכטונג וועלכע איז באַרופן צו לינדערן די נויט אָדער דעם געזונט פון ברייטע מאַסן; ניטאָ ביי אונדז אַזאַ עקאָנאָמישע איינריכטונג, וועלכע דאַרף העלפן שטעלן יידישע האָרעפּאַשניקעס אויף א פעסטערן עקאָנאָמישן באָדן אָדער צוגרייטן פאַר אונדזער פאָלק א צוקונפט, געבויט אויף פּראָדוקטיווער ארבעט אין א וועלט פון ארבעט; ניטאָ ביי אונדז אַזאַ קולטורעלע איינריכטונג, אַזעלכע קולטורעלע שעפער, וועלכע קעמפן ביי די שווערסטע באַדינגונגען פאַר אונדזער גייסטיקער קולטור, פאַר אונדזער נאַציאָנאַלן קיום, — וואָס זייער מאַטעריעלע באַזע זאָל דירעקט און אומדירעקט ניט ווערן רואינירט דורך דעם פינאַנציעלן שטראָם,

וואָס פליסט און וועט נאָך לאַנג פליסן קיין מדינת ישראל. און גלייכציי־
טיק ווערן מיטן געזעלשאַפטלעכן שטראָם — און אויך דורך פּראָפּאַגאַנדע
און מאַטעריעלן דרוק — אָוועקגעריסן פון „גלות" קיין מדינת ישראל
מאַסן יונגע, פיזיש־אָפּגעקליבענע, נאַציאָנאַל־געשטימטע און נאַציאָנאַל־שע־
פערישע עלעמענטן, און אַזוי אַרום פאַרשטאַרקט זיך נאָך אין אַ געפערלע־
כער מאָס די פיזישע און גייסטיקע אנעמיע פון צעשפּרייטן יידישן פאָלק
נאָך דעם שרעקלעכן בלוט־פאַרלוסט פון דער היטלער־קאַטאַסטראָפע. אונד־
זער חוב איז צו געבן צו פאַרשטיין די ברייטסטע יידישע פאָלקס־מאַסן און
דער פאָלקסטימלעכער אינטעליגענץ, אַז מיר טאָרן ניט אַלץ מקריב זיין
פאַר „דאָרטן", אַז מיר מוזן אין זינען האָבן אויך דעם „דאָ".

3. אויך די שפּראַך־פראַגע שטייט איצט גאָר אַנדערש ווי אַמאָל.
אין סוף פון זיבעציקער און אָנהויב אַכציקער יאָרן פון נייַנצנטן יאָרהונ־
דערט, ביים סאַמע בראשית פון דער יידישער אַרבעטער־באַוועגונג און
חיבת־ציון, איז העברעאיש בלויז געווען אַ בוך־שפּראַך, אַ געשריבענע
שפּראַך, און יידיש איז געווען בעצם נאָר אַ גערעדטער לשון, אַ פאָלקס־
אידיאָם, אַ מין דיאַלעקט, מיט וועלכן עס האָבן זיך באַנוצט די ברייטע
ניט־געבילדעטע שיכטן; העברעאיש איז געווען אַ לשון־קודש, אַ לשון פון
הייליקייט, פון „הויכע ענינים", יידיש איז געווען אַ לשון־חול, אַ לשון
פון טאָג־טעגלעכן לעבן. מיר האָבן געהאַלטן אַז עס איז אַן אוטאָפּיע צו
פאַרוואַנדלען דאָס „טויטע" העברעאיש אין אַ לעבעדיקן, גערעדטן לשון;
„זיי" האָבן יידיש געהאַלטן פאַר אַ נידעריקן „זשאַרגאָן", וואָס קען צו־
פרידנשטעלן העכסטנס באָב־יידענעס אויפן מאַרק. וואָס אָבער איז געשען?
אַ דאַנק די אינערלעכע מעגלעכקייטן פוןביידע לשונות און אַ דאַנק דעם
האַרטנעקיקן קאָנסטרוקטיוון קאַמף פון צוויי דורות — פון די העברעאיסטן
פון איין זייט, פון דער יידישער פאָלקסטימלעכער אינטעליגענץ און פון
די אַרבעטער־מאַסן געפירטע דורכן „בונד", פון דער אַנדערער זייט, — איז
העברעאיש אין ארץ ישראל געוואָרן אַ גערעדטע שפּראַך און יידיש אין
די לענדער מיט יידישע פאָלקס־מאַסן איז געוואָרן אַ וווּנדערבאַר ניואַנסיר־
טע און פיינע קולטור־שפּראַך מיט אַ רייכער ליטעראַטור, אַזוי אַז די לי־
טעראַרישע ווערק אין יידיש זיינען בשום אופן ניט פּרימיטיווער, און אָפט־
מאָל אַפילו אַ סך פיינער, אַ סך בילדלעכער, אויסדרוקסריינער ווי די ווערק
אין העברעאיש, בעת דאָס גערעדטע יידיש איז געוויס אַ סך זאַפטיקער
ווי דאָס גערעדטע העברעאיש. איז ווער האָט געזיגט, ווער איז געווען גע־
רעכט? איך מיין, אַז ביידע זיינען גערעכט און ביידע זיינען געווען אומ־
גערעכט. לויט דעם גרויסן פילאָזאָף לייבניץ זיינען אַלע דאָקטרינעס גע־

רעכט אין זייער פּאָזיטיוון טייל און אומגערעכט אין זייערע נעגירונגען. איך בין גאָרניט זיכער, אז דער כלל פון לייבניצן מוז שטענדיק זיין ריכטיק, אָבער אין דעם פאל מיט אונדזער שפּראַך־פראגע האָט ער זיך פולשטענדיק באשטעטיקט. עס האָט זיך ארויסגעוויזן, אז מיר זיינען געווען גערעכט בנוגע צו יידיש און „זיי" בנוגע העברעאיש; מיר זיינען געווען אומגערעכט בנוגע צו דער מעגלעכקייט פון אויפלעבונג פון העברעאיש, „זיי" בנוגע דער אנטוויקלונג און ראפינירונג פון יידיש. האָבן מיר אזוי אָט צוויי נאציאָנאלע שפּראכן: יידיש „דאָ" און העברעאיש, אָדער עברית „דאָרטן". אמת, די היטלערישע אויסראָטונגען האָבן געטראָפן גראד דעם טייל פון אונדזער פאָלק, וואָס זיין לשון איז געווען יידיש; אונדזערע מיליאָנען קדושים האָבן גערעדט יידיש. אָבער נאָך אלע אויסראָטונגען איז די צאָל פון די, וואָס רעדן יידיש, נאָך אָן ערך גרעסער ווי די וואָס זייער לעבעדיקער לשון איז עברית. און אז עס קומען זיך צוזאמען יידן פון פארשידענע לענדער אויף אַן אסיפה, אפילו אויף א ציוניסטישן קאָנגרעס, און זיי ווילן באמת זיך פארשטיין אייגע די אנדערע, און אזוי ווי עס איז איצט פשוט ניט אָנשטענדיק צו רעדן „קאָנגרעס־דייטש" (וואָס איז באמת אויך פריער געווען די זעלביקע יידישע יענטע, נאָר דייטשמעריש פארשלייערט), מוזן זיי רעדן, און רעדן טאקע — יידיש. צי קען אָבער איצט יידיש פּרעטענדירן צו זיין אונדזער איינציקע נאציאָנאלע שפּראך? לויט מיין מיינונג וואָלט דאָס געהייסן זיך פארבלענדן די אויגן אויף דעם, וואָס עס איז פאָרגעקומען און וואָס עס קומט פאָר אין דערווירקלעכקייט. אין פאלעסטינע ווערט גערעדט בעיקר (הגם ניט אויסשליסלעך) עברית; דער יידישער ישוב אין ארץ־ישראל איז שטארק אויסגעוואקסן און האלט כסדר אין וואקסן; צוזאמען מיט דעם, ווי אין מזרח־אייראָפּע ווערט אויסגעשעפּט דער רעזערוואר פאר איינוואנדערונג קיין פאלעסטינע, וואקסט כסדר די פּראָפּאָרץ פון די עולים, וואָס קומען פון די נאָרד־אפריקאנישע און אזיאטישע לענדער, וואָס פאר זיי איז יידיש פרעמדער ווי טערקיש. און וואָס וועלן אין מדינת ישראל געוויס רעדן עברית. דאָס זיינען פאקטן און רעאלע טענדענצן, וואָס מען קען בשום אופן ניט זיך מאכן ניט־זעענדיק. געוויס, איז אויסערסט שעדלעך פארן קיום פון יידישן פאָלק און פארן פּאלעסטינער ישוב גופא, וואָס צווישן דעם דאָרטיקן ישוב און דעם גרויסן צעשפּרייטן יידישן פאָלק איז געשאפן געוואָרן א גייסטיקע מחיצה אין דער פאָרם פון א באזונדערער שפּראך. אָבער פארפאלן, דאָס איז איצט שוין אַן אָביעקטיווער פאקט, מיט וועלכן מיר מוזן זיך רעכענען. אויף וויפל מיר ווילן ניט אויסשטרייכן דעם פא־

לעסטינער ישוב פון יידישן פאָלק — און איך מיין, אז אזעלכע „ראַדיקאַלן" זיינען ביי אונדז ניט פאַראַן — מוזן מיר זיך רעכענען אויך מיט דער העברעאישער שפּראַך, וואָס הערשט אין ארץ־ישראל. „דאָ" און „דאָרטן" באַטייט פאַראייניגטע אויך יידיש און העברעאיש. יידיש איז טאַקע אונדזער שפּראַך „דאָ"; מען דאַרף אָבער אין א געוויסער מאָס אויך לערנען העב־רעאיש, כדי ניט אינגאַנצן אָפּגעריסן צו ווערן פון דעם נאַציאָנאַלן און סאָציאַלן לעבן „דאָרטן". העברעאיש איז טאַקע די הערשנדיקע שפּראַך „דאָרטן"; אָבער עס דאַרף דאָרטן געלערנט ווערן יידיש, און עס דאַרף געגעבן ווערן פרייע רעכט יידיש, כדי דער פּאַלעסטינער צווייג פון אונד־זער פאָלק זאָל ניט אָפּגעריסן ווערן פון זיין ברייטן יידישן שטאַם. די ביידע זאַכן זיינען נויטיק אויך, כדי, פון איין זייט, די יידישע שפּראַך, ליטעראַטור און קולטור זאָלן ניט אָפּגעריסן ווערן פון אונדזער קלאַסישער ליטעראַטור אין יידיש, וואָס איז אזוי רייך אין העברעאישע וואָקאַבלען, ווערטלעך, פּסוקים א. ד. גל., און פון דער אנדער זייט, די נייע פּאַלעס־טינער עברית גופא זאָל זיין אַן אמתער אויסדרוק פון אונדזער פאָלקס־פּסיכאָלאָגיע און ניט סתם א הילצערנע שפּראַך, אַן פאָלקסטימלעכן זאַפט, ווי א מין קינסטלעכע עספּעראַנטאָ.

נאָכן חורבן אין אייראָפּע האָבן זיך אין ארץ־ישראל באַוויזן געוויסע סימנים פון אביסל טאָלעראַנץ בנוגע יידיש. מען האָט באַשלאָסן צו גרינדן אין ירושלימער אוניווערסיטעט א קאַטעדרע פאַר יידיש. (מען האָט מיך גופא איינגעלאַדן אויף א לעקציע אין ירושלימער אוניווערסיטעט און דערלויבט זי צו האַלטן אין יידיש). עס האָבן אָנגעהויבן דערשיינען וועכנט־לעכע יידישע צייטונגען און דער דריי־מאָנאַטלעכער זשורנאַל „די גאָל־דענע קייט". אפשר איז דאָס דער רעזולטאַט פון פּיעטעט צו דעם אָנדענק פון די מיליאָנען קדושים, וואָס יידיש איז געווען זייער מאַמע־לשון; אפשר איז דאָס געשען גאָר צוליב דעם, ווייל מען האַלט, אז נאָך דער אויסראָטונג פון דעם מזרח־אייראָפּעאישן יידנטום איז שוין יידיש מער ניט קיין סכנה פאַר העברעאיש, און אפשר פּשוט, ווייל די גוים, דערהויפּט אין אמעריקע, ניט נאָר טאָלערירן יידיש, נאָר האָבן אפילו אָנגעהויבן זי צו לערנען. יעדנפאַלס אָבער דערווייל האַלט עס נאָך בלויז ביי „סימנים"; צו אמתער טאָלעראַנץ, און אפילו נאָר צו איינפירן דעם לימוד פון יידיש אין די שולן — איז נאָך גאַנץ ווייט. בעת אין געוויסע אמעריקאַנער „גויי־שע" אוניווערסיטעטן עקזיסטירן באמת קאַטעדרעס פאַר יידיש, האַלט מען נאָך אין ירושלים בלויז ביים „באַשלוס". לויט דעם נומער „קיום" פון פעברואַר־מערץ 1949 דערשיינען אין מדינת ישראל 19 טאָגבלעטער, פון

זיי 15 אין העברעאיש, צוויי אין דייטש, איינס אין ענגליש און איינס אין אראביש. צוויי אין דייטש, איינס אין ענגליש, און קיין איינע ניט אין יידיש, איצט, ביי דער פארשטארקטער איינוואנדערונג פון די לאגערן, וואלט געוויס ניט געפעלט קיין לייענער אין יידיש; הייסט עס, מען דערלאזט דארטן ניט קיין טעגלעכע יידישע צייטונג. דער ציוניזם שטייט נאך אלץ אויפן שטאנדפונקט: נאר העברעאיש, עברית או גרמנית, עברית או אנגלית; אנטקעגן דעם מוזן מיר אקעגנשטעלן דעם לאזונג: יידיש און העברעאיש: יידיש, און אלס צוגאב העברעאיש — אין חוץ לארץ־ישראל; העברעאיש און יידיש — אין מדינת ישראל.

4. עס האט זיך זייער טיף געענדערט דער זאך־צושטאנד בנוגע דער סאציאלער באזע פון „בונד" און פון ציוניזם. היטלער האט אויסגעמארדעט דעם פילצאליקן יידישן פראלעטאריאט פון פוילן; און הגם אין דעם אומגעהויערן יידישן ארבעטער־קלאס פון צפון־אמעריקע לעבן טיפע סימפאטיעס צום „בונד", נאר צוליב די ספעציעלע אמעריקאנער באדינגונגען בלייבן ביז איצט די ברייטע יידישע ארבעטער־מאסן אין צפון־אמעריקע אויסער אונדזער באוועגונג; אין דעם רוב אנדערע לענדער איז ביי יידן דער קלאס געדונגענע ארבעטער בכלל קליין אין צאל. אין פארגלייך מיט אונדזער אמאל זיינען מיר אזוי ארום איצטער אן ארגאניזאציע פון יידישע הארעפאשניקעס און בלויז אין א פארהעלטנישמעסיק קליינער פראפארץ אן ארגאניזאציע פון פראלעטאריאט אין ענגן זין פוןווארט, אן ארגאניזאציע פון געדונגענע ארבעטער. פון דער אנדער זייט ווידער, צוזאמען מיט דער אנטוויקלונג פון דעם יידישן ישוב אין ארץ־ישראל, און אין זייער א גרויסער מאס אלס טרייבקראפט פון דער דאזיקער אנטוויקלונג, איז דארטן שטארק אויסגעוואקסן אויך א יידישער פראלעטאריאט, א קלאס פון געדונגענע ארבעטער און פון ארבעטער פריי פאראייניקט אין קיבוצים. די דאזיקע ארבעטער געהערן כמעט אלע צו דער ציוניסטישער באוועגונג. אזוי אז בנוגע דעם פראלעטארישן עלעמענט איז היינט צו טאג יענער תהום, וואס האט אמאל אפגעטיילט אונדזער סאציאלע באזע פון זייערער, כמעט אינגאנצן פארשוווּנדן. דער אונטערשייד באשטייט איצט בלויז אין דעם, וואס די העכערע קלאסן זיינען ביי זיי א סך שטארקער פארגעשטעלט ווי ביי אונדז, אדער ריכטיקער געזאגט, מיר האבן זיי אינגאנצן ניט, בעת ביי זיי שפילן זיי א גאר וויכטיקע ראלע.

צוזאמען מיט דעם האט זיך טיף געענדערט אויך דער אמאליקער

פּאָליטישער און אידעאָלאָגישער תהום צווישן „בונד“ און ציוניזם. פאַר די יידישע האַרעפּאַשניקעס, ווי פאַר די פּראָלע־טאַריער, איז פאַראַן איין תיקון, איין אויפריכטונג, איין אויסלייזונג אלס מענטשן, אלס אַרבעטער־מענטשן און אלס יידן, און דאָס איז אַ סאָציאַ־ליסטישע אָרדענונג, געבויט אויף פרייהייט און גלייכהייט; זיינען מיר טאַקע געבליבן סאָציאַל־דעמאָקראַטן. נאָר אפילו אין דעם פּרט דאַרף מען ניט פאַרגעסן, אַז היינט, בעת די סאָציאַליסטן האָבן אין אַ גאַנצער רייע לענדער די פולע אָדער טיילווייזע פאַראַנטוואָרטלעכקייט ניט נאָר פאַר דער פּאָליטיק פון אַרבעטער־קלאַס, נאָר אויך פאַר דער רעגירונג פון זייערע מלוכות, איז דער באַגריף פון סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אַ רעכט ביסל אַן אַנדערער ווי מיט אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק, בעת זיי האָבן אין ערגעץ ניט געהאַט קיין אָנטייל אין דער מלוכה־מאַכט און אין פאַרשידענע לענדער געווען אפילו פאַרפאָלגט; און אויך מיר האָבן די אַלגעמיינע עוואָלוציע פון סאָציאַליסטישן געדאַנק, ווילנדיק אָדער ניט, מיטגעמאַכט. נאָר דער עיקר איז דאָ, וואָס דער ציוניזם אין משך פון האַלבן יאָרהונדערט האָט זיך אידעאָלאָגיש און פּאָליטיש שטאַרק דיפערענצירט. ער האָט זיך צע־טיילט אויף פאַרשידענע פּאַרטייען, וואָס באַקעמפן זיך שטאַרק איינע די אַנדערע; ער האָט זיינע אַקטיווע פאַשיסטן און קאָמוניסטן און קאָמוניזירנ־דיקע; ער האָט זיינע קלעריקאַלן, קאַפּיטאַליסטישע „ליבעראַלן“ און קאָנ־סערוואַטאָרן, און ער האָט אויך זיינע סאָציאַליסטן. אויף די לעצטע ציו־ניסטישע קאָנגרעסן האָבן גראַד די סאָציאַליסטן געשפּילט אַ פירנדיקע ראָלע, און ביי די ערשטע אַלגעמיינע וואַלן אין מדינת ישראל האָבן די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען (מפּא״י און מפּ״ם) באַקומען צוזאַמען אַ העלפט פון אַלע אָפּגעגעבענע שטימען.

איך ווייס, אַז נאָך היינט, ווי בעת דער גרינדונג פון די פּראָלעטאַ־רישע פראַקציעס אין ציוניזם, באַציט מען זיך אין „בונד“ מיט גרויס ביטול צום סאָציאַליזם פון די ציוניסטישע סאָציאַליסטן. נאָך דעם גאַנצן קאַמף, וואָס מיר האָבן מיט זיי געפירט אין מינסק און אין ביאַליסטאָק, אין וואַרשע און אין לאָדזש, און נאָך די חטאים, וואָס זיי זיינען שפּעטער באַגאַנגען און באַגייען נאָך איצט אין פּאַלעסטינע, איז פאַרשטענדלעך אַזאַ באַציאונג צו זייער סאָציאַליזם. אָבער פאַרשטענדלעך הייסט נאָך ניט באַרעכטיקט. לויט אַלע ידיעות, וואָס מיר פאַרמאָגן און לויט די איינדרוקן פון מיין אייגענעם קורצן באַזוך אין ארץ־ישראל, איז ביי מיר קיין ספק ניטאָ, אַז אין דער איינערלעך־פּאָליטישער, סינדיקאַלער און קאָאָפּעראַטיווער טעטיקייט פון דער הסתדרות איז פאַראַן געוויס ניט ווייניקער סאָציאַליזם,

סאָציאַליסטישער גלויבן, סאָציאַליסטישע אויפטוען און סאָציאַליסטישער דראַנג, ווי, למשל, אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג פון האָלאַנד אָדער בעלגיע, פון פראַנקרייך אָדער שווייץ — כדי ניט צו פאַרגלייכן מיט די געאָגראַפיש צו אונדז נענטערע באַוועגונגען, אַמאָל פון פּ. פּ. ס. אין פּוילן, מיט וועלכער מיר זיינען פונדעסטוועגן, און מיט רעכט, געשטאַנען אין פאַרבינדונג, און איצט מיט דער סאָציאַליסטישער „באַוועגונג" אין אַמע־ריקע, מיט וועלכער מיר זיינען אויך אַזוי אָדער אַנדערש פאַרבונדן. יעדנ־פאַלס קען שוין מער קיין רייד ניט זיין, אַז דעם סאָציאַליסטישן און רע־וואָלוציאָנערן „בונד" זאָל איצט נאָך אַנטקעגנשטיין דער ציוניזם ווי „איין איינהייטלעכע רעאַקציאָנערע מאַסע". און אוודאי און אוודאי קען נאָך אַלעם דעם, וואָס איז געשען די לעצטע צייט, קיינעם אין זינען מער ניט אַרויפקומען איצטער נאָך צו באַטראַכטן דעם ציוניזם ווי אַן אויסדרוק פון געטאָ־פּסיכאָלאָגיע, פון אונטערטעניקייט, פון בויגן זיך פאַר יעדן „בלאַנקן קנעפּל".

דאָס אַלץ הייסט נאַטירלעך ניט, אַז מיר דאַרפן ניט באַקעמפן די זינד, וואָס דער ציוניזם און ספּעציעל זיין סאָציאַליסטישער סעקטאָר באַ־גייט לויט אונדזער איבערצייגונג קעגן אונדזער פאָלק און קעגן סאָציאַ־ליזם, אָדער ניט אויפדעקן דעם מקור, פון וואַנען די זינד שטאַמען. דער עיקר מקור איז אַלץ דער זעלביקער. אויף וויפל דער ציוניזם און אפילו דער ציוניסטישער סאָציאַליזם שטייט אויפן שטאַנדפּונקט פון נאָר ארץ־ישראל, ווערט ער כסדר געשטופּט און וועט אויך ווייטער געשטופּט ווערן אויפן וועג פון מיליטאַריזם און עקספּאַנסיע כלפּי חוץ, פון נאַציאָנאַליזם און שאָוויניזם בנוגע צו דער אַראַבישער באַפעלקערונג אין מדינת ישראל, פון מקריב זיין די וויכטיקסטע אינטערעסן פון יידישן פאָלק אין חוץ־לאָרץ, פון צוימען און לאָמען די יידישע שפּראַך אין ארץ־ישראל און בכל תפוצות ישראל א. א. וו. שטייט מען אָבער אויפן שטאַנדפּונקט, אַז מען מוז ניט ווייניקער אין זינען האָבן די אינטערעסן פון צעשפּרייטן יידישן פאָלק, קענען דעמאָלט ניט נאָר ניט באַגאַנגען ווערן קיין עוולות — די־רעקטע אָדער אומדירעקטע — קעגן דער יידישער באַפעלקערונג אין „גלות", נאָר מען קען דעמאָלט אויך ניט אַוועקגיין אויף נאַציאָנאַליסטישע און שאָוויניסטישע דרכים ביי זיך אין לאַנד אָדער בנוגע צו די נאָענטסטע שכנים, מחמת אַזעלכע דרכים זיינען אַ טויט־געפאַר פאַר דעם צעשפּרייטן יידישן פאָלק, וואָס איז ווי אַ קליינע מינדערהייט, אומעטום אויסגע־שטעלט אויף פאַרשידענע רדיפות מצד דער אַרומיקער באַפעלקערונג, ווען מען זאָל נעמען גיין אויף נאַציאָנאַליסטישע וועגן.

דער אמאָליקער פוילישער פריידענקער און שפּעטערדיקער „פּראָגרע־סיווער אנטיסעמיט״, אנדזשעי ניעמאָיעווסקי, האָט אמאָל געזאָגט: יידן זיינען ניט קיין נאציע, נאָר אן אינטער־נאציע; די אינטערנאציאָנאַלע באַוועגונגען זיינען דעריבער אין אמתן יידישע באוועגונגען. נעמט מען פון דער דאָזיקער פראַזע אוועק דעם אנטיסעמיטישן ריח, מיט וועלכן זי איז דורכגעדרונגען, געפינט מען אין איר א קערן פון אמת: דאָס צעשפּרייטע יידישע פאָלק מוז זיין אינטערנאציאָנאַליסטיש. און ווי לאַנג מיר קירעווען זיך מיטן פּרינציפּ „דאָ און דאָרטן״, זיינען מיר פאַרהיט קעגן אינערלעכן נאַציאָנאַליזם.

4. — אונדזער שטעלונג צו מדינת ישראל

פון דעם, וואָס איז אויבן געזאָגט געוואָרן, איז שוין קלאָר, וואָס פאַר א שטעלונג מיר דאַרפן פאַרנעמען צום פ א ק ט מדינת ישראל. אז מדינת ישראל איז היינט שוין טאַקע א פאַקט, לייקנט נאַטירלעך מער קיינער ניט. עס זיינען אָבער נאָך פאַראַן ניט ווייניק חברים, וואָס זיינען געבליבן אנטשלאָסענע קעגנער פון אָט דער יידישער מלוכה, ניט פון דער אָדער יענער פּאָליטיק פון מדינת ישראל, נאָר קעגנער פון דער מדינת ישראל גופא. ווייל איך דעריבער מיט די דאָזיקע חברים חבריש זיך דורכ־שמועסן און קודם כל זיי א פרעג טאָן א קשיא:

— מה נשתנה המדינה הזאת מכל המדינות? מיט וואָס איז מדינת ישראל ערגער פון אלע אנדערע מלוכות? מיר זיינען דאָך ניט קיין אנאַר־כיסטן; מיר זיינען דאָך ניט סתם קעגנער פון מלוכות בכלל. ניט פאַר־מאַכנדיק די אויגן אויף די נעגאַטיווע זייטן פון דער מלוכה אין דער קאַ־פּיטאַליסטישער אָרדענונג, אָנערקענען מיר פונדעסטוועגן איר וויכטיקן רע־לאַטיוון ווערט פאַר דער באַפרייאונג פון ארבעטער־קלאַס און פאַר דער מענטשלעכער ציוויליזאַציע בכלל. טאָ פאַרוואָס אזא אויסנאַם פאַר מדינת ישראל? צי איז, למשל, פּוילן צווישן ביידע וועלט־מלחמות געווען דע־מאָקראַטישער, אינטערנאַציאָנאַליסטישער, סאָציאַליסטישער אָדער אפשר יידן־פריינטלעכער ווי מדינת ישראל? און פונדעסטוועגן האָבן מיר גע־קעמפט בלויז קעגן דער פּאָליטיק פון דער פוילישער מלוכה, קעגן דער אָדער יענער רעגירונג אירער, אָבער קיין קעגנער פון דער פוילישער מלוכה זיינען מיר בשום אופן ניט געווען. פאַרוואָס־זשע זאָלן מיר זיין קעגנער פון מדינת ישראל?

אויף אָט־דער קשיא לאָזן זיך הערן גאַנצע פינף תירוצים:

1. אין מדינת ישראל פאַרפאָלגט מען יידיש.

2. מדינת ישראל איז געשאפן דורך מלחמה און אזוי ארום געבויט אויף שאָוויניזם און מיליטאריזם.

3. מדינת ישראל איז געבויט אויף א ווולקאַן.

4. מדינת ישראל שאפט די אויסערסט שעדלעכע אילוזיע, אז דערמיט ווערט בכלל געלייזט די פראגע פון אונדזער נאציאָנאלן קיום, אָפּציענדיק אונדזערע באשרענקטע נאציאָנאלע כוחות פון דעם נויטיקן קאמף בכל תפוצות ישראל.

5. יידן זיינען ניט קיין פאָלק ווי אלע פעלקער.

לאָמיר זיך אָפּשטעלן אויף יעדן תירוץ באזונדער.

ת י ר ו ץ נ ו מ ע ר 1: די טענה בנוגע דער פארפאָלגונג פון יידיש איז טאקע א גערעכטע. די רעכטלאָזיקייט און אקטיווע אונטערדריקונג פון יידיש איז בפירוש אנטי־דעמאָקראטיש און, ווי איך האָב עס שוין אויבן געזאָגט, דורכאויס שעדלעך ווי פארן צעשפרייטן יידישן פאָלק, אזוי אויך פארן פאלעסטינער ישוב. דארפן מיר טאקע קעמפן קעגן אזא פאָליטיק פון דער ישראל־רעגירונג און אנדערע מאכטהאָבער פון ישוב און קעמפן ווי אין מדינת ישראל גופא אזוי אויך אין חוץ־לארץ (נישקשה, די פאָליטיק אין מדינת ישראל מוז זיך נאָך שטארק רעכענען מיט דער שטים פון אזוי־גערופענעם גלות). דאָס איז אָבער א פראגע פון אזא אָדער אן אנדער פ אָ ל י ט י ק אין מדינת ישראל, אָבער בשום אופן ניט פון עצם גופא פון מדינת ישראל.

ת י ר ו ץ נ ו מ ע ר 2: אוודאי איז שלעכט, וואָס דער ציוניזם האָט די פאלעסטינער פראגע געלייזט (אויף וויפל זי איז טאקע געלייזט) אויף א וועג, וואָס האָט געמוזט פירן צו מלחמה מיט די אראבער. דערפאר טאקע, נעמענדיק אין באטראכט די אינטערעסן פון פאלעסטינער ישוב אזוי אויך די אינטערעסן פון דער יידישער באפעלקערונג אויסער פאלעסטינע און ראשית טאקע די אראבישע לענדער, און האָבנדיק אין זינען ניט נאָר דעם איצטיקן מאָמענט נאָר אויך די וייטערדיקע צוקונפט, האָט אונדזער עקזעקוטיוו אין בריסעל און געניוער נאָך דער צווייטער וועלט־קאָנפערענץ אונדזערער פאָרמולירט, ווי מיר וואָלטן געוואָלט די פראגע זאָל געלייזט ווערן. דער „בונד" וואָלט געוואָלט, זי זאָל ווערן געלייזט אויפן וועג פון א פרידלעכער פארשטענדיקונג פוןביידע פאלעסטינער פעלקער־שאפטן אויפן גרונט פון א „בשותפותדיקער יידיש־אראבישער מלוכה, געבויט אויף די פרינציפן פון דעמאָקראטישן פעדעראליזם". דערמיט האָבן מיר פון זיך אראָפּגעוואָרפן די פאראנטוואָרטלעכקייט פאר דער מלחמה

און אלע אירע נאָענטע און ווייטע קאָנסעקווענצן. ידינו לא שפכו את הדם הזה. האָט מען אונדז אָבער ניט געהערט, דאָס בלוט איז פאַרגאָסן געוואָרן, מדינת ישראל איז געשאַפן געוואָרן אַזוי ווי זי איז; באַדייטנדיקע טיילן פון יידישן פאָלק זיינען באַרוישט פון נצחון; פינף ביז זיבן הונדערט טויזנט אַראַבישע פּליטים, אַרויסגעטריבענע אָדער סתם אַנטלאָפענע פון זייערע שטעט און דערפער, וואַלגערן זיך אין די געגנטן אַרום מדינת ישראל, און זייער אָנוועזנהייט גופא אין די אַראַבישע לענדער רופט ניט אַרויס קיין ליבשאַפט צו יידן און צו דער יידישער מדינה. איז וואָס, דערפאַר וואָס מיר זיינען דערין ניט שולדיק, דאַרפן מיר זאָגן, אַז עס איז ניט אונדזער באַבעס דאגה, מיט וועלכע דרכים עס וועט ווייטער גיין מדינת ישראל, און וואָס עס וועט שפּעטער געשען מיט דעם גרויסן דאָרטיקן יידישן ישוב? איז ניט, פאַרקערט, אונדזער דירעקטער חוב, אַ חוב פון אמתדיקע אינטער־נאַציאָנאַליסטן, און אַ חוב פון יידן, וואָס האָבן אין אויג די אינטערעסן פון די יידישע ישובים סיי דאָרטן און סיי דאָ, צו קעמפן דערפאַר, אַז די עוולות, וואָס זיינען פון פאַרשידענע זייטן באַגאַנגען געוואָרן אין היץ פון דער מלחמה, זאָלן ווי ווייט מעגלעך צורעכט געמאַכט ווערן, אַז די נאַ־ציאָנאַליסטישע ליידנשאַפטן זאָלן זיך באַרואיקן און אַז צווישן מדינת ישראל פון איין זייט און דער אַראַבישער באַפעלקערונג אין לאַנד און די אַרומיקע אַראַבישע מלוכות, פון דער אַנדערער, זאָלן איינגעשטעלט ווערן פרידלעכע און פריינטלעכע באַציאונגען, געבויטע אויף קעגנזייטיקער פאַר־שטענדעניש? און אַחוץ דעם, ס׳איז טאַקע ריכטיק, אַז אַלס יידישע סאָ־ציאַליסטן און אינטערנאַציאָנאַליסטן האָבן מיר געדאַרפט קעמפן דערפאַר, אַז אַ יידישער ישוב זאָל זיין מלוכה־לעבן לכתחילה בויען אויף שלום און פאַרשטענדיקונג מיט די נאָענטסטע שכנים, און אַ יידישע מלוכה זאָל ניט, ווי כמעט אַלע ביז־איצטיקע מלוכות, געגרינדעט ווערן אין מלחמה און דורך מלחמה. נו, און אַז ניט די ציוניסטן און ניט די אַראַבער האָבן ניט געוואָלט גיין מיט אונדזער וועג, און מדינת ישראל איז געבויט געוואָרן, ווי כמעט אַלע ביז־איצטיקע מלוכות, אויף מלחמה און בלוט, איז פאַרוואָס זאָל די באַציאונג אונדזערע צו מדינת ישראל זיין אַן אַנדערע, ווי די באַ־ציאונג פון סאָציאַליסטן בכלל צו אַלע אַנדערע מלוכות? מה נשתנה?

ת י ר ו ץ נ ו מ ע ר 3: אַז מדינת ישראל איז געבויט אויף אַ וו ו ל ק אַ ן, איז ביי מיר קיין שום ספק ניט. מיר דאַרף מען עס געוויס ניט דערציילן. נאָר וועלכע מדינה שטייט איצט ניט אויף אַ ווולקאַן? די גאַנצע פּלאַנעט איז איצט איין ווולקאַן. די גרעסטע מלוכות שטייען אויף אַ ווולקאַן דערפאַר טאַקע, וואָס זיי זיינען די גרעסטע; די גרויסע,

אָבער ניט גרעסטע, מלוכות שטייען אויף א ווולקאַן, ווייל זיי זיינען גרויסע מלוכות און דאָך ניט די גרעסטע; פונקט ווי די קליינע פישעלעך אין וואסער, וואָס קענען יעדע רגע איינגעשלונגען ווערן דורך די „קארפּן־קעפּ״, שטייען די קליינע מלוכהלעך אויף א ווולקאַן גראד דערפאר, ווייל זיי זיינען קליינע. האָט א מלוכה נאפט, און איצט אויך אוראניום און נאָך אזעלכע גוטע זאכן, שטייט זי אויף א ווולקאַן, ווייל זי פארמאָגט עס; פאר־מאָגט זי אזעלכע קאמפּס־מיטלען ניט, שטייט זי אויף א ווולקאַן טאקע, ווייל זי פארמאָגט עס ניט. און ווו געפינען זיך יידן ניט אויף דעם שרעק־לעכסטן ווולקאַן, אויב עס זאָל טאקע אויסברעכן א נייע וועלט־מלחמה? וועט מען אין מערב ניט זען אין די יידן קיין סימפּאטיקער פון ראטן־פאר־באנד? און ראטן־פארבאנד וועט דען ניט זען אין די יידן קיין לייבלעכע שוועסטער־קינדער פון ניו־יאָרקער יידישע באנקירן? אין פאל פון א מפּלה פון ראטן־פארבאנד, וואָס וואָלט זיין דער גורל פון דער יידישער באפעל־קערונג אין רוסלאנד, אין פּוילן, אין רומעניע און אונגארן? וואָס וואָלט געוואָרן פון אמעריקאנער יידישן ישוב אין פאל פון א מפּלה פון די מערב־לענדער? א. א. וו. ווי אין דער לעצטער מלחמה, אזוי אויך אין א צוקונפ־טיקער, ווער עס זאָל ניט געווינען דעם קריג, מיר וועלן אים אָבער געוויס פארלירן. שטייען מיר דאָך אומעטום אויף א ווולקאַן. אמת, דער פּאלעס־טינער ווולקאַן קען גיכער און עפטער אָנהויבן שפּייען מיט פייער ווי אנ־דערע; והא ראיה, אָט האָט ער דאָך טאקע אויסגעבראָכן אויך אָן א וועלט־מלחמה. איז פון דעם געדרונגען בלויז איין זאך: מיר טאָרן אונדזער גאנצן נאציאָנאלן קיום ניט פארבינדן בלויז מיט איין אָרט, און געוויס ניט נאָר מיט פּאלעסטינע אליין. איז דערפון געדרונגען, הייסט עס ווידער, אז מיר דארפן ארויסטרעטן קעגן דער ציוניסטישער פּאָליטיק פון קאָנצענטרירן אלע אונדזערע כוחות דאָרטן, אז מיר דארפן שטענדיק פארטיידיקן אויך אונדזער קיום דאָ, אומעטום ווו עס לעבן יידישע פאָלקס־מאסן; אָבער נאָכ־דעם ווי עס איז אויסגעוואקסן דער גרויסער יידישער קיבוץ „דאָרטן״, און ווי עס איז אויפגעשטאנען דאָרטן מדינת ישראל טאָרן מיר בשום אופן ניט גרינגשעצן זיי און אוודאי און אוודאי ניט ארויסטרעטן ק ע ג ן זיי. איך זאָג זיי — דעם קיבוץ און דער מדינה — און ניט בלויז אים, דעם קיבוץ אליין, מחמת עס איז דאָך קלאָר, אז א י צ ט, נאָכדעם ווי די מדינה איז שוין געשאפן געוואָרן, איז דאָך דער גורל פונעם דאָרטיקן קיבוץ לחלוטין פארבונדן מיטן גורל פון דער מדינה.

ת י ר ו ץ נ ו מ ע ר 4: די אילוזיע, אז מדינת ישראל אליין פארזיכערט שוין אונדזער נאציאָנאלן קיום, איז באמת אויסערסט געפער־

לעך פאַר אונדז; דערביי איז זי זייער פאַרשפּרייט ביי יידן. ווי שוין אויבן געזאָגט, איז אמת אויך, אַז פון אומעטום ווו עס לעבן יידן, שטראָמען איצט מאַטעריעלע און גייסטיקע כוחות, געלט און מארך און הארץ, קיין מדינת ישראל, און ס׳ווערן אומעטום אָפּגעשוואַכט אונדזערע אַזוי אויך שרעקלעך פאַרקלענערטע נאַציאָנאַלע קרעפטן אין איצטיקן גורלדיקן מאָמענט פון אונדזער וועלט־געשיכטע; און אַזוי ווי די הצטרכותן פון מדינת ישראל אין קאַפּיטאַלן און שעפערישע כוחות וועלן אַ לענגערע צייט נאָך דער מלחמה ווערן ניט קלענער, נאָר אַ סך גרעסער, איז ממילא פאַראַן אַ געפאַר, אַז דאָס דאָזיקע אויסשעפּן דעם גלות וועט אין דער נאָענטער צוקונפט ווערן נאָך שטאַרקער. דאָס אַלץ איז אמת; פון דעם איז אָבער ווידער און ווידער אַמאָל געדרונגען ניט דאָס, אַז אין איצטיקן באמת גורלדיקן מאָמענט פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום זאָלן מיר מעגן מוותר זיין אויף אַזאַ וויכטיקער פּאָזיציע אין קאַמף פאַרן קיום פון אַ פאָלק ווי אַן אייגענע מלוכה, ווי קליין און אויסגעשטעלט אויף געפאַרן זי זאָל ניט זיין, — נאָר דאָס, אַז דער ציוניסטישער אילוזיע פון נאָר דאָרטן, דאַרפן מיר אַנטקעגנשטעלן די רעאַלע וויכטיקייט און רעאַלע באַדערפענישן פון דאָ און דאָרטן. מיר מוזן אין די מוחות און הערצער פון אונדזער פאָלק אַריינברענגען דעם פעסטן באַוווסטזיין, אַז סיי דאָ סיי דאָרטן לעבן מיר איצט איבער טאַקע אַ גורלדיקן מאָמענט פון אונדזער געשיכטע, אַז ניט דעם „דאָ" און ניט דעם „דאָרטן" טאָרן מיר בשום אופן ניט מקריב זיין איינעם פאַר דעם אַנדערן, און אַז מיר מוזן אָנשטרענגען אַלע אונדזערע כוחות צו פאַרטיידיקן אונדזער קיום אי דאָ אי דאָרטן און אַז סוף־כל־סוף, אָן דעם „דאָ" וועט אויך דער „דאָרטיקער" פראָנט אָנווערן זיין באַזע און אַז אָן דעם „דאָרטן" וועלן מיר אָנווערן אַ וויכטיקן שטיץ־פונקט פאַר אונדזער קיום „דאָ".

ת י ר ו ץ נ ו מ ע ר 5: מדינת ישראל איז טאַקע אַ מדינה ווי אַלע מדינות, אָבער מיר זיינען ניט קיין פאָלק ווי אַלע פעלקער: בעת אַלע פעלקער זיינען אין זייער מדינה, זיינען מיר אַ פאָלק, אַ צעשפּרייטס. — אויך דאָס איז ריכטיק. און דעריבער טאַקע, אַזוי לאַנג ווי אַלע באַדייטנדיקע יידישע ישובים זיינען געווען „דאָ", אויסער פּאַלעסטינע, און אין פּאַלעסטינע גופא איז כמעט קיין יידישער ישוב ניט געווען, האָבן מיר זיך אָריענטירט אויף דאָ און נאָר דאָ. איצט אָבער, בשעת די גרויסע מזרח־אייראָפּעאישע ישובים זיינען אין דער קאַטאַסטראָפע אומגעקומען, און אין מדינת ישראל איז אויסגעוואַקסן אַ גרויסער יידישער ישוב — פאַר אונדז דער צווייט־גרעסטער, ראַטן־פאַרבאַנד געפינט זיך דאָך אויסער אונדזער טע־

טיקייט־ספערע — מוזן מיר ווידער און ווידער אמאָל זיך רעכענען מיט דעם פאקט, וואָס אויך אין מדינת ישראל איז פאראן אונדזער פאָלק, וואָס אויך „דאָרטן" זיינען מיר דאָ.

איך בין איבערצייגט, אז אונדזערע חברים פארשטייען דאָס אליין אויסגעצייכנט, וואָרעם עס איז גאָר ניט אזוי שווער דאָס צו פארשטיין. די אמתע סיבות פון זייער קעגנערישער האלטונג צום פאקט מדינת ישראל צי זיי גיבן זיך דערין אָפּ א חשבון אָדער ניט — זיינען, לויט מיין מיינונג, גאָר פון אן אנדער קאטעגאָריע. דאָס זיינען סיבות בעיקר פסי־כאָלאָגישע:

דער אמתער אונטערשייד צווישן מדינת ישראל און כל המדינות איז אן אונטערשייד אין צייט. מדינת ישראל עקזיסטירט בלויז איבער א יאָר צייט. לעבט מען נאָך מיט פסיכאָלאָגישע קאטעגאָריעס פון יאָרן צוריק, בעת אזא מדינה איז נאָך אויף דער וועלט ניט געווען. עס וועלן אָבער אריבערגיין העכסטנס א פּאָר יאָר, וועט מען זיך צום פאקט מדינת ישראל צוגעוווינען, ווי צום פאקט פון עקזיסטענץ פון אנדערע מדינות, און מענ־טשן, וואָס זעען ניט, אָדער ווילן ניט זען, אָדער וואָס ווילן קעמפן קעגן דעם פאקט מדינת ישראל, וועלן ממילא פארשווינדן. ווער קען מסופק זיין, אז דאָס איז נאָר א פראגע פון צייט? פון דער אנדערער זייט ווידער קען מען זיכער זיין, אז עס וועלן דורכגיין יאָרן, און אפשר גאָר ניט קיין סך יאָרן, וועלן די ברייטסטע יידישע קרייזן, וואָס זיינען איצט כחולמים, ווי פארצויבערטע דורך דעם פאקט מדינת ישראל, דערזען באשיימפערלעך, אז מיט דער יידישער מלוכהלע אין א טייל מערב־ ארץ־ישראל איז פאר די צען־צוועלף מיליאָן יידן אין דער וועלט נאָך ניט געקומען די ישועה, און זיי וועלן אויך אָנהויבן באגרייפן, אז, אחוץ דעם דאָרטן, מוז מען נאָך אויך זאָרגן און קעמפן פארן „דאָ". מיר וועלן דעמאָלט ניט זיין מער איזאָלירט אין דער יידישער גאס; און ארום אונדז, אויב מיר וועלן שוין איצט אָנט־שלאָסן זיך שטעלן אויף אָט דעם וועג, אָדער אָן אונדז, אויב מיר וועלן עס ניט טאָן, וועלן אויפן שטאנדפונקט „דאָ און דאָרטן" דעמאָלט שטיין אלע שעפערישע כוחות אין יידישן פאָלק.

ס'איז פאראן נאָך אן אנדערע, אפשר די וויכטיקסטע, פסיכאָלאָגישע סיבה פון דער ביטולדיקער אָדער קעגנערישער באציאונג צו דער עקזיס־טירנדיקער מדינת ישראל. דאָס איז דער פאקט, וואָס די דאָזיקע מדינה איז געשאפן געוואָרן דורך אונדזערע פּאָליטישע ק ע ג נ ע ר און קעגן אונדזערע פּאָליטישע פּראָגנאָזן, לויט וועלכע אזא מלוכה האָט געזאָלט זיין א פולשטענדיקע א ו ט אָ פּ י ע. אמת, די דאָזיקע אוטאָפּיע איז

געוואָרן אווירקלעכקייט א דאנק א רייע אויסערגעוויינלעכע היסטאָרישע געשעענישן, וואָס ניט מיר, ניט זיי האָבן ניט פאָראויסגעזען; אָבער א פאקט בלייבט א פאקט, אז געשאפן די יידישע מלוכה האָבן זיי, ניט מיר; איז דעריבער פארשטענדלעך, וואָס עס באקומט זיך ביי געטרייע פארטיי־חברים א חשק צו מאכן צו נישט די מלוכה (פארשטייט זיך, בלויז אין ווערטער) אָבער דורך דעם, וואָס דער שטרויס באהאלט זיין קאָפּ אונטער זיינע אייגענע פעדערן, ראטעוועט ער זיך בשום אופן ניט פון דעם יעגער; און דאָס לעבן ענדערט זיך בשום אופן ניט לטובת אונדז דורכדעם, וואָס מיר פארמאכן די אויגן און ווילן עס ניט אָנקוקן.

איך מיין, אז צו דער דערמאָנטער פסיכאָלאָגישער סיבה קומט צו נאָך עפּעס: דער בלוטיקער מבול פון דער היטלער־קאטאסטראָפע האָט אוועקגעריסן דעם מעכטיקסטן יסוד און דעם גרעסטן טייל פון אונדזער היסטאָרישן בנין, בעת „זיי" איז גראד געלונגען צו פארווירקלעכן זייער אידעאַל. פילן זיך געוויסע חברים אונדזערע ווי פאָליטישע יורדים לגבי דעם ציוניזם, וואָס איז געוואָרן אן עולה לגדולה. עס שאפט זיך דעריבער ביי זיי א מין מינדערווערטיקייט־קאָמפּלעקס, און אָט דאָס געפיל שטופּט זיי צו ניט־בארעכטיקטע אויספירן. צי איז אָבער אונדזער גאנצער בנין חרוב און זייער אידעאַל פארווירקלעכט?

צי האָט דען ניט אומעטום דער נצחון פון די דעמאָקראטישע כוחות געבראכט מיט זיך אויך די בירגערלעכע און פּאָליטישע עמאנציפּאציע פון דער יידישער באפעלקערונג? צי האָט זיך טאקע ארויסגעוויזן, אז דער „גלות", די צעשפּרייטקייט, מוזן פירן אונדזער פאָלק צו דעגענעראציע און אונטערגאנג? צי האָט די געשיכטע פון לעצטן יאָרהונדערט, לויט מיין מיינונג, דער גרעסטער יאָרהונדערט אין אונדזער טויזנטער־יאָריקער גע־שיכטע, פארקערט ניט דערוויזן, וואָס פאר אן אומגעהויערע שעפערישקייט אונדזער פאָלק אין „גלות" קען אנטוויקלען ביי א מינימום פון פרייהייט און דעמאָקראטיע? אפילו ארץ־ישראל איז דאָך אויך געבויט געוואָרן דורכן „גלות", דורך די מענער, אויפגעהאָדעוועטע אין גלות און דורך די מאטע־ריעלע מיטלען געשאפענע אין גלות. און אויב דאָס יידישע פאָלק, ניט געקוקט אויף דער שרעקלעכסטער קאטאסטראָפע אין אייראָפּע, איז אין אונדזערע טעג ניצול געוואָרן פון פיזישן אונטערגאנג, איז דאָס דען ניט א דאנק דער צעשפּרייטקייט זיינער, א דאנק דעם וואָס מיליאָנען יידן האָבן זיך שוין פריער אריבערגעקליבן אויף יענער זייט אָקעאַן? און צי איז די קליינטשינקע מדינת־ישראל אוועלכע ניט איז גאראנטיע קעגן קאטאסטראָ־פעס, ווי די היטלעריסטישע? און צי איז פאראן אן אנדער גאראנטיע פאר

דער פיזישער עקזיסטענץ פון אונדזער פאָלק ווי דאָס איז — די וועלט זאָל זיין געבויט אויף יסודות פון דעמאָקראטיע און סאָציאלן יושר? און צי איז שוין טאקע פארווירקלעכט געוואָרן דער ציוניסטישער אידעאַל פון קיבוץ־גליות? צי וועט דער וויכטיקער אָבער קליינער טייל פון אונדזער פאָלק, וואָס איז קאָנצענטרירט אין מדינת ישראל, ניט דארפן ווייטער פירן א הארטן, כסדרדיקן קאמף פאר זיין קיום?

אמת איז, אז עס איז אויפגעשטאנען העברעאיש, און עס האָט זיך ווונדערבאר אנטוויקלט יידיש. עס איז אויפגעשטאנען מדינת ישראל, און עס איז פון די מיטלאלטערישע קייטן באפרייט געוואָרן דאָס יידישע פאָלק אין גלות, נאָך אלע אויסראָטונגען זיך פארדרייפאכט אין צאָל און אויסגע־וואקסן עקאָנאָמיש, פּאָליטיש און אין גייסטיקער שעפערישקייט. מיר זיינען פאראומגליקטע, אוודאי, אָבער בשום אופן ניט קיין באזיגטע. סיי „דאָ", סיי „דאָרטן" קומט אונדז אויס, צוזאמען מיט אונדזער פאָלק, צו פירן ווייטער א הארטנעקיקן, שווערן, אָבער בשום אופן ניט קיין האָפענונגסלאָזן קאמף פאר דער הערשאפט פון פרייהייט און סאָציאלן יושר אויף דער וועלט און פארן קיום פון אונדזער פאָלק אין א וועלט פון פרייהייט און סאָציאלן יושר. אונדזער דערפאָלג דאָ דארף פארפעסטיקן די לאגע דאָרטן, און די דערפאָלגן דאָרטן דארפן שטיצן אויך אונדזער קאמף דאָ.

מיר זיינען דעריבער ניט, און טאָרן בשום אופן ניט זיין, קיין שונ־אים פון מדינת ישראל; מיר זיינען פאראינטערעסירט, אז די מדינה זאָל האָבן וואָס פעסטערע יסודות, זאָל זיין וואָס גליקלעכער, וואָס פרייער, וואָס יושרדיקער, וואָס סאָציאליסטישער. פירנדיק בעיקר דעם קאמף דאָ, דארפן מיר אין דער יידישער מדינה זען א פארבינדעטן, וואָס מיר דארפן קריטיקירן, אָבער קריטיקירן ווי פריינט. אונדזערע חברים דאָרטן און מיר דאָ דארפן זיין ניט קיין קעגנער, נאָר א ל אָ י א ל ע „אָ פּ אָ ז י ־ צ י ע פון איר מאיעסטעט" מדינת ישראל.

5. — דער תמצית

וואָס איז „פון דער לאנגער רעדע דער קורצער זין", ווי געטע האָט אמאָל געזאָגט?

אין וואָס באשטייט דער עיקרדיקער אונטערשייד צווישן אונדז און די ציוניסטן?

ביי זיי איז דער עיקר כל העיקרים דאָס ל א נ ד, דאָס איז

ז יי ע ר פּאַטאָס, זייער ליבע. אחד העם האָט עס געזאָגט וועגן פּאָליטישן ציוניזם שוין מיט א האַלבן יאָרהונדערט צוריק.

ביי אונדז איז דער עיקר כל העיקרים דאָס פ אָ ל ק; דאָס איז א ו נ ד ז ע ר פּאַטאָס, אונדזער ליבע.

ביי זיי איז דער עיקר ארץ־ישראל; ביי אונדז — דאָס פאָלק ישראל. דעריבער האָבן זיי אין זינען נאָר דאָרטן, און פאַרן יידישן פאָלק דאָ האָבן זיי אַן אינטערעס בלויז אויף אזוי פיל, אויף וויפל דאָס קען אויפריכטן דאָס לאַנד דאָרטן. אפילו די גאולה ביי זיי איז בעצם אויך די גאולת הארץ. דעריבער איז פאַר זיי אויך יידיש, די שפּראַך פון יידישן פאָלק דאָ, אין גרונט א נעגאַטיווע דערשיינונג, וואָס מ׳דאַרף בעצם באַקעמפן. ד אָ ר ט ן א ו ן נ אָ ר ד אָ ר ט ן.

ביי אונדז איז אַלץ פאַרבונדן מיט אונדזער פאָלק. ז יי ן שפּראַך איז אונדזער שפּראַך. ז יי ןווירקלעך לאַנד איז אונדזער לאַנד, פונקט ווי ז יי ן חורבן איז אונדזער חורבן. ווי לאַנג דאָס יידישע פאָלק איז געווען בעיקר נאָר ד אָ, איז פאַר אונדז אַלץ געווען דאָ. אזוי ווי דאָס יידישע פאָלק איז איצט אויך דאָרטן, דאַרף אונדזער לאָזונג זיין ד אָ א ו ן ד אָ ר ט ן.

„אונדזער צייט״, אויגוסט־אָקטאָבער 1949.

מדינת ישראל און תפוצות ישראל

שטאנדפונקט פון קיום האומה

אויף דער אַנגעוויזענער טעמע איז מיר שוין אויסגעקומען ניט איינ־מאָל צו רעדן און צו שרייבן. איך האָב געשריבן וועגן דעם אין „אונדזער צייט” און אין „צוקונפט”, איך האָב גערעדט אין ראַדיאָ אין ירושלים, אויפן אַלעוועלטלעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס אין ניו־יאָרק און אין אַנדערע ערטער. וועל איך שוין איצט מסתמא וועגן דעם קיין נייע אַמעריקע ניט אַנטדעקן — אויב אַפילו איך האָב עס פריער יאָ אַנטדעקט. האָב איך אַפילו ניט געטראַכט ווידער צו נעמען א וואָרט וועגן דעם זעלביקן ענין, הגם דאָס איז גראַד אַן ענין, וואָס פאַר אונדז איז ער ברומו של עולם. קומט אָבער מיין זייער חשובער פריינט נ. ב. מינקאָוו און זעצט מיך אַוועק ביים סימפּאָזיום־טיש און זאָגט: מכבד מיט א פּסוק אתה הראת. איז ווי קען איך זיך אָפּזאָגן? — דער לייענער וועט מיר דעריבער מוחל זיין, אויב קיין גרויסע נייעסן וועט ער אין מיין „פּסוק” ניט געפינען. פון מיין זייט וועל איך זען געוויסע טעזן אַרויסצוברענגען אַזוי בולט, ווי עס איז מיר נאָר מעגלעך.

אין די מיטל־אַלטערישע טעאָלאָגישע דיספּוטן, כדי צו דערוווייזן געוויסע רעליגיעזע „אמתן”, פלעגט מען אָפּטמאָל לאָזן אַרויסטרעטן איינעם, וואָס פלעגט דאַרפן נעמען אויף זיך די ראָלע פון „אַדוואָקאַט פון טייוול”. וועל איך טאַקע אויך אָנהויבן מיט דעם, וואָס איך וועל פּרובירן פאַרטיידיקן דעם צ י ו נ י ס ט י ש ן צוגאַנג צו דער פראַגע, אַזוי זאָגנדיק:

די גאַנצע געשיכטע פון ציוניזם איז באַשטאַנען פון אָנגיין מיט דער ליניע פון גרעסטן ווידערשטאַנד — און אויף דעם וועג האָט ער גע־זיגט. דער גאַנצער מאָדערנער פּראָגרעס האָט געשיינט צו פירן צו אַסימי־לאַציע, האָט דער ציוניזם געוועקט ביי יידן נאַציאָנאַלן באַוווּסטזיין. דאָס יידישע פאָלק איז געווען צעשפּרייט און אונטערדריקט אין פאַרשידענע גלות־לענדער; אַנדערע ריכטונגען האָבן געפּרעדיקט, יידן זאָלן קעמפן פאַר רעכט צוזאַמען מיט די איבעריקע אונטערדריקטע עלעמענטן פון די לענ־

דער, ווו יידן לעבן; דער ציוניזם האָט גערופן אינגאנצן צו פארלאָזן די גלות־לענדער, צו פארלאָזן די שטעט און אָנהויבן ערשט בויען פון גרונט אָן א נייע לאנד אויפן יסוד פון אייגענער לאנד־ארבעט, אין דעם ווייטן ארץ־ישראל. שווער און כמעט אויסזיכסטלאָז איז געווען די קאָלאָניזאציע אין וויסטן ארץ־ישראל אונטער דער דעספאָטישער הערשאפט פון דעם טערקישן סולטאן, און דאָ האָט טעאָדאָר הערצל, וועלכער איז אייגנטלעך געווען א ייד אן אסימילירטער, אויסגעפועלט ביי ענגלאנד א פריווילעגירטן אָפּמאך (א „טשארטער") וועגן פרייער יידישער מאסן־קאָלאָניזאציע אויף אויטאָנאָמע יסודות אין דער רייכער מיט אירע אומשאצבארע נאטירלעכע אוצרות א ו ג א נ ד א ; דער ציוניזם האָט דאָס אָבער אָפּגעוואָרפן און געבליבן געטריי דווקא דעם וויסטן און פארשקלאפטן לאנד פון די אָבות. יידן האָבן גערעדט א פרעמד־שפּראכיקן „זשארגאָן"; אנדערע ריכטונגען האָבן געפּרעדיקט זיך אויסצולעבן אין אָט דעם לשון און אנטוויקלען אים; דער ציוניזם האָט גערופן צו דער אוראלטער העברעאישער שפּראך, וואָס מען האָט געהאלטן זייט טויזנטער יאָרן פאר טויט, און זי פארוואנדלט אין א לעבעדיקן לשון פון קינדער אין די וויגן, פון אלטעגלעכן לעבן. אין דער העכסטער תקופה פון קאפּיטאליזם און אינדוסטריאליזאציע, בעת אין דער גאנצער וועלט גייט כסדר אָן אויסוואנדערונג פון דאָרף אין שטאָט, האָט דער ציוניזם אין ארץ־ישראל געשאפן צענדליקער און צענדליקער לאנדווירטשאפטלעכע קיבוצים אויף אמתע פרייהייטלעך־סאָציאליסטישע יסודות. שפּעטער, נאָך לאנגע יאָרן פון בריטישן מאנדאט, זיינען געווען אזעלכע, וואָס האָבן געפּרעדיקט א פארשטענדיקונג מיט די אראבער און דער מאנדאטן־מאכט און די די פארוואנדלונג פון א"י אין א מין בי־נאַציאָנאלע בריטישע דאָמיניע; דער ציוניזם האָט זיך אָבער ניט אָפּגעשראָקן פארן קאמף קעגן ענגלאנד און מלחמה מיט אלע אראבישע מלוכות, ער האָט פארטריבן די ענגלענדער, פאריאָגט די אראבער און באשאפן צום ערשטן מאָל נאָך טויזנטער יאָרן גלות — די זעלבסטשטענדיקע מדינת ישראל. איצט האָט דער ציוניזם זיך געשטעלט די אויפגאבע פון קיבוץ־גלויות; דאָס איז אפשר די שווערסטע אויפגאבע; עס קומט טאקע אויס אונטערצוהונגערן, ניטאָ גענוג דירות ווו צו שלאָפן ביינאכט און ארבעטן בייטאָג, עס שטארבן קליינע קינדער. דאָס זיינען אָבער חבלי־גאולה, וואָס האָבן זיך ניט היינט אָנגעהויבן, וואָס ציען זיך זייט דער ערשטער חובבי־ציון האָט אָנגעהויבן אָפּרוימען די שטיינער און טריקענען די בלאָטעס פון דער הייליקער ערד, און וואָס וועלן נאָך דויערן ניט וויניק צייט אין דער צוקונפט. דער גאנצער וועג פון ציוניזם איז געגאנגען מיט דער ליניע פון

גרעסטן ווידערשטאנד, דאָס איז געווען א וועג א רעוואָלוציאָנערער, פול מיט קרבנות, אָבער, ווי די געשיכטע האָט געוויזן, איז דאָס דער וועג פון דער אמתער ווירקזאמקייט. און אויך איצטער קען און וועט אנדערש ניט זיין. אויף וויפל דער קיבוץ־גלויות וועט פארווירקלעכט ווערן, אויף אזויפיל וועט צושטאנדקומען די גאולה פון יידישן פאָלק, געשטארקט ווערן די יידישע מדינה, געפעסטיקט און געזיכערט ווערן דער קיום אומתנו. אויף קיבוץ־גלויות, אויף אָנזאמלען אין מדינת ישראל וואָס מער יידישע מענטשן, יידישע גייסטיקע און מאטעריעלע כוחות פון די גלות־לענדער, דארפן קאָנצענטרירט ווערן אלע כוחות פון יידישן פאָלק. געוויס וועט דורכדעם דער גלות אָנווערן א גרויסן טייל פון זיין מענטשן־מאטעריאל, אָנווערן זיינע בעסטע נאציאָנאל־שעפערישע עלעמענטן. די צוקונפט פון יידישן פאָלק, דער קיום האומה, ליגט אָבער אין דער זעלבסטשטענדיקער מדינת ישראל און ניט ערגעץ אנדערשוו. די גלות־יידן וועלן געבויגענע, געשלאָגענע, פיזיש און גייסטיק פארקריפלטע, ווי ניט איז זייער וועלטל באַשטיין. און אויב ניט, איז דאָך אוודאי קלאָר, אז די ישועה ליגט טאקע נאָר אין קיבוץ־גלויות.

עד כאן די רייד פון „אדוואָקאט פון טייוול".

האָב איך אים אזוי אָט געלאָזט רעדן, ביז ער האָט זיך דערערדט צו דעם, וואָס ער טראכט וועגן דעם עצם ענין. איך וועל אים אָבער איבגאנצן ניט נאָכגיין אויף זיינע דרכים און זיך דאָ ניט ארייַנלאָזן אין וויכוחים איבער דער ציוניסטישער געשיכטע־פילאָזאָפיע. איך גיי באלד צו צום אויספיר זיינעם, טאקע דערפאר ווייל ער איז שוין נוגע דעם תוך פון אונדזער פראגע. וואָרעם דאָס איז דאָך דער קערן פון דער פראגע, וואָס שטייט דאָ פאר אונדז: צי איז מדינת ישראל אליין די זיכערסטע גאראנטיע אָדער אפילו נאָר א גענוגנדיקע גאראנטיע פארן קיום פון אונדזער פאָלק? לויט אים קומט אויס, אז יאָ; און איך ענטפער דערויף: לא מיט אן אלף.

פון קלאָרקייט וועגן וויל איך באלד מעלדן, אז אויב דער ווייל פון מיליאָנען לעבעדיקע יידישע מענטשן און זייער קאָלעקטיוו נאציאָנאל־קולטורעל לעבן און שאפן, מיט איין וואָרט, אויב דער קיום פון אונדזער פאָלק האָט פאר מיר אן אבסאָלוטן ווערט; אויב אפילו אויך דאָס לאנד, מיט וועלכן עס זיינען פארבונדן אזויפיל גרויסע קולטור־היסטאָרישע רעמיניסענצן פון אונדזער פאָלק, איז נאָענט צו מיין הארצן, — האָט אָבער א יידישע מ ל ו כ ה א ווערט אין מיינע אויגן בלויז אויף אזויפיל,

אויף וויפיל זי זיכערט דעם קיום און די אנטוויקלונג פון יידישן פאָלק אין באַדינגונגען פון פרייהייט און גערעכטיקייט. א יידישע מלוכה נאָר לשם מלוכה, אן ארמיי לשם ארמיי, א פּאָליציי לשם פּאָליציי, מיניסטאָרן און דיפּלאָמאטן לשם מיניסטאָרן און דיפּלאָמאטן, האָבן פאר מיר קיין שום ווערט ניט. איז דעריבער די פראגע פון אלע פראגעס: צי גאראנטירט טאקע מדינת ישראל אליין דעם קיום פון אונדזער פאָלק, אזוי אז מיר זאָלן דארפן אויף איר ווייטערדיקן אויסבוי קאָנצענטרירן אלע אונדזערע נאציאָנאלע כוחות? צי אין די צען מאָל גרעסערע אין צאָל, צעשפּרייטע איבער דער וועלט יידישע קיבוצים איז קיין שום גאראנטיע ניט פאראן פאר אונדזער ווייטערדיקן נאציאָנאלן קיום, אזוי אז מען דארף זיי בלויז אויסנוצן פארן פונאנדערבוי פון דער יידישער מדינה און דאָס איבעריקע לאָזן אויף הפקר?

דערויף ענטפער איך:

א) געוויס האָט אפילו א פארהעלטנישמעסיק זעלבסטשטענדיקע מלוכה א גרויסן באטייט אין קאמף פון א פאָלק פאר א פרייעם לעבן און שאפן. נאָר אויך דאָ, באזונדערס פאר א קליינעם פאָלק, איז וויכטיק בעיקר די אינערלעכע אויטאָנאָמיע, ספּעציעל אויפן געביט פון נאציאָנאלער קולטור, און ניט די אויסערלעכע, אינטערנאציאָנאלע זעלבסטשטענדיקייט, וואָס איז אין דער איצטיקער היסטאָרישער תקופה, און ספּעציעל פאר קליינע מדינות, בלויז א קוים פארשלייערטע פיקציע.

ב) אויף וויפיל מדינת ישראל איז אָריענטירט אויף קיבוץ־גלויות, איז זי ממילא אָריענטירט אויף טעריטאָריעלע עקספּאנסיע, צי מען פּראָקלאמירט עס הילכיק פאר דער גאנצער וועלט, ווי דאָס טוען די חרותיסטן, אָדער מען מאכט וועגן דעם א דיפּלאָמאטישן שווייג, ווי דאָס טוען די „פאראנטוואָרטלעכע" פירער פון דער מדינה. און טעריטאָריעלע עקספּאנסיע באטייט אומפארמיידלעך א מיליטערישן קאמף מיט די אראבישע שכנים און ווארשיינלעך ניט נאָר מיט זיי. אן אָריענטירטע אויף קיבוץ־גלויות מדינת ישראל מוז דעריבער גיין אויפן וועג פון וואקסנדיקן מיליטאריזם, פון וואקסנדיקע באוואָפענונגען, מיליטערישע און גייסטיקע, און אויף אזא אופן האמעוועון די פרייע עקאָנאָמישע אנטוויקלונג פון דער מדינה און פארקריפּלען די גייסטיקע שעפערישע כוחות פון אונדזער פאָלק. ווי איך האָב עס שוין געזאָגט אויפן קולטור־קאָנגרעס, אָנשטאָט דער געפאר פון אינדיווידועלער אסימילאציע,

וואָס איז פאַראַן אין גלות, האָבן מיר דאָ פאַר זיך די געפאַר פון קאָ־לעקטיווער אַסימילאַציע פון אונדזער פאָלק, וואָס וואָלט פאַרלאָזן די יסודות גופא פון זיין טויזנט־יאָריקער נאַציאָנאַלער טראַדיציע, אין וועלכע עס באַשטייט זיין מהות און זיין גרויסקייט, און וואָלט זיך אָפּגעבן דער עבודה־זרה פון דעם מאָדערנעם מולך. גערעדט וואָלט עס עברית, אפילו בהברה ספרדית, אָבער דער אינהאַלט פון דעם גערעדטן וואָלט געווען וואָס איר ווילט, נאָר ניט יידיש.

ג) קעגן פיזישע אויסראָטונגען קען אונדז גאַ־ראַנטירן נאָר א וועלט, אין וועלכער עס וועלן הערשן סאָציאַלער יושר און אינטערנאַציאָנאַלע סאָלידאַריטעט, צי מיר לעבן אין מדינת ישראל צי צעשפּרייט אין אַנדערע לענדער. אַזוי לאַנג ווי אין דער וועלט הערשט ברוטאַלער פיזישער כוח, איז די קאָנצענטרירונג פון גרעסערע טיילן פון א קליין פאָלק אין א מדינה מיט א קליינער טעריטאָריע קעגן פיזישער אויסראָטונג, קעגן די שווערסטע נאַציאָנאַלע קאַטאַסטראָפעס בשום אופן קיין גאַראַנטיע ניט. פאַרקערט, אויב די מדינה זאָל דערצו נאָך וועלן שפּילן אַן אַקטיווע, ווער רעדט שוין עקספּאַנסיאָניסטישע, אינטערנאַציאָ־נאַלע ראָלע און ממילא שוין אריינגעצויגן ווערן אין נעץ פון אינטערנאַציאָ־נאַלע אינטריגעס, קען אַזא קאָנצענטרירונג גופא שטעלן דירעקט אין גע־פאַר דעם פיזישן און נאַציאָנאַלן קיום פון פאָלק. אונדזער אייגענע געשיכטע, די געשיכטע פון ערשטן און צווייטן חורבן, איז א גענוגנדיקער באַווייז, ווי ווייניק אַן אָנזאַמלונג פון אונדזער פאָלק אין א יידישער מדינה אין ארץ־ישראל קען אונדז פאַרהיטן פון די גרעסטע נאַציאָנאַלע קאַטאַסטראָ־פעס.

ד) כל זמן אין דער וועלט הערשט דער ברוטאַלער פיזישער כוח, ליגט די גאַראַנטיע קעגן פיזישער אויסראָטונג פון אונדזער קליינעם פאָלק גראַד אין זיין צעשפּרייטונג. דאָס האָט גוט פאַרשטאַנען שוין יעקב אָבינו: בעת עס איז געווען די סכנה, אז דער פעטער עשו אונדזערער וועט קומען און אויסהרגענען אים און זיין גאַנץ הויזגעזינד, האָט ער זיינע מענטשן און זיין האָב־און־גוטס צעטיילט אין צוויי מחנות: אויב דער רשע וועט חרוב מאַכן איין מחנה, זאָל די צווייטע געראַטעוועט ווערן. און טאַקע אַזוי איז געשען דער גרעסטער, כסדרדיקער וווּנדער פון דער יידישער געשיכטע: בעת אַזויפיל גרעסערע אין צאָל און מעכטיקערע פעלקער זיינען אומגעקומען, איז דאָס קליינע יידישע פאָלק טויזנטער יאָרן געבליבן לעבן און וועט געוויס אויך ווייטער לעבן: געיאָגטע און געפּלאָגטע, געברענטע און געמאָרדעוועטע אין איין

לאַנד, האָבן יידן געפּירט ווייטער זייער נאַציאָנאַלן המשך אין אַ נ־ד ע ר לאַנד. און אויב דאָס יידישע פאָלק איז פיזיש ניט אונטערגעגאַנגען נאָך די שרעקלעכע אויסראָטונגען בעתן חורבן בית שני און הריסת ביתר, איז דאָס געשען טאַקע אַ דאַנק דעם, וואָס צו יענער צייט האָט שוין דער גרעסטער טייל פון יידישן פאָלק געוווינט אויסער ארץ־ישראל: אין מצרים, אין בבל און פאַרשידענע אַנדערע לענדער פון פּערסיע ביז שפּאַניע, מהודו ועד כוש. און אויב אפילו די גרעסטע אויסראָטונג אין דער יידישער געשיכטע, וועלכע איז געשען אין אונדזערע טעג אונטער היטלערן, האָט פונדעסטוועגן ניט אומגעבראַכט אונדזער פאָלק, איז עס ווידער געשען אַ דאַנק דעם גרעסטן נס פון אונדזער צייט, וואָס אין משך פון פריערדיקן האַלבן יאָרהונדערט האָבן זיך מיליאָנען יידן פון מזרח־און צענטראַל־אייראָפּע געהאַט אַריבערגעפּעקלט אויף יענער זייט אָקעאַן: אין צפון־אַמעריקע, אין אַרגענטינע, אין דרום־אַפריקע, אין אויסטראַליע און טאַקע אויך אין ארץ־ישראל (וווּהין היטלער איז צום גליק ניט דערגאַנגען). און ווי קען איך דאָ ווידעראַמאָל ניט ציטירן די גמרא אין פסחים, וואָס זאָגט: צדקה עשה הקב״ה עם ישראל שפזרם בין הגויים. תפוצת ישראל, די צעשפּרייטקייט די יידישע, איז געווען דער אַבסאָלוט נויטיקער באַדינג, אַז דאָס יידישע פאָלק זאָל אין די פינצטערע צייטן ניט אויסגעראָטן ווערן, און די זעלביקע צעשפּרייטקייט אונדזערע בלייבט די אולטימאַ ראַציאָ, די זיכערסטע גאַראַנטיע, אַז אויך אויף להבא וועט דאָס יידישע פאָלק ניט אונטערגיין דורך פיזישער אויסראָטונג. — תפוצת ישראל איז אַזוי ניט סתם אַן אומפאַרמיידלעכע בייז, נאָר איינע פון די וויכטיקסטע באַדינגונגען פון קיום פון אונדזער פאָלק אין אַ וועלט פון רשעות און ברוטאַלער מאַכט.

ה) איך גיי נאָך ווייטער און זאָג, אַז ניט נאָר פאַרן פיזישן, נאָר אויך פאַרן ג ײ ס ט י ק ן ק י ו ם פון יידישן פאָלק האָט די צעשפּרייטקייט אונדזערע אין עיקרדיקע פּרטים געשפּילט אַ וויכטיקע פּאָזיטיווע ראָלע אין אונדזער געשיכטע, און קען און דאַרף אויך שפּילן אין דער צוקונפט. עס איז גאָרניט קיין צופאַל, וואָס איינע פון די מאָנומענטאַלסטע, איך וואָלט געזאָגט פון די געטלעכע, ווערק פון מענטשלעכן גייסט, די עשרת הדברות, פאַרבינדט די יידישע טראַדיציע מיט דער וואַנדער־צייט אין מדבר אַרום באַרג סיני, איידער עס איז אויפגעשטאַנען אַ יידישע מלוכה אין ארץ־ישראל. עס איז אויך ניט קיין צופאַל, וואָס צו אירע העכסטע, אוניווערסאַלסטע וויזיעס — וואָס באַגייסטערן נאָך היינט און וועלן נאָך לאַנג באַגייסטערן, די פיינסטע געוויסנס, די דערהויבנסטע

וועג־ווייזערס פון דער מענטשהייט — האָט די נ ב ו א ה ביי יידן דער־לאַנגט גראַד אין דער צייט פון דער דעקאַדענץ פון דער יידישער מלוכה און אָנהויב פון גלות. און עס איז אוודאי קיין צופאַל ניט, וואָס ביז גלות בבל איז די גאַנצע מאָנאָטעאיסטיש־אוניווערסאַליסטישע וועלט־אָנשויאונג ביי יידן געווען באַגרענעצט מיט א גאָר ענגן קרייז פון גייסטיקע יחידי סגולה, און דאָס גאַנצע פאָלק פון אונטן ביז אויבן איז געבליבן פאַרזונקען אין די גרעבסטע געצנדינערישע זאַבאַבאָנעס און גרויזאַמקייטן, און וואָס ערשט פון גלות בבל איז דאָס יידישע פאָלק ארויס איינמאָל אויף אלעמאָל אויסגעלויטערט פון אָט די בלאָנדזשענישן זיינע, ביי וועלכע עס וואָלט בלי ספק גאָר אינגיכן פאַרשוווּנדן פון דער אויבערפלאַך פון דער ערד. גע־שען איז דאָס א דאַנק דעם, וואָס מלוכה איז קודם כל געבויט אויף פיזי־שער מאַכט, אויף ארמיי און פאָליציי, און דאָס איז בשום אופן ניט קיין גינסטיקע אטמאָספער פאר א וועלט־באַנעם, וואָס זיין לעבעדיקער גייסט איז: לא בחיל ולא בכוח כי ברוח, אָמר יה׳. אָבער שפעטער, זייט גלות בבל, בעת קיין פיזישע מאַכט האָבן יידן שוין ניט געהאַט, האָבן געקענט בלייבן און געבליבן ביי זייער יידישקייט נאָר יענע עלעמענטן פון יידישן פאָלק, וואָס האָבן באַגריפן, אז אחוץ פיזישער קראַפט איז אויף דער וועלט פאַראַן נאָך עפּעס, איז פאַראַן גייסט, און וואָס האָבן דערביי געגלויבט, אז דאָס איז גייסט פון יושר און גערעכטיקייט, און אז אָט דער גייסט וועט פריער אָדער שפעטער באַפרייען די וועלט און דאָס יידישע פאָלק פון אלע אומרעכטן, וואָס ווערן באַגאַנגען דורך דער ברוטאַלער פיזישער מאַכט; און טאַקע פון יענע עלעמענטן איז ארויסגעוואַקסן דאָס שפעטערדיקע יידישע פאָלק. — און דאָס זעלביקע איז ריכטיק אויך בנוגע דער צוקונפט: מיליטאַריזם און שאָוויניזם, „כנעניזם״, קען באַהערשן מדינת ישראל, אָבער די תפוצות ישראל, די צעשפּרייטע יידישע פאָלקס־מאַסן, טאַקע ווייל זיי זיינען מינדערהייטן צווישן פעלקער א סך שטאַרקערע ווי זיי, וועלן מוזן בלייבן געטריי די אידעאַלן פון יושר, פון גערעכטיקייט און אינטערנאַ־ציאָנאַלער סאָלידאַריטעט, וואָס אָן זיי קענען יידן טאַקע זיין כנענים, אָבער יידן אוודאי ניט.

ז) נאָך אלע גראַנדיעזע, באמת וווּנדערלעכע זאַכן, וואָס די צע־שפּרייטע יידישע קיבוצים האָבן אויפגעטאָן בלויז אין לעצטן יאָרהונדערט אויף אלע געביטן פון יידישן נאַציאָנאַלן לעבן און פון דער אלוועלטלעכער קולטור, קען מען דען בכלל רעדן מיט ביטול וועגן די תפוצות ישראל און זייער נאַציאָנאַל־שעפערישן ווערט? סוף־כל־סוף האָבן דאָך דעם וווּנדער־באַרן ישוב אין ארץ־ישראל גופא אויך געשאַפן די תפוצות ישראל מיט

די הענט, מיט די הערצער, מיט די מוחות פון זייערע אין גלות געבוירענע און אויפגעהאָדעוועטע קינדער, מיט די מאַטעריעלע און גייסטיקע מיטלען פון די אין גלות אויפגעוואַקסענע און אין גלות טעטיקע אָדער טעטיק־געוועזענע מענער און פרויען.

נאַטירלעך מיין איך דערמיט ניט צו זאָגן, אַז די צעשפּרייטקייט אונדזערע האָט פאַרן קיום פון אונדזער פאָלק נ אַ ר פּאָזיטיווע רע־זולטאַטן. געוויס הענגט דער גורל פון די תפוצות ישראל א סך ווייניקער אָפּ פון די יידן גופא, ווי דער גורל פון דעם יידישן ישוב אין מדינת ישראל. געוויס אין די אַמאָליקע צייטן, בעת כמעט די גאַנצע אויסער־לעכע וועלט איז אונדז געווען פיינטלעך געשטימט, האָט דער גלות אונדז פיזיש און גייסטיק פאַרשפּאַרט אין די ד׳ אמות פון געטאָ, פּאַראַליזירט אונדזערע שעפערישע כוחות און פאַרמשפּט צו „לעבן״ מיט עולם הבא און צו „שאַפן״ א וועלט פון מיסטישע חלומות. געוויס זייט דעם סוף פון אכצנטן יאָרהונדערט לויערט אויף די תפוצות ישראל די גרויסע געפאַר פון אסימילאַציע. דאָס אַלץ איז אמת. אָבער דאָס אַלץ פאַרמינערט אויף א האָר ניט דעם אומגעהויערן פּ אָ ז י ט י וו ן ווערט פון די צעשפּריי־טע יידישע קיבוצים פאַר דעם קיום פון אונדזער פאָלק. די געפאַרן, וואָס באַדראָען היינט צו טאָג די יידישע מדינה, זיינען געוויס ניט קלענער ווי די, וואָס שטייען פאַר דעם יידישן קיום אין די תפוצות. די צעשפּרייטע יידישע קיבוצים זיינען דעריבער היינט, און וועלן געוויס נאָך לאַנג בלייבן, א מער זיכערער יסוד פאַר דעם קיום פון אונדזער פאָלק ווי די מדינת ישראל. ביי אַזעלכע באַדינגונגען דאַרף די באַציאונג צו די תפוצות באַשטיין אין גרינגשעצונג? דאַרף מען שטרעבן זיי אויסצולײדיקן? און אויב די צעשפּרייטע יידישע קיבוצים זיינען באַדראָט דורך דער אסימי־לאַציע, דאַרף מען ביי זיי אָוועקנעמען זייערע נאַציאָנאַל־באַוווסטזיניקערע עלעמענטן און נאַציאָנאַל־שעפערישע כוחות? דאַרף מען ביי זיי אָפּנעמען די מאַטעריעלע מיטלען, וואָס זיינען נויטווענדיק, כדי זיי זאָלן קענען באַפרידיקן זייערע נאַציאָנאַל־קולטורעלע באַדערפענישן?

און לסוף א וואָרט וועגן דעם, מיט וואָס איך האָב אָנגעהויבן. גיין מיט דער ליניע פון גרעסטן ווידערשטאַנד איז גוט, ווען זי פירט צום ציל, ווען זי פירט צום בעסטן צום ציל. אָבער אָפּשוואַכן די צעשפּרייטע יידי־שע קיבוצים און אונטערגראָבן איינעם פון די וויכטיקסטע יסודות, אין היינטיקער צייט דעם וויכטיקסטן יסוד, וואָס אויף אים האַלט זיך דער באַדראָעטער קיום פון אונדזער פאָלק; דאָס איז קעגן די אינטערעסן פון פאָלק ישראל און אפילו קעגן די אינטערעסן פון מדינת ישראל גופא. די

צעשפרייטע יידישע קיבוצים דארפן טאקע שטיצן מדינת ישראל. אָבער מדינת ישראל מוז שטרעבן ניט אויסצולייזיקן די תפוצות ישראל, נאָר פארקערט, לויט אירע כוחות זיי צו פארפעסטיקן.

און נאָך איין וואָרט. מדינת ישראל קען ווערן א וויכטיקער שטיץ־פונקט אין קאמף פון די צעשפרייטע קיבוצים פאר זייער נאציאָנאלן קיום, און די תפוצות קענען מיטהעלפן, אז מדינת ישראל זאָל באמת זיין א המשך פון דער יידישער אוניווערסאל־נאציאָנאלער טראדיציע. אָבער דאָס קען אין א פולער מאָס פארווירקלעכט ווערן נאָר דעמאָלט, ווען עס וועט אָפגעשוואכט ווערן די שפראכלעכע מחיצה צווישן מדינת ישראל און תפוצות ישראל. און דאָס ווידער קען געשען נאָר אויף דעם אופן, אז יידיש זאָל אויפהערן צו זיין רעכטלאָז אין ישראל און אין די צעשפרייטע קיבוצים זאָל מען לערנען אויך עברית. דאָס איז פאר מיר קלאָר ווי דער טאָג. פאקטיש לערנט מען עברית אין די גלות־לענדער; ווען אָבער וועט לסוף אויפהערן די רעכטלאָזיקייט פון יידיש אין ישראל?

„צוקונפט“, נאָוועמבער 1950.

דער גלות־ייד פארן געריכט

פון דער געשיכטע

(רעפּאָרטאַזש פון געריכט־זאַל)

לכו נא ונוכחה

ישעיה.

אל תראוני שאני שחרחורת

שיר השירים.

א זאַל גרויס ווי די גאַנצע וועלט. א משפּט וואָס ציט זיך אַזוי לאַנג ווי דער יידישער גלות.

אויפן ריכטער־שטול זיצט די ג ע ש י כ ט ע, אַן אייביק־יונגע דאַמע, וואָס שמט צו זיין א צדקנית, אַן נשיאת־פּנים און אַן לײַדנשאַפטן, וואָס איז אָבער באמת די לייִדנשאַפטלעכסטע פון אלע פרויען, און וואָס קעגן איר כאַטש שריי צו גאָט. א באַשולדיקונגס־אַקט, וואָס האָט גאָר קיין סוף ניט, אָנגעפּיקעוועט מיט פאַקטן און נאָך מער מיט חשד און בייזוויליקע השערות.

עס ווערן אויסגעהערט ע ד ו ת אָן א שיעור, יידן און גויים, יידן אסימילירטע און ציוניסטן, רבנים און להבדיל גלחים, געלערנטע און פּשוטע מענטשן, רייכע און אָרעמע, גלויביקע און אפּיקורסים, מלוכה־לייט און פּויערים, א. א. וו., א. א. וו.; אייִנער האָט ד אָ ס געזען, און א צווייטער האָט י ע נ ץ געהערט; אייִנער באַשטעטיקט דעם אַנדערן, אייִנער לייקנט אָפּ דעם אַנדערן; א טייל עדות איז מלמד זכות אויפן באַשולדיקטן, די ווייט גרעסטע מערהייט רעדט קעגן אים.

עס ווערן אויסגעהערט אויך געלערנטע ע ק ס פּ ע ר ט ן: טעאָלאָגן און סאָציאָלאָגן, אַרכעאָלאָגן און אַנטראָפּאָלאָגן, פּסיכאָלאָגן און היסטאָריקער, קרימינאָלאָגן און סטאַטיסטיקער, יוריסטן און עקאָנאָמיסטן.

עס רעדט דער פּ ר אָ ק ו ר אָ ר; ער באַשולדיקט דעם אָנגעקלאָגטן

אין די ערגסטע עוונות ופשעים וחטאים און פאָדערט פאר אים די הארבסטע שטראָף: מאָראלישן טויט און היסטאָרישן אונטערגאנג.

עס רעדן פארשידענע צ י ו י ל ־ מ אָ נ ע ר, יידישע און ניט־יידישע, רעאקציאָנערע און פראָגרעסיווע; אלע האָבן זיי צום אָנגעקלאָגטן אומצייליקע טענות ותביעות, אלע האלטן זיי אונטער דעם אָדער יענעם טייל פון דער באשולדיקונג און אלע — מאָנען.

עס רעדן אויך א רייע פ א ר ט יי ד י ק ע ר, יידישע און ניט־יידישע, יעדער לויט זיין אלגעמיינער איינשטעלונג און לויט זיין טעמ־פעראמענט; טייל פון זיי באגנוגענען זיך מיט אָנווייזן פארשידענע מילדערנדיקע אומשטענדן; אנדערע גייען א סך ווייטער: וואָס ביים פראָקוראָר איז שווארץ, קומט ביי זיי גראָד אויס ווייס; פאראן אויך אזעלכע, וואָס באשולדיקן גאָר די באשולדיקער, ווייזן אויף די האָב־גיריקייט פון די פארשידענע ציוויל־מאָנער און פאָדערן פארן אָנגעקלאָגטן, ווי סאָקראַטעס בשעתו, אן ערן־פלאַץ אין פרינטאנעאום פון די פעלקער.

אויפן באשולדיקונגס־באנק זיצט דער ג ל ו ת ־ יי ד, הערט זיך צו צום באשולדיקונגס־אקט, צו די גביעות־עדות, צו די עקספערטן, צום פראָקוראָר, צו די ציוויל־מאָנער, צו זיינע פארטיידיקער — און שווייגט.

והיד כותבת. איך זיץ אין א ווינקל פון געריכט־זאל, צווישן א סך אנדערע קאָרעספאָנדענטן, און פארצייכן פארשידענע געהערטע זאכן. אָט זיינען עטלעכע אויסצוגן פון מיינע נאָטיצן.

***

ד י ג ע ש י כ ט ע:

דאָס וואָרט האָט איצט דער ערשטער יידישער ציוויל־מאָנער, פאר־טרעטער פון די אינטערעסן פון די ברייטע קרייזן אין מדינת־ישראל.

ד ע ר ע ר ש ט ע ר יי ד י ש ע ר צ י ו ו י ל ־ מ אָ נ ע ר:

...איך באשולדיק דעם גלות־יידן — אין נ א צ י אָ נ א ל ן פ א ר ר א ט.

איך גיב זיך אָפּ א פולן דין וחשבון אין דער גרויזאמקייט פון אזא באשולדיקונג. און מען מעג מיר גלויבן, אז עס קומט מיר ניט לייכט אָן אזא באשולדיקונג אויף אים צו ווארפן. בין איך דען ניט בלוט פון זיין בלוט און פלייש פון זיין פלייש? אָבער טאקע ווייל ער איז בלוט און פלייש פון אונדזער גרויסן פאָלק, איז זיין פארברעכן נאָך שרעקלעכער. און אונדזער פאָלק וועט ניט צוריק געזונט ווערן, ביז עס וועט ניט קלאָר

אָנערקענען דעם פארראט, וואָס שטעלט מיט זיך פאָר אין זיין לייב און נשמה דער גלות־ייד און וועט די בגידה פון זיך ניט ארויסשניידן.

...איך באשולדיק אים אין נאציאָנאלן פארראט קודם כל דערפאַר, וואָס ער האָט פארוואָרפן די הייליקע ש פ ר א ך פון אונדזער פאָלק, די שפראך פון אונדזערע אָבות, די שפראך פון די נביאים, די שפראך פון אונדזער פרייהייט, און איבערגעגעבן פרעמדע שפראכן, די לשונות פון די לענדער ווו ער האָט זיך באזעצט, אזוי אז מספר ארצותיך היו לשוניך ישראל. אָט אזוי איז צעריסן געוואָרן ביי אונדזער פאָלק דער אָרגאנישער באנד פון דורות, דער באנד צווישן דעם עבר אונדזערן און אונדזער קעגנוואַרט, און עס ווערט אלץ מער צעשטערט די גייסטיקע איינהייט אונדזערע אין פארשידענע לענדער. דאָס איז געווען דער ערגסטער אטענטאט אויף דער גאנצקייט אונדזערער אין צייט און אין שטח. און אזוי ווי אינגאנצן ארויסרייסן פון הארצן פון אונדזער פאָלק די הייליקע קלאנגען פון אונדזער נאציאָנאלער שפראך איז אים ניט געלונגען, האָט ער אריינגעמישט די קדושה אין דער טומאה, אונדזער לשון־קודש אין די גויישע שפראכן, זיי פארדרייט און פארקריפּלט, און אויף די אויסטערלישע זשארגאָנען, וואָס האָבן זיך אזוי אָט געשאפן, האָט ער, ווי אמאָל אהרון הכוהן ביי דער גאָלדענער קאלב, פראָקלאמירט: אלה לשוניך ישראל, דאָס זיינען אונדזערע נאציאָנאלע שפראכן.

אם שארפסטן איז דאָס געקומען צום אויסדרוק אין די לעצטע יאָר־הונדערטער מיט דעם גלות־דייטשן זשארגאָן, וואָס מען האָט א נאָמען געגעבן „י י ד י ש", און וואָס מען האָט מיט אים אָפיציעל געזוכט צו פארבייטן די אמתע און איינציקע שפראך אונדזערע: עברית! דאָס יידישע פאָלק איז אזוי אָט פארוואנדלט געוואָרן אין א מין שומרונים, גויים, וואָס שלמנאסר מלך אשור האָט באזעצט אין ישראל, נאָכדעם ווי ער האָט פארטריבן אין גלות די עשרת השבטים, און וואָס וועגן זיי זאָגט דער פסוק, אז פאר יהוהן האָבן זיי מורא געהאט און זייערע געצן האָבן זיי געדינט. בעת אָבער פאר די אמאָליקע שומרונים איז דאָס געווען א דערנענטערונג פון דער גוישער געצנדינעריי צום יידישן גאָט, איז דער שפראך־געמיש ביים גלות־יידן געווען א דערווייטערונג פון אונדזער אור־אלטן נאציאָנאלן מקור צו פרעמדע גייסטיקע קוואלן. און אָט דעם פאר־קערטן שומרוניזם האָט ער עס א נאָמען געגעבן י י ד י ש י ז ם. איז דאָס ניט דער ערגסטער מין נאציאָנאלער פאררראט?

...איך באשולדיק ווייטער דעם אָנגעקלאָגטן אין נאציאָנאלן פאר־ראט דערפאר, וואָס ער איז באגאנגען אן אמתן ח י ל ו ל ה ש ם, ער

האָט דערגרידעריקט דעם נאָמען ייד אין דער וועלט. און דערגרידעריקט האָט ער עס ראשית דערמיט, וואָס ער האָט פון זיין נשמה מיטן וואָרצל ארויסגעריסן יעדן גייסט פון ק א מ ף, מיט וועלכן עס האָבן געאָטעמט זיינע גרויסע אָבות. ווו איז דער גייסט פון יענע שטאָלצע קעמפער, די יידישע מורדים, וואָס אין אוממענטשלעכן הונגער און די שרעקלעכסטע עפידעמיעס האָבן זיי מיט געווער אין האנט, צו פארטיידיקן זייערע נאציאָנאלע רעכט און זייער נאציאָנאלע ווירדע, געקעמפט קעגן די מעכטיקע אימפעריעס פון אשור, פון בבל, קעגן דער סירישער מלוכה, קעגן דער רוימישער וועלט־מאכט? קיין פונק פון דעם האָט ער ביי זיך אין הארצן ניט איבערגעלאָזן. נאָך מער, אפילו דעם זכר פון דער העלדישער פארגאנגענהייט האָט ער פארוואָרפן מיט שטיינער, דעם אמאָליקן פלאם פארשאָטן מיט אַש: בר־כוכבא איז פאר אים געוואָרן בר־כוזיבא; די קנאים פון דעם גרויסן אויפשטאנד קעגן רוים זיינען אין זיינע אויגן געוואָרן בריונים; אפילו פון דעם ז י ג ר יי כ ן אויפשטאנד פון די חשמונאים האָט ער געמאכט א מעשה מיט א נס פון אן אייל־לעמפל; דאָס אייל־לעמפל איז ביי אים געוואָרן דער עיקר יום־טוב, דעם נאציאָנאלן באפרייאונגס־קאמף האָט ער ווי ניט דערזען. — און אז מען האָט דעם גלות־יידן געיאָגט און געפלאָגט, געברענט און געבראָטן, געמאָרדעוועט און געטריבן, ראבירט זיין האָב־און־גוטס און פארגוואלטיקט זיין פרוי און טעכטער, דארף מען אין דער כמעט צוויי־טויזנט־יאָריקער געשיכטע פון אונטערדריקונג און פיין זוכן מיט א מיקראָסקאָפ ערגעץ־ווו א שיין פון ווידערשטאנד, פון רעוואָלט. פאר וועלכן רשע האָט ער זיך ניט געבויגן? וועלכע האנט, וואָס האָט אים געשלאָגן, האָט ער ניט געקושט? וועלכע באליידיקונגען האָט ער ניט אראָפגעשלונגען מיט דעם באקוועמען תירוץ, באהאלטן ביי זיך אין בוזעם, אז ער שטייט הימל־העכער פאר די אלע רשעים און באליידיקער? האָט דאָס טאקע צוגעגעבן מוט אלע רשעים און באליידיקער, און די גאנצע וועלט האָט אין אים איינגעזען אן אומאויסהיילבארן פחדן, דעם סימבאָל פון א מענטשן אָן ווירדע, פערזענלעכער און נאציאָנאלער, וואָס קען בלויז ציטערן און טרייסלען זיך און בעטלען רעכט צו לעבן און אָטעמען. און אזוי איז אין אונדזערע טעג מעגלעך געוואָרן ביי אונדז עפעס אזוינס, וואָס איז ניט געהערט געוואָרן זייט די וועלט איז א וועלט ביי קיין אנדער אומה ולשון: זעקס מיליאָן מענטשן זיינען סיסטעמאטיש, קאלטבלוטיק, אין משך פון יאָרן אויסגעשאָכטן געוואָרן, און כמעט ביז דער צוועלפטער שעה האָט קיין ווידערשטאנד ניט אויסגעבראָכן. אָט אזוי מיט זיין ארויסטרייבן פון זיך דעם גייסט פון קאמף און מיט דעם, וואָס

ער האָט מעגלעך געמאכט די פאַרשטעלונג וועגן יידן ווי וועגן א נידע־ריקערן מין מענטש, האָט דער גלות־ייד אויף זיך גענומען אויף א ח ל ק פון דער שולד פאר דער לעצטער, בלוטיקסטער טראגעדיע פון אונדזער פאָלק.

...און ניט בלויז די אויסערלעכע וועלט איז געוווינט געוואָרן צו קוקן אויף אונדז פון אויבן אראָפּ, נאָר אין די לעצטע דורות, ווי נאָר פארן גלות־יידן האָבן זיך געעפנט די טויערן פון געטאָ, אין וועלכן ער איז יאָרהונדערטער־לאנג געווען פארשפארט, ווי נאָר ער האָט באקומען א צוטריט צום עולם־הזה פון מאָדערנעם לעבן און צום גלאנץ פון דער מאָדערנער קולטור, האָט ער אליין אָנגעהויבן קוקן אויף זיך מיט א געפיל פון מ י נ ד ע ר ו ו ע ר ט י ק י י ט, אָנגעהויבן קוקן מיט פאראכטונג אויפן גאנצן יידישן עבר ביז היינטיקן טאָג, אָנגעהויבן ז י ך ש ע מ ע ן מיט זיין יידישער אָפּשטאמונג, געזוכט זי צו באהאלטן, זי פארלייקענען, ווי וויט מעגלעך צו פארהיטן פון אירע נאָכווייענישן די אייגענע קינדער, די צוקונפטיקע דורות, דורך געמישטע חתונות, דורך אויסערלעכער, פיזי־שער, קולטורעלער און רעליגיעזער א ס י מ י ל א צ י ע צום ניט־יידישן ארום. און אזוי, קוקנדיק אויף זיין אייגן פאָלק ווי אויף נידעריקערע ברואים, באגייט דער גלות־ייד איצט א נייעם פארראט קעגן אונדזער יידישן פאָלק.

...צו דער אסימילאציע פירט נאָך אן אנדער היסטאָרישע זינד פון דעם גלות־יידן. אונדזער פאָלק פארמאָגט אין זיך פון אייביק אָן אומגעה־הויערע אוצרות פון אינטעלעקטועלע קרעפטן. אָבער אָנשטאָט זיי אָנצו־ווענדן אויף פאָרשן די נאטור און דעם מענטשן, האָט דער גלות־ייד אין משך פון טויזנטער יאָרן איינגעצאמט די דאָזיקע כוחות אין ד׳ אמות של הלכה; און ניט אזוי של הלכה, ווי אין ד׳ אמות של פירושים אויף פירושי פירושים של הלכה; ער האָט דערביי פארקירעוועט די גייסטיקע כוחות פון אונדזער פאָלק ניט בלויז אין הלכה נאָר ניט ווייניקער אפשר אין אגדה און מדרשים, אין פארעלטערטע ראציאָנאליסטישע פילאָזאָפיע, אין מיסטיק און קבלה עיונית און די ווילדסטע מאגישע זאבאָבאָנעס פון קבלה מעשיות, אבי נאָר ניט פאָרשן די „חכמות חצוניות״. ער האָט אויף אזא אופן אין משך פון טויזנטער יאָרן פארשווענדעט אונדזערע גייסטיקע אוצ־רות אויף בויען כימערישע עולמות עליונים. ער האָט פון זיך אָפּגעטרייסלט די אנדערע דענקענדיקע, די אלישע־בן־אבויהס און די שפינאָזאס און ניט געלאָזט אויפשטיין קיין איינשטיינס און קיין ערליכס. ווי וואָלט אונדזער פאָלק אויסגעזען, ווי וואָלט די אלוועלטלעכע וויסנשאפט אויסגעזען, ווען

אונדזערע אומצייליקע גאונים וואָלטן אין משך פון טויזנטער יאָרן גע־קענט פריי אנטוויקלען זייערע וווּנדערבאַרע אינטעלעקטועלע כּוחות. און לאָ די וואָס די אַלע גייסטיקע אוצרות זײַנען געגאַנגען אין ניוועץ, איז נאָך אונדזער פרוכטבאַרער אינטעלעקטועלער באָדן פאַרוואַקסן געוואָרן מיט ווילדקרויט: דער גראַדער שׂכל איז פאַרקרימט געוואָרן דורך אַ ווילדער פּילפּוליסטיק, אַזוי אַז עס איז נאָך הײַנט שווער פון דעם זיך צו באַפרײַען, און עס איז אויסגעוואַקסן אַזאַ מאָוימדיקער אײַנפלוס פון ק ל ע ר וויִ בײַ קיין אומה ולשון, אַזוי אַז נאָך אַלע השׂכּלות און עמאַנ־ציפּאַציעס שטיקט ער אונדז נאָך הײַנט אַפילו אין מדינת ישׂראל. און אַז שפּעטער, טאַקע אונטער די קלעפּ פון דער השׂכּלה און דער עמאַנציפּאַציע, איז דער אַמאָליקער כּוח פון קלעריקאַליזם אויף דער יידישער גאַס, בעיקר אין מערב, געבראָכן געוואָרן, איז וואָס איז דער וווּנדער, וואָס אונדזערע בעסטע אינטעלעקטועלע כּוחות האָבן פון יידישקייט ניט געוווּסט און ניט געוואָלט וויסן, און זײַנען אינגאַנצן אַוועק באַאַרבעטן פרעמדע פעלדער? און אַזוי, ווילנדיק אָדער ניט, האָבן אויך אָט־אָ די גרויסע גלות־יידן אונד־זער פאָלק פאַרראַטן.

...און צי באַרעכטיקט דען ניט דער גלות־ייד אין אַ ברייטער מאָס פאַרשידענע טענות פון די א נ ט י ס ע מ י ט ן? איז דען ניט אמת, אַז ער מײַדט אויס פּראָדוקטיווע פיזישע אַרבעט, אַז מען זעט אים ניט בײַ לאַנד־אַרבעט, אַז ווי אַ פיש אין וואַסער פילט ער זיך אין כּל־המינים ל ו פ ט־פּ ר נ ס ו ת? און לופט־פּרנסות פירן אים אויך צו טונקעלע געשעפטן. און ניט בלויז די אַנטיסעמיטישע עדות, נאָר אָט האָבן דאָך אויך ווויסנשאַפטלעכע עקספּערטן פעסטגעשטעלט, אַז ניט־געזעצלעכע שפּע־קולאַציע, שוואַרצער מאַרק, אָפּנאַרערײַ, פאַלשע וועקסלען און ענלעכע פ א ר ב ר ע כ נ ס זײַנען בײַ אים אָן אָפּטערע דערשײַנונג ווי בײַ זײַנע ניט־יידישע מיטבירגער. און ווידער אַזוי פאַרשוואַרצט ער דעם יידישן פּנים.

...צי איז ווײַטער אינגאַנצן פאַלש די טענה, אַז ווען ער אַסימילירט זיך, איז ער אָפּט אַ צ ע ש ט ע ר נ ד י ק ע ר ע ל ע מ ע נ ט אין דעם נאַציאָנאַלן קערפּער פון די פעלקער, אין וועלכע ער דרינגט אַרײַן? ניט האָבנדיק קיין נאַטירלעכן נאַציאָנאַלן געפיל, קיין נאַטירלעכע נאַציאָ־נאַלע טראַדיציע און קיין נאַטירלעך פאָטערלאַנד, פּרעדיקט ער אינטער־נאַציאָנאַליזם און קאָסמאָפּאָליטיזם, און מאַכט חוזק פון נאַציאָנאַלן געפיל און פון טראַדיציע בכלל; אָדער פאַרקערט, אויס פּחד אַז זײַן אינערלעכע נאַציאָנאַלע פוסטקייט זאָל ניט אַרויפשווימען אין זײַן אייגענעם באַוווּסט־

זיין און זיך ניט ארויסווייזן פאר די ניט־יידישע מיטבירגער, שטייגט ער זיי נאָך אריבער מיט זיין געמאכטן פאטריאָטיזם; איןביידע פאלן זייט ער שנאה צו יידן ביי די פעלקער, צווישן וועלכע ער לעבט און וועמעס מאסקע ער ציט ארויף אויף זיין פארקרימטן יידישן פנים.

...אויב אמאָל האָט נאָך דער גלות־ייד געקענט פרובירן זיך צו פאר־ענטפערן מיט דער טענה, אז ער האָט קיין ברירה ניט, אז ער קען נעבעך אנדערש ניט האנדלען, איז איצטער, זייט עס איז אויסגעוואקסן דער קרעפ־טיקער ישוב אין ארץ־ישראל, און ווער רעדט שוין זייט עס איז אויפגעג־קומען די זעלבסטשטענדיקע מדינת ישראל, האָט ער שוין אפילו אָט־אָ דעם תירוץ אויך ניט. ווער לאָזט אים איצט ניט ווערן א שטאָלצער בירגער פון דער פרייער יידישער מדינה? ער איז אָבער א גלות־ייד און בלייבט א גלות־ייד. ער טראָגט דעריבער די פולע פאראנטוואָרטלעכקייט פאר זיינע מעשים.

...אויפן סמך פון אלעם דעם, וואָס איך האָב דאָ אָנגעוויזן, און וואָס איז פעסטגעשטעלט געוואָרן דורך א גאנצער רייע עדות און אויטאָ־ריטאטיווע עקספערטן, פאָדער איך:

דער אָנגעקלאָגטער זאָל פארלאָזן דעם גלות און אויפהערן זיין א גלות־ייד;

ביז דאָס וועט אין פולער מאָס פארווירקלעכט ווערן, זאָל ער אויף קיבוץ־גלויות קאָנצענטרירן אלע זיינע מאטעריעלע און גייסטיקע כוחות;

ער זאָל דער יידישער מדינה אָפּגעבן זיינע קינדער;

ער זאָל איר אָפּגעבן אלע זיינע נאציאָנאַל־באוווסטזיניקע און נאציאָ־נאַל־שעפערישע עלעמענטן, ווען דורך דעם זאָל אפילו אָפּגעדאַרט ווערן דאָס יידישע לעבן אין גלות;

אלע פינאנציעלע מיטלען, וואָס זיינען ביי אים פאראן אויף נאציאָ־נאלע, קולטורעלע און פילאנטראָפּישע צוועקן, זאָל ער אָפּגעבן דער יידי־שער מדינה, ווען עס זאָלן אפילו ליידן דערפון די קולטורעלע און פיזישע נויטן פון דער יידישער באפעלקערונג אין די גלות־לענדער;

ער זאָל זיך איינמאָל פאר אלעמאָל אָפּטרייסלען פון די פארשידענע זשארגאָנען, וואָס האָבן זיך ביי אים איינגעוואָרצלט, און קודם כל פון דעם גלות־דייטש, און זאָל וואָס גיכער איבערגיין צו אונדזער איינציקער נאציאָנאלער שפראַך — עברית;

אלע יענע, וואָס ווילן זיך אָט־אָ די פאָדערונגען ניט אונטערוואַרפן,

זאָלן פאַרמשפּט ווערן צו פולשטענדיקער אסימילאַציע און גייסטיקן אונ־טערגאַנג.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

די געשיכטע:

דאָס וואָרט האָט דער ערשטער יידישער פּאַרטיידיקער.

דער ערשטער יידישער פּאַרטיידיקער:

...איך זע דאָ פאַר זיך אַ פאַרקערטע וועלט. אַלע באַשולדיקן דעם גלות־יידן, אַזוי ווי ער וואָלט אַליין אויף זיך אַרויפגעצויגן דעם גלות. באמת זיינען דאָך אין יידישן גלות שולדיק די גויים, און טאַקע אויך די יידישע מלוכות, ווי פון דער צייט פון בית ראשון אַזוי אויך פון בית שני, וואָס מיט זייער אינערלעכער און אויסערלעכער פּאָליטיק האָבן זיי דער־פירט צום גלות. פאַרקערט, ווער האָט עס געשאַפן דעם קעגנווערטיקן גרויסן ישוב אין ארץ־ישראל און אויפגעבויט און שטיצט כסדר די איצ־טיקע מדינת ישראל, אויב ניט דער גלות־ייד, מיט די הענט און מיט די הערצער פון זיינע קינדער, מיט די מוחות און מיט די מאַטעריעלע מיטלען פון די מענער און פרויען אויסגעוואַקסענע אין גלות און אָפּט אויך נאָך היינט טעטיקע אין גלות? און דאָס זאָל האָבן געטאָן דער מענטש אָן נאַ־ציאָנאַלן געפיל, אָן נאַציאָנאַלער ווירדע, אָן מענטשלעכער ווירדע, אָן כוח צום לעבן און אָן מוט צו שטאַרבן, וואָס שעמט זיך מיט זיין פאַרגאַנגענ־הייט און זעט ניט פאַר זיך קיין צוקונפט? עפּעס איז דאָך דאָ ניט גלאַטיק; דאָ מוז ערגעץ שטעקן אַ ביטערע מיספאַרשטענדעניש.

...און נאָך אַ סך זאַכן זיינען ניט גלאַטיק אין די באַשולדיקונגען, וואָס מען וואַרפט אויף אים פון אַלע זייטן מיט אַזאַ ברייטער האַנט.

אַן אַנדער פאָלק, ווען עס וואָלט אָנגעוואָרן זיין מלוכהשאַפט, ווען עס זאָל ווערן אַרויסגעשלײדערט פון זיין נאַציאָנאַלער טעריטאָריע און ווערן צעזייט און צעשפּרייט צווישן פרעמדע, ווען עס זאָל אַזוי אָט זיין געצוווּנגען אָנצוהייבן רעדן די שפּראַכן פון דער אַרומיקער באַפעלקערונג, וואָלט עס געוויס נאָך אַ צוויי־דריי דורות פון אַזאַ גלות־לעבן פאַרשוווּנדן פון דער אויבערפלאַך פון דער ערד. און אָט־אָ דער אָנגעקלאָגטער אונדזע־רער, דער באַדנלאָזער קאָסמאָפּאָליט, דער נאַציאָנאַלער פאַררעטער, איז אָן אַ מלוכה, ווייט פון זיין נאַציאָנאַלער טעריטאָריע, צעזייט און צעשפּרייט איבער דער וועלט, אין משך פון טויזנטער יאָרן, דאָך געבליבן ייד, און ניט ווייניקער ווי ווען עס איז פריער איז ער גרייט ווייטער צו פירן זיין נאַציאָנאַלן קיום און ווייטער שאַפן גרויסע קולטורעלע ווערטן אין גייסט

פון זיין טויזנט־יאָריקער נאציאָנאלער טראדיציע. און ווי שיקט זיך עס, וואָס דער פּחדן אונדזערער, וואָס זאָל האָבן אויסגעהויכט דעם גייסט פון ווידערשטאנד, וואָס קען נאָר ציטערן און בויגן זיך, האָט אויסגעשמידט פאר זיך דעם אייזערנעם געבאָט: יהרג ולא יעבור, ליבער געהרגט ווערן און ניט עובר זיין אויף זיינע הייליקייטן, און אין פייער פון דורות עס מקיים געווען מיט קרבנות אָן א שיעור, אָן א צאָל, ווי קיין אנדער פאָלק אויף דער וועלט? ווי קומט עס, וואָס ער, וועלכער זאָל מיט א לייכטן גע־מיט האָבן פארשוועכט דעם יידישן נאָמען, האָט ווי קיין אומה ולשון זיך געלאָזט ברענען און בראָטן על קידוש השם?

...ניין, ניט פון קאמף פאר זיינע הייליקייטן, ניט פון ווידערשטאנד קעגן די שונאים האָט ער זיך זייט טויזנטער יאָרן אָפּגעזאָגט, ער, וואָס זיין גאנצער קיום איז איין ביטערער קאמף. אמת איז, אז ער האָט זיך אָפּגעזאָגט נאָר פון געוויסע מעטאָדן פון קאמף, פון געוויסע פאָר־מען פון ווידערשטאנד. די געשיכטע פון ערשטן און פון צווייטן חורבן און פון הריסת ביתר, נאָך וועלכע עס האָט זיך געקענט דוכטן, אז עס איז געקומען א סוף צום יידישן פאָלק, האָבן אים געבראכט צו דער אי־בערצייגונג, אז אין באוואָפנטן קאמף, אין א וועלט ווו ער איז שטענדיק דער שוואכערער צד, ווארט אויף דעם יידישן פאָלק אן אומ־פארמיידלעכער אונטערגאנג. איז ער פון דעם, וואָס מען רופט אקטיווער ווידערשטאנד, אריבערגעגאנגען צו דעם אזוי־גערופענעם פאסיוון ווידערשטאנד.

אז דער „פאסיווער" ווידערשטאנד איז אן אויסערסט ווירקזאמער מיטל אין קאמף פון א פאָלק פאר זיין קיום און זיין באפרייאונג, האָט אין אונדזערע טעג אויך באוויזן דער ביישפּיל פון דער הונדערטער־מיליאָנער־דיקער אינדיע, וואָס האָט זיך דערשלאָגן צו זעלבסטשטענדיקייט ניט דורך מלחמה, ניט דורך באוואָפנטן אויפשטאנד, נאָר טאקע דורך איר פאסיוון ווידערשטאנד דער מעכטיקער בריטישער אימפּעריע. אז אויך אין דעם באפרייאונגס־קאמף פון אונטערדריקטע שיכטן פון א פאָלק איז דער פאסיווער ווידערשטאנד פון די אונטערדריקטע אן אויסערסט ווירקזאמער, מסתמא דער ווירקזאמסטער קאמפס־מיטל, — באווייזט אונדז די געשיכטע פון דער מאָדערנער ארבעטער־באוועגונג. וואָס איז דען א שטרייק, אפילו א גענעראל־שטרייק, צענדליקער יאָרן אָרגאניזאציע, אויפקלערונג א. א. וו., אויב ניט פאסיווער ווידערשטאנד? און די געשיכטע האָט די מעטאָדן פון פאסיוון ווידערשטאנד פון ארבעטער־קלאס פולשטענ־

דיק בארעכטיקט. ניט די באזיגטע פאריזער קאָמונע און ניט אפילו די זיגרייכע אָקטאָבער־רעוואָלוציע האָבן באפרייט און מאטעריעל און גייס־טיק אויפגעהויבן דעם ארבעטער, נאָר זיינע סינדיקאַלע, פּאָליטישע, קאָאָ־פּעראַטיווע און קולטורעלע אָרגאַניזאַציעס.

מיט אכצן יאָרהונדערטער פאַר גאַנדין און פאַר דער מאָדערנער אַר־בעטער־באַוועגונג איז דער גלות־ייד ארויף אויפן וועג פון פּאַסיוון ווי־דערשטאַנד, און די געשיכטע האָט אויך ביי אים אָט־אָ דעם קאָמפּאַס־מעטאָד בארעכטיקט. וואָס וואָלט געוואָרן פון יידישן פאָלק, ווען נאָך הריסת ביתר וואָלט ער זיך גאָרניט אויסגעלערנט פון זיין ביטערער דערפאַרונג און וואָלט זיך ווייטער געהאַלטן ביי באַוואָפנטע אויפשטאַנדן קעגן דער גרעס־טער וועלט־מאכט פון יענער צייט? ער האָט צום גליק טאַקע פאַרוואָרפן דעם ווייטערדיקן באַוואָפנטן קאַמף; ער האָט אָבער אויך ניט קאַפּיטולירט; ער איז איבערגעגאַנגען צום פּאַסיוון ווידערשטאַנד, און דאָס האָט אים געראַטעוועט און אים דערלויבט, נאָך לאַנגע יאָרהונדערטער פון אומ־מענטשלעכער פּיין, צו דערלעבן צו בעסערע צייטן.

אָ, דאָס איז געווען אַ שרעקלעך לאַנגער און ווייטיקדיקער דערנער־וועג, וואָס האָט געפאָדערט אַן אומענדלעכן הערואיזם. דער פּאַסיווער ווידערשטאַנד פאָדערט כסדרדיקע פעסטקייט, כסדרדיקע געטרייקייט די איבערצייגונגען, טאָג־טעגלעכע קרבנות, און ווייט ניט אַלע, וואָס זיינען פּעאיק זיך מקריב צו זיין אין אַ מ אָ מ ע נ ט פון שלאַכט, פאַרמאָגן אין זיך די כסדרדיקע, אומאויפהערלעכע גייסטיקע גבורה, וואָס פאָדערט דער פּאַסיווער ווידערשטאַנד אין משך פון גאַנצן לעבן. אָט־אָ די גבורה האָט אין דער העכסטער מאָס ארויסגעוויזן דער גלות־ייד.

...און אויך דער קעגנווערטיקער מדינת ישראל וואָלט מיין קלייני־קייט געראָטן ניט צו פאַרגעסן אונדזער לאַנגע געשיכטע און זיך ווייניקער אָריענטירן אויף מלחמות, אפילו צייטווייליק זיגרייכע, און אויף אינטער־נאַציאָנאַלע קאָמבינאַציעס מיט מלחמה־פאַרבונדענע, און אין קאַמף קעגן פאַרשידענע שונאים ווי ווייט נאָר מעגלעך זיך צו שטיצן אויף פּאַסיוון ווידערשטאַנד. נאָר לאָמיר איצט וועגן מדינת ישראל ניט רעדן; זי זיצט דאָך ניט אויפן באַשולדיקונגס־באַנק; פאַרקערט, זי פיגורירט דאָך גאָר צווישן די באַשולדיקער און די מאָנער.

...מען וואַרפט פאַר דעם גלות־יידן, אַז ער האָט אין די היטלער־געטאָס כמעט ביז צום סוף ניט געטראַכט וועגן קאַמף און זיך געלאָזט אויסשעכטן ווי אַ סטאַדע שעפסן. ניט אמת, טויזנט מאָל ניט אמת. ער

האָט לאַנג און ביטער געקעמפּט. הערט זיך נאָר צו צו דעם, וואָס עס דערציילן די עדות פון די געטאָס: געטריי זיין טויזנטער־יאָריקער טראַדיציע און היסטאָרישער דערפאַרונג, וואָס איז אַזוי צו זאָגן געוואָרן זיין פליייש און בלוט, האָט דער גלות־ייד אויך אין די היטלער־געטאָס זיך גענומען מיט א וווּנדערלעכער גבורה צו די אַלטע אויסגעפּרובירטע קאַמפּס־מיטלען פון פּאַסיוון ווידערשטאַנד: ער האָט מיט מסירת־נפש געקעמפּט קעגן עפּידעמיעס, קעגן שמוץ, קעגן הונגער, קעגן קולטורלאָזיקייט, קעגן פאַרצווייפלונג און אַנדערע מלאכי חבלה, וואָס די היטלער־געטאָס האָבן אויף אים אָנגעשיקט, און ער האָט געהאָפט, אַז אַזוי אָט וועט ער אי־בערקומען די צייט פון דער מלחמה און היטלערן גופא. אָבער כדי פּאַסי־ווער ווידערשטאַנד זאָל פירן צו נצחון, פאָדערט זיך, אַז דער שונא זאָל ביי אַלע זיינע רשעות פאַרמאָגן אין זיך א מינימום פון מענטשלעכקייט. היטלער האָט אָבער א פּונק מענטשלעכקייט אין זיך אויך ניט געהאַט. און ווען גאַנדי, למשל, וואָלט געהאַט צו טאָן ניט מיט די ענגלענדער, נאָר מיט היטלערן און זיין גלייכן, וואָלטן נאַטירלעך אַלע זיינע תעניתים גע־האָלפן ווי א טויטן באַנקעס; פאַרקערט, מיט א פּאָר קוילן אָדער מיט א גאַז־קאַמער וואָלט מען אים פון זיינע תעניתים באַפרייט. דער שרעקלע־כער טעות פון דעם געטאָ־יידן איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס ער האָט לאַנג זיך ניט געקענט פאָרשטעלן, אַז אין דעם היטלער און זיינע באַנדעס לעבן בלוטדורשטיקע בריאות, וואָס די וועלט האָט נאָך אַזוינס ניט געזען. און אַז שפּעטער — צו שפּעט — האָט ער עס איינגעזען, האָט ער זיך טאַקע גענומען צום געווער — און איז געפאַלן מיט ווירדע, ניט ערגער ווי זיינע אָבות ביים חורבן ירושלים און הריסת ביתר.

... ער זאָל דאָס זיין א פּחדן איינער אין דער וועלט? איז דאָס ניט א בלוטיקער שפּאָס? איך וויל דאָ דערמאָנען נאָר איין קליייניקייט, איין טראָפּן פון א ים הערטאָאיזם. אין משך פון לאַנגע, שרעקלעך לאַנגע יאָר־הונדערטער האָט ער געלעבט אין אַן אַטמאָספער פון אייביקן פּאָגראָם, ווו יעדע איינצלנע מינוט האָט ער געקענט דערוואַרטן, אַז א ווילדער, פאַנאַטיזירטער און האָב־גיריקער המון זאָל זיך אַריינרייסן ביי אים אין שטוב און ראַבירן, צעשטערן, ממיתן, געוואַלטעווען, האָט ער געזוכט די יידישקייט פון זיין הויז צו באַהאַלטן, פאַרמאַסקירן? וואָס האָט ער באמת געטאָן? ביים אַריינגאַנג פון יעדן יידישן הויז האָט ער געהאַלטן אויפגע־האַנגען — א מ ז ו ז ה, וואָס האָט יעדן איינציקן, אייגענע און פרעמ־דע, פריינט און שונאים, אָן ווערטער געזאָגט: דאָ וווינט א ייד. א באַ־

שיידענע, א צניעותדיקע יידישע פּאַן, ווי אַלץ איז ביי אים געווען באַ־שיידן, צניעותדיק.

...איבערמענטשלעך שווער איז אַלעמאָל געווען צו זיין אַ ייד אין גלות; דאָס האָט אָבער דעם יידן ניט אָפּגעשראָקן, און ער איז אויך אין גלות געבליבן אַ ייד.

...און שפּעטער, ווען עס איז אויפגעקומען אַ נייע וועלט, ווען די שטילע ארבעט אין די וויסנשאַפטלעכע לאַבאָראַטאָריעס האָט מיט געדויש און געפּילדער געבראַכט אין באַוועגונג פאַרשידענע מאַשינעס פון פאַרשי־דענע פאַבריקן, און דער גלות־ייד איז ארויס פון די פיר ווענט פון געטאָ, איז ער פון דאָרטן אַרויס אַ פּחדן, אַ געבויגענער, אָן ערן־געפיל, אָן מענטשלעכער ווירדע? און ווו איז די וואונדערבאַרע יידישע ארבעטער־באַ־וועגונג? ווו איז דער גרויסער היסטאָרישער דועל צווישן דעם א ל ג ע־מ יי נ ע ם יי ד י ש ן א ר ב ע ט ע ר־ב ו נ ד און דעם א ל־ו ע ל ט ל ע כ ן ז ש א נ ד א ר ם, דעם צאַר פון דער גרויסער רוסי־שער אימפּעריע, אַ דועל וואָס האָט ארויסגערופן באַוואונדערונג אין דער גאַנצער פרייהייטלעכער מענטשהייט, און וואָס האָט באמת דערהויבן אין דער וועלט דעם יידישן נאָמען? ווער קען ציילן די העלדן, ארבעטער און אינטעליגענטן, וואָס האָבן זיך פרייוויליק געוואָרפן אין געראַנגל אויף לעבן און טויט קעגן דער פינצטערסטער רעאַקציע, און די פון זיי, וואָס זיינען אין קאַמף קעגן צאַריזם און אין זעלבסט־שוץ קעגן פּאָגראָמשטשיקעס אומגעקומען? און ווו איז דער אָנטייל פון גלות־יידן אין די ארבעטער־ און פרייהייטלעכע באַוועגונגען פון אַזוי פיל אַנדערע פעלקער, אין דייטשלאַנד, אין פּוילן, אין רוסלאַנד, אין אַמעריקע?

...טענהט מען פאַרקערט, אַז דער גלות־ייד איז אַ צעשטערנדיקער עלעמענט. אַזוי טענהן באמת פאַרשטייער פון דער אָפּשטאַרבנדיקער וועלט. צי קען אָבער אויספאַלן דער משפט פון דער ג ע ש י כ ט ע, אַז היינע און בערנע, מאַרקס און לאַסאַל, מאַרטאָוו און גרשוני זאָלן באמת האָבן געווען צעשטערנדיקע עלעמענטן? ניין, ניט קיין צעשטערנדיקער עלעמענט איז דער גלות־ייד, גראַד פאַרקערט: טאַקע אַ דאַנק דעם, וואָס ער איז אַ גלות־ייד, וואָס אין אַ וועלט פון רשעות איז ער אומעטום דער שוואַכערער צד, וואָס אים איז אַזוי לאַנג אויסגעקומען און וואָס אים קומט נאָך כסדר אויס צו ליידן פון ברוטאַלער קראַפט, איז ער דער שטענדיקער מאָנער פון מענטשלעכקייט און גערעכטיקייט, דער אייביקער פרעדיקער פון די העכ־סטע אידעאַלן פון די יידישע נביאים, אידעאַלן פון לא בכוח ולא בחיל כי

ברוח, אידעאַלן פון צדק ומשפט, אידעאַלן פון לא ישא גוי על גוי חרב, און טאַקע דערפאַר זעט אין אים די וועלט פון רשעות אַ צעשטערנדיקן עלעמענט. און הלוואי זאָל דער ייִד אין מדינת ישראל טריי בלייבן אָט די אידעאַלן פון אונדזערע נביאים, וואָס זיינען אַגב דורך זיי פאָרמולירט געוואָרן גראַד דעמאָלט, ווען די ייִדישע מלוכהשאַפט האָט געהאַלטן ביים אונטערגיין, אַ דאַנק אינערלעכע אומרעכטן, דורך אויסערלעכער ברוטאַלער מאַכט.

...זאָגט מען ווידער, אַז דער גלות־ייִד איז אַ לופט־מענטש, אַ פּאַ־ראַזיט, וואָס לעבט אויפן חשבון פון דער אַרומיקער געזעלשאַפט. קומען אָבער די עקספּערטן און דערציילן אונדז, אַז אין פאַרשידענע לענדער, ווו עס זיינען פאַראַן ייִדישע ישובים, אויף ביידע זייטן פון אַטלאַנטישן אָקעאַן, האָט אין דעם אויפבוי פון פאַרשידענע צווייגן פון דער מאָדערנער ווירטשאַפט דער גלות־ייִד גראַד גענומען אַ ניט־פּראָפּאָרציאָנעלן גרויסן חלק. און קיינמאָל אפשר האָט מען אַזויפיל ניט גערעדט און געשריבן וועגן דעם פּאַראַזיטישן כאַראַקטער פון דעם גלות־ייִדן, ווי זייט אויף ביידע זייטן אָקעאַן זיינען אין די הונדערטער טויזנטער, אין מיליאָנען אויפגעקו־מען ייִדישע אַרבעטער־מאַסן.

מען טייטלט מיט די פינגער אויף שפּעקולאַנטן, אַפּנאַרער א. ד. גל. צווישן די גלות־ייִדן. אוודאי איז דער גלות־ייִד ניט כולו זכאי. נאָר ווער אויף דער וועלט איז כולו זכאי? און אַז ער וואָלט טאַקע געווען כולו זכאי, וואָלט דאָך שוין לאַנג געווען משיח געקומען, ד. ה. אַז אַנשטאָט צו לעבן אין אונדזער זינדיקער וועלט, וואָלט שוין באַדאַרפט זיין פאַרווירק־לעכט דער געטלעכער חלום פון אונדזערע נביאים „מלאה כל הארץ דעת ה׳ כמים לים מכסים", די גאַנצע וועלט וואָלט באַדאַרפט זיין דורכגע־דרונגען מיט געטלעכער געוויסנהאַפטיקייט ווי דער ים איז אָנגעפילט מיט וואַסער, — איז אָבער דער גלות־ייִד אין פּרט פון פ א ר ב ר ע כ ע ־ ר י ש ק יי ט ערגער פאַר אַנדערע? אָט האָבן אונדז די עקספּערטן גע־וויזן, אַז בכלל איז ביים גלות־ייִדן די פאַרברעכערישקייט גראַד באַדייטנ־דיק קלענער ווי ביי זיינע ניט־ייִדישע שכנים; אַז ביי אים זיינען אַ סך זעלטענער ווי ביי זיי דווקא די שווערע פאַרברעכנס, און וואָס שווערער אַ פאַרברעכן אַלץ זעלטענער איז ער; אַז ביי דעם גלות־ייִדן איז, למשל, אַ סך ווייניקער פאַרשפּרייט גנבה; אַז אין וואַרשע, למשל, זיינען פאַר־ברעכנס קעגן מענטשלעכן קערפּער און געזונט ביי ייִדן געווען צען מאָל זעלטענער ווי ביי ניט־ייִדן; אַז פאַרגוואַלטיקונגען און ניט־נאַטירלעכע סעקסועלע באַציאונגען זיינען ביים גלות־ייִדן כמעט אינגאַנצן ניט בנמצא;

אז אין פּוילן איז אויף טויזנט יידן דורכשניטלעך אויסגעפאלן א בייזווי־ליקער מאָרד איין מאָל אין פיר־פינף הונדערט יאָר, אָדער פינף און צוואנ־ציק מאָל זעלטענער ווי ביי דער ניט־יידישער באפעלקערונג. אויב מען דאַרף שוין יאָ אויסקלויבן צווישן שפּעקולאנטן און אָפּנאַרער, פון איין זייט, און גזלנים, רויבער, בייזוויליקע מערדער און פארגוואלטיקער, פון דער אנדערער, מיין איך אז די ערשטע שטעלן מיט זיך פאָר א קלענערן בייז, דערצו נאָך ווען אויך אָט די פאַרברעכנס זיינען ביים גלות־יידן ווייניקער פאַרשפּרייט ווי ביי זיין שטאָטישן ניט־יידישן שכן.

ניט ערגער פאַר אנדערע אומות איז דער גלות־ייד, נאָר בעסער; און טאקע דערפאַר ווערט ער אזוי גערודפט.

...נאָר דער שווערסטער חטא, וואָס פון דער יידישער זייט וואַרפט מען פאָר דעם גלות־יידן, אין וואָס מען זעט איין אַן אמתן נאציאָנאלן פאַרראַט, איז זיין פאַרלאָזן און פאַרגעסן די ה ע ב ר ע א י ש ע ש פּ ר א ך, זיין איבערגאנג צו פרעמדע לשונות, וואָס ער האָט נאָך דערצו פאַרקריפּלט, געמאכט פון זיי פאַרדרייטע זשאַרגאָנען, ספּעציעל זיין איבערגאנג צו א דייטשן זשאַרגאָן, וואָס ער האָט געקרוינט מיטן פאַלשן נאָמען יי ד י ש, און פאַר וועלכן ער פאָדערט רעכט פון א יידישער נאציאָנאלער שפּראַך.

שווער איז די באשולדיקונג, און אויף איר מוז איך זיך אָפּשטעלן גענויער.

נאָר קודם א היסטאָרישע באמערקונג. די עקספּערטן האָבן דאָ פעסט־געשטעלט, אז פון העברעאיש צו א פרעמדער שפּראַך, צו אראמיש, איז דאָס יידישע פאָלק איבערגעגאנגען מיט יאָרהונדערטער פריער, איידער עס האָט זיך אָנגעהויבן דער לאַנגער יידישער גלות. אראמיש האָט דאָס פאָלק גערעדט אין דער גאנצער צייט פון בית שני, בעת עס האָט נאָך געלעבט ביי זיך אין לאנד און איז בשום אופן ניט געווען געצווונגען צו עמעצן זיך צוצופּאַסן — ווי שפּעטער אין גלות — און צו רעדן א פרעמדן לשון. אפילו אונטער דער פּערסישער אויבערהערשאַפט איז אין א״י, ווי אין אלע פּערסישע מדינות, געווען גילטיק די פרייהייט „להיות כל איש מדבר כלשון עמו״. אויב דער איבערגאנג צו אַן אנדער שפּראַך איז געווען א נאציאָנא־לער פאַרראַט, האָט עס דעריבער, ביי באזונדער באלאסטנדיקע באדינגונ־גען, באגאנגען שוין מיט מער ווי צוויי טויזנט יאָר צוריק גראָד דער ישראל־ייד.

לעבנדיק א סך דורות לאַנג אין א פרעמדער נאציאָנאלער סביבה, צווישן מענטשן וואָס האָבן גערעדט אַן אנדער שפּראַך, איז דער גלות־ייד

אין זיין טאָג־טעגלעכן לעבן געווען געצוווּנגען צו רעדן אַ ניט־יידישן לשון. צי האָט ער אָבער פאַרלאָזן די שפּראַך פון זיינע אָבות? צי האָט ער זי פאַרגעסן? מיט מענטשן פון אַן אַנדער פאָלק איז טאַקע שטענדיק אַזוי געשען. אויך ביי יידן איז עס פאָרגעקומען מיט אַ גרעסערער אָדער קלע־נערער צאָל יחידים. אָבער דער גלות־ייד בכלל האָט די העברעאישע שפּראַך ניט פאַרגעסן און זי ניט פאַרלאָזן. זייענדיק געצוווּנגען אין זיין וואָכעדיקן האַנדלען און וואַנדלען צו רעדן אַ פרעמדן לשון, האָט ער פון העברעאיש געמאַכט די שפּראַך פון זיינע הייליקייטן, זיין לשון־קודש. אין העברעאיש האָט ער זיך געווענדעט צו גאָט מיט זיינע תפילות; אין העב־רעאיש האָט ער אין משך פון טויזנטער יאָרן, לויט זיינע מעגלעכקייטן, געליינענט און געלערנט די אוראַלטע הייליקע ספרים, וואָס ער האָט אויפ־געהיט מיט בוכשטעבלעכער מסירת־נפש; אין העברעאיש, אויף די דאָזיקע ספרים, האָט ער זיינע קינדער געלערנט ליינען און, ווי ווייט מעגלעך, אויך שרייבן. און אויב גערעדט האָט ער טאַקע אַ פרעמדע שפּראַך, האָט אָבער די גייסטיקע עליטע פון פאָלק ביים שרייבן — און שפּעטער ביים דרוקן — אין משך פון לאַנגע, לאַנגע דורות געברויכט בעיקר דווקא העב־רעאיש. ביים גלות־ייד האָט העברעאיש ניט געקענט מער זיין קיין תורה שבעל פה; האָט ער זי אויף אַזאַ אופן אָפּגעהיט ווי אַ תורה שבכתב. און דאָס, און קודם כל דאָס, האָט מעגלעך געמאַכט די שפּעטערדיקע רענעסאַנס פון העברעאיש — וואָס איז אגב געשען אויך אַ דאַנק דער עקשנות פון אַ פּאָר דורות יידישע ליטעראַטן אין גלות.

... נאָר די אותיות די העברעאישע האָט דער גלות־ייד שטענ־דיק אָפּגעהיט, אפילו דעמאָלט ווען ער האָט געשריבן אין פרעמדע שפּראַכן צו זיינע ברידער און פאַר זיינע ברידער, וואָס האָבן אָט די אותיות גע־קענט. און ניט נאָר די אותיות האָט ער אָפּגעהיט און ניט נאָר ביים שרייבן. רעדנדיק און שרייבנדיק אַ פרעמדע שפּראַך, האָט ער אין איר אריינגעפלאָכטן אַ סך העברעאישע וואָקאַבלען, און דעם זאַץ געבויט לויט דעם אופן רעדן און טראַכטן אין העברעאיש.

... און וואָס איז אייגנטלעך אַ שפּראַך? דאָס איז ניט סתם אַ גע־וויסער סכום קלאַנגען אָדער געשריבענע צייכנס. אַ שפּראַך איז אַ סכום באַגריפן, וואָס ווערן סימבאָליזירט דורך קלאַנגען און געשריבענע צייכנס. געוויס זיינען די סימבאָלן אויך זייער וויכטיק, אָבער דער עיקר זיינען די באַגריפן און ניט זייערע סימבאָלן. אָט זאָגן אונדז די עקספּערטן, און עדות זיינען די העברעאישע אויפשריפטן אויף אַלטע מטבעות וואָס ווייזן, אַז העברעאיש גופא האָט אירע געשריבענע סימבאָלן, דעם אלף־בית, מיט

דער צייט געביטן, און דורך דעם אויף א האָר ניט אויפגעהערט צו זיין
העברעאיש. אויך די קלאנגען זיינען ניט ביי אלע יידישע שבטים און ניט
אומעטום אין העברעאיש געווען די זעלביקע. און צוזאמען מיט די העב־
רעאישע פסוקים און שפריכווערטער, צוזאמען אָפט מיט דעם העברעאישן
בוי פון זאץ, האָט דער גלות־ייד אין די פרעמדע קלאנ־
גען אריינגעלייגט יידישע באגריפן, און אזוי אָט
ניט בלויז אויסערלעך, נאָר טאקע אינערלעך, פארוואנדלט זיי אין ייִדי־
שע דיאלעקטן. און ווילאנג ער האָט גערעדט, געשריבן און געלייענט
די דאָזיקע יידישע דיאלעקטן און ניט פארביטן זיי אויף אנדערע, ניט־
יידישע דיאלעקטן אפילו פון דעם זעלביקן פאָנעטישן מקור, האָט ער אָפּ־
געהיט, אויפגעהאלטן און ווייטער געפירט דעם יידישן המשך, און זיך
ניט אסימילירט; ער איז אזוי אָט געבליבן אין קרייז פון יידישן פילן
און דענקען. דערין איז באשטאנען בכלל דער גרויסער נאציאָנאלער אויפ־
טו פון די דיאלעקטן, וואָס יידן האָבן גערעדט אין גלות; און דאָס דער־
לויבט אונדז אויך ריכטיק צוצוגיין צו דער שפראך פון אשכנזישן צווייג
פון יידישן פאָלק, צו יידיש.

...ניט קיין גלות־דייטשער זשארגאָן איז יידיש; דאָס איז אן עכט
יידישע שפראך, וואָס באנוצט זיך אין זייער א גרויסער מאָס מיט קלאנגען
פון גערמאנישן אָפּשטאם, אויף א ספעציעלן אופן אומגעענדערטע, וועלכע
סימבאָליזירן אָבער טיף־יידישע באגריפן. און זאָל עמעצער זאָגן, אז די
באגריפן אין יידיש שטאמען ניט פון אוראלטע יידישע קוואלן, פון
תורת משה, פון די אייביק באגייסטערנדיקע נביאישע וויזיעס, פון די
תלמודישע לעגענדעס און מדרשים, רבנישע חריפות, חסידישע דבקות און
מתנגדישן מוסר, לומדישער גמרא און ווייבערשע תחינות, ביז דער מאָדער־
נער יידישער פּאָעזיע און קינסטלערישער פּראָזע, פּראָלעטארישן באפריי־
אונגס־קאמף און ציוניסטישער בענקשאפט נאָך א״י. דער גאנצער יידישער
וועלט־באנעם, די באלעבטסטע מיט בטחון יידישע האָפענונגען, די בוי־
געוודיקע יידישע עקשנות, דער יידישער חן, די יידישע צניעות, דער יידי־
שער יושר, די יידישע רחמים, דער יידישער הומאָר, די אומשטארבלעכ־
קייט די יידישע, אלץ וואָס מאכט דעם מהות פון אונדזער פאָלק, איז
אויפגעהיט אין יידיש, אויסגעדריקט דורך יידיש — און דאָס זאָל זיין
א פרעמדע שפראך, א דייטשער זשארגאָן? דאָס איז ניט קיין אמתער יידי־
שער המשך? אָדער איז די מאָדערנע עברית, מיט אירע העברעאישע סימ־
באָלן, מער יידישער המשך? פארטראכט זיך איבער דעם, און טראָגט
ארויס א גערעכטן ענטפער.

...עס זיינען דאָ ביי אונדז אַזעלכע חכמים, וואָס זאָגן, אַז יידיש איז בכלל נישט קיין שפּראַך, ווייל זי באַשטייט פון ווערטער צוזאַמענגעשלעפּטע פון פאַרשידענע שפּראַכן. אויף דעם סמך וואָלט מען געקענט פּסלענען למשל, אויך ענגליש, וואָס באַשטייט אויך פון אַ כלומרשטיקן שפּראַכלעכן מיש־מאַש, אַ געמיש פון פאַרדרייטע גערמאַנישע און פראַנצויזישע וואָקאַבלען. איז טאַקע ענגליש צוליב דעם קיין שפּראַך ניט? פאַרקערט, ענגליש איז גראַד אַ דאַנק דעם אַ באַזונדער רייכע שפּראַך, מחמת דורכדעם וואָס זי האָט פאַר ענלעכע באַגריפן אי גערמאַנישע אי ראָמאַנישע ווערטער, האָט זי די מעגלעכקייט אויסצודריקן די ניואַנסן פון פאַרשידענע באַגריפן פּרעציזער ווי אַ סך אַנדערע שפּראַכן. און דאָס איז נאָך אין אַ גרעסערער מאָס ריכטיק בנוגע צו יידיש. דורך אירע גערמאַנישע, העבּרעאישע און סלאַווישע וואָקאַבלען, דורך דעם שאַפן צוזאַמענגעזעצטע ווערטער, וואָס האָבן אַ טאָפּלטן אָדער אַפילו אַ דרייפאַכן שפּראַכלעכן אָפּשטאַם (ווי למשל, יוצא־זיין, פּטור־ווערן, שמד־שטיק א. ד. גל.), דורך דעם איבערנעמען באַשטימטע גערמאַנישע און סלאַווישע סופיקסן און צוגעבן זיי צו ווערטער פון אַנדער־שפּראַכיקן אָפּשטאַם (ווי למשל, אַ טלימטרל, אַ שיקסעלע, אַ באַלעבעסל, אַ נקבהטשקע, גוטינקער א. א. וו.), דורך דעם פאַרשידענעם זאַץ־בוי, וואָס איז גענומען פון פאַרשידענע לשונות, פאַרמאָגט יידיש אַזאַ שפע פון מעגלעכקייטן צו ניואַנסירן געפילן, געדאַנקען, באַגריפן, ווי זעלטן וועלכע רייכע שפּראַך.

פּרובירט למשל אויסדריקן אין אַנדערע שפּראַכן, אין דייטש, פראַנצויזיש אָדער טאַקע אין עברית די באַגריפן, וואָס ווערן אין יידיש אויסגעדריקט דורך די ווערטער: דאגה און זאָרג; צער, פאַרדרוס און עגמת־נפש; צרות, פּיין און ענויים קשים; רשעות, שלעכטקייט און בייז; בטחון, צוטרוי און זיכערקייט; אָדער אַפילו אַזעלכע פּשוטע זאַכן ווי אַ ספר, אַ בוך, אַ ביכל און אַ ביכעלע; אַ הויז, אַ הייזל, אַ הייזעלע און אַ הייזקע. גיט איבער אין עברית די באַגריפן, וואָס יידיש לייגט אַריין אַפילו אין אירע העברעאישע ווערטער ווי למשל: אַ מזיק, אַ דבר־אחר, אַ יש, בטחון, אָדער אַזעלכע צוזאַמענגעזעצטע ווערטער ווי למשל: ווייסע־חברה־הניקעס, שלימזלניק, בריהשקייט, פּטרן, א. א. וו. א. א. וו. — אויב עברית איז באַשערט צו זיין פאָלקסטימלעך, אויב זי וועט וועלן אויסדריקן דעם פילפאַרביקן, רייך־ניואַנסירטן יידישן אופן פון פילן און דענקען, וועט זי אַליין מוזן זיין אַ המשך פון יידיש. צי האָט אָבער עברית אין דער הינזיכט באמת גרויסע מעגלעכקייטן? און אויב זי האָט עס ניט, צי וואָלט אַ פולשטענדיקער איבערגאַנג צו עברית ניט באַטייט אַ פאַראָרעמונג, אַן איינ־

שרומפונג פון פּסיכישן לעבן און פון די פּסיכישע כוחות פון אונדזער פאָלק? צי וואָלט בכלל מעגלעך געווען אַן איבערגאַנג פון יידיש צו עברית?

...נאָר וואָס עס זאָל ניט זיין מיט עברית, איז אָבער אַ פאַקט, אַז דער גלות־ייד האָט אַזוי אָט געשאַפן אַן אויסערגעוויינלעך רייכע יידישע שפּראַך, אַ וווּנדערבאַרן אינסטרומענט מיט אומבאַגרענעצטע מעגלעכקייטן איבערצוגעבן די פיינסטע שאַטירונגען פון יידישן און אַלמענטשלעכן פילן און דענקען. און טאַקע אָט דעם וווּנדערבאַרן אינסטרומענט האָבן מיר קודם כל צו פאַרדאַנקען, וואָס אין משך פון צוויי דורות, ממש אויף אונדזערע אויגן, אָן שום שטיצעס פון אַ מלוכה, ביי דעם ביטול פון קורצזיכטיקע חכמים און ביי דער פיינטשאַפט פון די העכערע קלאַסן, האָט אין יידיש געקענט אויפקומען, אויסוואַקסן און אַנטוויקלען זיך אַזאַ רייכע, אויף אַזאַ הויכן ניוואָ שטייענדיקע ליטעראַטור, אַזאַ אמתע „יפיפותו של יפת באהלי שם", און דערביי אַזאַ פאָלקסטימלעכע, אַזאַ דעמאָקראַטישע, אַזאַ מאָדערנע, אַזאַ וועלטלעכע און אַזוי טיף מיטן נביאישן גייסט דורכגעדרונגענע, אַזוי שטאַרק מיטן יידישן גורל פאַרבונדענע, מיט איין וואָרט אַזאַ באמת יידישע ליטעראַטור.

און ווידער אַמאָל: אויב די ליטעראַטור אין עברית וועט וועלן ווערן אַן אמתע פאָלקסטימלעכע, וועט זי מוזן אָנקניפּן אָן דער ליטעראַטור אין יידיש, זיין המשך אירער, אַזוי ווי די ליטעראַטור אין יידיש איז אין דער ווירקלעכקייט אַ המשך פון אונדזערע פריערדיקע ליטעראַטורן אין העברעאיש, יידיש־אַראַמיש און יידיש־אַראַביש.

...און ווען עס זאָל אפילו מקוים ווערן די שוואַרצע נבואה פון די פאַלשע נביאים, וואָס זאָגן פאָר דעם אונטערגאַנג פון יידיש דורך דער אויסראָטונג פון יידישן פאָלק אין מזרח־אייראָפּע (וואָס זאָגן עס פאָר מיט דער כוונה, כדי מיט אַזעלכע נביאות גופא לייכטער אונדזער יידיש צו באַגראָבן, און צו באַרעכטיקן דאָס באַגראָבן זי לעבעדיקערהייט), אפילו אין אַזאַ פאַל, אַ דאַנק די נאַציאָנאַלע אוצרות, וואָס זיינען אין יידיש שוין געשאַפן געוואָרן, אַ דאַנק דעם היסטאָרישן קאַמף, וואָס האָט אין יידיש געפירט אין משך פון אַ האַלבן יאָרהונדערט דער יידישער אַרבעטער, אַ דאַנק אויך טאַקע דעם, וואָס מיט יידיש אין מויל און יידיש אין האַרצן איז אומגעקומען דער וויכטיקסטער צווייג פון אונדזער פאָלק אין דער איצטיקער תקופה, — וועט שוין יידיש און יידישע ליטעראַטור קיינמאָל ניט אויפהערן צו זיין אַ רייכער קוואַל, פון וועלכן עס וועלן שעפּן קומענדיקע דורות, פּונקט ווי מיר שעפּן פון די אוראַלטע יידישע קוואַלן אין העברעאיש, אַראַמיש אָדער אַראַביש. אויב עברית זאָל טאַקע ווערן

די אומגאנג־שפראך, דער לשון חול פון יידישן פאָלק, וואָס זאָל ווערן קאָנצענטרירט אין ארץ־ישראל, וועט דעמאָלט יידיש ווערן זיין לשון קודש.

...נאָר דאָס יידישע פאָלק ווערט גאָרניט אויפגעזאמלט אין ארץ־ישראל, דער גלות־ייד קלויבט זיך ניט צו שטארבן; דער מזרח־אייראָפּעאישער יידישער שטאם, אויסגעהאקט און אויסגעוואָרצלט אין מזרח־אייראָפּע, וואָרצלט זיך איין אויף יענער זייט אָקעאן און אין ישראל, און צוזאמען מיט דעם קלייבט זיך יידיש גאָרניט צו שטארבן, ווי דאָס ווילט זיך אירע באגרעבער. זי לעבט, זי האָט נאָך אלץ פעסטע אָרגאנישע און גייסטיקע וואָרצלען אין אונדזער פאָלק, און וועט אויך ווייטער לעבן און וואקסן.

...נאָך איין וואָרט, און דערמיט פארענדיק איך.

מען האלט געוויינלעך, אז דער גלות, די צעשפרייטקייט זיינע איז פארן יידישן פאָלק געווען נאָר איין גרויסער אומגליק. געוויס וואָלט פאר יידן א סך בעסער געווען, ווען זיי וואָלטן געקענט רואיק לעבן אין זייער לאנד, איש תחת גפנו ותחת תאנתו ואין מחריד, ווי די נביאים ישעיהו און מיכה האָבן זיך פאָרגעשטעלט דאָס לעבן פון אלע פעלקער באחרית הימים. אָבער ווי לאנג מיר לעבן אין א וועלט פון רשעות, איז אזא אידיליע נאָר א פרעכטיקער חלום אויף באחרית הימים. ווי לאנג מיר לעבן אין א וועלט, וווּ עס הערשט דער ברוטאלער כוח, איז די קאָנצענטרירטקייט פון א פאָלק אין אן אייגענער מלוכה, און בפרט נאָך פון א קליין פאָלק אין א קליינטשינקער מלוכה, בשום אופן קיין גאראנטיע ניט אפילו קעגן פשוטער פיזישער אויסראָטונג. אונדזערעביידע גרויסע חורבנות אין ארץ־ישראל האָבן עס אונדז אויך געוויזן. אויב דאָס יידישע פאָלק איז געבליבן לעבן, בעת אזויפיל אנדערע א סך מעכטיקערע פעלקער זיינען פארשוווּנדן פון דער וועלט, האָט דאָס געקענט געשען נאָר א דאנק זיין צ ע ש פ ר יי ט ק יי ט. האָט מען אים גערודפט און געמאָרדעט אין איין לאנד, האָט ער ווידער געצויגן זיין היסטאָרישן המשך אין אן אנדער מדינה. און אויב אויך אין אונדזערע טעג האָבן די גרויזאמע היטלערישע מערדערייען פונדעסטוועגן ניט געקענט א סוף מאכן צו אונדזער פאָלק, איז דאָס אויך געשען א דאנק דעם, וואָס אין משך פון פריערדיקן האלבן יאָרהונדערט האָבן מיליאָנען יידן געהאט אויסגעוואנדערט עבר לים, וווּ היטלערס לאפע האָט זיי ניט דערגרייכט. די צעשפרייטקייט די יידישע איז אין אונדזער רשעותדיקער וועלט די איינציקע רעאלע גאראנטיע קעגן דער פיזישער אויסראָטונג פון אונדזער פאָלק. דער גלות־ייד, טאקע דערמיט וואָס ער איז א גלות־ייד, א צעזייטער און צעשפרייטער און דאָך

א ייד, דערפילט דעריבער אפילו ביי דער עקזיסטענץ פון מדינת ישראל אן אויסערסט וויכטיקע היסטאָרישע מיסיע, ניט בלויז פאר מדינת ישראל, נאָר בכלל פארן קיום פון אונדזער פאָלק, פארן נצח ישראל. זאָלן דאָס געדענקען די, וואָס רעדן מיט אזא לייכט געמיט וועגן אונטערגאנג פון גלות־יידן. caveaut consules ווי די רוימער פלעגן זאָגן.

...איך פאָדער דעריבער פון דעם געריכט פון דער געשיכטע:

די פולשטענדיקע רעהאביליטאציע פון דעם גלות־יידן ווי א פולווער־טיקן מיטגליד פון יידישן פאָלק;

די פולשטענדיקע רעהאביליטאציע פון זיין לשון אלס א יידישע נאַ־ציאָנאלע שפראך;

שוין באלד זאָל אין מדינת ישראל ביי די יידן, וואָס אין יידיש טראכט זייער מוח און אין יידיש פילט זייער הארץ, ניט אוועקגערויבט ווערן זייער <u>עלעמענטארסטע מענטשן־רעכט זיך פריי צו באנוצן מיט זייער שפראך</u>, לפחות אין דער מאָס, וואָס זיי האָבן עס געהאט אין האלב־פאשיסטישן און אנטיסעמיטישן פוילן.

— — — — — — — — — — — —

די געשיכטע:

דאָס געריכט האָט באשלאָסן:

צו דערגענצן די געריכטלעכע אויספאָרשונג וועגן דעם גלות־יידן מיט א חקירה ודרישה איבער די נייע פאקטן, וואָס זיינען ארויפגעשוווממען בעתן פראָצעס;

דעם אורטייל אָפלייגן אויף שפּעטערדיקע דורות;

ביז דעמאָלט זאָל דער גלות־ייד בלייבן אויף דער פריי און מיט מעשים דערווייזן וואָס ער קען נאָך שאפן.

***

וועגן אנדערע דראמאטישע מאָמענטן אויף דעם דאָזיקן היסטאָרישן פראָצעס וועלן געוויס דערציילן נאָך אנדערע קאָרעספּאָנדענטן.

„צוקונפט", מאי־יוני 1951.

אין ליכט פון ציפערן

דער באַפעלקערונגס־פּראָבלעם ביי יידן

נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה (*)

מיין פריינד דעם 81יעריקן און שטענדיק יונגן ד"ר ב. טשלענאָוון

1. מיט דער דעמאָגראַפיע איז ווי מיטן געזונט. כל זמן דער מענטש פילט זיך מיט אלעמען טראכט ער גאָר זעלטן וועגן זיין געזונט. וואָרעם מען טראכט דען וועגן דער לופט וואָס מען אָטעמט? בלויז ווען די לופט הייבט אָן צוליב וועלכער עס איז סיבה אויסצופעלן הייבט מען אָן צו פילן א שטיקעניש. בלויז ווען אן אבר, אפילו דער קלענסטער, אין דעם אָרגאַניזם ווערט אָפּגעשוואכט אָדער אמפּוטירט, הייבט מען אָן צו טראכטן און מען קאָן גאָרניט פארגעסן וועגן אים. נאָך דער מאסן־אויסראָטונג פון דער יידישער באַפעלקערונג אין אייראָפּע, נאָך דעם ווי דאָס יידישע פאָלק האָט אין די לעצטע יאָרן פארלוירן זיין בעסט בלוט אין א מאָס, וואָס איז אומגלייבלעך און לאָזט זיך כמעט ניט פאָרשטעלן, איז ווייטער ניט פאראנען צווישן אונדז קיין איינציקער, וואָס זאָל ניט שטעלן כמעט אין פארצווייפלונג די פראגע: צי קאָן אונדזער פאָלק איבערטראָגן דעם דאָזיקן שוידערלעכן בלוטפארלוסט? צי קאָן עס צו זיך קומען, אויב ניט צו דער פולער פיזישער און גייסטיקער קראפט פון די פארמלחמה־יאָרן, איז לכל הפחות צי קאָנען זיינע ווונדן נעמען היילן מיט אן אויסקוק אויף א בעסערער צוקונפט?

(*) איבערזעצונג פון פראנצויזישן אָריגינאַל, געמאַכט אין ייוואָ און דערשינען אין ייוואָ־בלעטער, באַנד 26; דער פראַנצויזישער אָריגינאַל איז דערשינען אין זאַמלבוך צום 80יאָריקן יובילוי פון דר. ב. טשלענאָוו, וואָס איז ארויסגעגעבן געוואָרן דורכן פארבאנד „אָזע" אין זשענעוו, און ווי א באַזונדערע בראָשור אונטערן טיטל:
Le probléme démographique juif aprés la seconde guerre mondiale (Union OSE, Genéve, 1947).

נאָך א שטאַרקן בלוטפאַרלוסט טאַפּט געוויינטלעך דער רופא דעם חולהס דופק און הערט אויס זיין הארץ. נאָך דער אויסראַטונג פון אזוי פיל מיליאָנען יידן קערן די איבערגעבליבענע זייער בליק צו דער דעמאָגראַפיע מיט דער פראַגע: צי איז דאָס יידישע פאָלק בכוח צו־ריקצוגעווינען די פאַרלוירענע ביאָלאָגישע כוחות? און אין וואָסער מאָס?

ווי א דעמאָגראַף און ווי א ייד געפין איך זיך אין דער טרויערי־קער לאַגע פון א רופא, וועלכער הערט אויס איינעם פון זיינע נאָענט־סטע און טייערסטע און שטעלט פעסט די מסוכנע לאַגע פון דעם חולה. אונטער די אומרואיקע בליקן פון די וואָס רינגלען אים ארום באַמיט ער זיך צו געפינען א רפואה און איז לחלוטין ניט זיכער וועגן דער פעולה פון זיינע מיטלען. פונדעסטוועגן מוז ער פּרוּוון א רפואה: די נאַטור איז רייך אין אומגעריכטע מעגלעכקייטן, עס געשעען אָפּט נסים, דער עיקר אויב דער גלויבן און דער רצון פון דעם חולה קומען אים צו הילף. דער דעמאָגראַפישער מצב פון אונדזער פאָלק וועקט אויף אין מיר ווי אין א דעמאָגראַף נאָך א סך מער דאגות ווי אין דעם דורכשניטלעכן מענטש פון א גאַנץ יאָר. וואָרעם בעת די קאַטאַסטראָ־פע איז געקומען אויף אונדזער פאָלק האָט שוין אונדזער „נאָרמאַלע" דעמאָגראַפיע ארויסגעוויזן זייער באַאומרואיקנדיקע סימפּטאָמען.

2. די דאָזיקע פעסטשטעלונג וועט ארויסרופן א חידוש ביי מער ווי איין לייענער. קיינמאָל איז דער נאַטירלעכער צוּוואוּקס ביי יידן ניט געווען אזוי שטאַרק ווי אין די לעצטע הונדערט יאָר. און קיינמאָל האָט די צאָל יידן אין דער וועלט ווייט ניט געהאַט דערגרייכט די צאָל פון ערב דער איצטיקער מלחמה.

אין די בלי־עפּאָכעס פון זיין נעשיכטע האָט דאָס יידישע פאָלק מער ניט געציילט ווי וואָסערע פיר מיליאָן נפשות. דאָס איז געווען בערך די צאָל יידן אין אָנהייב פון דער קריסטלעכער תקופה. ערב דער איצטיקער מלחמה האָט זיך די דאָזיקע צאָל פאַרפירפאַכט: זעכצן און א האַלבן מיליאָן. די דאָזיקע הויכע צאָל איז געווען דער פועל־יוצא פון דער דעמאָגראַפישער באַוועגונג פון די לעצטע הונדערט יאָר. פון דריי און א האַלב מיליאָן יידן ארום 1830, איז זייער צאָל געשטיגן ביז זיבן און א האַלבן מיליאָן בערך אין 1880 און ביז זעכצן און א האַלב מיליאָן אין 1937. אויפן סמך פון די דאָזיקע צאָלן וואָלט פון דעם דעמאָגראַפישן שטאַנדפּונקט די יידישע מערכה אויסגעקוקט גאַנץ

זיכער און מען וואָלט געקאָנט מיינען, אז פון דעם צד איז פאַר אונדזער צוקונפט קיין שום סכנה ניט געווען.

אָבער ניט געקוקט דערויף, האָבן נאָך פאַר דער ערשטער וועלט־מלחמה אויפמערקזאַמע אָבסערוואַטאָרן אָנגעוויזן אויף געפערלעכע סימפּטאָמען אין דער דעמאָגראַפישער באַוועגונג פון יידן אין געוויסע לענדער. נאָך אין 1911 האָט פעליקס טיילהאַבער פאַרעפנטלעכט זיין בוך מיט דעם בייז־בשורהדיקן טיטל

Der Untergang der deutschen Juden.

די פאַקטן וואָס האָבן געהאַט א שייכות צו די דייטשע יידן האָבן זיך באַלד געלאָזט מערקן אויך אין שייכות מיט די יידישע באַפעלקערונגען פון די אנדערע מערב־מדינות: אין ביימען, מערן, איטאַליע, אונגאַרן און אנדערע. יידן אין די פאַראייניקטע שטאַטן זיינען אויך געוואָרן אַלץ ענלעכער צו יידן אין מערב־אייראָפּע. אָבער דער גוואַלדיקער נאַטירלעכער צוווּקס פון דער יידישער באַפעלקערונג אין מזרח־אייראָפּע איז גענוג געווען צו הייבן גאָר שנעל די צאָל פון דער יידישער באַפעלקערונג איבער גאַנץ אייראָפּע און אין דער גאָרער וועלט. און די עמיגראַציע פון מיליאָנען מזרח־ און צענטראַל־אייראָפּעישע יידן איבערן ים און קיין מערב־אייראָפּע האָט אין א געוויסער מאָס ממלא געווען דעם אָנווער וואָס איז געווען דער פועל־יוצא פון דער נאַטירלעכער באַוועגונג פון דער היימישער יידישער באַפעלקערונג אין יענע מקומות. די אויסראָטונג פון דער יידישער באַפעלקערונג אין מזרח־ און צענטראַל־אייראָפּע מיינט על־כן ניט בלויז דעם אָנווער פון כך וכך מיליאָנען מענטשן, נאָר אויך דאָס אויסשעפּן דעם רייכסטן קוואַל פון דעם נאַטירלעכן צוווּקס, פון דער נאַטירלעכער רעגענעראַציע פון דעם יידישן פאָלק.

3. אין דעם פּרט, ווי אין א סך אנדערע, האָט אונדז די טשעכאָסלאָוואַקישע רעפּובליק געגעבן א בילד בזעיר־אנפּין פון דער יידישער וועלט בכלל. אין טשעכאָסלאָוואַקיי האָבן מיזרח און מערב זיך געטראָפן, אָבער ניט פאַראייניקט. די יידישע באַפעלקערונגען פון קאַרפּאַטן־רוסלאַנד און סלאָוואַקיי האָבן פאַרמאָגט דעם טיפּישן כאַראַקטער פון מיזרח־אייראָפּעישע יידן; די יידן פון קאַרפּאַטן־רוסלאַנד האָבן אפילו געקאָנט פאַררעכנט ווערן ווי די „מיזרחדיקסטע” צווישן אַלע מיזרח־אייראָפּעישע יידן. דערקעגן די יידן פון ביימען און מערן האָבן געהאַט סימנים פון מערב־אייראָפּעישן יידנטום. פאַר דעם היט־

לער־אנפאל אויף דער מדינה האט די נאטירלעכע באוועגונג פון דער יידישער באפעלקערונג אויסגעזען אזוי:

טאבעלע 1

די נאטירלעכע באוועגונג פון דער יידישער באפעלקערונג אין דער רעפובליק טשעכאסלאוואקיי אין 1930 און 1933 לויט פראווינצן (+ באטייט אן עודף פון געבורטן לגבי טויטפאלן; — באטייט אן עודף פון טויטפאלן לגבי געבורטן) *)

פראווינצן	יידן לויט דער פאלקסציילונג	אבסאלוטע צאל			אויף 1000 יידן. איינוווינער		
		געבורטן	טויטפאלן	עודף	געבורטן	טויטפאלן	עודף
1930							
ביימען	76,301	625	1,157	—532	8.2	15.2	—7.0
מערן	41,250	317	576	—259	7.7	14.9	—7.2
סלאוואקיי	136,737	2,525	1,656	+869	18.5	12.1	+6.4
קארפאטן־רוסלאנד	102,542	3,608	1,189	+2,419	35.2	11.6	+23.6
טשעכאסלאוואקיי	356,830	7.075	4,578	+2,497	19.8	12.8	+7.0
1933							
ביימען	—	399	1,055	—656	5.2	13.9	—8.7
מערן	—	261	622	—361	6.3	15.0	—8.7
סלאוואקיי	—	2,140	1,584	+556	15.7	11.6	+4.1
קארפאטן־רוסלאנד	—	3,152	1,304	+1,848	30.7	12.7	+18.0
טשעכאסלאוואקיי	—	5,952	4,565	+1,387	16.7	12.8	+3.9

די טאבעלע פארדינט אונדזער אויפמערקזאמקייט אין מער ווי איין פרט, לעת־עתה לאמיר בלויז פארצייכענען דעם אלגעמיינעם פאקט, אז אויב אין די באטראכטע צייטן פארמאגן נאך די טשעכאסלאוואקישע יידן אן אנזעעוודיקן נאטירלעכן צוּוואוקס (קרוב 2,500 אין 1930, און 1,400 אין 1933, אדער 7 פער טויזנט יידישע באפעלקערונג אין 1930 און 3.9 אין 1933), איז דאס אינגאנצן א דאנק דער נאטירלע־

*) די טאבעלעס וואס האבן א שייכות צו טשעכאסלאוואקיי (אחוץ טא־בעלע 4) זיינען געבויט אויף די אפיציעלע דאטעס פון דער טשעכאסלאוואַ־קישער סטאטיסטיק. „יידן" באטייט דא מענטשן פון יידישער רעליגיע.

כער באוועגונג פון דער יידישער באפעלקערונג אין קארפאטן־רוסלאנד און סלאוואקיי; די נאטירלעכע באוועגונג פון די ביימישע און מערישע יידן אין דער זעלבער צייט וואָלט געווען א שטארקן אָנווער, און דאָס נעמענדיק אין באטראכט די נאטירלעכע באוועגונג און אויסלאַנדיש פון חשבון די פאלן פון שמד וואָס האָבן זיך שטארק געמערט אין מערב־אייראָפּע.

דאָס וואָס מיר האָבן נאָר־וואָס פעסטגעשטעלט וועגן טשע־כאָסלאָוואקיי האָט זיך איבערגעחזרט אויף א גרעסערן פארנעם איבער דער גאנצער יידישער וועלט.

4. ווען מען שטעלט זיך די פראגע, פון וואנען נעמט זיך דער אָנווער אין דער נאטירלעכער באוועגונג פון די מערב־יידן, מוז מען פעסטשטעלן, אז קודם קומט עס פון דעם אויסערגעוויינטלעכן פאלן פון זייער געבורטיקייט.

צוועלף ביז פופצן טויטפאלן אויף יעדער טויזנט באפעלקערונג, אזוי ווי מיר געפינען עס אין דורכשניט ביי די טשעכאָסלאָוואקישע יידן, איז זייער א נידעריקע שטארביקייט און טרעפט זיך נאָר ביי פראָגרעסיווע פעלקער פון אייראָפּע און פון דער וועלט. כדי אָבער די דאָזיקע באפעלקערונג זאָל קענען וואקסן איז נייטיק, אז זייער געבור־טיקייט זאָל איבערשטייגן צוועלף־פופצן פער טויזנט. אזוינס איז גע־ווען נאָר ביי די מיזרח־אייראָפּעישע יידן. למשל, ביי יידן פון קאר־פאטן־רוסלאנד איז די געבורטיקייט געווען צוויי אָדער דריי מאָל אזוי הויך ווי די שטארביקייט (35 אין 1930 און 31 אין 1933 לגבי 12 טויטפאלן פער טויזנט). ביי די מערב־יידן איז די געבורטיקייט אָפט געווען נידעריקער ווי די שטארביקייט. אין ביימען און מערן, ווי אונד־זער טאבעלע באווייזט, איז די צאָל געבורטן געווען אין 1930 בלויז א העלפט און אין 1933 כמעט א דריטל פון די טויטפאלן.

דאָס פאלן פון דער געבורטיקייט איז פארשטייט זיך ניט קיין ספּעציפיש יידישע דערשיינונג; להיפוך, עס איז כאראקטעריסטיש פאר דער גאנצער באפעלקערונג פון דער מערבדיקער ציוויליזאציע. פונדעסטוועגן, אין אלע מדינות און כמעט אין אלע שטעט, פאר וועלכע מיר האָבן סטאטיסטישע דאטעס, געפינען מיר, אז דאָס פאלן איז א סך שטארקער ביי יידן ווי ביי דער ארומיקער באפעלקערונג. מיר קאָנען

זיך ניט אפשטעלן לענגער אויף דער דאזיקער דערשיינונג. (*) מיר וועלן בלויז ציטירן נאך איין פאקט וואס האט ניט קיין קליינעם באַטייט: אין אן אויספארשונג (**) האבן מיר באוויזן, אז דער קאנטאן זשענעווע, מיט זיין געבורטיקייט פון 9.2 פער טויזנט אין 1936—1939 איז געווען איינער פון די עקרהדיקסטע געגנטן אין דער וועלט. הײנט וואס־זשע זאלן מיר שוין זאגן וועגן די יידישע באפעלקערונגען פון מערן און ביימען, וועלכע האבן נאך אין 1933 געהאט א געבורטיקייט פון בלויז 6.3 און 5.2?

בלויז א דאנק דער דריי מאל העכערער געבורטיקייט פון סלאָוואקיי און דער פינף מאל העכערער געבורטיקייט פון קארפאטן־רוסלאנד איז די יידישע באפעלקערונג אין טשעכאסלאוואקיי געוואקסן.

5. מער ווי איין ערנסטער לייענער וועלכער איז אבער ניט אי־בעריק באהאוונט אין דעמאגראפיע האט זיך מסתמא שטארק געחידושט ביים אויסגעפינען אין אונדזער טאבעלע (רובריק 7), אז די ראטע פון טויטפאלן ביי יידן אין ביימען און מערן איז געווען היפש העכער ווי אין סלאוואקיי אדער אין קארפאטן־רוסלאנד. יידן אין די ערשטע צוויי פראווינצן זיינען דאך געווען אין א בעסערער מאטעריעלער און קולטור־רעלער לאגע ווי יידן אין די לעצטע צוויי פראווינצן, בעיקר אין קאר־פאטן־רוסלאנד, ווו יידן זיינען געווען פון די ארעמסטע אין אייראפע.

מיר רירן דא אן זייער אן אנגעווייטיקטן פונקט אין דער דעמא־גראפיע פון מערב־יידנטום: זיין אויסערגעווייניטלעכע פארעלטערונג. ווי א פועל־יוצא פון דער לאנג־דויערנדיקן און אויסערגעווייניטלעך שטארקן פאלן פון דער געבורטיקייט איז דער אונטערוואקסנדיקער עלעמענט און די יונגע דערוואקסענע אראפגעזונקען צו אזא פראפארציע, וואס מיר געפינען ניט איר גלייכן ביי קיין שום אנדער אייראפעישער באַפעלקערונג. דאס פאלן פון דער געבורטן־ראטע איז, ווי מיר האבן אנ־געוויזן, קאמפענסירט געווארן טיילווייז דורך א נידעריקער ראטע פון טויטפאלן. אבער די דאזיקע נידעריקע ראטע גופא (און דאס פארלענ־

---

*) וועגן גענויערע פרטים זע מיין „יידישע דעמאגראפיע“ אין דער אלגעמיינער ענציקלאפעדיע (יידן א׳), בעיקר ז״ 351—357.

**) *Que vadis, Genova?* Genéve, 1941.

גערן דעם דורכשניטלעכן לעבנס־דויער, וואָס איז אַ פּועל־יוצא דערפון) האָבן געפירט צו פאַרגרעסערן די פּראָפּאָרציע פון עלטערע מענטשן, וואָס זי איז שוין אויך געווען גאַנץ הויך דורך דער פאַרקלענערונג פון דער צאָל קינדער און יוגנטלעכע בכלל. דער רעזולטאַט איז אַן אמת אויסטערלישער צונויפשטעל פון דער באַפעלקערונג לויטן עלטער: די „עלטער־פּיראַמידע" אַנשטאָט צו זיין ברייט אין דער באַזע (וואָס רעפּרעזענטירט קינדער אין די ערשטע לעבנס־יאָרן) און צו פאַרשמעלערן זיך מיטן שטייגן אין עלטער, איז פּאַקטיש געווען זייער דין אין דער באַזע און פאַרברייטערט זיך אין די העכערע שטאַפּלען; און מיטן גאַנג פון דער צייט זיינען די אויבערשטע טיילן געוואָרן אַלץ ברייטער.

די דאָזיקע דערשיינונג, די פאַרעלטערונג פון דער באַפעלקערונג, לאָזט זיך אָנזען מער־וויינִיקער ביי אַלע מערב־אייראָפּעישע פעלקער צוליב דער קנאַפּער צאָל געבורטן און טויטפאַלן. אָבער ביי קיין שום באַפעלקערונג האָט ניט די „איבערגעקערטע פּיראַמידע" געהאַט אַזוינע פּראָפּאָרציעס ווי ביי די מערב־יידן. אַט האָבן מיר עטלעכע דאַטעס ווי אַן אילוסטראַציע:

דער פּראָצענט קינדער אונטער 15 יאָר אין דער באַפעלקערונג אין אייראָפּע אַרום 1930 איז געווען: 25.4 אין דער שווייץ (1930), 23.8 אין ענגלאַנד (1931), 23.0 אין פּרייסן (1933), 22.9 אין פראַנקרייך (1931), 22.8 אין ביימען (1930), 26.3 אין מערן (1930). ביי מערב־יידן האָבן מיר בלויז 15.8 אין פּרייסן (1933), 13.7 אין שווייץ (1930), 14.3 אין מערן (1930), 13.1 אין ביימען (1930) און אַזוי ווייטער. דערקעגן דער פּראָצענט פון ניט־יידן עלטערע ווי 60 יאָר איז געווען: 11.5 אין ענגלאַנד, 12.8 אין פּרייסן, 13.9 אין פראַנקרייך, 10.9 אין ביימען און 10.2 אין מערן. ביי יידן איז דער דאָזיקער פּראָצענט פון עלטערע איבער 60 יאָר געווען: 15.7 אין פּרייסן, 15.6 אין מערן, 16.4 אין ביימען. די מערב־יידן זיינען על־כן אַ מער „פאַרעלטערטע" באַפעלקערונג איידער אפילו פראַנצויזן.

דער חילוק אין דעם פּרט צווישן די מערב־יידן און די מיזרח־יידן איז געווען צום בולטסטן ערב דער איצטיקער מלחמה. דאָס ווערט

קלאר, ווען מיר פארגלייכן צווישן זיך אויף ס'ניי די פארשיידענע פראווינצן פון טשעכאסלאוואקיי:

טאבעלע 2

די יידישע באפעלקערונג פון טשעכאסלאוואקיי אין 1930 אין פראצענטער לויט עלטער און פראווינצן

פראווינץ	א 0 ביז 15 יאר	ב 15 ביז 60 יאר	ג 60 יאר און מער	סך־הכל	ג ——×100 א
ביימען	13.1	70.5	16.4	100	125
מערן	14.3	70.1	15.6	100	109
סלאוואקיי	23.9	65.1	11.0	100	46
קארפאטן־רוסלאנד	36.6	55.8	7.6	100	21
טשעכא־סלאוואקיי	24.1	64.2	11.7	100	49

בעת ביי יידן אין קארפאטן־רוסלאנד איז דער פראצענט מענטשן איבער 60 יאר געווען בלויז 7.6, איז עס געווען 15.6 ביי די מערישע יידן און 16.4 ביי די ביימישע. אין קארפאטן־רוסלאנד האט די צאל יידן איבער 60 יאר באטראפן בלויז א פינפטל פון די קינדער ביז 15 יאר, און אין ביימען און מערן להיפך זיינען געווען ביי יידן מער איבער 60יאריקע ווי קינדער ביז 15 יאר.

די מיזרחדיקע יידן זיינען בכן געווען ניט בלויז א מער פרוכפערדיקע, נאר אויך א יינגערע גרופע, ד. ה. אזעלכע וואס האט געהאט א גרעסערע צאל יוגנטלעכע איידער די מערבדיקע יידן.

אויף אזא אופן האט די יידישע באפעלקערונג פון סלאוואקיי און קארפאטן־רוסלאנד געהאט א היפש נידעריקערע דורכשניט־ראטע פון טויטפאלן איידער די „פארעלטערטע" יידישע באפעלקערונג פון ביימען און מערן, הגם זייער פראצענט טויטפאלן יאר פאר יאר איז געווען א סך העכער ווי ביי די ביימישע און מערישע יידן פון גלייכן עלטער.

6. דורך דער פארעלטערונג פון דער באפעלקערונג, דער פאר־קלענערטער פראפארציע פון יינגערע און דער פארגרעסערטער פראַ־פארציע פון זקנים לאזט זיך אויך דערקלערן אן אנדער ערנסטער שטריך פון דער מערבדיקער דעמאגראפיע: בעת צווישן דיביידע

מלחמות אין די געבורטיקייט ביי יידן כסדר געפאלן, אפילו נידעריקער איידער די שטארביקייט, האט די לעצטע אויפגעהערט צו פאלן און להיפך אנגעהויבן שטייגן, ווי מיר זעען דאס אין טאבעלע 3.

טאבעלע 3

די דורכשניטלעכע יערלעכע צאל טויטפאלן פער 1,000 יידן אין געוויסע לענדער און שטעט

ארט	יארן	טויטפאלן	ארט	יארן	טויטפאלן
פרייסן	25-1921	13.3	אונגארן	30-1926	13.6
„	27-1926	13.9	„	35-1931	14.2
בערלין	23-1921	11.5	בודאפעשט	11-1910	13.4
„	1025	13.9	„	31-1930	14.5
פראנקפורט־מיין	1900	11.8	„	34-1931	15.3
„	27-1926	13.2			
האמבורג	1910	11.4	טשעכא־סלאוואקיי	25-1921	12.9
„	25-1921	15.4	„	33-1931	13.1

די פארעלטערונג פון דער באפעלקערונג האט עס גורם געווען דערצו, אז ס'האט זיך אויפגעהויבן די דורכשניטלעכע ראטע פון טויטפאלן ביי דער יידישער באפעלקערונג פון די מערבדיקע מדינות.

7. מיר רירן דא אן איינע פון די עיקרדיקע סיבות, צוליב וועלכע דער עודף פון געבורטן לגבי די טויטפאלן (הגם ער ווייזט צי די צאל פון יחידים האט זיך פארגרעסערט אדער פארקלענערט, און אויף וויפל) גיט ניט קיין פולן בילד וועגן דער אנטוויקלונג פון דער וויטאליטעט ביי א פאלק. טאקע אזוי: אויב למשל די געבורטיקייט און די שטארביקייט פאלן גלייכצייטיק, וועט דער עודף פון געבורטן איבער טויטפאלן בלייבן ניט געביטן, אבער עס פארקלענערט זיך די פראפארציע פון יונגע און ס'פארגרעסערט זיך די פראפארציע פון עלטערע; סוף־כל־סוף וועט דעריבער, אויב אלע אנדערע פאקטארן בלייבן די זעלביקע, זיך פארגרעסערן די שטארביקייט און ס'וועט זיך סוף־כל־סוף פארקלענערן די צאל צוקונפטיקע מולידים. מיט אנדערע ווערטער, אין דער צוקונפט מוז דאס ברענגען צו א פארקלענערונג פון געבורטן, ווען אפילו די פרוכפערדיקייט גופא פון דער געבערנדיקער באפעלקערונג

פארקלענערט זיך ניט. אַט דאָס איז געשען נאָך פאַר דער צווייטער וועלט־מלחמה דורך דער פארעלטערונג פון דער יידישער באפעלקערונג אין מערב, און דאָס האָט זיך נאָך געהאַלטן אין פארשארפן מיט דעם כסדרדיקן פאַלן פון דער צאָל קינדער.

הייסט עס, כדי צו באקומען אַ בילד פון דער ווייטערדיקער אנט־וויקלונג וואָס איז געדרונגען פון אַ געגעבענער דעמאָגראַפישער סיטואַ־ציע, דאַרף מען פארגלייכן די צאָל געבורטן ניט מיט דער צאָל טויט־פאַלן, נאָר מיט דער צאָל באפעלקערונג אין די געבערנדיקע יאָרן, נע־מענדיק אין באטראַכט די ראטעס פון פרוכפּערדיקייט און טויטפאַלן אין די פארשיידענע עלטערס. אויף אַזאַ אופן קאָן מען אויסרעכענען אין וואָס פאַר אַ מאָס די געבערנדיקע באפעלקערונג רעפּראָדוצירט איר איצטיקן ממשדיקן שטאַנד. מען רעכנט אויס, קאָנקרעטער גערעדט, די צאָל מיידלעך וואָס וועלן דערגרייכן די יאָרן פון פרוכפּערדיקייט אויף טויזנט פרויען פון 15 ביז 50 יאָר לויט דער פרוכפּערדיקייט און שטאַר־ביקייט פון דער געגעבענער ראטע (דער קוטשינסקי־מעטאָד): אויב די צאָל איז 1,000, האָט די באפעלקערונג די טענדענץ צו בלייבן אין דער זעלבער צאָל; אויב העכער ווי טויזנט, האָט די באפעלקערונג אַ טענ־דענץ זיך צו הייבן; אויב נידעריקער ווי טויזנט, רעפּראָדוצירט ניט די געבערנדיקע באפעלקערונג איר ממשדיקן שטאַנד, דער קומענדיקער גע־בערנדיקער דור וועט זיין קלענער פאַר דעם איצטיקן, און אפילו אָן אַ ווייטערדיקן פאַלן אין דער פרוכפּערדיקייט פון דער פרוי וועט ער מוליד זיין אַ קלענערן געבערנדיקן דור, און אַזוי וועט עס שוין גיין פון דור צו דור. אין דעם לעצטן פאַל האָט די באפעלקערונג די טענדענץ צו פאַלן, הגם די צאָל געבורטן איז נאָך אַלץ גרעסער ווי די צאָל טויט־פאַלן.

כדי אריינצונעמען אין חשבון די פארשיידענע וויטאַליטעט פון יחידים פון פארשיידענעם עלטער, כדי אריינצונעמען אין חשבון די שינויים וואָס קומען פאָר אין דעם פּרט צוליב דער „פארעלטערונג" פון דער באפעלקערונג (און בכלל כדי אריינצונעמען אין חשבון דעם עלטער־צונויפשטעל פון פארשיידענע באפעלקערונגען), האָב איך אליין פאַרגעלייגט דעם מעטאָד פון לעבנס־פּאָטענציאַל, וואָס ער שטודירט די דעמאָגראַפישע דערשיינונגען נעמענדיק אין באטראַכט ניט בלויז

די צאָל יחידים, נאָר אויך די דורכשניטלעכע צאָל יאָרן וואָס עס האָבן נאָך צו לעבן די מענטשן פון פאַרשיידענעם עלטער לויט דער שטאַר־ביקייט־טאַבעלע פון דער שייכדיקער באַפעלקערונג (*). דער דאָזיקער מעטאָד וואָלט באַזונדער בולט ארויסגעבראַכט דעם קאַטאַסטראָפאַלן צוריקגאַנג אין דער וויטאַליטעט פון דער מערבדיקער יידישער באַפעלקערונג, וואָס איז דער פועל־יוצא פון זייער אויסערגעוויינטלעכער „פאַרעלטערונג".

8. צום באַדויערן האָבן מיר ניט פאַר קיין שום לאַנד קיין שטאַרביקייט־טאַבעלע פון דער יידישער באַפעלקערונג אָדער דאַטעס וועגן דער פּרוכפּערדיקייט פון יידישע פרויען לויט דעם עלטער. מיר האָבן בכן ניט קיין סטאַטיסטישע עלעמענטן וואָס זיינען נייטיק פאַר אַן עקזאַקטן חשבון הן פון דער „נעטאָ־ראַטע פון רעפּראָדוקציע" פון דער יידישער באַפעלקערונג לויט דעם קוטשינסקי־מעטאָד, הן פון דעם „לעבנס־פּאָטענציאַל" לויט מיין אייגענעם מעטאָד. פון דער אַנדערער זייט, צוליב דעם גרויסן חילוק צווישן דער פּרוכפּערדיקייט און שטאַרביקייט ביי יידן און ניט־יידן פון איין מדינה, קאָנען מיר ניט נעמען די ראַטעס פון פּרוכפּערדיקייט און די טאַבעלעס פון לעבנס־אויסקוק ביי דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג אין די שייכדיקע מדינות און זיי סתם אָנווענדן אויף יידן.

פונדעסטוועגן קאָן מען פאַר געוויסע מדינות אויסרעכענען אַ בערכדיקע טאַבעלע פון דער רעפּראָדוקציע ביי דער יידישער באַפעלקערונג. אין מיין אויבן דערמאָנטער אַרבעט, „יידישע דעמאָגראַפיע" **), האָב איך אויסגערעכנט אַזאַ רעפּראָדוציר־ראַטע פאַר דער יידישער באַ־

*) L. Hersch, *De la démographie actuelle á la démographie potentielle,* Genéve, 1944.

"De quelques potentiels-vie et de certaines varietés de vie moyenne";

און:

"La méthode des potentiels-vie appliquée á l'étude du mouvement naturel de la population" *Revue de l'Institut International de Statistique,* 1940-1942.

**) דאָרט, זז' 381—386.

פעלקערונג אין געוויסע מדינות (*). אט וואס איך האב אויסגעפונען וועגן די פארשיידענע פראווינצן פון טשעכאסלאוואקיי:

טאבעלע 4

די בערכדיקע רעפראדוציר־ראטע פון דער יידישער באפעלקערונג אין טשעכאסלאוואקיי אין 1933 לויט פראווינצן

פראווינץ	ראטע
קארפאטן־רוסלאנד — — —	1.58
סלאוואקיי — — — — — —	0.72
מערן — — — — — — — — —	0.28
ביימען — — — — — — —	0.23
טשעכאסלאוואקיי — — — — —	0.83

דאס הייסט, אז נאך ביז דער מלחמה האט די יידישע נעבערנדיקע באפעלקערונג פון ביימען און מערן מער ניט רעפראדוצירט ווי בערך א פערטל פון דעם געהעריקן ממשדיקן שטאנד. מיט אנדערע ווערטער ביי דער געבורטיקייט (און שטארביקייט) פון פאר דער מלחמה, און אן אימיגראציע פון דרויסן, וואלט די דערוואקסענע און יונגע יידישע באפעלקערונג אין די דאזיקע מקומות, געפאלן ביז א פערטל פון איר ממשדיקן שטאנד צום סוף פון איין דור, ביז א זעכצנטל צום סוף פון צוויי דורות, און אזוי ווייטער לויט א פאלנדיקער געאמעטרישער פראגרעסיע, אפילו ווען די פרוכפערדיקייט פון דער יידישער באפעלקערונג וואלט מיטאמאל אויפגעהערט פאלן און זיך אפגעשטעלט אויף דעם אזוי אויסערגעווייינטלעך נידעריקן ניווא פון 1933.

די יידן פון די אנדערע מערב־מדינות האבן פארמאגט אן ענלעכע דעמאגראפישע סיטואציע, הגם אין פארשיידענע גראדן. און נאכאמאל וויל איך באטאנען, אז איך האב בלויז גענומען אין באטראכט די נאטירלעכע באוועגונג פון דער באפעלקערונג און אויסגעלאזט פון חשבון די זייער אפטע פאלן פון שמד ביי מערבדיקע יידן.

הייסט עס, אז היטלעריסטישע רדיפות און אויסראטונגען האט

(*) די ציפער 1 באטייט א רעפראדוקציע וואס איז נוטה צו א סטאבילי־זאציע פון דער באפעלקערונג; העכער ווי 1, א וואקסנדיקע רעפראדוקציע פון דער געבערנדיקער באפעלקערונג; קלענער ווי 1, א דעפיציטיקע רעפראדוקציע. וועגן מער פרטים זע מיין אויבן דערמאנטע ארבעט „יידישע דעמאגראפיע".

דאָס מערבדיקע יידנטום געהאלטן אין בטול ווערן במשך פון געציילטע דורות ווי א פועל־יוצא פון זיין דעמאָגראַפישער באַוועגונג.

9. אָבער אפילו די דעמאָגראַפישע לאגע פון דעם כולל פון דער יידישער באַפעלקערונג ערב דער לעצטער מלחמה איז געווען א סך ווייניקער גינציק ווי זי האָט אויסגעזען בלויז אויפן סמך פון דעם צו־וואוקס אין דער צאָל יחידים. אויב די מזרח־יידן, און ווי א פועל־יוצא דערפון דאָס גאנצע יידישע פאָלק, האָבן געהאַט זינט דעם מיטן 19טן י״ה א צוואוקס אין צאָלן ווי קיינמאָל פריער אין זייער געשיכטע, איז דאָס געווען א דאַנק דעם גיכן פאַלן פון דער שטאַרביקייט און ניט צו־ליבן צוואוקס אין געבורטיקייט. דאָס פאַלן פון דער שטאַרביקייט האָט אָבער זיינע נאַטירלעכע גרענעצן; קיינער לעבט ניט אייביק. אין א סטאַבילער באַפעלקערונג, למשל, ווו די צאָל געבורטן איז גלייך צו דער צאָל טויטפאַלן און ווו קיינער שטאַרבט ניט אנדערש ווי אין על־טער פון הונדערט יאָר, וואָלט די יערלעכע ראַטע פון טויטפאַלן געווען איינס פער 75 נפשות אָדער 13.3 פער 1,000 נפשות. אין דעם גראַד דאַזיקער היפּאָטעטישער באַפעלקערונג וואָלט יעדערער געשטאָרבן צו 75 יאָר, וואָלט די דורכשניטלעכע יערלעכע ראַטע פון טויטפאַלן געווען איינס פער 75 נפשות אָדער 13.3 פער 1,000 נפשות. אין דעם גראַד וואָס מיר דערנעענטערן זיך צו די דאָזיקע מינימאַלע ראַטעס, פאַרקלע־נערט זיך אַליץ — אָדער הערט לגמרי אויף — דאָס פאַלן פון דער שטאַרביקייט. מיר האָבן בכן געזען (טאַבעלע 1), אז די יערלעכע ראַטע טויטפאַלן ביי מיזרח־יידן איז שוין געהאַט געפאַלן אין 1930 ביז 12.1 פער טויזנט אין סלאָוואַקיי און 11.6 אין קאַרפּאַטן־רוסלאַנד; 11.3 אין רומעניע אין 1925—1927; 11.2 אין לעטלאַנד אין 1926—1927; 10.2 אין ליטע אין 1936—1937 און אין בולגאַריע אין 1933—1936 (*).

פון דער אנדערער זייט, הייבט זיך אָן זינט דעם אָנהייב פון אונד־זער יאָרהונדערט, און בעיקר נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה, די גע־

---

*) די דאָזיקע נידעריקע דורכשניטלעכע ראַטעס פון טויטפאַלן ביי די מיזרח־יידן זיינען צו פאַרשרייבן אויפן חשבון פון דער אויסערגעוויינטלעך הויכער צאָל יונגע מענטשן צווישן די דערוואַקסענע וואָס איז א פועל־יוצא פון דער הויכער געבורטיקייט וואָסערע צענדלינג יאָר פריער און איינעם מיט דעם פאַלן פון די טויטפאַלן, בעיקר פון קינדער, זינט דעם אָנהייב פון דעם יאָרהונדערט. אַזאַ סטרוקטור לויט עלטער איז בלויז א פאַרבייגייענדיקע דערשיינונג.

בורטיקייט אויך ביי די מזרח־יידן צו פאלן, ראשית אין די גרעסערע שטעט, און נאך דעם אין אלע אנדערע מקומות, און דערנענטערט זיך אלץ מער און מער צו דער שטארביקייט. אזוי א שטייגער אין גאליציע, ווו די געבורטיקייט האט דערגרייכט דעם אויסערגעוויינטלעכן הויכן ניוואָ פון 40.4 פאר 1,000 סוף לעצטן יאָרהונדערט, פאלט זי ביז 34.3 אין 1907—1910, און ווייטער ביז 19.3 אין 1931—1935 פאר דער גאנצער פוילישער רעפובליק. אין בולגאריע פאלט זי פון 30.8 אין 1909—1912 ביז 16.9 אין 1933—1936. אין ליטע, ווו זי איז שוין געפאלן אין 1925—1927 ביז 16.5, פאלט זי ווייטער ביז דעם אויסער־געוויינטלעך נידעריקן ניוואָ פון 12.0 אין 1931—35. אפילו קארפאטן־רוסלאנד, וואס איר יידישע באפעלקערונג איז געווען איינע פון די צום מערסטן „הינטערשטעליקע" און פרוכפערדיקסטע אין אייראָפּע, האט אין די יאָרן פאר דער לעצטער מלחמה אנגעהויבן צוריקצוגיין אין דעם פרט, ווי מיר זעען עס אין אונדזער טאבעלע 1. און איז פון 35.2 אין 1930 גע־פאלן ביז 30.7 אין 1933. אין דער זעלבער צייט איז אויך די געבורטי־קייט פון יידן אין סלאָוואקיי געפאלן פון 18.5 ביז 15.7.

דאס פאלן פון דער געבורטיקייט איז געווען בעיקר שטארק אין די גרויסע שטעט. אין לעמבערג, ווו די געבורטן־ראטע ביי יידן אין 1901—1902 איז 38.2, איז זי געפאלן ביז 28.8 אין 1910—1911 און ביז 23.4 אין 1924. אין ווארשע איז זי געפאלן פון 28.6 אין 1900—1903 ביז 23.9 אין 1909—1913, 15.4 אין 1925—1929 און 13.1 אין 1930—1936. אין בודאפעשט, ווו די יידישע באפעלקערונג האט פארנומען אין א געוויסער מאס א צווישנפונקט צווישן דער מזרחדי־קער און מערבדיקער, איז די געבורטן־ראטע געפאלן פון 30.0 אין 1896—1900 ביז 18.9 אין 1911—1914, ביז 12.3 אין 1921—1925 און 7.8 אין 1931—1934.

דער אפשטאנד צווישן דער געבורט־ראטע, וואס זי פאלט מיט אלץ א גרעסערער געשווינדקייט, **און דער דורכשניטלעכער ראטע פון** טויטפאלן, וועלכע ווערט אלץ מער סטאביל, ד. ה. דער עודף פון גע־**בורטן איבער טויטפאלן, ווערט אויף אזא אופן אלץ קלענער.** דער דורכ־שניטלעכער יערלעכער צוּוואקס פון יידן אין דער גאַרער וועלט, וועלכער איז געווען געשאצט אויף וואסערע 200,000 תחילת 20סטן י. ה., איז שוין ניט געווען מען ווי 150,000 צו מארגנס נאך דער ערשטער וועלט־

מלחמה, אן ערך 120,000 ארום 1930 און ווינציקער ווי 100,000 ערב דער צווייטער מלחמה.

10. אמת, די געבורטן־ראטע און דער עודף פון געבורטן איבער טויטפאלן איז טאקע געבליבן העכער ביי מיזרחדיקע יידן ווי ביי די מערבדיקע. אָבער איינמאָל אריין אין דעם ציקל פון פאלן פון געבורטיקייט און שטארביקייט, האָבן שוין די מזרח־יידן ניט געקאָנט מער פארמיידן די קאָנסעקווענצן פון אזא עוואָלוציע: דאָס כסדרדיקע פאלן פון דעם חלק קינדער און דערוואקסלינגען און שפעטערע יונגע דערוואקסענע, און דעם צוזוקס פון דעם חלק עלטערע מענטשן, ד. ה. די בהדרגהדיקע פארעלטערונג פון דער באפעלקערונג. און די לעצטע דערשיינונג, ווי מיר האָבן שוין געזען, מיינט פון איין זייט, א העכערונג, שוין אָדער אביסל שפעטער, פון דער דורכשניטלעכער ראטע פון שטארביקייט, און פון דער אנדערער זייט, פארדעקט עם אָפט אונטער אן עודף פון געבורטן איבער טויטפאלן א דעפיציטיקע רעפּראָדוקציע פון דער באפעלקערונג. וואָסער מדרגה אין דער עוואָלוציע האָבן מיזרחדיקע יידן געהאט דערגרייכט אין דעם פרט ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה?

לאָמיר אויף ס'ניי צוריקגיין צו אונדזער יידישן עולם קטן, יידן אין טשעכאָסלאָוואקיי, און באטראכטן בעיקר די טאבעלעס 1 און 4. ווי מיר זעען אין טאבעלע 1, ווייזן נאָך אין 1933 די צוויי „מזרחדיקע" פראָווינצן, און בעיקר קארפּאטן־רוסלאנד, א היפשן עודף פון געבורטן איבער טויטפאלן, וואָס דאָס פירט אויך צו אן עודף פון געבורטן איבער טויטפאלן אין דער גאנצער רעפובליק. טאבעלע 4 אָבער ווייזט, אז צו דער זעלביקער צייט האָט בלויז די יידישע באפעלקערונג אין קארפּאטן־רוסלאנד געהאלטן אין וואקסן. מיט א געבורטן־ראטע פון 30.7 פער 1,000 האָט זי נאָך פארמאָגט א ראטע פון נעטאָ־רעפּראָדוקציע א סך העכער ווי 1 (1.58). דערקעגן די יידן פון סלאָוואקיי (מיט א געבורטיקייט פון 15.7) און פון דער גאנצער רעפובליק (מיט א געבורטיקייט פון 16.7) האָבן שוין צו דער זעלבער צייט געהאט א בערכדיקע רעפּראָדוציר־ראטע פון היפש נידעריקער ווי 1 (0.72 און 0.83, אין דעם סדר), ד. ה. זיי האָבן פארמאָגט א נעטאָ־געבורטיקייט וואָס איז ניט גענוג אויף צו רעפּראָדוצירן דעם דערוואקסענעם יונגן עלעמענט, דעם רעפּראָדוצירנדיקן עלעמענט. ביי דער געבורטיקייט (און שטארביקייט) פון 1933 וואָלט צום סוף פון איין דור די יידישע באַ־

פעלקערונג פון סלאָוואַקיי געהאַט בלויז דריי פערטל (0.72) פון ממש־דיקן שטאַנד, אַן ערך אַ העלפט ($0.72^2=0.52$) צום סוף פון צוויי דורות, ווייניקער ווי 40 פּראָצענט ($0.72^3=0.37$) צום סוף פון דריי דורות, און אַזוי ווייטער.

אין מיין אַרבעט „יידישע דעמאָגראַפיע" (*) האָב איך אָנגעוויזן, אַז די בערכדיקע ראַטע פון נעטאָ־רעפּראָדוקציע ביי יידן אין דער פּויְלישער רעפּובליק אין 1931—1935 איז געווען 1, ד. ה. דער יונגער יידישער עלעמענט האָט רעפּראָדוצירט כמעט גענוי זיין ממשדיקן שטאַנד. די יונגע דערוואַקסענע יידישע באַפעלקערונג אין בולגאַריע האָט רעפּראָדוצירט אין 1933—1936 קוים דריי פערטל פון איר ממש־דיקן שטאַנד (0.71); אין אונגאַרן ווייניקער ווי אַ העלפט (0.44); די יונגע דערוואַקסענע יידישע באַפעלקערונג אין וואַרשע האָט רעפּראָדוצירט אין 1930—1936 אַ קנאַפּע העלפט (0.47) פון איר ממשדיקן שטאַנד; און אין בודאַפּעשט (1931—1934) בלויז אַ דריטל (0.33).

מיר קומען אויף דעם אופן צום אויספיר, אַז פון דעם דעמאָגראַ־פישן שטאַנדפּונקט איז דער חילוק צווישן די מזרח־ און די מערב־יידן אין גרונט בלויז אַ חילוק אין צייט און אין דער גראַד עוואָלוציע. די מערבדיקע יידישע באַפעלקערונג איז אריינגעטראָטן אין דעם ציקל פון נידעריקער געבורטיקייט און שטאַרביקייט פריער; נאָך לאַנג פאַר דער לעצטער מלחמה האָט זי שוין דערגרייכט די סטאַדיע, ווו די געבורטן האָבן ניט מער געדעקט די טויטפאַלן, און בעיקר ווו די געבערנדיקע באַפעלקערונג האָט שוין מער ניט רעפּראָדוצירט איר ממשדיקן שטאַנד. די מזרחדיקע יידישע באַפעלקערונג איז אריינגעטראָטן אין דעם ציקל שפּעטער. ערב דער לעצטער מלחמה האָט זי נאָך פאַרמאָגט אַן עודף פון געבורטן איבער טויטפאַלן, און בדרך כלל האָבן די געבערנדיקע עלעמענטן רעפּראָדוצירט פונקט זייער ממשדיקן שטאַנד, אַזוי אַז דער נאַטירלעכער צוזוואַקס פון דער באַפעלקערונג איז שוין ביי זיי געווען באַגלייט מיט אַ פאַרעלטערונג פון דער באַפעלקערונג. אין געוויסע מקומות אין מזרח, בעיקר אין די גרעסערע שטעט, האָט שוין די נעטאָ־רעפּראָדוקציע פון דער יידישער באַפלקערונג ערב דער צווייטער וועלט־מלחמה געוויזן אַן אָנוווער.

11. פּנים אל פּנים מיט די דאָזיקע פאַקטן, אין אַ מאָמענט

(*) דאָרט.

(תחילת 1939) ווען מען האָט נאָך, פארשטייט זיך, ניט געקאָנט פאָר־אויסזאָגן די מוראדיקע אויסראָטונגען וואָס זיינען פאָרגעקומען בעת דער מלחמה, האָב איך געפונען פאר נייטיק אויסצורופן:

מען מוז קאָנסטאטירן דעם פאקט, אז פאר דער עקזיסטענץ פון יידישן פאָלק האָט די נייסטע דעמאָגראפישע אנטוויקלונג געשאפן אזא דירעקטע און אזא אומגעהייערע סכנה, וואָס אין פארגלייך צו דעם זיינען אלע אנדערע סכנות (אסימילאציע, רדיפות) נישטיק קליין. אמת, די דאָזיקע סכנה דריקט זיך ניט אויס אין שטורעמדיקע געשעענישן; זי איז א שטילע, א טאָג־טעגלעכע; מען באמערקט זי גאָרניט. נאָר גראָד דערפאר איז זי נאָך גרעסער. די נייעסטע דעמאָגראפישע עוואָלוציע האָט פארן יידישן פאָלק געשאפן די סכנה ניט אויסגעמישט צו ווערן צווישן די פעלקער, נאָר פשוט אויסצוגיין; אויסצוגיין ווי א ליכט וואָס האָט געברענט און געשיינט און געלויכטן.

ווי פאר דער גאנצער מערבדיקער ציוויליזירטער וועלט, ווי פאר די גרעסטע און קולטורעלסטע מאָדערנע פעלקער, אָבער אין א באזונדער שארפער פאָרעם, האָט די דעמאָגראפישע אנטוויק־לונג אוועקגעשטעלט פארן יידישן פאָלק די גורלדיקע פראגע: לאָן אתה הולך? (*).

12. אזא איז געווען די לאגע וואָס האָט זיך געשאפן דורך דער דעמאָגראפישער רעוואָלוציע פון דער יידישער באפעלקערונג, ווען עס האָט זיך אונטערגערוקט די לעצטע מלחמה און מיט איר די מאסן־אויסראָטונגען. געגנוי וויפל יידן עס זיינען אומגעקומען וועלן מיר ערשט קאָנען וויסן נאָכדעם ווי עס וועלן דורכגעפירט ווערן ציילונגען אין די פארשיידענע מדינות אין אייראָפע. לעת עתה, ווען מען פארגלייכט די צאָל אייראָפעישע יידן ערב דער מלחמה מיט דער צאָל פון די וואָס זיינען איבערגעבליבן, ווייזט אויס די צאָל אומגעקומענע צו זיין ארום 6 מיליאָן.

פון א פאָלק פון 16.5 מיליאָן איבער דער גאנצער וועלט פאר דער מלחמה זיינען מיר אראָפגעפאלן ביז וואָסערע 10 מיליאָן. פון א בעצם אייראָפעיש פאָלק וואָס מיר זיינען געווען פאר דעם לעצטן האלבן יאָר־הונדערט און נאָך אפילו ערב דער איצטיקער מלחמה, זיינען מיר היינט געבליבן בעיקר אן אמעריקאניש פאָלק.

---

*) דאָרט.

די גוואַלדיקע עמיגראַציע־באַוועגונג ביי יידן, בעיקר אין משך פון איין דור (1880—1914), די דאַזיקע רעוואָלוציע אין דעם לעבן פון דעם יידישן פאָלק, האָט באַוויזן דעם נס וואָס איז שפּעטער געקומען ראַטעווען דאָס יידנטום פון א זיכערן אונטערגאַנג. וואָס וואָלט געשען, ווען יידן וואָס האָבן זיך באַזעצט מעבר לים וואָלטן אויך געווען געפאַלן א קרבן פון דעם היטלעריזם? וואָס וואָלט געשען מיט דער קליינער שארית הפליטה אָן דער הילף פון יידן אין אמעריקע און אין אנדערע לענדער מעבר לים? אין דעם פאַל גילט טאַקע דאָס יידישע ווערטל: דער אויבערשטער שיקט די רפואה פאַר דער מכה.

די „רפואה”, די מאסן־עמיגראַציע, איז אבסאָלוט נייטיק געווען פאַר דער הצלה פון יידנטום! אָבער צי איז זי גענוג?

לויט דער תורה זיינען די זיבעציק נפשות פון יעקבס הויזגעזינד וואָס האָבן אראָפּגענידערט קיין מצרים מיט וואָסערע פיר הונדערט יאָר שפּעטער, בעת יציאת מצרים, געוואָרן איבער זעקס הונדערט טויזנט מענער, אחוץ פרויען און קינדער, וואָס דאָס וואָלט געגעבן א באַפעלקערונג פון א צוויי מיליאָן נפשות. מיר האָבן אויך געזען, אז פון פיר מיליאָן יידן ארום 1840 זיינען מיר געוואָרן 16 מיליאָן מיט א הונדערט יאָר שפּעטער. מיר קאָנען על־כן פאָרויס ניט אויסשליסן די מעגלעכקייט, אז אין דער צוקונפט וועלן די צען מיליאָן יידן פון היינט ווערן ווייטער זעכצן מיליאָן אָדער אפילו אז די פיר מיליאָן געבליבענע אין אייראָפּע וועלן ווערן צען מיליאָן ווי פאַר דער איצטיקער מלחמה. אָבער וואָס זיינען די אָביעקטיווע שאנסן, אז אונטער די היסטאָרישע באדינגונגען פון אונדזער יאָרהונדערט זאָל די דאָזיקע מעגלעכקייט ווערן א רעאַליטעט?

אויף דער דאַזיקער פראַגע קענען מיר ענטפערן אָן טענות ומענות, אז אויפן סמך פון דער יידישער דעמאָגראַפיע פון פאַר דער מלחמה איז לחלוטין אוממעגלעך ניט נאָר אז דאָס יידישע פאָלק זאָל צוריק דערגרייכן זיין צאָל פון פאַר דער מלחמה, נאָר אפילו עס זאָל קאָנען אָנהאַלטן זיין איצטיקע צאָל.

13. די הויפּט־סיבות פון דעם דאָזיקן דיאגנאָז זיינען:

ראשית, די אויסראָטונגען זיינען געקומען אין א צייט ווען, ווי מיר האָבן דאָס שוין געזען, די בוללדיקע רעפּראָדוקציע פון דעם יידישן פאָלק איז שוין געווען א דעפּיציטיקע.

שנית, דער פרוכפערדיקער צווייג פון דעם יידישן פאָלק, וואָס ער האָט כמעט דער איינציקער פארמאָגט אַן עודף פון געבורטן איבער טויטפאַלן, דער מזרח־יידישער צווייג, איז ראשו ורבו אויסגעראָטן געוואָרן.

די דאָזיקע פאקטן פאר זיך זיינען גענוג צו פירן צו דער מסקנא, אז אָן אן אימיגראציע פון אנדערע קאָנטינענטן, וואָס ליגט זיך גאנץ קנאַפּ אויפן שכל, מוזן יידן אין אייראָפּע מיט זייער פארמלחמהדיקער דעמאָגראפיע פארלירן אין דער צוקונפט אפילו פון זייער איצטיקער צאָל.

וואָס שייך די מדינות מעבר לים, איז דער אויספיר ווייניקער קאַטעגאָריש, היות ווי מיר האָבן זייער ווייניק גענויע דאטעס וועגן דער דעמאָגראפיע פון די יידן אין די דאָזיקע מדינות. וועגן דער דעמאָגראפישער באוועגונג ביי יידן אין די פאראייניקטע שטאַטן, וואָס זיי באטרעפן היינט צו טאָג קרוב א העלפט פון דעם גאנצן יידישן פאָלק, האָבן מיר כמעט גאָר קיין סטאטיסטישע דאטעס ניט. עס איז אָבער קיין ספק ניט, אז דער יידישער דעמאָגראפישער מצב אין די פאראייניקטע שטאטן שטעלט ווייניק צופרידן. אמת, אמעריקאנער יידן זיינען אין זייער מכריעדיקער מערהייט פון מזרחדיק־אייראָפּעישן אָפּשטאם און וואָלטן באדארפט אין פלוג פארמאָגן א העכערע פרוכפערדיקייט ווי די מערבדיקע יידן. אָבער ווי מיר האָבן שוין געזען, איז די פרוכפערדיקייט פון די מזרחדיקע יידן ניט געווען קיין באזונדערער „ראסנדיקער" שטריך פון דער דאָזיקער באפעלקערונג, נאָר האָט פאָרגעשטעלט א היסטאָרישע דערשיינונג וועלכע האָט אין אייראָפּע גופא געהאלטן ביים פארשווינדן, בעיקר אין די שטעט. די דאָזיקע אנטוויקלונג איז בלי ספק אָנגעגאַנגען גיכער אין ניו־יאָרק, שיקאגאָ, פילאדעלפיע, וואָס זיי האלטן אין זיך איבער דריי פערטל פון דער גאנצער יידישער באפעלקערונג אין די פאראייניקטע שטאטן, איידער אין די שטעט און שטעטלעך פון פוילן, ליטע און רומעניע. עס איז שווער משער צו זיין, אז די פרוכפערדיקייט פון יידן אין ניו־יאָרק היינט צו טאָג איז העכער ווי די פון ווארשעווער יידן פאר דער מלחמה. און מיר האָבן שוין געזען, אז די יונגע דערוואקסענע יידישע באפעלקערונג אין ווארשע האָט רעפּראָדוצירט אין 1930—1936 א העלפט פון איר ממשדיקן שטאנד.

דער מצב אין דעם פרט זעט אויס צו זיין אביסל בעסער אין ארץ־ישראל, ווו די יידן, אויך געקומענע בעיקר פון מיזרח־אייראָפּע,

פארמאגן א הויכע דורכשניטלעכע ראטע פון געבורטיקייט (בלויז אביסל נידעריקער ווי ביי יידן אין קארפאטן־רוסלאנד); 34.3 פער 1,000 נפשות אין 1926—1930 און 30.3 אין 1931—1935. אָבער מיר דארפן ניט איבערשאצן די חשיבות פון דעם דאָזיקן פאקט. ראשית, זיינען יידן אין ארץ־ישראל שוין אפילו נאָך די אויסראָטונגען אין אייראָפּע, בלויז 5—6 פּראָצענט פון יידישן פאָלק; שנית, ווי מיר זעען, האלט די געבורטיקייט אין ארץ־ישראל גופא גיך אין פאלן; דריטנס, די הויכע דורכשניטלעכע געבורטיקייט פון דער יידישער באפעלקערונג אין ארץ־ישראל איז אין א גרויסער מאָס צו פארדאנקען דעם פאקט, וואָס ווי אן אימיגראנטן־באפעלקערונג האלט זי אין זיך גאָר א הויכן פּראָצענט יונגע דערוואקסענע. אין אזא פאל באטייט א הויכע געבורטיקייט ניט דווקא א הויכע פרוכפּערדיקייט אָדער א הויכע רעפּראָדוציר־ראטע ביי דער געבערנדיקער באפעלקערונג (*).

14. מען דארף ווייטער נעמען אין באטראכט דעם פאקט, אז די נאצישע אויסראָטונגען זיינען געקומען ניט נאָר אין א צייט ווען די כולל־דיקע יידישע געבורטיקייט איז ניט נאָר ניט געווען גענוג אָנצוהאלטן דעם ממשדיקן שטאנד, נאָר ווען די דאָזיקע געבורטיקייט האָט שוין פאר־מאָגט א שטארקע נטיה צו פאלן. זי איז געפאלן אין מערב ניט גע־קוקט אויף דעם נידעריקן ניוואָ, אויף וועלכן זי איז געשטאנען אין די דאָזיקע מקומות פריער אויך. זי איז גיך געפאלן אין די מזרח־שטעט וועלכע האָבן זיך געפּלייסט צוצוקומען צום ניוואָ פון די מערב־מדינות. זי איז געפאלן אין מזרח אין אלע מדינות מיט דעם אויסוואנדערן פון יידן פון די קליינע שטעטלעך און דערפער און זייער קאָנצענטראציע אין די מעטראָפּאָליעס און גרעסערע שטעט, אָדער מיטן אויסוואנדערן מעבר לים. זי איז אויך געפאלן אין די מיטעלע שטעט וועלכע זיינען נעגאנגען פאמעלעך אָבער זיכער אין די פוסטריט פון די גרעסערע שטעט. זי איז געפאלן ביים מיטלקלאס, און בעיקר ביי דער „אינטע־ליגענץ" וועלכע האָט געזען אין נעאָ־מאלטוזיאניזם א מיטל פאר גע־

*) די געבורטן־ראטע פון דער מוסולמענישער באפעלקע־רונג אין ארץ־ישראל איז איינע פון די העכסטע אין דער וועלט: 53.2 פער 1,000 נפשות אין 1926—1930 און 50.2 אין 1931—1935 (לגבי 34.3 און 30.3 ביי יידן). נעמענדיק אין באַטראַכט די דאָזיקע דאַטעס פון דער אָפּי־ציעלער סטאַטיסטיק, האָבן מיר זיך אָפּילו געפרעגט, צי שטייגט באמת די ארץ־ישראלדיקע אראבישע באפעלקערונג ניט היפש אריבער די אָפּיציעלע צאָלן וואָס ווערן אָנגעגעבן.

זעלשאפטלעכן אויפשטייג און א סימן פון קולטורעלן פראגרעס. אנ־האלטנדיק די דעמאגראפישע אנטוויקלונג פון פאר דער מלחמה, קאן די יידישע באפעלקערונג ניט אנדערש ווי כסדר פארגרעסערן דעם בלויז וואס איז אויפגעריסן געווארן אין איר קערפער דורך די נאצישע אויסראטונגען.

15. דער יידישער דעמאגראפישער מצב ווערט א סך שווערער צוליב דער אויסראטונג פון די קינדער. זייער צאל איז שוין פריער אויך, צוליב דעם פאלן פון דער געבורטיקייט, ניט גענוג געווען אויף צו רע־פראדוצירן די באפעלקערונג. קעגן די קינדער האבן די נאצים אויך באזונדער געווילדעוועט, און מער ווי אנדערע זיינען זיי אומגעקומען פון די אומדערטרעגלעכע באדינגונגען אין די גע־טאס. מיר האבן נאך ניט קיין גענויע דאטעס וועגן דער צאל קינדער וואס האבן איבערגעלעבט די שחיטה. אבער דאס ביסל פאקטן וואס מיר האבן באווייזט זייער בולט, אז זייער צאל איז מוראדיק קליין. אין דעם פרט איז דער מצב אין מזרח נאך א סך קאטאסטראפאלער ווי אין מערב, וווּ די ניט־יידישע באפעלקערונג האט ארויסגעוויזן מער חשק אויסצובאהאלטן יידישע קינדער. אבער ניט אלע וואס זיינען אויסבאהאלטן געווארן זיינען אזוי ארום ניצול געווארן פאר דעם יידישן פאלק. א צאל פון די וואס זיינען ארייננגענומען געווארן אין קריסטלעכע פאמיליעס אדער אינסטיטוציעס, קאטוילישע אדער פראטעסטאנטישע, האבן זיך אזוי איינגעלעבט אדער צוגעוווינט צו זייערע מצילים, אז זיי ווילן זיך פון זיי ניט שיידן. פאר דעם יידישן פאלק זיינען די דא־זיקע פארלוירן, בעיקר אויב זייערע עלטערן זיינען אומגעקומען אין דער שחיטה. היוצא מדברינו: **די יידישע קינדער פון היינט זיינען דאס יידישע פאלק פון מארגן**; און ווען מיר זעען, ווי קליין עס איז די צאל איבערגעבליבענע קינדער אונדזערע, האבן מיר ניט פון וואס אנגעפילט צו ווערן מיט אפטימיזם וועגן דער צוקונפט פון אונדזער פאלק.

16. אחוץ דעם דארף מען נאך נעמען אין באטראכט די דעמא־גראפישע שוועריקייטן און סכנות וואס זיינען א פועל־יוצא פון דער זייער קליינער צאל איבערגעבליבענע אין די פארשיידענע מדינות פון אייראפע.

די אסימילירנדיקע השפעה פון דער ניט־יידישער סביבה, בעיקר די שוועריקייטן פון אויפהאדעווען קינדער אין א יידישער קולטורעלער

טראַדיציע, ווערט א סך גרעסער אין דער מאָס וואָס די יידישע קיבור־צים זיינען קלענער, ווייניקער קאָמפּאַקט און קנאַפּער אין צאָל. דער דאָזיקער פאַקט פאַר זיך פירט שוין צו א פאַרגרעסערונג פון די שמד־פאַלן, געמישטע חתונות א. א. וו. געמישטע חתונות מיינען נאָך ניט לחלוטין אן ארויסטריט פון יידנטום, אָבער דאָס איז גערעדט נאָר אין א גרויסן און שטאַרקן יידישן קיבוץ וועלכער לעבט אן אינטענסיוו יידיש לעבן. אָבער ביי יידן וואָס ווינען צעשפּרייט אין קליינע צאָלן באַטייטן די געמישטע חתונות א זיכערן אָנווער פאַרן יידישן כלל.

דאָס זעלבע איז אויך מיט דעם קולטור־לעבן: שולן, ליטעראַטור, טעאַטער, פּרעסע. וואָס קלענער די צאָל יידן, אַלץ שווערער אן אייגן נאַציאָנאַל לעבן, און אפילו דאָרט ווו אזא לעבן קומט צום אויסדרוק איז עס אָרעם און איינגעשרומפּן; עס פירט צו א באַטייליקונג פון יידן אין דעם קולטור־לעבן פון דער סביבה און זייער דערווייטערן זיך לגמרי פון דעם יידנטום.

אפילו ווען מען זאָל ארויסלאָזן פון קאָן די אסימילירנדיקע השפּעה פון דער ניט־יידישער סביבה, וועמענס כוחות ס'איז אין א פּאַרקערטער פּראָפּאָרציע צו דער צאָל יידן, און זיך בלויז באַגרענעצן צום ריין דע־מאָגראַפישן אספּעקט פון דעם פּראָבלעם, איז אויך די זייער קליינע צאָל א סכנה פאַר דעם קיום פון א פאָלק ווי דאָס יידישע. מיר וועלן באַלד זען די סיבות.

17. דער איטאַליענישער קאָמיטעט צו שטודירן באַפעלקערונג־פּראָבלעמען, געשאַפן און אָנגעפירט דורך פּראָפ. קאָראַדאָ דזשיני, האָט אראַנזשירט א ריי אויספאָרשונגען אויפן אָרט, וועגן אנטראָפּאָ־לאָגישע, דעמאָגראַפישע און סאָציאַלע פּראָגעס, ביי די ענדאָגאַמישע באַפעלקערונגען אין צפון־אַפריקע, מעקסיקע און אנדערע ערטער. בעיקר צוויי פון די דאָזיקע אויספאָרשונגען דאַרפן אינטערעסירן דעם יידישן לייענער: איינע וועגן די שומרונים אין ארץ־ישראל און די צווייטע וועגן די קראָים אין פּוילן און ליטע (העליטש, לויצק, טראָק, ווילנע און פּאָניעוועזש). די אויספאָרשונג וועגן די קראָים האָט ארומגענומען כמעט דריי פערטל פון דער דאָזיקער באַפעלקערונג אין די דערמאָנטע צוויי מדינות. א דאַנק דער מאָראַלישער שטיצע פון דעם קאַראַימער חכם שריה שאַפּשאַל האָבן די אויספאָרשערס געהאַט א מעגלעכקייט צו קו־מען אין אינטימען קאָנטאַקט מיט דער אויסגעפאָרשטער באַפעלקערונג.

זיי האָבן אזוי ארום געקאָנט מאכן אנטראָפּאָלאָגישע מעסטונגען און פאָטאָגראַפירן צוויי מאָל כמעט אלע אויסגעפארשטע, פעסטשטעלן זייער מאטעריעלע און סאָציאלע לאגע און אפילו ארייננדרינגען אין זייער אינטימען פאמיליע־לעבן און שטודירן זייער דעמאָגראפיע, זייער רעליגיעז און נאציאָנאל לעבן (*). דער מחבר פון די דאָזיקע שורות האָט גענומען אן אקטיוון אָנטייל אין דער דאָזיקער אויספארש־ארבעט. א דאנק זיין פריערדיקער צוגרייטונג און זיינע שפּראך־ידיעות האָט ער געהאט די מעגלעכקייט צו קומען דירעקט אין קאָנטאקט מיט די קראָים און געווינען זייער צוטרוי, ניט געקוקט אויף זייערע פאָראורטיילן לגבי יידן. א טייל פון די אָבסערוואציעס במשך פון דער אויספאָרשונג זיינען דירעקט נוגע אונדזער פּראָבלעם. אָט זיינען זיי.

די קראָים פון פוילן און ליטע באשטייען דאָס רוב פון אָרעמע מענטשן, האָרעפּאשנע, ערלעכע, פון מיטלמעסיקער בילדונג, פשוטע און סימפּאטיש אין זייער פשטות. זיי זיינען פאר איינס אי א רעליגיעזער אי א נאציאָנאלער קיבוץ, זיי רעדן צווישן זיך א לשון וואָס שטאמט פון טורקיש־טאָטערישן אָפּשטאם. זיי זיינען שטרענג ענדאָגאם, האָבן ניט חתונה ניט מיט קריסטן ניט מיט יידן. די פון זיי וואָס האָבן חתונה מיט ניט־קראָים ווערן באטראכט ווי משומדים. די גאנצע צאָל קראָים אין די צוויי לענדער האָט דערגרייכט אין דער צייט פון דער אויספאָרשונג (אין 1934) קארגע 900 מענטשן.

די דאָזיקע באפעלקערונג האָט געהאלטן אין אויסגיין, און די הויפּט־סיבה דערפאר איז געווען איר קליינע צאָל.

ניט אָפּשטעלנדיק זיך אויף דער אסימילירנדיקער השפעה פון דער סביבה און דער איינגעשרומפּנקייט פון דער נאציאָנאלער קולטור ביי די קראָים, דערשיינונגען וועלכע האָבן א דאנק דער זייער קליינער צאָל קראָים דערגרייכט אן עקסטרעמע מדרגה (זיי זיינען ניט געווען בכוח אפילו איבערצודרוקן זייערע סידורים און האָבן זיי געמוזט איבערשרייבן מיט דער האנט), וועלן מיר בלויז פארצייכענען די ריין דעמאָגראפישע פעולה פון זייער קליינער צאָל.

נאָרמאלערהייט איז די צאָל מאנסבילן און פרויען פון חתונה־

*) Corrado Gini, "I Caraimi di Polonia di Lituania", *Genus,* II (1936), pp. 1-56;

L. Hersch, "Les langues des inscriptions funéraires au Cimetiére de Troki, *Ibidem,* pp. 259-294.

עלטער כמעט גלייך. אָבער דאָס איז בלויז גערעדט ווען די באַפעלקע־רונג איז געגוג גרויס; די דאָזיקע פּראָפּאָרציע איז ניט שייך אין קליי־נע גרופּעס, ווו דאָס געזעץ פון גרויסע צאָלן איז ניט חל. דאָ איז על־פּי צופאַל טיילמאָל פאַראַנען מער מאַנסבילן און טיילמאָל מער פרויען. אין די קליינע קאַראימער קהילות אין פּוילן און ליטע, וועלכע האָבן געציילט א פּאָר צענדליק, זעלטן ווען הונדערט אָדער צוויי הונדערט מענטשן, האָט זיך זייער אָפט געטראָפן, אז במשך א ריי יאָרן זיינען געבוירן געוואָרן דער עיקר יינגלעך, און אין אן אנדערער ריי יאָרן דער עיקר מיידלעך. דאָס האָט געפירט צו א גרויסער אומגלייכוואָג פון די מינים אין חתונה־עלטער. שוין ניט צו רעדן וועגן דעם, אז דער אויסקלייב ביים חתונה־האָבן איז געווען רעדוצירט ביז א מינימום, און אז אָפט איז נייטיק געווען צו פאָרן אין מרחקים (פון לוצק אָדער העַ־ליטש קיין טראָק, א שטייגער) כדי צו געפינען א זיווג אָדער א מער פּאַסיקן זיווג. ווי א פּועל־יוצא פון דעם מצב איז די צאָל אַלטע בחורים און בתולות געווען זייער הויך צווישן די קראָים און די צאָל חתונה־געהאַטע זייער קליין. דער דורכשניטלעכער עלטער פון חתונה האָבן איז זייער הויך, און מיר ווייסן, אז וואָס עלטער עס איז א ניי פּאָרפּאָלק, אַלץ ווייניקער פּרוכפּערדיק איז עס. חתונות צווישן אַלטע בחורים און יונגע מיידלעך אָדער אַלטע בתולות און יונגע בחורים, וועלכע זיינען נאַטירלעך ווייניק פּרוכפּערדיק, זיינען פאָרגעקומען זייער אָפט. און חתונות צווישן נאָענטע קרובים, וועלכע, ווען זיי חזרן זיך איבער פון דור צו דור, בלייבן עקרהדיק, זיינען געווען אָפטע דערשיינונגען. און צום סוף, היות ווי דאָס לעבן איז שטאַרקער אפילו ווי די שטאַרקסטע טראַ־דיציעס, זיינען די געמישטע חתונות געוואָרן אַן אַלץ עפטערע דערשיי־נונג, און דאָס האָט געפירט דערצו, אז א טייל פון דער אַזוי אויך קליי־נער יוגנט איז אַוועק פון דעם קאַראימער קיבוץ.

18. עס איז קלאָר, אז אין פאַל פון די קראָים האָבן די קאַטאַס־טראָפאַלע רעזולטאַטן פון זייער קליינער צאָל דערגרייכט דעם העכסטן פּונקט. די אייראָפּעישע יידן, אפילו נאָך די נאַצי־שחיטות, שטייגן נאָך ווייט אַריבער אין צאָל די קראָים. אָבער דער דאָזיקער באַגרענעצטער פאַל מאַכט, אין געוויסע פּרטים, ניט ווייניקער בולט די סכנות פון א קליינער צאָל וועלכע לאָקערן אויף א געשלאָסענעם עטנישן און רעלי־גיעזן קיבוץ, ווען ער איז צעשפּרייט צווישן פאַרשיידענע פעלקער וועל־כע זיינען א סך גרעסער.

נאָך פאַר דער מלחמה איז די פּראָפּאָרציע פון חתונה־געהאַטע גע־ווען בכלל היפּש קלענער ביי יידן ווי ביי ניט־יידן פון דער זעלבער מדינה. נאָך די אומגעהייערע אויסראָטונגען פון דער יידישער באַפעל־קערונג, ווען די שטאַטישע צענטערס וועלכע האָבן געציילט אין די הונדערטער טויזנטער יידן האָבן ניט מער ווי א פּאָר צענדליק טויזנט אָדער גאָר א פּאָר טויזנט, ווען קיבוצים וואָס האָבן געציילט צענדליקער טויזנטער מענטשן האָבן ניט מער ווי א פּאָר טויזנט אָדער א פּאָר הונדערט, צי איז פאַראַן וועלכער עס איז ספק, אז די שוועריקייטן חתונה צו האָבן צווישן זיך וועלן זיך א סך פארגרעסערן לגבי די פריער־דיקע יאָרן, און ווי א פועל־יוצא דערפון וועט די פּראָפּאָרציע חתונה־געהאַטע אראָפּפאַלן, דער דורכשניטלעכער חתונה־עלטער וועט שטייגן, חתונות צווישן פּאַרלעך פון א גרויסן עלטער־ אונטערשייד וועלן ווערן אָלץ אָפטער, אויך חתונות צווישן נאָענטע קרובים, און אז די פּראָפּאָר־ציע געמישטע חתונות וועט זיך פארגרעסערן?

נאָך פאַר דער מלחמה האָט די קליינע צאָל מענטשן אין חתונה־עלטער זיך שטאַרק געלאָזט פילן אין די קליינע יידישע קהילות פון מערב און איז געווען איינע פון די הויפּט־סיבות פון דעם אויסער־געוויינטלעכן פאַלן אין דער געבורטן־ראַטע פון דער יידישער באַפעל־קערונג אין יענע מקומות. די נאַצי־שחיטות האָבן אין דעם פּרט בלויז איבער געמאַכט כמעט די גאַנצע יידישע באַפעלקערונג פון אייראָפּע אויף „מערב־יידן".

19. דער לייענער וועט אפשר א טראַכט טאָן: דיה לצרה בשעתה. לאָמיר איבערלאָזן פאַר דעם מאָרגן די אויפגאַבע פון היילן די וואונדן וואָס וועלן זיך ערשט באַווייזן מאָרגן.

אָבער פאַר אונדזער פּראָבלעם איז אזא צוגאַנג, דוכט זיך, לחלוטין פאַלש טעאָרעטיש און זייער געפערלעך אין דער פּראַקטיק. ווייל דאָס יידישע פאָלק טראָגט שוין בפועל אין זיך די שלאַפקייט וועלכע לאָקערט אויף אים. נאָך פאַר דער מלחמה איז די צאָל יידישע קינדער ניט גע־ווען גענוג צו רעפּראָדוצירן דעם דערוואַקסענעם ממשדיקן שטאַנד. נאָך דער אויסראָטונג פון אונדזערע קינדער איז פון זיי געבליבן גאָר וויי־ניק. און אויב דער דערוואַקסענער דור פון היינט רעאַגירט ניט, אויב מען וועט איבערלאָזן די אויפגאַבע פון ממלא זיין דעם אָנווער אויף יענער צייט, ווען די קינדער און דערוואַקסלינגען, וואָס זיי זיינען שוין

אזוי ווייניק אין צאָל היינט, ווען אויפוואַקסן, וועט דער ציל ווערן לחלוטין אומדערגרייכלעך. די דערוואַקסענע און יונגע יידישע באַפעל־קערונג אין אייראָפּע וועט ווערן נאָך קלענער ווי זי איז איצטער, און ווי א פּועל־יוצא דערפון וועט זיין כמעט אוממעגלעך צו הייבן די צאָל געבורטן. להיפך, בלי ספק וועלן מיר זען ווייטערן פאַלן אין דער גע־בורטיקייט און נאָך א גרעסערן דעפיציט אין דער רעפּראָדוקציע פון דער געבעבערנדיקער באַפעלקערונג. אויב מען קען זיך קיין עצה ניט געבן איצט, וועט אין א צען יאָר ארום בלי שום ספק זיין שפּעט. פאַר דעם אייראָפּעישן יידנטום שטייט באמת די פראַגע: זיין אָדער ניט זיין?

20. צי איז אָבער בכלל פאַראַן א מעגלעכקייט צו רעאגירן מיט א געוויסער מאָס הצלחה? און וואָס וואָלט געוועזן נייטיק צו טאָן?

אויף דער ערשטער פראַגע לאָמיר ענטפערן: עס איז גאָר קיין פראַגע ניט, אז גאָרניט טאָן, פּאַסיווע רעזיגנאַציע, „לאָזן אויף גאָטס באַראָט" איז די ערגסטע פאַרענטפערונג און וועט זיך אויסלאָזן מיט דעם אומפאַרמיידלעכן אונטערגאַנג פון דעם אייראָפּעישן יידנטום במשך פון א פּאָר דורות. אוודאי מוז געמאַכט ווערן א גוואַלדיקע און פאַר־שיידנפאַרמיקע אָנשטרענגונג צו פאַרריכטן א מצב וואָס האָט זיך גע־שאַפן דורך א לאַנגער דעמאָגראַפישער אַנטוויקלונג, דורך אן עלטער־גלידערונג ווי די יוגנט איז אָפט געוועזן זייער שוואַך רעפּרעזענטירט, און דורך דער מאַסן־אויסראָטונג וואָס איז איינציק אין דער מאָדערנער געשיכטע. קיין שום אילוזיע מכוח דער גרייס פון דער אָנשטרענגונג וואָס דאַרף געמאַכט ווערן טאָר ניט צוגעלאָזט ווערן, וואָרעם יעדע אי־לוזיע וועט בלויז גורם זיין צו אן אַנווער פון טייערער צייט און וועט אָפּלייגן א ווירקעוודיקע פאַרענטפערונג וואָס איז שוין אזוי אויך געוועזן שווער. וואָס־זשע זאָל מען טאָן?

21. עס קאָן דאָ ניט זיין קיין פראַגע פון אויסאַרבעטן א דעטאַ־לירטע פּראָגראַם פון אן אַקציע. מיר באַגרענעצן זיך בלויז מיט אָנצייי־כענען פירנדיקע ליניעס.

מען דאַרף פּאָרויסזען אן אַקציע אויף צוויי פאַרשיידענע פלאַכן אין איין און דער זעלבער צייט: אויפן אַלגעמיינעם פלאַך און דעם ספּעציפיש יידישן פלאַך.

לאָמיר קודם באַטראַכטן די אַקציע אויפן אַלגעמיינעם פלאַך. בעצם שטייט די דעמאָגראַפישע פּראָבלעם פון אונדזער צייט ניט בלויז

פאַר יידן. נאָך לאַנג ביז דער לעצטער מלחמה האָט שוין די רעפּראָדוקציע פון דער באַפעלקערונג אין פראַנקרייך געהאַלטן ביי א דעפיציט, דאָס גלייכן אין כמעט אַלע צענטראַלע און צפון־איירָאָפּעישע מדינות און אין א טייל מדינות מעבר לים וואָס געהערן צו דער מערבדיקער ציוויליזאַציע, בעיקר אין דעם גרעסטן טייל פון די פאַראייניקטע שטאַטן. די געבורטיקייט האָט געהאַלטן אין איין פאַלן אין אַלע מדינות פון דער מערבדיקער ציוויליזאַציע און עס איז געווען קלאָר פאַר יעדן אויפמערקזאַמען אָבסערוואַטאָר, אַז אויב אין געוויסע מדינות וואָס זיינען שפּעט אריינגעטראָטן אין דעם ציקל פון פאַלנדיקער געבורטיקייט איז נאָך דער נאַטירלעכער צוואוקס גאַנץ היפּש (א דאַנק דעם שטאַרקן פאַלן פון דער שטאַרביקייט), וועט די דאָזיקע דעמאָגראַפישע שפּעט באַלד פאַרשווינדן מיט דעם כסדרדיקן פאַלן פון דער געבורטיקייט, פונקט ווי זי איז פאַרשוווּנדן אין די מדינות וואָס זיינען פריער אריינגעטראָטן אין דעם ציקל. די איצטיקע מלחמה האָט געשטעלט פאַר אַלעמענס אויגן די חשיבות פון דער דעמאָגראַפישער אַנטוויקלונג פאַר דער נאַציאָנאַלער זיכערקייט פון געוויסע מדינות. אונטער די דאָזיקע באַדינגונגען האָבן די בלויזן וואָס די מלחמה האָט געשאַפן אין די רייען פון די באַפעלקערונגען פון געוויסע לענדער צוגעגעבן דעם פּראָבלעם פון א דעפיציטיקער רעפּראָדוקציע דעם כאַראַקטער פון א ברענענדיקער אַקטואַליטעט. אין פאַרשיידענע לענדער ווערט געמאַכט אַן אָנשטרענגונג צו פאַרריכטן דעם דאָזיקן מצב אין דער פאָרעם פון קינדערשוץ, פאַרזיכערונגען פאַר מוטערס, צוגאַב־צאָלונגען פאַר פאַמיליעס א. א. (*).

דאַרף מען זען, אַז די יידישע באַפעלקערונג זאָל געניסן פון דעם סיסטעם פון דעמאָגראַפישער שוץ צו גלייך מיט די אַנדערע איינוווינערס פון לאַנד. און אין דעם פּרט דאַרף מען זיך ניט באַגרענעצן בלויז מיט בירגערס (וואָס דאָס איז קלאָר פון זיך אַליין), נאָר מען דאַרף פּרוּוון אויסברייטערן די דאָזיקע שוץ פאַר אַלע וואָס וווינען אין דער מדינה: אימיגראַנטן, פּליטים, מלוכהלאָזע א. א., ווען ס'איז היינט צו טאָג גאַנץ היפּש.

---

*) וועגן אַנדערע מיטלען צו באַקעמפן דאָס פאַלן פון דער געבורטיקייט זען מיין אַרטיקל:

"Remédes et faux remédes contre la dénatalité", *Revue Universitaire Suisse*, Juillet, 1942.

22. כדי צו וויסן, ווו מיר האלטן און ווו אהין מיר גייען, און אויך כדי מיר זאָלן קאָנען אָנפירן אונדזער אקציע מיט מער הצלחה, דארפן מיר האָבן וואָס מער פּינקטלעכע און פּרטימדיקע סטאטיסטיק וועגן יידישער דעמאָגראפיע. אין דעם פּרט דארף אונדזער אקציע אויך אָנגיין דער עיקר אויפן אלגעמיינעם פלאַך. עס איז נייטיק, אז די דע־מאָגראפישע סטאטיסטיק פון די פארשיידענע מדינות זאָל כולל זיין איינטיילונגען לויט דער רעליגיע און דער עטנישער (נאציאָנאלער) צו־געהעריקייט פון דער באפעלקערונג. אויב עס איז שווער צו באקומען די דאָזיקע טאָפּעלע איינטיילונג, אויב עס איז נייטיק אויסצוקלייבן צווישן רעליגיע און עטנישער צוגעהעריקייט, איז בעסער אין אונדזער פאל צונעמען רעליגיע. וואָרום די צאָל יידן אין די פארשיידענע מדי־נות, בעיקר אין די מערב־לענדער, וואָס אין פּרט פון עטנישער צוגע־העריקייט, ד. ה. נאציאָנאלער קולטור, באטראכטן זיי זיך ווי א טייל פון דער ארומיקער באפעלקערונג, איז גאנץ גרויס. אזוי למשל האָבן מיר אין דעם טשעכישן צענזוס פון 1930, צוריקגייענדיק נאָכאמאָל צו דעם ביישפּיל, באקומען אזא בילד פון דער רעליגיעזער און עטנישער (נאציאָנאלער) צוגעהעריקייט פון די דאָרטיקע יידן:

טאַבעלע 5

יידן לויט רעליגיע און לויט נאַציאָנאַליטעט אין טשעכאָסלאָוואַקיי אין 1930 לויט פּראָווינצן

פּראָווינץ	א יידן לויט רעליגיע	ב יידן לויט נאַציאָנאַליטעט	פּראָצענט פון ב לגבי א
קאַרפּאַטן־רוסלאַנד	102,542	95,008	92.7
סלאָוואַקיי — —	136,737	72,678	53.2
מערן — — —	41,250	21,396	51.9
ביימען — — —	76,301	15,697	20.6
טשעכאָסלאָוואַקיי	356,830	204,779	57.4

מיר זעען על־כן, אז קוים 57% פון די טשעכאָסלאָוואקישע יידן האָבן אָנגעגעבן זייער נאציאָנאלע צוגעהעריקייט צום יידישן פאָלק; 93 % פון די קארפּאטאָ־רוסישע יידן און בלויז א פינפטל פון די ביי־מישע יידן (*). ס'איז קלאָר, אז יידן וואָס זיינען אויפגעצויגן געוואָרן

*) עס איז כדאי צו באַמערקן דעם פּאַראַלעליזם צווישן די פאַרשיידענע טאַבעלעס וואָס זיינען שייך צום טשעכאָסלאָוואַקישן יידנטום.

אין דער נאַציאָנאַלער קולטור פון זייער ניט־יידישער סביבה געהערן צוליב דעם ניט ווייניקער צו דער יידישער וועלט פון וועלכער זיי שטאַמען און וועמענס גורל זיי טיילן ווילנדיק צי ניט ווילנדיק.

פאַר דער מלחמה האָבן געוויסע מדינות אריינגעשטעלט אי רעליגיע אי עטנישע (נאַציאָנאַלע) צוגעהעריקייט (אָדער מוטערשפּראַך) הן אין דעם צענזוס הן אין די רעגיסטערס פון דער נאַטירלעכער באַוועגונג (חתונות, געבורטן, טויטפאַלן) פון דער באַפעלקערונג. דאָס איז געווען דער פאַל בעיקר אין טשעכאָסלאָוואַקיי און אין פּוילן. האָבן מיר על־כן אָפיציעלע סטאַטיסטיקעס פון דער צאָל, סטרוקטור און נאַטירלעכער באַוועגונג פון דער יידישער באַפעלקערונג פון יענע מדינות. דערקעגן אנדערע מדינות האָבן לחלוטין איגנאָרירט די דאָזיקע קאַטעגאָריעס. דאָס איז געווען דער פאַל בעיקר אין פראַנקרייך און אין ענגלאַנד. אנדערע ווידער האָבן אריינגעשטעלט די דאָזיקע קאַטעגאָריעס אין דעם צענזוס פון דער באַפעלקערונג און זיי אויסגעלאָזן פון דער נאַטירלעכער באַוועגונג פון דער באַפעלקערונג, אַזוי אַז מיר האָבן פאַר די דאָזיקע מדינות אָפיציעלע דאַטעס וועגן דער צאָל און סטרוקטור פון דער יידישער באַפעלקערונג, אָבער ניט וועגן דער דעמאָגראַפישער באַוועגונג. דאָס איז דער פאַל אין שווייץ (רעליגיע און מוטערשפּראַך), אין פסס"ר (נאַציאָנאַליטעט און מוטערשפּראַך), און צום טייל אויך אין די פאַראייניקטע שטאַטן (מוטערשפּראַך). ווי ווייט מעגלעך איז נייטיק, אַז לכל הפחות רעליגיע זאָל אומעטום אריינגענומען ווערן אין די אָפיציעלע דעמאָגראַפישע סטאַטיסטיקעס.

23. היות על פי רוב איז די רעליגיע פון דער באַפעלקערונג ניט אריינגענומען אין דער אָפיציעלער סטאַטיסטיק, איז נייטיק, אַז אויב מען קען דאָס ניט פועלן ביי דער מלוכה, זאָל זיך די יידישע געזעלשאַפט פון די פאַרשיידענע מדינות אַליין אָפּגעבן מיט סטאַטיסטיק פון דער יידישער באַפעלקערונג. די גרעסערע יידישע קהילות, די יידישע צדקה־אָרגאַניזאַציעס אָדער ספּעציעלע אָרגאַניזאַציעס פאַר סטאַטיסטיק און דעמאָגראַפיע דאַרפן פון צייט צו צייט דורכפירן פאָרשונגען וועגן דער צאָל און דער סטרוקטור פון דער יידישער באַפעלקערונג, וועגן דער נאַטירלעכער באַוועגונג, אימיגראַציע און אויך וועגן דעם אריבערגיין צו אנדערע רעליגיעס. דאָרט ווו די אָפיציעלע סטאַטיסטישע ביוראָען נאָטירן יאָ די רעליגיע, נאָר זי פיגורירט ניט אין די פּרטימדיקע באַאַרבעטונגען פון זייער סטאַטיסטיק, דאַרפן די יידישע אָרגאַניזאַציעס

באקומען די געלעגנהייט צו אונטערזוכן, קלאסיפיצירן און פובליקירן די דאטעס וואָס ליגן פארפאקט אין די שופלאָדן פון די סטאטיסטישע ביוראָען. די עקאָנאָמיש־סטאטיסטישע סעקציע פון ייוואָ וואָלט אויף אזא אופן געהאט אן אינטערעסאנטע אויפגאבע אין צוזאמענהאנג מיט דעם אלעם וואָס האָט א שייכות צו א סטאטיסטישער אויספאָרשונג פון דער יידישער דעמאָגראפיע און דעם ווײסנשאפטלעכן אנאליז פון די סטאטיסטישע דאטעס וואָס זיינען שוין בנמצא.

24. ווײסן איז אלעמאָל אינטערעסאנט, אָבער דאָ האנדלט זיך, בעיקר, וועגן ווײסן כדי עפּעס צו טאָן. אין אמתן דערלויבן ניט די שטארק אומגינציקע דעמאָגראפישע אנטוויקלונגען ביי יידן פאר דער מלחמה און די נאצי־שחיטות, אז מיר זאָלן זיך באגנוגענען מיט די אלגעמיינע מיטלען וואָס עס וועלן אָננעמען געוויסע מדינות כדי אָנצוויאָגן דעם דעפיציט אין זייער דעמאָגראפישן מצב. יידן מוזן אליין אויך אונטער־נעמען אן אייגענע גרויסע אקציע. לאָמיר דאָ אָנצייכענען די ריכט־ליניעס פון דער דאָזיקער אקציע.

די פארשיידענע פריוואטע אינפאָרמאציעס וואָס זיינען געקומען פון די אָקופּירטע מדינות און וואָס קומען נאָך איצט פון די באפרייטע לענדער דערציילן וועגן א שטארקער פארגרעסערונג פון שטארביקייט. זי ווייזט אויס צו זיין ספּעציעל הויך צווישן די נאָר־וואָס גראטעוועטע פון די קאָנצענטראציע־לאגערן און די געטאָס, ווו זיי זיינען געווען אויסגעשטעלט אויף ספּעציעל שווערע באדינגונגען פון באשפייזונג, היגיענע, ארבעט. עס פאָדערט זיך על־כן אן אקציע אויף צו רעדוצירן די שטארביקייט און קרענקלעכקייט ביי די דאָזיקע יידן.

אין דעם פּרט דארף אונדזער אויפמערקזאמקייט בעיקר זיין געווענדט צו ראטעווען די קינדער. זיי זיינען די צוקונפט פון אונדזער פאָלק. צו ראטעווען דאָס ביסל וואָס איז אונדז געבליבן, צו ראטעווען די קינדער, וועמענס עלטערן ס'זיינען דעפּאָרטירט און אומגעבראכט געוואָרן, אָדער וואָס זיינען פּשוט פארלוירן געוואָרן פון זייערע עלטערן אין דעם שטורעם וואָס האָט פארניכטעט אָדער צעשפּרייט אזוי פיל פאמיליעס, צו ראטעווען די קינדער, וועמענס עלטערן עס זיינען אריינגעשליידערט געוואָרן אין א מוראדיקער עקאָנאָמישער לאגע, וואָס איז מסוכן בעיקר פאר קינדער, איז אין אונדזערע איצטיקע באדינגונגען ניט בלויז א הומאניטארע אונטערנעמונג, נאָר א נאציאָנאלע אקציע פון

דער גרעסטער וויכטיקייט. די אקציע וואָס דער „אָזע"־פאַרבאַנד האָט אַנטוויקלט נאָך מיט יאָרן צוריק באַקומט אַ ספּעציעלן אינטערעס אין אונדזערע טעג און דאַרף ווערן אויסגעברייטערט און פאַרטיפט.

25. אָבער לאָמיר עס זאָגן גאַנץ אָפן: לויט דעם וואָס מיר האָבן אויבן געזען איז באַשיימפּערלעך קלאָר, אַז דער קאַמף קעגן דעם עודף אין דער שטאַרביקייט אַליין פאַר זיך קלעקט ניט אויף אַרויסצובערענגען דאָס יידישע פאָלק פון דעם געפערלעכן קריזיס, אין וועלכן עס געפינט זיך היינט צו טאָג. כדי דאָס יידישע פאָלק זאָל בלייבן לעבן, כדי עס זאָל קאָנען ווייטער ממשיך זיין זיין קיום, איז דער **תנאי ראשון** אַן אויפשטייג אין זיין געבורטיקייט.

מיר איז פולקאָם קלאָר, אַז דער דאָזיקער אַרויסזאָג איז אַזוי ווינ־ציק פּאָפּולער ווי נאָר מעגלעך, בעיקר צווישן דער אינטעליגענץ, וועל־כע — ווי אַלע דעמאָגראַפן ווייסן, פּראַקטיצירט דעם נעאָ־מאַלטוזיאַ־ניזם מער ווי וועלכער עס איז אַנדערער סאָציאַלער שיכט. אָבער ווי אַ דעמאָגראַף און ווי אַ ייד, ליגט אויף מיר אויף אַזוי פיל מער דער חוב זיך אָפּצושטעלן אויף דעם דאָזיקן פּונקט. עס איז נייטיק, אַז דער יונגער דערוואַקסענער דור וועלכער איז אַרויס בשלום פון דער נאַצישער שחיטה זאָל אין דעם פּרט טאָן זיין חוב. איבערלאָזן דעם דאָזיקן חוב פאַר דעם קומענדיקן דור, פאַר די ווינציקע קינדער פון היינט ווען זיי וועלן קומען אין דעם עלטער פון דערוואַקסענע, מיינט אָפּלייגן די פאַר־ענטפערונג פון דעם פּראָבלעם אויף אַ צייט ווען עס וועט שוין זיין צו שפּעט. אונדזערע יונגע דערוואַקסענע פון היינט דאַרפן זיין פולקאָם באַוווּסטזיניק, אַז עס גייט וועגן קיום האומה.

עס איז אָבער אויך דער חוב פונעם גאַנצן יידישן פאָלק אַרויסצו־העלפן ווי ווייט מעגלעך דעם יונגן דור אין דערפילן זיין חוב אונטער די שווערע באַדינגונגען פון נאָך דער מלחמה. אַ גרויס פעלד פאַר אַן אַקציע פון פאָלקס־ערבות און קעגנזייטיקער הילף עפנט זיך אַזוי אַרום פאַר דעם גאַנצן יידישן פאָלק, בעיקר אין יענע מדינות, וווּ די עפנט־לעכע מאַכט איז ניט גענוג פאַראינטערעסירט צו הייבן די געבורטי־קייט פון דער יידישער באַפעלקערונג.

26. לסוף איז נייטיק ווי ווייט מעגלעך זען שאַפן אַזעלכע מאַ־טעריעלע און מאָראַלע באַדינגונגען וואָס זאָלן **אָפּשטעלן דאָס אוועקגיין פון יידישקייט.**

צו ראַטעווען דאָס לעבן און דאָס געזונט פון די קינדער, בפרט די עלטערנלאָזע קינדער, איז אַן אויסגעצייכנטע אַרבעט. אָבער עס איז אויך נייטיק זיי צו ראַטעווען פאַרן יידישן כלל. אַ היפּשע צאָל יידישע קינדער וואָס זיינען אָפּגעראַטעוועט געוואָרן פון די נאַצישע נעגל דורך קריסטלעכע אינסטיטוציעס און יחידים, ווי מיר האָבן אויבן געזען (פּאַראַגראַף 15), זיינען אין סכנה פון פאַרלוירן ווערן פאַר דעם יידישן פאָלק. די סכנה איז ניט קיין סך קלענער פאַר אַ היפּשער צאָל אַנדערע קינדער. עס פאָדערט זיך אַ גרויסע דערציאונגס־אַרבעט. אַ שווערע אַרבעט אויך, וואָרעם מען דאַרף אין איין און דער זעלבער צייט האָבן אין אויג די רעאַלע אינטערעסן פון דעם קינד, אויסמיידן יעדן אוטאָ־פּישן פּרווו פון אָפּרייסן דאָס קינד פונעם אַלגעמיינעם לעבן און פאַר איינס דערוועקן און קולטיווירן אין דעם קינד אַ צוגעבונדנקייט צום יידישן פאָלק, צו זיין געשיכטע, זיין קולטור, זיינע ליידן, קאַמפן, האָ־פענונגען, און דורכפירן דאָס אַלץ אין אַ צייט ווען יידן בילדן שוין אין ערגעץ ניט אין אייראָפּע קיין גרויסע קיבוצים ווי דאָס איז געווען פאַר דער מלחמה.

מיר האָבן שוין אויבן געזען (פּאַראַגראַף 16—18) די אַלגעמיינע דעמאָגראַפישע סכנה פון דער צעברעקלונג פון דעם יידישן פאָלק. כדי צו פאַרמיידן דאָס איינשרומפּן פון דעם נאַציאָנאַלן לעבן, צו פאַרמיידן דעם דעמאָגראַפישן גזר־דין וואָס אַזאַ מין צעברעקלונג קען ברענגען, צו פאַרקלענערן די פּרעקווענץ פון געמישטע חתונות און אָפּצוהאַלטן די דענאַציאָנאַליזאַציע וואָס זיי ברענגען מיט זיך, איז נייטיק, אַז די יידישע אויפבוי־פּראָיעקטן נאָך דער מלחמה זאָלן ניט נוטה זיין צו צעשפּרייטן די שארית הפליטה, נאָר להיפּוך זיי קאָנצענטרירן אין מער קאָנפּאַקטע קיבוצים. האַנדלען פאַרקערט וואָלט געווען פון די זיי־כערסטע מיטלען צו אַ שנעלן דעמאָגראַפישן און פאַר איינס גייסטיקן אונטערגאַנג פון דעם יידישן פאָלק.

27. עס דאַרף געשאַפן ווערן אַ גרויסע געזעלשאַפט פאַר צוריק אויפבויען די יידישע באַפעלקערונג, וואָס זי זאָל דינען ווי אַן אַגענטור צו פאַרבינדן און קאָאָרדינירן די פאַרשיידענע טעטיקייטן וואָס מיר האָבן אָקאָרשט דערמאָנט. זי וועט אויך האָבן די אויפגאַבע צו איינפאַר־מירן די עפנטלעכע יידישע מיינונג וועגן דעם פּראָגרעם פון דעם קאַמף קעגן דער דעמאָגראַפישער ירידה, וועגן די פאַרשיידענע מיטלען וואָס

ווערן אַנגעווענדט אין די פאַרשיידענע מדינות, זייער דערפאָלג אָדער דורכפאַל, און צו האַלטן די דאָזיקע מיינונג כסדר וואַך צו דער ערנסט־קייט פון דעם פּראָבלעם.

עס איז שווער צו זיין א ייד. עס וועט זיין בעיקר שווער פאַר דעם יידישן פאָלק צו עקזיסטירן אין אייראָפּע נאָך דער איצטיקער בלוטבאָד. עס וועט זיין נייטיק א קאָלעקטיווער רצון, א מאַטעריעלע און מאָראַלע אָנשטרענגונג וואָס זאָל זיך דערהייבן צו דער הייך פון דער לאָקערנדי־קער סכנה.

דער דאָזיקער רצון, דער גייסט, — צי באַזיצן מיר זיי? די אָנ־שטרענגונג, — צי זיינען מיר בכוח זי ארויסצוּווייזן?

זשענעווע, אַפּריל, 1945.

יידישע און ניט־יידישע פארברעכערישקייט אין פוילן

1937 — 1932

צום סך־הכל פון א היסטארישער תקופה.

1. — די פראגע

די מלחמה האט ביד חזקה א סוף געמאכט צו א וויכטיקן קאפיטל פון דער פוילישער היסטאריע, און דערמיט גופא א סוף געמאכט אויך צו אן אייגנארטיקער תקופה פון דער יידישער געשיכטע אין פוילן. און ניט נאר ביי יידן. אין ספר הזכרונות פון דער מענטשלעכער געשיכטע האט זיך ווידער איבערגעקערט א בלאט, און ווי שטענדיק — און אפשר נאכמער ווי ביז אהער — האט זיך דערמיט איבערגעקערט א בלאט אויך אין דער יידישער געשיכטע, א בלאט, וואס דערציילט וועגן איבערמענטש־לעכע צרות און גרויסע שטרעבונגען, וועגן שרעקלעכע מפלות און אומ־שטערבלעכע אויפטואונגען. ניט איינמאל וועט נאך אויסקומען זיך אומצוקערן צו אט דעם פעריאד צווישן דיביידע גרויסע מלחמות, פעסטצושטעלן די פאקטן, זיי צו אנאליזירן, אפצושאצן זייער פאזיטיוון אדער נעגאטיוון ווערט, צו מאכן סך־הכלען און אויך צו משפטן פערזענלעכקייטן און מאסן, געזעלשאפטלעכע שטרעמונגען און סאציאל־פאליטישע רעזשימען, מדינות און פעלקער.

אין געוויסע פרטים וועט די אונטערשטע שורה פונעם פארענדיקטן פעריאד קענען אונטערגעפירט ווערן ערשט אין דער צוקונפט; אין געוויסע אנדערע פרטים קען ווייניקסטנס די פאקטישע זייט, שוין איצט פעסט־געשטעלט ווערן, לכל הפחות אויף אזויפיל, אז שפעטערדיקע ידיעות, זאלן קיין וויכטיקע שינויים אין די איצט באקאנטע פאקטן שוין מער ניט אריינטראגן. צו אזעלכע פרטים בנוגע דעם פארגאנגענעם פעריאד געהערן אויך די גרויס און דער כאראקטער פון דער יידישער פ א ר ב ר ע כ ע־

ר י ש ק יי ט אין פוילן אין פארגלייך מיט דער ניט־יידישער. ווי עס ווייזט אויס, זיינען דאָ שוין קיין סיורפּריזן מער ניט מעגלעך. קיין אנדערע מאַטעריאַלן וועגן דעם פארגאַנגענעם פּעריאָד ווי די וואָס זיינען ביז איצט פאַרעפנטלעכט געוואָרן, וועלן בלי ספק שוין ניט זיין, און דאָס בילד, וואָס עס גיבן די פאַראַנענע מאַטעריאַלן וועט שוין וועגן אָט דער תקופה בלייבן אַן ע נ ד ג י ל ט י ק ס.

דער וויכטיקסטער מאַטעריאַל, סיי לויט זיין ברייטן פאַרנעם און סיי לויט זיין אויספירלעכקייט, וועגן דער יידישער פאַרברעכערישקייט אין דער פוילישער רעפּובליק פון נאָך דער ערשטער וועלט־מלחמה, בלייבט שוין אויף שטענדיק די גרויסע צווייבענדיקע אָפיציעלע פוילישע „ק ר י־ מ י נ א ל־ס ט א ט י ס ט י ק" בנוגע די יאָרן 1924 און 1925 *). דערצו קומען נאָך צו די פריער פאַרעפנטלעכטע און א סך ווייניקער פּרטימ־דיקע אָפיציעלע פּוילישע ידיעות פאַר די יאָרן 1923 און 1926—1928. די אַלע מאַטעריאַלן האָט דער מחבר פונעם איצטיקן אַרטיקל באריכות אַנאַליזירט אין ספּעציעלע אַרבעטן, וואָס זיינען אַרויס אי אין יידיש (אויסגאַבעס פון ייוואָ), אי אין ענגליש, פראַנצויזיש, פויליש און אוקראַ־איניש **).

לויט אָט די אָפיציעלע מאַטעריאַלן האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז ניט געקוקט אויף דעם, וואָס יידן זיינען בראשם ורובם א שטאָטישע באַ־פעלקערונג, בעת ניט־יידן אין פוילן זיינען בעיקר א דאָרפישע, און וואָס די שטאָט האָט אין פוילן א ווייט־גרעסערע קרימינאַליטעט ווי דער דאָרף, איז פונדעסטוועגן די יידישע פאַרברעכערישקייט א סך קלענער, א סך גרינגער און ווייניקער ברוטאַל ווי די ניט־יידישע. דערביי האָט זיך די יידישע קרימינאַליטעט לגבי דער ניט־יידישער אַרויסגעוויזן באַזונדערס קליין גראַד אין דער הויפּטשטאָט וואַרשע, אין דעם איינציקן אָרט, וווּ מען האָט געקענט פאַרגלייכן א שטאָטישע יידישע באַפעלקערונג מיט א ניט־יידישער באַפעלקערונג אויך א שטאָטישער.

עס האָבן זיך אויף אַזא אופן באַקומען אויספירן, וואָס אין אונדזערע טעג פון אַלוועלטלעכן מבול רכילות אויף דער „פאַרברעכערישער יידישער ראַסע" האָבן זיי — בעיקר טאַקע אין פוילן גופא, — געמאַכט דעם איינ־

---

*) Statystyka Kryminalna, 1930 (אַרויס אין פויליש און פראַנצויזיש).

**) הערש ל.: עקאָנאָמישע שריפטן „ייוואָ" ז"ז 174—200.

הערש ל.: פאַרברעכערישקייט פון יידן און ניט־יידן אין פוילן, ווילנע 1937, ז" 49.

דרוק פון א סענסאציע*). די פעסטקייט פון די דאָזיקע אויספירן איז אָנערקענט געוואָרן פון אזעלכע גרויסע ספעציאַליסטן קרימינאַלאָגן ווי פּראָפ. באָנגער פון אמסטערדאַם, אָדער פּראָפ. שעלדן גליק פון האַרוואַרד־אוניווערסיטעט. אפילו דער נאַציאָנאַליסטישער קריטיקער פונעם פּויזנער דריי־מאָנאַטלעכן זשורנאַל:
RUCH PRAWNICZY EKONOMICZNY, SOCIOLOGICZNY
(דריטער קוואַרטל 1939) וואָס האָבן ווי א שטן מקטרג מיט גראָבער קונצן־מאַכעריי געזוכט צו דערווייזן דעם היפוך, האָט פונדעסטוועגן געמוזט בעל־כרחו זאָגן אָמן און צוגעבן, אז פאַר די יאָרן 1923—1928, וואָס זיינען גענומען געוואָרן אין באַטראַכט אין אונדזערע אַרבעטן, זיינען אונדזערע אויספירן „בכלל גענומען ריכטיקע", און בכן, אז „די קלענערע פאַרברעכערישקייט ביי יידן איז דאָקומענטאַל פאַסטגעשטעלט דורך די ציפער פון דער (פוילישער) „קרימינאַל־סטאַטיסטיק".
דער דאָזיקער קריטיקער, ווי אויך געוויסע אַנדערע, האָבן אָבער אונטערגעהאַלטן די מיינונג, אז די לעצטע יאָרן באַווייזט די פוילישע סטאַטיסטיק גראַד פאַרקערט, אז ביי יידן איז די פאַרברעכערישקייט גרעסער ווי ביי ניט־יידן, דערביי גלויבן זיי צו קענען זיך שטיצן אויף די סומאַרישע ציפערן, וואָס געפינען זיך אינעם פוילישן קליינעם סטאַטיסטישן יאָרבוך MALY ROCZNIK STATYSTYCZNY פאַר די לעצטע יאָרן.
וואָלט די זאַך אין אמתן אזוי געווען, וואָלט די יידישע פאַרברעכערישקייט אין פוילן די לעצטע יאָרן טאַקע געוואָרן גרעסער אפילו ווי די ניט־יידישע, וואָלט דאָס על־כל־פנים אָבער ניט געביטן דעם פאַקט, אז פריער איז די יידישע קרימינאַליטעט געווען א סך קלענער ווי די ניט־יידישע. און פון דעם וואָלט מען געמוזט דרינגען, אז די גרעסערע יידישע קרימינאַליטעט פון די לעצטע יאָרן ליגט ניט אין דער טבע פון יידן, אין זייער „ראַסע", נאָר זי איז אַרויסגערופן געוואָרן דורך דעם געביטענעם מצב פון דער יידישער באַפעלקערונג אין פוילן אין דער לעצטער צייט. די גרעסערע קרימינאַליטעט וואָלט בכן געקענט זיין אן אַרגומענט ניט קעגן יידן, נאָר קעגן דער פּאָליטיק פון פאַרשאַרפטן בויקאָט, פּאָגראָמען און כלערליי אַנדערע נגישות, וואָס האָבן די לעצטע יאָרן אזוי פאַרפינצטערט דאָס יידישע לעבן אין פוילן.

---

*) זע למשל דאָס וויכטיקסטע פוילישע וואָכנבלאַט „וויאַדאָמאָשטשי ליטעראַצקיע" פון 29־טן מאַי 1938.

צי האָט אָבער אין די לעצטע יאָרן ביז דער מלחמה די יידישע קרי־מינאַליטעט באמת אריבערגעשטיגן די ניט־יידישע? די פראגע איז אינ־טערעסאנט אויפצוקלערן אומאָפּהענגיק פון די אָדער אנדערע פּאָליטישע אויספירן, וואָס מען וועט שפּעטער דאַרפן מאכן. עס איז נאָך באזונדערס אינטערעסאנט דאָס אויפקלערן צוליב דעם, וואָס מיט די לעצטע יאָרן — ווי מיר האָבן עס אויבן אונטערגעשטראָכן — האָט זיך פאַרענדיקט א קאַפּיטל געשיכטע. עס גייט וועגן דעם גייסטיקן פּנים פון דער יידישער באַפעלקערונג אין א געוויסן היסטאָרישן פּעריאָד: צי האָט זיך אָט דער פּנים אין א געוויסן מאָמענט פון דעם באַצייכנטן פּעריאָד, אונטער דער השפּעה פון געוויסע אומשטענדן, מיטאַמאָל ראַדיקאַל געביטן, אָדער בנוגע דער פאַרברעכערישקייט האָט די יידישע באַפעלקערונג פון פּוילן בעיקר איינגעהאַלטן די אייגנאַרטיקייט וואָס מיר האָבן ביי איר פריער פעסטגעשטעלט?

אָט דאָס טאַקע ווילן מיר אויפקלערן אין אונדזער איצטיקן אַרטיקל.

2. — א קרומער שפּיגל

קודם כל, וואָס פאַר א ס ט א ט י ס ט י ש ע ר מ א ט ע ר י א ל איז פאַראַן וועגן דער יידישער פאַרברעכערישקייט אין פּוילן פאַר די שפּע־טערדיקע יאָרן ווי די, וואָס מיר האָבן פריער באַאַרבעט?

פאַר די יאָרן 1929 — 1931 זיינען קיין שום ידיעות וועגן דער פאַר־ברעכערישקייט אין פּוילן ניט פאַרעפנטלעכט געוואָרן. פאַר די יאָרן 1932 —1933 איז בנוגע יידן (ווי בכלל וועגן דער רעליגיע פון די פאַרברעכערס) פאַרעפנטלעכט געוואָרן אין „קליינעם סטאַטיסטישן יאָרבוך" (פון 1934 און 1935) בלויז די ס ך־ה כ ל ד י ק ע צאָל פאַרמשפּטע אין די דריי הויפּט־ראַיאָנען פון פּוילן, אָן א וועלכער ניט איז ידיעה וועגן דער נאַטור פון די פאַרברעכנס. אין די יאָרביכער פון 1936—1938 געפינט מען שוין א האַלב זייטעלע וועגן געוויסע מינים פאַרברעכנס ביי די פאַרמשפּטע פון פאַרשידענע רעליגיעס אין די יאָרן 1934—1936. בלויז פאַרן יאָר 1937 גיט דאָס „קליינע סטאַטיסטישע יאָרבוך" (פונעם לעצטן יאָר 1939 ז"ז 365—366) אביסל פּרטימדיקע ידיעות וועגן דער פאַרברעכערישקייט אין פּוילן לויט מינים פאַרברעכנס און די רעליגיעס פון די פאַרמשפּטע, אָט דאָס איז א ל ץ, וואָס מיר פאַרמאָגן וועגן דער פאַרברעכערישקייט ביי יידן און ביי אנדערע אמונות אין פּוילן און וואָס איז פאַרעפנטלעכט גע־וואָרן נאָכן אַרויסגיין פון דער דערמאָנטער אויספירלעכער Statystyka

Kryminalna. מען מוז נאָך באַזונדערס אונטערשטרייכן, אַז דער פּ א ר־ ב ע ם פון די חטאים, וואָס די פּוילישע סטאַטיסטיק האָט גענומען אין באַטראַכט, איז די לעצטע יאָרן געווען גאָר אַן אַנדערער ווי פריער. ווי עס וואָרנט בפירוש דאָס „קליינע סטיטסטישע יאָרבוך" (1934, ז' 194, און אַנדערע יאָרגענג), זיינען די נייע סטאַטיסטישע ידיעות „גאָרניט צו פאַרגלייכן מיט די פריער פאַרעפנטלעכטע", מחמת די פריערדיקע זיינען געווען שייך צו פאַרמשפּטע פאַר פּ א ר ב ר ע כ נ ס ממש, בשעת ווען אין די נייע ציפער זיינען אריינגערעכנט געוואָרן אַלע, וואָס זיינען דורך געריכטן צוגעמשפּט געוואָרן צו אַ װעלכער ניט איז שטראָף, ד. ה. אויך געמשפּטע פאַר עובר זיין (איבערשפּרייזן) פאַרשידענע אַדמיניסטראַטיווע פאַראָרדענונגען. דערביי דאַרף מען וויסן, אַז אַזעלכע פּשוטע א י ב ע ר־ ש פּ ר יי ז ן *) זיינען אָן אַן ערך גרעסער אין צאָל ווי פאַרברעכנס ממש. ציילט מען צוזאַמען פּ א ר ב ר ע כ נ ס מ י ט א י ב ע ר ש פּ ר יי ז ן, באַקומט מען דעמאָלט אויסטערליש פונאַנדערגעבלאָזענע ציפערן, וואָס שטעלן פאָר די פאַרברעכערישקייט ווי אין אַ קרומען שפּיגל, אויב אין איין אָרט (אָדער ביי איין גרופּע באַפעלקערונג) זיינען פאַראַן למשל צוויי מאָל ווייניקער פאַרברעכנס ממש, אָבער טאָפּלט אַזויפיל פּשוטע איבערשפּרייזן ווי אין אַן אַנדער אָרט (אָדער ביי אַן אַנדער גרופּע באַפעלקערונג), וועט אויסזען, אַז אין ערשטן פאַל איז די פאַרברעכערישקייט אַ סך אַ גרעסערע ווי אין צווייטן. אַנדערש וואָלט נאַטירלעך געווען, ווען מען וואָלט געהאַט ציפערדיקע ידיעות באַזונדער וועגן די פאַרברעכנס ממש און באַזונדער מכוח די איבערשפּרייזן; אין די סומאַרישע ידיעות פונעם „קליינעם סטאַ־טיסטישן יאָרבוך" וועגן דער פאַרברעכערישקייט אין די לעצטע יאָרן זיי־נען אָבער ביידע אַריינגעוואָרפן אין איין זאַק און געציילט געוואָרן צוזאַמען.

ווי ווייט די פאַרברעכנס ממש ווערן דערביי פאַרשוווּנדן אין דער מאַסע „איבערשפּרייזן", קען מען למשל זען פון פאַרגלייכן די צאָל פאַר־משפּטע אין די צענטראַלע און מזרחדיקע וואָיעוואָדשאַפטן (ד. ה. אין די פּראָווינצן פון אַמאָליקן רוסיש. פּוילן) לויט דער סטאַטיסטיק פון די יאָרן 1923—1928 און לויט דער סטאַטיסטיק פון 1932: לויט דער ערשטער (בעת מען האָט גענומען אין באַטראַכט טאַקע נאָר די פאַרברעכנס ממש) האָט דאָרט די צאָל פאַרמשפּטע (ניט־יידן און יידן צוזאַמען) זיך געוואַקלט צווישן 49 און 60 טויזנט אַ יאָר און אין דורכשניט אויף אַ יאָר באַטראָפן 54 טויזנט; אין 1932, ווען מען האָט אַריינגערעכנט אויך די איבערשפּרייזן,

*) דער אָפיציעלער פּוילישער טערמין איז Przekroczenie.

האָט זיך מיטאמאָל באקומען די צאָל 473 טויזנט, ד. ה. נ יי ן מאָל א גרעסערע ווי פריער. אזא שפרונג פון דער פארברעכערישקייט איז אין דער ווירקלעכקייט, פארשטייט זיך, ניט אין פוילן און ניט ערגעץ אנדערש ניט פאָרגעקומען. מען האָט דאָ פשוט צו טאָן מיט ניט־פארגלייכלעכע צאָלן. אין דער צאָל פון 1932 איז די פארברעכערישקייט ממש בטל־בששים צווישן די איבערשפרייזן.

וואָס פאר א באמת פארקריפּלט בילד פון דער פוילישער באפעלקע־רונג עס גיט דער קרומער שפיגל פון אזעלכע פונאנדערגעבלאָזענע ציפערן קען מען זען נאָך אויף אזא אופן: לויט דער פאָלקסציילונג פון סעפטעמ־בער 1931 זיינען אין די וואָיעוואָדשאפטן פון אמאָליקן רוסיש־פוילן גע־ווען בסך־הכל 14 מיליאָן 82 טויזנט איינוווינער אין עלטער פון 10 יאָר און מער; אין 1932, ווי געזאָגט, זיינען דאָרט געווען 473 טויזנט פאר־משפטע, ד. ה. אין איין יאָר 336 פארמשפטע אויף 10.000 איינוווינער אין געגעבענעם עלטער. לויט דער פוילישער שטארביקייט־טאבעלע פון 1931־32 קען מען אויסרעכענען, אז דער דורכשניטלעכער ווייטערדיקער לעבנס־געדויער פון דער באפעלקערונג אין עלטער פון 10 יאָר און מער באטרעפט דאָרטן א 34 מיט א פערטל יאָר. עס באקומט זיך אויף אזא אופן, אז לויט דער קרימינאליטעט פון 1932 וואָלטן אין משך פון זייער ווייטערדיקן לעבן יעדע 10.000 איינוווינער אין עלטער פון 10 יאָר און מער צוגעשטעלט 11.500 פארמשפטע ($= 34 \frac{1}{4} \times 336$), ד. ה. די גאנצע באפעלקערונג וואָלט באשטאנען פון פריערדיקע אָדער שפּעטערדיקע „פאר־ברעכערס", און דערביי וואָלטן נאָך 15 פּראָצענט דעדארפט זיין רעצידי־ויסטן!

ווי עס ווייזט אויס, האָט זיך דער פוילישער סטאטיסטישער הויפּט־אמט (אָדער דאָס יוסטיץ־מיניסטעריום) אליין געכאפּט, וואָס פאר אן אומ־זין עס איז צוזורעכענען אזעלכע קאָלאָסאלע צאָלן קליינע איבערשפרייזן צו דער פארברעכערישקייט ממש. פאר די ווייטערדיקע יאָרן זיינען טאקע די אָנגעגעבענע צאָלן כסדר אלץ קלענער, בלי־ספק דורך ארויסלאָזן די גאָר קליינטשינקע איבערשפרייזן. דאָס „קליינע סטאטיסטישע יאָרבוך" ווייזט טאקע בפירוש אָן (1939, ז' 363), אז אפילו צווישן זיך זיינען די ציפערן פאר די איינצלנע יאָרן 1932 — 1937 ניט אינגאנצן פאר־גלייכלעך.

די פוילישע סטאטיסטיק פון די פארמשפטע אין די לעצטע יאָרן (1932 — 1937) גיט בכן ניט קיין זיכערע פאָרשטעלונג ניט וועגן דעם צושטאנד פון דער פארברעכערישקייט אין די איינצלנע יאָרן, ניט וועגן

די שינויים וואָס זיינען פאָרגעקומען לגבי די יאָרן 1923 — 1928, און ניט וועגן דער אנטוויקלונג אין משך פון די לעצטע יאָרן גופא.

דאָס הייסט פונדעסטוועגן ניט, אז די צאָלן בנוגע די לעצטע יאָרן האָבן קיין שום ווערט ניט. דאָס ווייזט אָבער, ווי לייכט עס איז צו קומען און ספּעציעל בנוגע דעם לעצטן יאָר (1937, פאַרעפנטלעכט אין 1939) צו פאַלשע אויספירן אויפן סמך פון די דאָזיקע צאָלן, דערהויפּט ווען מען פאַרגעסט, אז נאָכמער ווי פאַרברעכנס ממש נעמען זיי ארום פשוטע איבערשפּרייזן.

ספּעציעל בנוגע דער יידישער פאַרברעכערישקייט שטעלט זיך דאָ אזא פראַגע: וואָס פאַר א ווירקונג מוז האָבן דאָס אריינרעכענען די אומגעהויערע צאָל „איבערשפּרייזן" אויף דער מכלומרשטיקער הויך פון דער יידישער קרימינאַליטעט אין פאַרגלייך מיט דער ניט־יידישער?

אויפן סמך פון די פּרטימדיקע ידיעות פון דער פּוילישער „קרימינאַל־סטאַטיסטיק", וואָס מיר האָבן אנאַליזירט אין אונדזערע פריערדיקע אַרבעטן, זיינען מיר צווישן אנדערע פעסטשטעלונגען געקומען אויך צום אויספיר, אז בדרך־כלל וואָס הארבער עס איז א מין אָדער א סאָרט פאַרברעכן, אלץ קלענער איז די יידישע קרימינאַליטעט אין פאַרגלייך מיט דער ניט־יידישער; באַזונדערס קליין איז די יידישע קרימינאַליטעט אין פאַרגלייך מיט דער ניט־יידישער בנוגע די שווערע פאַרברעכנס, און פאַרקערט ביי גרינגערע חטאים דערנענטערט זיך די יידישע פאַרברעכערישקייט צו דער ניט־יידישער און שטייגט זי אָפּטמאָל אפילו נאָך אריבער. פון דעם קען מען אויף פאַראויס דרינגען, אז צווישן די פאַרמשפּטע פאַר א פּשוטן איבערשפּרייזן דאַרפן יידן באַטרעפן א גרעסערן פּראָצענט ווי צווישן פאַרמשפּטע פאַר פאַרברעכנס ממש. קומט שוין ממילא אויס, אז אריינרעכענענדיק אומגעהויערע צאָלן פאַרמשפּטע פאַר איבערשפּרייזן, דאַרף מען באַקומען ציפערן, ביי וועלכע די יידישע קרימינאַליטעט זעט אויס אין פאַרגלייך מיט דער ניט־יידישער העכער, ווי בעת מען נעמט אין באַטראַכט נאָר די פאַרברעכנס ממש. וואָס מער (און וואָס קלענערע) איבערשפּרייזן עס ווערן אריינגערעכנט אין די סטאַטיסטישע סך־הכלען, אלץ גרעסער דאַרף אויסזען די יידישע פאַרברעכערישקייט לגבי דער ניט־יידישער; פאַרקערט, וואָס מער די קרימינאַל־סטאַטיסטיק באַגרענעצט זיך מיט פאַרברעכנס ממש, אלץ קלענער דאַרף זיך ארויסווייזן די יידישע קרימינאַליטעט לגבי דער ניט־יידישער. אפילו אָן שום שינויים אין דער פאַרברעכערישקייט האָט מען דעריבער געדאַרפט

ל כ ת ח י ל ה פאַראויסזען, אז בײַ דעם נײַעם אופן צײלן פאַרמשפּטע וועט די יידישע קרימינאַליטעט אין פאַרגלײַך מיט דער ניט־יידישער אויסזען א סך העכער ווי אין די פריערדיקע יאָרן.

ווי ס'זעט טאַקע אויס די יידישע פאַרברעכערישקייט לויט דער פּוילישער סטאַטיסטיק פון די לעצטע יאָרן וועלן מיר באַלד זען.

3. — די סך־הכלדיקע קרימינאַליטעט

די סך־הכלדיקע צאָל פאַרמשפּטע פאַר פאַרברעכנס און איבערשפּרײַזן בײַ יידן און בײַ ניט־יידן אין דער פּוילישער רעפּובליק אין יעטוועדער יאָר פון די יאָרן 1932 — 1937 איז געבראַכט אין טאַבעלע 1. פון אָריענטירונג־וועגן איז דערבײַ אָנגעוויזן אויך די דורכשניטלעכע יאָריקע צאָל פאַרמשפּטע פאַר פאַרברעכנס ממש במשך פון די יאָרן 1923 — 1928. לאָמיר נאָך צוגעבן, אז צווישן דער באַפעלקערונג פון דער פּוילישער רעפּובליק האָבן יידן באַטראָפן 10,5 פּראָצענט לויט דער פאָלקסצײלונג פון 1921 און 9,8 פּראָצענט לויט דער צײלונג פון 1931 יאָר.

טאַבעלע 1

בסך־הכל פאַרמישפּטע אַ יאָר אין דער פּוילישער רעפּובליק
אין די יאָרן 1932—1937

	אַבסאָלוטע צאָלן			% יידן צווישן די פאַרמישפּטע	פאַרמישפּטע אויף 10.000 איינוו. (קרימינאַליטעט)		יידישע קרימי־נאַליטעט אין % פון דער ניט־יידישער
	יידן	ניט יידן	צוזאַמען		בײַ יידן	בײַ ניט יידן	
1923 - 1928 (פאַרברעכנס ממש)	8,981	171,056	180,037	5.0	31.6	70.3	45.0
פאַרברעכנס און איבערשפּרײַזן							
1932	95,578	654,708	750,286	12.7	306.9	227.3	135.0
1933	65,515	577,176	642,691	10.2	210.4	200.4	105.0
1934	63,266	605,051	668,317	9.5	203.2	210.1	96.7
1935	56,557	565,494	622,051	9.1	181.6	196.3	92.5
1936	42,473	483,603	526,076	8.1	136.4	167.9	81.2
1937	23,131	334,905	358,036	6.5	74.3	116.3	63.9

ווי געזאָגט, דאַרף מען פון דער טאַבעלע ניט דרינגען, אַז די פאַרברע־כערישקייט, אין פוילן בכלל און ביי יידן בפרט, זאָל אין 1932 האָבן מיט איינמאָל אומגעהויער געשטיגן און אַז זי זאָל פון דעמאָלט אָן האָבן כסדר געפאַלן. די ציפערן זיינען פשוט צווישן זיך ניט פאַרגלייכלעך צוליב דער פאַרשידענער צאָל איבערשפּרייזן וואָס מען האָט אין פאַרשידענע יאָרן גענומען אין חשבון. מיר קענען אָבער פעסטשטעלן (ספּעציעל לויט דער לעצטער רובריק):

1) אין די יאָרן 1932 — 1937, ווען די פאַרברעכנס ממש זיינען אַזוי צו זאָגן צעשוווּמען געוואָרן אין דער מאַסע איבערשפּרייזן, האָט די יידישע (פאַרוואָסערטע) קרימינאַליטעט לגבי דער ניט־יידישער טאַקע אויסגעזען גרעסער ווי אין די פריערדיקע יאָרן (1923 — 1928), בעת מען האָט געהאַט גענומען אין באַטראַכט נאָר די פאַרברעכנס ממש.

2) וואָס מער פונאַנדערגעבלאָזן עס איז געווען די צאָל פאַרמשפּטע דורך אַריינרעכענען איבערשפּרייזן (למשל, אין 1932), אַלץ גרעסער האָט די יידישע קרימינאַליטעט אויסגעזען לגבי דער ניט־יידישער; וואָס ווייני־קער זי איז געווען פונאַנדערגעבלאָזן, וואָס מער די אָנגעגעבענע צאָל פאַר־משפּטע איז געווען שייך צו פאַרברעכנס ממש (למשל, אין 1936 און 1937), אַלץ קלענער האָט זיך די יידישע פאַרברעכערישקייט אַרויסגעוויזן אין פאַרגלייך מיט דער ניט־יידישער. די ציפערן פאַר די יאָרן 1932 — 1937 באַשטעטיקן אויף אַזאַ אופן דאָס, וואָס מען האָט געקענט בדרך־כלל פאָראויסזען אויפן סמך פון די פעסטגעשטעלטע פאַקטן פאַר די פריער־דיקע יאָרן.

3) אינעם לעצטן יאָר, פאַר וועלכן עס זיינען פאַראַן אָפיציעלע פּוי־לישע סטאַטיסטישע ידיעות (1937), ווען מען האָט נאָך גענומען אין באַ־טראַכט כמעט אַ צוויי מאָל גרעסערע צאָל פאַרמשפּטע ווי אין דורכשניט פון די יאָרן 1923 — 1928, אַריינרעכענענדיק אויף אַזאַ אופן פון 160 ביז 180 טויזנט (יידן און ניט־יידן) פאַרמשפּטע פאַר פשוטע איבערשפּרייזן, האָט זיך נאָך אַלץ די סך־הכּלדיקע יידישע קרימינאַליטעט אַרויסגעוויזן אויף אַ דריטל קלענער ווי די ניט־יידישע (64 פּראָצענט פון דער ניט־יידי־שער אויף אַ גלייכער צאָל איינוווינער).

פאַר דעם זעלביקן יאָר, האָט דאָס לעצטע „קליינע סטאַטיסטישע יאָר־בוך” (1939, ז' 365) אַליין אויסגערעכנט די סך־הכּלדיקע קרימינאַליטעט (פאַרמשפּטע אויף 10.000 איינוווינער) ביי די פאַרשידענע אומות אין פוילן און האָט דערביי געפונען: 113 ביי די רוימיש־קאַטאָליקן, 127 ביי

די גריכיש־קאַטאָליקן און בלויז 72 ביי יידן. און דאָס איז, ווי געזאָגט, שוין נאָכדעם ווי מען האָט צוגערעכנט אזא גרויסע צאָל איבערשפּרייזן.

4. — די דריי קרימינעלע הויפּט־קאַטעגאָריעס

ווי מיר האָבן שוין באמערקט, האָט דאָס לעצטע „קליינע סטאַטיסטי־שע יאָרבוך” געגעבן אביסל מער באַריכותדיקע ידיעות וועגן דער פאַרברע־כערישקייט אין פּוילן לויט דער רעליגיע פון די פאַרמשפּטע (אין 1937). האָבן מיר הייסט עס די מעגלעכקייט אביסל נענטער זיך צו באַקענען מיט דער יידישער פאַרברעכערישקייט אויך צום סוף פון דער איצט שוין פאַר־ענדיקטער תקופה. מיר וועלן זיך דעריבער אין אָט די ציפערן אביסל איינ־קוקן. דערביי וועלן מיר זיך האַלטן, ווי ווייט מעגלעך ביי דער זעלביקער איינטיילונג פונעם מאַטעריאַל, וואָס מיר האָבן דורכגעפירט אין אונדזערע פריערדיקע אַרבעטן. מיר וועלן קודם כל אונטערשיידן דריי קרימינעלע הויפּט־קאַטעגאָריעס: ערשטנס, פאַרברעכנס קעגן מ ל ו כ ה און געזעלשאַפט (פּאָליטישע פאַרברעכנס, אויסנוצן לרעה די מאַכט, שוחד, פעלשונגען און אנדערע); צווייטנס, פאַרברעכנס קעגן דער מענטש־לעכער פּ ע ר ז אָ ן (קעגן לעבן, קעגן געזונט, קעגן פּערזענלעכער פריי־הייט, קעגן פאַמיליע און געשלעכט־מאָראַל); דריטנס, פאַרברעכנס קעגן א יי ג נ ס (גנבה, האַנדל מיט געגנבעטע חפצים, אָפּנאַרעריי, רויבעריי א. ד. גל.) — בפרטיות דעם אינהאַלט פון די דריי קרימינעלע קאַטעגאָ־ריעס וועלן מיר זען אביסל ווייטער, ווען עס וועט קומען די רייד וועגן יעדערער פון זיי באַזונדער.

אין טאַבעלע 2, רובריק 8, געפינט מען ב יי יי ד ן א ב י ס ל א ג ר ע ס ע ר ע ק ר י מ י נ א ל י ט ע ט ווי ב יי נ י ט־יי ד ן (אויף 14 פּראָצענט) בלויז קעגן מ ל ו כ ה און געזעלשאַפט, א קאַטעגאָריע חטאים וואָס, (ווי מיר האָבן עס שוין געזען אין אונדזערע פריערדיקע אַרבעטן) איז גאַנץ באַזונדערס פאַרשפּרייט אין שטאָט און זייער ווייניק אין דאָרף; פאַרקערט, קעגן פּערזאָן און קעגן אייגנס איז די קרימינאַליטעט ביי יידן געבליבן א סך קלענער ווי ביי דער ניט־יידישער באַפעלקערונג: קעגן אייגנס איז די יידישע קרימינאַליטעט געבליבן צוויי מאָל קלענער און קעגן דער מענטשלעכער פּערזאָן אפילו דריי מאָל קלענער ווי די ניט־יידישע (אויף א גלייכער צאָל איינוווינער, נאַטירלעך). בעת יידן האָבן אין פּוילן באַטראָפן געגנויע 10 פּראָצענט פון דער באַפעלקערונג, זיינען זיי געווען 11 פּראָצענט פון די פאַרמשפּטע פאַר פאַרברעכנס און

טאַבעלע 2

די פאַרמישפּטע אין 1937 לויט די דריי קרימינעלע הויפּט־קאַטעגאָריעס

פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן	אַבסאָלוטע צאָלן			פאַרמישפּטע ייִדן אין %	פאַרמישפּטע אויף 10.000 איינוו. (קרימינאַליטעט)		ייִדישע קרימינאַליטעט אין % פון ניט־ייִדישער	פון 100 פאַרמישפּטע האָבן געהערט צו יעדער קאַטעגאָריע	
	ייִדן	ניט ייִדן	צוזאַמען		ביי ייִדן	ביי ניט ייִדן		ביי ייִדן	ביי ניט ייִדן
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
קעגן מלוכה און געזעלש.	10,099	81,605	91,704	11.0	32.4	28.3	114	43.6	24.4
קעגן פּערזאָן	1,705	47,975	49,680	3.4	5.5	16.7	33	7.4	14.3
קעגן אייגנס	11,327	205,325	216,652	5.2	36.4	71.3	51	49.0	61.3
בסך־הכל	23,131	334,905	358,036	6.5	74.3	116.3	64	100.0	100.0

איבערשפרייזן קעגן מלוכה און געזעלשאפט, אָבער בלויז 5 פּראָצענט פון די פאַרמשפּטע פאַר חטאים קעגן אייגנס און נאָר 3 פּראָצענט פון די פאַר־משפּטע פאַר פאַרברעכנס און עוולות קעגן פערזאָן (רובריק 5).

דער צוזאמענשטעל פון דער פאַרמשפּטער מאסע, איז בכן, ביי יידן ווייט ניט דער זעלביקער ווי ביי ניט־יידן. אמת, ביי יידן ווי ביי ניט־יידן פאלט אויס דער גרעסטער פּראָצענט אויף פאַרמשפּטע פאַר חטאים קעגן אייגנס; ניט אומזיסט לעבן מיר דאָך אין דער קאַפּיטאַליסטי־שער אָרדענונג. דערנאָך גייען ביי ביידן די פאַרמשפּטע פאַר עבֵרות קעגן מלוכה און געזעלשאפט, און דאָ ווידער זעט מען די ווירקונג פון דעם אזוי קאַטאַסטראָפאַל פאַרשווונדענעם פּוילישן מלוכה־רעזשים און פון דער זעל־ביקער קאַפּיטאַליסטישער אָרדענונג. דעם קלענסטן פּראָצענט האָבן ביי ביידן באטראָפן די פאַרמשפּטע פאַר זינדיקן קעגן דער מענטשלעכער פּער־זאָן. פונדעסטוועגן האָט מען געקענט קאָנסטאַטירן (לויט די רובריקעס 9 און 10), אז ביי יידן האָבן די פאַרמשפּטע פאַר עבֵרות קעגן מלוכה און געזעלשאפט באטראָפן כמעט א העלפט (44 פּראָצענט) פון אלע פאַר־משפּטע, בעת ביי ניט־יידן האָבן זיי אויסגעמאכט בלויז א פערטל; פאַר־קערט, בעת ווען ביי ניט־יידן איז אויף חטאים קעגן אייגנס אויסגעקומען שיעור ניט צוויי דריטל (61 פּראָצענט) פון אלע פאַרמשפּטע, איז ביי יידן אויף זייער חלק אויסגעפאלן א קנאַפּע העלפט (49 פּראָצענט); ביי ניט־יידן איז יעדער זיבעטער פאַרמשפּטער (14 פּראָצענט) באגאנגען א פאַר־ברעכן אָדער אן עוולה קעגן פערזאָן, ביי יידן בלויז יעדער פערצנטער (7 פּראָצענט).

זינט די יאָרן 1923—1928 האָט זיך די אבסאָלוטע און רעלאַטיווע צאָלן פון די פאַרמשפּטע געביטן אי ביי יידן אי ביי ניט־יידן. ניט געקוקט אָבער אויף דעם, און ניט געקוקט אויך אויף דער אומגעהויערער צאָל אריינ־געברעכנטע איבערשפּרייזן, געפינט מען פונדעסטוועגן אינעם אָנטייל פון די יידישע און פון די ניט־יידישע פאַרמשפּטע לויט די דריי קרימינעלע הויפּט־קאַטעגאָריעס בעיקר די זעלביקע ענלעכקייטן און די זעלביקע אייגנ־אַרטיקייטן ווי אין די פריערדיקע יאָרן.

5. — פאַרשידענע מינים פאַרברעכנס

יעדערע פון די דריי קרימינעלע הויפּט־קאַטעגאָריעס נעמט אָבער ארום חטאים פון גאַנץ פאַרשידענע מינים. אויף וויפל דער פאַראַנענער סטאַטיסטישער מאַטעריאַל דערלויבט, וועלן מיר זיך צוקוקן צו זיי נענטער.

אמת, אזוי ווי אביסל א פרטימדיקערע סטאטיסטיק איז פאראן בלויז פאר איין יאָר (1937), וועלן מיר זיך ניט קענען אָפּשטעלן אויף איינציקע סאָרטן פארברעכנס און איבערשפּרייזן, וואָס נעמען ארום בלויז א קליינע צאָל פארמשפּטע אָדער וואָס שיידן זיך ווייניק אונטער פון אנדערע סאָרטן חטאים פונעם זעלביקן מין.

די וויכטיקערע מינים קענען מיר פונדעסטוועגן יאָ באטראכטן באַזונדער. לאָמיר אָנהויבן מיט יענער קאטעגאָריע חטאים, ווו די יידישע קרימינאליטעט איז לויט דער אָפיציעלער סטאטיסטיק געווען גרעסער ווי די ניט־יידישע:

א. פארברעכערישקייט קעגן מלוכה און געזעלשאפט.

די ידיעות פונעם „קליינעם סטאטיסטישן יאָרבוך 1939" גיבן אונדז די מעגלעכקייט אונטערצושיידן די ווייטערדיקע וויכטיקערע מינים פארברעכנס און איבערשפּרייזן קעגן מלוכה און געזעלשאפט: פּ אָ ל י ט י ש ע חטאים (מלוכה־פאַרראט, חטאים קעגן עפנטלעכע קערפּערשאפטן, קעגן רעליגיעזע געפילן, אָנטייל אין אומאָרדענונגען אין אומלעגאלע פארזאמלונגען, קעגנשטעל קעגן דער מאכט, באליידיקן די מאכט און מלוכה־באאמטע, אנדערע חטאים קעגן דער מלוכה און די מאכט־אָרגאנען). פ א ר ב ר ע כ ע ר י ש א ו י ס נ ו צ ן ד י מ ל ו כ ה ־ מ א כ ט (פארברעכנס פון באאמטע, נעמען אָדער געבן כאבאר, אליין זיך נעמען מאכט, פאלשע עדות־זאָגן, פאלש באשולדיקן און אנדערע חטאים אויפן געביט פון געריכט. פ ע ל ש ן (דאָקומענטן, געלט, ווערט־פּאפּירן, וואָג), חטאים קעגן ו ו א ל י ו ט ע פ א ר אָ ר ד ע נ ו נ ג ע ן, פארברעכנס ג ע פ ע ר ל ע כ ע פ א ר ן כ ל ל (אונטערצינדן, אויפרייסן, א.ד. גל.), און אנדערע פּינקטלעכער ניט באצייכנטע חטאים „קעגן דער עפנטלעכער אָרדענונג".

די פארברעכערישקייט פון די אלע מינים אינעם לעצטן יאָר איז אָנגעגעבן אין דער טאבעלע 3.

די לעצטע, פּינקטלעכער ניט באצייכנטע גרופּע פארברעכנס און איבערשפּרייזן „קעגן דער עפנטלעכער אָרדענונג" איז אַן אמתער מישמאש פון די פארשידנסטע מינים חטאים. אהער גייען אריין: עובר זיין אויף פּרעסע־געזעצן — און שנאָרעריי; וווינען אָן פּערזענלעכע דאָקומענטן — און איינאָרדענען פארבאָטענע שפּילן; קאָנטראבאנדע און האנדל מיט גאָלד און זילבער אָן פּראָבעס, און א גאנצע רייע פארשידענע אנדערע פארברעכנס און

טאַבעלע 3

די פאַרמישפּטע אין 1937 פאַר פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן קעגן מלוכה און געזעלשאַפט לויט די וויכטיקערע מינים פאַרשולדיקונגען

פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן	אבסאָלוטע צאָלן			% ייִדן צווישן די פאַרמישפּטע	פאַרמישפּטע אויף 100,000 איינוו. (קרימינאַליטעט)		ייִדישע קרימינאַליטעט אין % פון דער ניט-ייִדישער
	ייִדן	ניט-ייִדן	צוזאַמען		ביי ייִדן	ביי ניט ייִדן	
1	2	3	4	5	6	7	8
פּאָליטישע פאַרשולדיקונגען —	3,130	37,556	40,686	7.7	100	130	77
פאַרברעכעריש אויסנוצן די מלוכה-מאַכט — — —	682	8,808	9,490	7.2	22	31	71
פעלשן דאָקומענטן, געלט, ווערטפּאַפּירן, וואָג — —	1,042	6,759	7,801	13.4	33	23	143
פאַרשולדיקונגען קעגן וואַלוטע-פאַראָרדענונגען —	1,395	3,112	4,507	31.0	45	11	409
פאַרברעכנס געפערלעכע פאַרן כלל — — — — — —	46	4,812	4,858	0.9	1.5	17	9
אַנד' פאַרשולדיקונגען קעגן דער עפנטלעכער אָרדענונג	3,804	20,558	24,362	15.6	122	71	172
צוזאַמען —	10.099	81,605	91,704	11.0	324	283	114

איבערשפרייזן; וועגן דער דאָזיקער גרופּע לאָזט זיך דעריבער קיין שום באַשטימטע זאַך ניט זאָגן. די איבעריקע צוויי גרופּעס, ווו די יידישע קרי־מינאַליטעט איז גרעסער (און טאַקע אַ סך גרעסער) ווי די ניט־יידישע — פ ע ל ש ן דאָקומענטן, געלט, ווערט־פּאַפּירן און עובר זיין אויף וואַליוטע תקנות — שטעלן זיך צונויף גראַד פון חטאים, וואָס ווערן בעיקר באַגאַנ־גען דורך באַשעפטיקטע מיט ה א נ ד ל. אַזוי ווי דער פּראָצענט באַ־שעפטיקטע מיט האַנדל איז לויט דער לעצטער פאָלקסציילונג (1931) אין פּוילן ביי יידן געווען ד ר ײ צ ן מ אָ ל אַ ג ר ע ס ע ר ע ווי ביי ניט־יידן (2,8 פּראָצענט ביי דער ניט־יידישער באַפעלקערונג און 36,6 ביי דער יידישער) הייסט עס, אַז נעמענדיק אין באַטראַכט די צאָל באַשעפ־טיקטע אין האַנדל, געפינט מען אפילו אָט די חטאים ביי יידן בערך זעל־טענער ווי ביי ניט־יידן. און באמת טאַקע, הגם לויט דער לעצטער פאָלקס־ציילונג האָבן יידן באַטראָפן כמעט דריי פינפטל (59 פּראָצענט) פון דער גאַנצער האַנדלס־באַפעלקערונג פון פּוילן האָבן זיי באַטראָפן ווייניקער ווי אַ דריטל (31 פּראָצענט) פון די פאַרמשפּטע פאַר עובר זיין אויף וואַליוטע־תקנות און ווייניקער ווי אַ זיבעטל (13,4 פּראָצענט) פון די פאַרמשפּטע פאַר פעלשן געלט, ווערט־פּאַפּירן, דאָקומענטן, וואָג א. ד. גל.

די איבעריקע מינים חטאים קעגן מלוכה און געזעלשאַפט, וואָס זיינען אויסגערעכנט אין אונדזער טאַבעלע 3, זיינען בכלל ביי יידן ווייניקער פאַרשפּרייט ווי ביי ניט־יידן. באַזונדערס וואַרפט זיך דאָ אין די אויגן דער אומגעהויערער אונטערשייד צווישן דער יידישער און ניט־יידישער באַפעלקערונג, בנוגע די פ א ר ב ר ע כ נ ס ג ע פ ע ר ל ע כ ע פ א ר ן כ ל ל (אונטערצינדן, אויפרייסן, א. ד. גל.); אָט דער מין פאַר־ברעכן איז צווישן יידן געווען ע ל ף מ אָ ל ז ע ל ט ע נ ע ר ווי צווישן ניט־יידן; צווישן די פאַרמשפּטע פאַר דעם מין פאַרברעכן אין פּוילן האָבן יידן באַטראָפן ווייניקער ווי אַ יין פּראָצענט.

עס איז אינטערעסאַנט צו באַמערקן, אַז אין דעם לעצטן יאָר (ווי מיר האָבן עס קאָנסטאַטירט פאַר די פריערדיקע יאָרן אויך), האָט זיך די פּ אָ ל י ט י ש ע קרימינאַליטעט ווידער אַמאָל אַרויסגעוויזן ביי יידן היפּש קלענער ווי ביי ניט־יידן (אויף 23 פּראָצענט). און ווי אין די פריער־דיקע יאָרן, האָט מען אויך דאָסמאָל געקענט קאָנסטאַטירן אַ וויכטיקן אויסנאַם: אינעם פּרט פון מלוכה־פאַרראַט, די וואָס עס איז אין פּוילן פאַר־רעכנט געוואָרן די צוגעהעריקייט צו דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי, איז ביי יידן די קרימינאַליטעט היפּש גרעסער ווי ביי ניט־יידן (בעיקר דאָרפישע איינוווינער): ביי ניט־יידן 9 און ביי יידן 15 פאַרמשפּטע אויף 10.000

איינוווינער. פארקערט, פאר קעגנשטעלן קעגן דער מלוכה־מאכט זיינען פאר־משפט געוואָרן אויף 100.000 איינוווינער ביי ניט־יידן 36 און ביי יידן בלויז 27; פאר באליידיקן די מלוכה־מאכט און אירע פאָרשטייערס 45 ביי ניט־יידן און 23 ביי יידן; פאר אָנטיילנעמען אין אומאָרדענונגען 6 ביי ניט־יידן און בלויז 1 ביי יידן.

ביי געביטענע ציפערן, געפינען מיר אויף אזא אופן אינעם לעצטן יאָר אויך בנוגע די פארשידענע מינים חטאים קעגן מלוכה און געזעלשאפט די זעלביקע אייגנארטיקייטן פון דער יידישער קרימינאליטעט ווי די, וואָס מיר האָבן געהאט פעסטגעשטעלט אויפן סמך פון דער קרימינאל־סטאטיס־טיק פאר די פריערדיקע יאָרן.

ב. פארברעכערישקייט קעגן אייגנס.

ווי מיר האָבן געזען אין דער טאבעלע 2, איז די פארברעכערישקייט קעגן אייגנס בכלל גענומען ביי יידן געווען צוויי מאָל קלענער ווי ביי ניט־יידן. עס זיינען פונדעסטוועגן פאראן געוויסע מינים פארברעכנס פון אָט דער קאטעגאָריע, וואָס מען האָט גראד ביי יידן געפונען אָפטער. א באגריף וועגן דעם גיט אונדז די טאבעלע 4.

אָפטער ווי ביי ניט־יידן געפינט מען ביי יידן בלויז שולדיקע אין פארברעכנס אויפן פעלד פון ה א נ ד ל א ו ן ק ר ע ד י ט און אין א ו י ס נ א ר ע ר ײ. אזוי ווי די דאָזיקע חטאים זיינען בעיקר נוגע מענטשן וואָס זיינען באשעפטיקט מיט האנדל, איז קלאָר, אז די דאָזיקע גרעסערע פארברעכערישקייט צווישן יידן נעמט זיך פון דעם ווייט גרעסערן פראָצענט הענדלערס ביי יידן און ניט פון דעם, אז דער יידישער הענדלער זאָל זיין מער נוטה צו פארברעכן ווי דער ניט־יידישער. פארקערט, אויב מיר דערמאָנען זיך דאָ נאָכאמאָל, וואָס מיר האָבן אויבן געזאָגט (בנוגע פעלשן ווערט־פאפירן און וואליוטע־חטאים) וועגן דעם פראָצענט יידן צווישן די הענדלער און צווישן די פארמשפטע, קאָנסטאטירן מיר, אז בעת ווען צווישן די הענדלער אין פוילן זיינען יידן כמעט 60 פראָצענט, באטרעפן זיי צווישן די פארמשפטע פאר די דערמאָנטע צוויי בעיקר הענדלערישע פארברעכנס בלויז 13 פראָצענט (רובריק 5). עס קומט בכן אויס, אז דער יידישער הענדלער איז היפש וו ײ נ י ק ע ר פארברעכעריש ווי דער ניט־יידישער. — אין דעם פרט איז באזונדערס אינטערעסאנט, אז אן אנ־דער חטא וואָס איז נוגע כמעט נאָר הענדלער, דער ה א נ ד ל מ י ט ג ע ג נ ב ע ט ע ח פ צ י ם, איז ביי יידן געווען בכלל זעלטענער ווי

טאַבעלע 4

די פאַרמישפּטע אין 1937 פאַר פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן קעגן אייגנס לויט די וויכטיקערע מינים פאַרשולדיקונגען

פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן	אבסאָלוטע צאָלן			% יידן צווישן די פאַרמישפּטע	פאַרמישפּטע אויף 100,000 איינוו. (קרימינאַליטעט)		יידישע קרימינאַליטעט אין % פון דער ניט־יידישער
	יידן	ניט־יידן	צוזאַמען		ביי יידן	ביי ניט יידן	
1	2	3	4	5	6	7	8
אין האַנדל און קרעדיט באַציונגען —	1.747	11.394	13.141	13.3	56	40	140
אויסנאַרערײַ — —	3.811	25.590	29.401	13.0	122	89	137
אויסנוצן לרעה צוטרוי — — — —	626	6.164	6.790	9.2	20	21	95
האַנדל מיט געגנבֿטע חפצים — — —	1.746	19.552	21.298	8.2	56	68	82
פאַרכאַפּן פרעמד אייגנס — — —	174	2.580	2.754	6.3	6	9	67
גנבֿה — — — —	2.719	124.852	127.571	2.1	87	433	20
רויבערײַ — — —	25	1.459	1.484	1.7	0.8	5.1	16
אנדערע חטאים קעגן אייגנס — — —	479	13.734	14.213	3.4	15	48	31
צוזאַמען —	11.327	205.325	216.652	5.2	364	713	51

ביי ניט־יידן, ניט געקוקט דערויף וואָס ביי יידן אין פוילן איז געווען צומאָל מער הענדלער ווי ביי ניט־יידן.

אויך איז כדאי צו באמערקן, אז בעת ביי ניט־יידן פארנעמט גנבה דעם ווייט ברייטסטן פלאַץ (העכער 60 פּראָצענט) צווישן די פארמשפּטע פאר חטאים קעגן אייגנס און אויף אויסנארעריי פאלט שוין א 4—5 מאָל קלענער צאָל פארמשפּטע, פארנעמען ביי יידן פארקערט די אויסנא־רערס דעם ערשטן פלאַץ, און די גנבים קומען ערשט דערנאָך. לויט די ציפערן פאר די פריערדיקע יאָרן האָט מען אזא גרויסן אונטער־שייד ניט געקענט קאָנסטאַטירן, הגם אויך דעמאָלט האָט מען ביי יידן געפונען מער אויסנארערס און א סך ווייניקער גנבים ווי ביי ניט־יידן. דורך דעם צורעכענען די קלענערע איבערשפרייזן האָט זיך שטארק אויפ־געהויבן ביי יידן די צאָל ארייגערעכנטע פארמשפּטע פאר קליינע אויסנא־רערייען און ביי ניט־יידן די צאָל פארמשפּטע פאר קליינע גנבות. דער אונטערשייד צווישן יידן און ניט־יידן בנוגע גנבה איז דעריבער לויט די ציפערן פונעם לעצטן יאָר נאָך אביסל גרעסער ווי פריער; פארמשפּטע פאר גנבה זיינען צווישן יידן געווען פינף מאָל זעלטענער ווי צווישן ניט־יידן.

גאָר א יקר־המציאות איז דער בארימטער „יידישער גזלן": דעם ברר־טאלסטן מין פארברעכן קעגן אייגנס, רויבעריי, וואָס איז אָפט פארבונדן מיט גוואלד־מעשים קעגן דער מענטשלעכער פּערזאָן, האָט מען נאטירלעך ביי ניט־יידן אויך געפונען לפי־ערך זעלטן (80 מאָל זעלטענער ווי גנבה), צווישן יידן אָבער נאָך זעקס מאָל ווייניקער ווי צווישן ניט־יידן (100 מאָל זעלטענער ווי גנבה ביי יידן).

ג. פארברעכערישקייט קעגן פּערזאָן.

די פארברעכערישקייט קעגן דער מענטשלעכער פּערזאָן איז געווען און געבליבן ביי יידן א סך קלענער ווי ביי ניט־יידן. דאָס איז ריכטיק בכלל, דאָס איז ריכטיק אויך בנוגע די איינציקע וויכטיקערע מינים פאר־ברעכנס פון אָט דער קאַטעגאָריע, ווי דאָס איז צו זען פון דער טאבעלע 5.

דער אונטערשייד צווישן דער יידישער און ניט־יידישער קרימינאלי־טעט איז אין לעצטן יאָר געווען צום קלענסטן בנוגע חטאים קעגן סעק־סועלער מאָראל און פאמיליע־געזעצן; אין דעם פּרט האָט די יידישע פארברעכערישקייט כמעט דערגרייכט צו דער זעלבי־קער הויך ווי די ניט־יידישע. לויט די ציפערן פאר די פריערדיקע יאָרן איז די דאָזיקע פארברעכערישקייט ביי יידן געווען א סך קלענער ווי ביי ניט־

יידן (צוויי מאָל קלענער אין גאַליציע און כמעט פיר מאָל קלענער אין אמאָליקן רוסיש־פּוילן). און הגם די צאָלן פאַרן לעצטן יאָר, ווי מיר האָבן שוין אויבן געזען, זיינען טאַקע ניט פאַרגלייכלעך מיט די פריערדיקע, איז פונדעסטוועגן שווער אָנצונעמען, אַזאַ אַזאַ גרויסער שינוי אין דער יידישער קרימינאַליטעט לגבי דער ניט־יידישער זאָל שטאַמען בלויז פונעם צורעכענען די איבערשפּרייזן. עס איז דעריבער זייער מעגלעך, אַז די פאַר־ברעכערישקייט אויפן סעקסועלן און פאַמיליע־געביט האָט זיך די לעצטע צייט ביי יידן אין אַ געוויסער מאָס טאַקע אויפ־געהויבן און זיך דערנענטערט צו דער ניט־יידישער. — פון די איינצלנע סאָרטן חטאים אויף דעם פעלד ביי יידן איז אין לעצטן יאָר, ווי פריער, לפי־ערך צום מערסטן פאַרשפּרייט דער וואָס איז פאַרבונדן מיט האַנדל, און צום ווייניקסטן דער וואָס איז פאַרבונדן מיט גוואַלד מעשים: פאַר האַנדל מיט פּראָסטיטוציע (סוטע־נעריי און פאַרמיטלעריי) זיינען אין יאָר 1937 ביי יידן פאַרמשפּט געוואָרן 25 אויף אַ מיליאָן איינוווינער, פיר מאָל מער ווי ביי אַ גלייכער צאָל ניט־יידן. פאַר מאַנס זיין זיינען ביי יידן געוואָרן פאַרמשפּט בלויז 4 פון אַ מיליאָן איינוווינער, אָדער כמעט פיר מאָל ווייניקער ווי ביי אַ גליי־כער צאָל ניט־יידן.

טאַבעלע 5

די פאַרמישפּטע אין 1937 פאַר פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן קעגן דער מענטשלעכער פּערזאָן לויט די וויכטיקערע מינים פאַרשולדיקונגען

פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן	אַבסאָלוטע צאָלן: יידן	אַבסאָלוטע צאָלן: ניט־יידן	אַבסאָלוטע צאָלן: צוזאַמען	% יידן צווישן די פאַרמישפּטע	פאַרמישפּטע אויף 100,000 איינוו. (קרימינאַליטעט): ביי יידן	פאַרמישפּטע אויף 100,000 איינוו. (קרימינאַליטעט): ביי ניט יידן	יידישע קרימי־נאַליטעט אין % פון דער ניט־יידישער
מערדעריי — — —	22	1.308	1.330	1.7	0.7	4.5	16
אנד. פאַרשולדיק. קעגן לעבן און געזונט —	454	26.479	26.933	1.7	15	92	16
פאַרשולדיקונגען קעגן פּערזענלעכ. פרייהייט	988	17.768	18.756	5.3	32	62	52
פאַרשולדיק. קעגן מאָראַל און פאַמ. געזעצן	241	2.420	2.661	9.1	7.7	8.4	92
צוזאַמען —	1.705	47.975	49.680	3.4	55	167	33

ווי אין די פריערדיקע יאָרן, איז דער אונטערשייד צווישן דער יידי־שער און ניט־יידישער קרימינאַליטעט געבליבן צום שטאַרקסטן בנוגע פאַרברעכנס קעגן ל ע ב ן א ו ן ג ע ז ו נ ט: פון זעקס ביז זיבן מאָל קלענער ביי יידן ווי ביי ניט־יידן. דערביי איז מערדערײַ געבליבן ביי יידן א פאַרברעכן א זעלטענער ביז גאָר: 7 פאַלן אויף א מיליאָן איינוווינער (ביי א גלייכער צאָל ניט־יידן — 45).

זייער זעלטן זיינען ביי יידן געווען און געבליבן אויך די פאַרמשפּטע פאַר ז י י ע ר ש ו ו ע ר ע ק ע ר פּ ע ר ש ע ד י ק ו נ ג ע ן: 8 אויף א מיליאָן יידישע איינוווינער און 25 אויף א גלייכער צאָל ניט־יידן. פאַר ש ו ו ע ר ע ק ע ר פּ ע ר ש ע ד י ק ו נ ג ע ן זיינען פאַרמשפּט געוואָרן ביי יידן 44 און ביי ניט־יידן — 213 אויף א מיליאָן איינוווינער.

6. — פרויען, יוגנטלעכע און רעצידיוויסטן צווישן די פאַרמשפּטע

פ ר ו י ע ן האָבן בכלל א סך א קלענערע און גרינגערע קרימינאַ־ליטעט ווי מאַנסלייט. ביי דער יידישער פרוי אין פוילן האָט מען לויט דער פּרטימדיקער פריערדיקער „קרימינאַל־סטאַטיסטיק" געפונען א סך א קלענערע קרימינאַליטעט (ווייניקער ווי א העלפט) ווי ביי דער ניט־יידישער. אויב ביי די יידישע פרויען איז דערביי באַזונדערס קליין די צאָל שווערע פאַרברעכנס און לפי־ערך אָפּט זיינען גראַד גרינגע חטאים, וואָלט מען זיך געדאַרפט ריכטן, אז מיטן אריינרעכענען די פאַרמשפּטע פאַר פּשוטע איבערשפּרייזן וועט זיך דער פּראָצענט יידישע פרויען צווישן די פאַר־משפּטע אויפהויבן, ד. ה. די יידישע ווייבלעכע קרימינאַליטעט וועט אין פאַרגלייך מיט דער ניט־יידישער דעמאָלט אויסזען גרעסער ווי פריער. אזוי איז טאַקע געשען.

דאָס „קליינע סטאַטיסטישע יאָרבוך" פאַר 1939 גיט צום ערשטן מאָל פאַר דער לעצטער צייט ווידער ידיעות וועגן געשלעכט פון די פאַרמשפּטע. בסך־הכל זיינען אין 1937 פאַרמשפּט געוואָרן אין דער פּוילישער רעפּוב־ליק פאַר פאַרברעכנס און איבערשפּרייזן 59.671 פרויען, פון זיי 4.936 יידישע און 54.735 ניט־יידישע. די יידישע האָבן בכן באַטראָפן 8,3 פּראָ־צענט פון אלע פאַרמשפּטע פרויען. אויף 10.000 יידישע איינוווינער באַ־טייט דאָס 30 פאַרמשפּטע, אויף א גלייכער צאָל ניט־יידישע איינוווינער — 37. די יידישע ווייבלעכע קרימינאַליטעט האָט אויף אזא אופן באַטראָפן פינף זעקסטל פון דער ניט־יידישער, ד. ה. טאַקע היפּש מער ווי פריער,

בעת מען האָט די איבערשפּרייזן ניט אריינגערעכנט; אָבער אפילו מיט די איבערשפּרייזן האָט זי אַלץ נאָך באַטראָפן אויף א זעקסטל ווייניקער ווי די ניט־יידישע ווייבלעכע קרימינאַליטעט.

בנוגע די פרויען, ווי אויך בנוגע די יוגנטלעכע, גיט צום באַדויערן דאָס „קליינע סטאַטיסטישע יאָרבוך" קיין שום ידיעות ניט וועגן די פאַר־שידענע קאַטעגאָריעס און מינים פאַרברעכנס. מיר מוזן דעריבער זיך באַ־גנוגענען מיט אַט דעם פאַרגלייך צווישן דער סך־הכּלדיקער קרימינאַליטעט פון די יידישע און ניט־יידישע פרויען.

די ידיעות וועגן דער יוגנטלעכער פאַרברעכערישקייט לויט די אמונות, וואָס מען געפינט אינעם לעצטן „קליינעם סטאַטיסטישן יאָר־בוך", זיינען בכלל א נייעס אין דער פּוילישער (און ניט נאָר פּוילישער) קרימינאַל־סטאַטיסטיק. לויט אַט די ידיעות זיינען אין 1937 יוגנטלעכע פון ביידע געשלעכטער (ביזן עלטער פון פאַרענדיקטע 17 יאָר) בסך־הכּל פאַרמשפּט געוואָרן 8.380. פון זיי 462 יידישע און 7.918 ניט־יידישע. די פאַרמשפּטע יידישע יוגנטלעכע האָבן בכן באַטראָפן בלויז 5 ½ פּראָצענט פון די פאַרמשפּטע (אנטקעגן 10 ½ צווישן דער באַפעלקערונג). אויף 100.000 יוגנטלעכע איינוווינער האָבן די פאַרמשפּטע באַטראָפן ביי ניט־יידן 44 און ביי יידן בלויז 22. די יידישע יוגנטלעכע קרימינאַליטעט איז אויף אַזאַ אופן געווען צוויי מאָל קלענער ווי די ניט־יידישע. — דערביי איז נאָך כדאי צו פאַרצייכענען, אז ביי יידן ווי ביי ניט־יידן איז די מיידל־שע יוגנטלעכע קרימינאַליטעט געווען אַן ערך צען מאָל קלענער ווי די יינגלשע (ביי יידן: 4,4 פאַרמשפּטע ביי מיידלעך אנטקעגן 42 ביי די יינגלעך אויף 100.000 יוגנטלעכע איינוווינער פון זעלביקן געשלעכט).

א נייעס זיינען אויך אינעם לעצטן „קליינעם סטאַטיסטישן יאָרבוך" די קורצע ידיעות מכּוח דער צאָל דערוואַקסענע רעצידיוויסטן צווישן די פאַרמשפּטע לויט זייער אמונה. פאַרגלייכן מיר די דאָזיקע צאָלן מיט די צאָלן פון די פאַרמשפּטע און פון דער באַפעלקערונג, באַקומען מיר די טאַבעלע 6.

מיר קומען אויף אַזאַ אופן צו די ווייטערדיקע אויספירן:

1) ביי יידן ווי ביי ניט־יידן איז רעצידיוויזם ביי פרויען א סך א זעלטענערע דערשיינונג ווי ביי מאַנסלייט.

2) רעצידיוויסטן צווישן די פאַרמשפּטע זיינען ביי יידן היפּש זעלטענער ווי ביי ניט־

טאַבעלע 6

רעצידיוויסטן צווישן די דערוואַקסענע פאַרמישפטע אין 1937 (*

דערוואַקסענע רעצידיוויסטן	אַבסאָלוטע צאָלן: יידן	אַבסאָלוטע צאָלן: ניט־יידן	אַבסאָלוטע צאָלן: צוזאַמען	% יידן צווישן די רעצידיוויסטן	רעצידיוויסטן אויף 100 דערוואַקסענע פאַרמישפטע (רעצידיוויזם ביי די פאַרמישפטע): ביי יידן	רעצידיוויסטן אויף 100 דערוואַקסענע פאַרמישפטע (רעצידיוויזם ביי די פאַרמישפטע): ביי ניט יידן	ייד. רעצידיוויזם פון די פאַרמישפטע אין % פונעם ניט-יידישן	רעצידיוויסטן אויף 10.000 דערוואַקסענע איינוו. (רעצידיוויזם ביי דער באַפעלקערונג): ביי יידן	רעצידיוויסטן אויף 10.000 דערוואַקסענע איינוו. (רעצידיוויזם ביי דער באַפעלקערונג): ביי ניט יידן	ייד. רעצידיוויזם פון דער באַפעלקערונג אין % פונעם ניט-יידישן
פריער בלויז 1 מאָל פאַרמישפטע —	2.398	45.676	48.074	5.0	10.6	14.0	76	23.5	42.8	55
פריער שוין 2 אָדער מער מאָל פאַרמישפטע —	2.306	57.898	60.204	3.8	10.2	17.7	58	22.6	54.3	42
צוזאַמען —	4.704	103.574	108.278	4.3	20.8	31.7	66	46.2	97.0	48
דערונטער פרויען: פריער 1 מאָל פאַרמישפטע —	352	4.547	4.899	7.2	7.2	8.4	86	7.0	8.6	81
פריער שוין 2 אָדער מער מאָל פאַרמישפטע —	197	4.540	4.737	4.2	4.0	8.4	48	3.9	8.6	45
צוזאַמען —	549	9.087	9.636	5.7	11.2	16.8	67	10.9	17.2	63

*) אין עלטער פון 17 יאָר און מער.

יידן, סיי ביי מאנסלייט סיי ביי פרויען. אין 1937 איז דער פראָצענט רעצידיוויסטן צווישן די יידישע פארמשפטע, אי ביי מאנסלייט אי ביי פרויען, געוועזן בלויז צוויי דריטל (66—67 פראָצענט) פונעם פראָצענט ביי ניט־יידישע פארמשפטע.

3) נאָך זעלטענער איז צווישן די יידישע פארמשפטע לגבי די ניט־יידישע — דער מערמאָליקער רעצידיוויזם. דער פראָצענט רעצידיוויסטן וואָס זיינען שוין פריער צוויי אָדער מער מאָל פארמשפט געוואָרן איז געווען צווישן די יידישע פארמשפטע אביסל מער ווי א העלפט פון דעם, וואָס מען האָט געפונען ביי ניט־יידן. מען האָט, הייסט עס, געקענט פעסטשטעלן, אז באטרעפנדיק 9,8 פראָצענט צווישן דער באפעלקערונג, האָט ער ביי יידן אין 1937, באטראָפן צווישן די פארמשפטע 6,5, צווישן די איינמאָליקע רעצידיוויסטן 5,0 און צווישן די מערמאָליקע רעצידיוויסטן בלויז 3,8 פראָצענט.

4) היות ווי די יידישע קרימינאליטעט (די צאָל פארמשפטע אויף 100.000 איינוווינער) איז אליין אויך היפש קלענער ווי די ניט־יידישע, און אזוי ווי צווישן די פארמשפטע גופא זיינען ביי יידן די רעצידיוויסטן אויך זעלטענער ווי ביי ניט־יידן, קומט שוין ממילא אויס, אז אין הילכות רעצידיוויזם איז דער אונטערשייד צווישן דער יידישער און ניט־יידישער באפעלקערונג נאָך גרעסער ווי צווישן די יידישע און ניט־יידישע פארמשפטע; דער רעצידיוויזם פון דער באפעלקערונג (רעצידיוויסטן אויף 10.000 דערוואקסענע איינוווינער) איז אין לעצטן יאָר ביי יידן געווען בלויז 48 פראָצענט פון דעם, וואָס מען האָט קאָנסטאטירט ביי ניט־יידן; דער יידישער מערמאָליקער רעצידיוויזם פון דער באפעלקערונג איז געווען בלויז 42 פראָצענט פונעם ניט־יידישן.

אויך אין פרט פון רעצידיוויזם קענען מיר בכן פעסטשטעלן, אז די יידישע פארברעכערישקייט אין פוילן האָט זיך ארויסגעוויזן ניט בלויז קלענער אין כמות, נאָר אויך גרינגער אין איכות.

***

די אָפיציעלע פוילישע קרימינאל־סטאטיסטיק, וואָס איז פארעפנטלעכט געוואָרן סאמע ערב דער מלחמה, ביי פארערגערטע לעבנס־באדינגונגען פון די יידישע מאסן און ביי א געביטענעם פארנעם פון די אין באטראכט גענומענע חטאים, באשטעטיקט אויף אזא אופן און דערגאנצט אין

געוויסע פּרטים די וויכטיקערע אויספירן, די צו וועלכע מיר זיינען געקומען אויפן סמך פון די סטאַטיסטישע ידיעות וועגן די פריערדיקע יאָרן. די פיל קלענערע און גרינגערע פאַרברעכערישקייט לגבי דער אַרומיקער באַפעלקע־רונג בלייבט בכן אַן ע נ ד ג י ל ט י ק פ ע ס ט ג ע ש ט ע ל ט ע ר כ אַ ר אַ ק ט ע ר־ש ט ר י ך פון דער יידישער באַפעלקערונג אין אומ־אָפּהענגיקן פּוילן.

„ייוואָ־בלעטער" באַנד XX ז"ז 181—198
(נאָוועמבער־דעצעמבער 1942).

ב ײלאגעם

אונדזער וועג אין דער נייער תקופה

(טעזן צו דער בונדישער וועלט־קאָנפערענץ אין בריסל, מערץ 1947)

די היטלער־קאטאסטראָפע האָט געשאפן פאר אונדזער באוועגונג אזא געפערלעכע לאגע, אז כדי צו אָנמערקן אונדזער ווייטערדיקן וועג מיט ערנסטע שאנסן פון דערפאָלג, מוזן מיר אָן שווארצע און אָן ראָזיקע ברילן קוקן דער ווירקלעכקייט דירעקט אין פנים אריין. — קודם־כל מוזן מיר זיך קלאָר מאכן דריי זאכן:

1. ווי האלט עס בכלל מיטן קיום פון יידישן פאָלק נאָך די היטלער־רישע מאסן־אויסראָטונגען?

2. וואָס זיינען נאָך דעם גרויסן חורבן די אָביעקטיווע מעגלעכקייטן פאר א יידישער ארבעטער־באוועגונג?

3. וואָס קענען מיר אנטקעגנשטעלן, פון איין זייט, דער מאסן־מיסטיק וועלכע באזירט זיך אויף דעם פאקט „מאָסקווע", און פון דער אנדערער, יענער מיסטיק, וואָס באזירט זיך אויף דעם פאקט פונעם אויסגעוואקסענעם ישוב אין פאלעסטינע?

ע ר ש ט ע ר   ט י י ל :

די יידישע נאָך־מלחמהדיקע ווירקלעכקייט און אונדזערע נאָך־מלחמהדיקע מעגלעכקייטן

א. — ווי האלט עס מיטן קיום פון יידישן פאָלק?

פאָזיטיווע מאָמענטן:

1. — דאָס, וואָס דאָס יידישע פאָלק האָט אין משך פון טויזנטער יאָרן געקאָנט אויפהאלטן זיין נאציאָנאלן קיום, בעת אָן אָן ערך גרעסערע און מעכטיקערע פעלקער זיינען אונטער דער צייט אינגאנצן אונטערגע־

גאנגען, דערקלערט זיך בעיקר מיט צוויי אָביעקטיווע פאקטן, מיט צוויי „קאָנסטאנטן" פון דער יידישער געשיכטע פאר די לעצטע דריטהאלבן טויזנט יאָר: דאָס איז, פון איין זייט, די צעשפרייטקייט זיינע איבער פאר־שידענע לענדער און, פון דער אנדער זייט, זיין קאָנצענטרירטקייט אין קאָמפאקטע מאסן אין יעדן לאנד באזונדער. די צעשפרייטקייט האָט געהאט דעם פועל־יוצא, אז אפילו די גרעסטע קאטאסטראָפעס, וואָס האָבן גע־טראָפן די וויכטיקסטע יידישע צענטרען, זיינען ניט געווען קיין טויט־קלאָפּ דעם גאנצן יידישן פאָלק, וואָס האָט ווייטער געצויגן זיין געשיכטע אין אנדערע לענדער. די קאָנצענטרירטקייט אין קאָמפּאקטע מאסן האָט דער־מעגלעכט דער יידישער באפעלקערונג אויפצוהאלטן אן אייגן נאציאָנאל־קולטורעלן לעבן ניט געקוקט אויף דעם, וואָס זי איז געווען א מינדערהייט אין יעדער מדינה. אָט אזוי האָט די צעשפרייטקייט איבער פארשידענע לענדער געראטעוועט דאָס יידישע פאָלק פון פיזישער אויסראָטונג, און זיין קאָנצענטרירטקייט אין יעדן לאנד האָט עס אָפּגעהיט פון גייסטיקער אסימילאציע דורך דער ארומיקער באפעלקערונג, און ביידע צוזאמען פלעגן ברענגען צו דעם, אז נאָך דעם אונטערגאנג אפילו פון א פירנדיקן יידישן צענטער פלעגט אויפקומען א נייע תקופה אין דער יידישער געשיכטע. — דער אזוי־גערופענער גלות, אַנשטאָט צו זיין א יידישער נאציאָנאלער אומ־גליק, האָט ביי דער קאָנצענטרירטקייט פון די יידישע פאָלקס־מאסן, פאר־קערט, געראטעוועט דעם קיום פון יידישן פאָלק אין משך פון טויזנטער יאָרן.

2. — די היטלער־קאטאסטראָפע, וואָס האָט חרוב געמאכט דעם גרויסן יידישן קיבוץ פון מזרח־ און מיטל־אייראָפּע, ווו מיט צוויי־דריי דורות צוריק איז געווען קאָנצענטרירט אומגעפער א פינפטל פון גאנצן יידישן פאָלק, און וואָס לויט די אבסאָלוטע צאָל קרבנות האָט זי ווייט אריבער־געשטיגן די ערגסטע קאטאסטראָפעס פון דער יידישער געשיכטע, האָט פונדעסטוועגן אויך ניט געבראכט צו יענער אויסראָטונג פון דער „יידישער ראסע", וועגן וועלכער עס האָט געחלומט היטלער מיט זיינע מערדער־באנדעס, טאקע א דאנק דעם וואָס אין משך פון די לעצטע צוויי־דריי דורות האָבן א סך מיליאָנען יידן שוין געהאט אויסגעוואנדערט עבר־לים און גע־שאפן דאָרטן א גאנצע רייע נייע יידישע קיבוצים: דעם מעכטיקן, פיל־מיליאָניקן יידישן קיבוץ אין צפון־אמעריקע, דעם דינאמישן יידישן ישוב אין פאלעסטינע, די באדייטנדיקע ישובים אין דרום־ און צענטראל־אמערי־קע, דרום־אפריקע און אנדערע לענדער. אויך דאָסמאָל האָט די צעשפרייט־קייט געראטעוועט דאָס יידישע פאָלק פון א זיכערן אונטערגאנג, און די

קאָנצענטרירטקייט פון די אויסגעוואַנדערטע יידישע מאַסן אין די נייע ישובים האָט דערמעגלעכט די שאַפונג פון קלענערע און גרעסערע און אַפילו גאָר גרויסע צענטרען פון יידישן נאַציאָנאַלן לעבן אין אַ רייע נייע מדינות, צענטרען וואָס העלפן אויך אין אַ גאַנץ ברייטער מאָס מאַטעריעל און גייסטיק צוריק אויפצובויען אַ יידיש לעבן אין דער פאַר אונדז חרוב געוואָרענער אייראָפּע און צו אַנטוויקלען דעם יידישן ישוב אין פּאַלעסטינע.

3. — נאָך קיינמאָל פריער, ביז די לעצטע צוויי דורות, און שוין אוודאי און אוודאי ניט נאָך אַ גרויסער נאַציאָנאַלער קאַטאַסטראָפע, איז דאָס יידישע פאָלק ניט געווען אַזוי **גרויס אין צאָל**, ווי ס'איז געבליבן, אַ דאַנק דעם פריערדיקן פאַרשפרייטן זיך עבר־לים, נאָך דער שרעקלעכער היטלער־קאַטאַסטראָפע.

4. — דער חורבן פון יידישן קיבוץ אין מזרח־ און מיטל־אייראָפּע איז ניט געווען אַ רעזולטאַט פון דעם, וואָס עס זאָלן אים האָבן געהאַט פאַרפעלט אינערלעכע כוחות צום לעבן, נאָר בלויז פון אַן אויסערלעכן ברוטאַלן איבערפאַל פון אַ באַנדע ווילדע גזלנים. פאַרקערט, אין אייראָפּע און עבר־לים האָבן די מזרח־אייראָפּעאישע יידישע באַפעלקערונג־מאַסן נאָך קיינמאָל ניט געהאַט אַרויסגעוויזן אַזויפיל **שעפערישע נאַציאָנאַלע און סאָציאַלע, אינטעלעקטועלע און מאָראַלישע כוחות** ווי גראָד אין די לעצטע צוויי דורות.

5. — ניט געקוקט אויף געוויסע אויסנאַמען און אויף געוויסע ניט־געוואונטשטע פאַרמען, וואָס די דערשיינונג האָט אָפטמאָל אָנגענומען, האָט די היטלער־קאַטאַסטראָפע בדרך־כלל ביי דער יידישער באַפעלקערונג, ווי ביי דער שארית־הפליטה אין אייראָפּע אַזוי אויך עבר־לים, פאַרשטאַרקט דאָס **נאַציאָנאַלע געפיל**, דעם ווילן צו בלייבן אַ יידיש פאָלק און דעם באַוווסטזיין פון דער נויטיקייט צו קעמפן פאַרן נאַציאָנאַלן קיום.

6. — די וועלט גייט מיט **גיגאַנטישע טריט צום סאָציאַליזם**, און אין דער סאָציאַליסטישער אָרדענונג פאַרשווינדן די הויפּט־סיבות פון דעם שאָוויניזם און אַנטיסעמיטיזם וואָס האָט פאַרגיפטיקט די גאַנצע געזעלשאַפט־לעכע אַטמאָספער אין דער דעקאַדענץ־עפּאָכע פונעם קאַפּיטאַליזם, און עס ווערן געשאַפן די באַדינגונגען פון אמתן דעמאָקראַטיזם, ביי וועלכע יעדעס פאָלק קאָן פריי אַנטוויקלען זיינע שעפערישע כוחות און זיך פריי אויסלעבן אין זיין באַפרייטער נאַציאָנאַלער קולטור.

פון דעם אַלעם איז געדרונגען, אַז ווי ברייט און טיף עס זאָל ניט זיין אונדזער חורבן אין אייראָפּע, ווי ראַדיקאַל עס זאָל ניט האָבן געווען

די אויסראָטונג פון דער יידישער באפעלקערונג אין פוילן, ליטע, אוקראינע, דייטשלאנד, עסטרייך און אנדערע מדינות. דארפן מיר פונדעסטוועגן ניט ארייננפאלן אין יאוש און דעפעטיזם ניט בנוגע די מעגלעכקייטן פון ווייטערדיקן קיום פון אונדזער פאָלק און ניט בנוגע די שפערישע און רעטונג־מעגלעכקייטן פון אזוי־גערופענעם גלות.

ג ע פ א ר ן .

נאָר אויב דער מצב פון אונדזער פאָלק איז ווייט ניט אזעלכער, אז דער קאמף פאר זיין ווייטערדיקן קיום זאָל אין דער קלענסטער מאָס זיין אויסזיכטלאָז, איז ער אָבער בשום אופן ניט געבליבן אויף אזויפיל געזי־כערט, אז עס זאָל ניט נויטווענדיק זיין א כסדרדיקער, הארטער קאמף פאר דעם קיום זיינעם. מען מוז אָן אויפהער אין זינען האָבן די גרויסע געפאַרן, וואָס לויערן אויף אים אין פארשידענע לענדער:

1. — די אויסראָטונגען האָבן געטראָפן בעיקר דאָס מזרח־אייראָפּע־אישע יידנטום, ד. ה. דעם נאַציאָנאַל, סאָציאל און דעמאָגראפיש געזונטסטן טייל פון אונדזער פאָלק, יענעם טייל וואָס האָט געשאפן אונדזער מאָ־דערנעם רענעסאנס אויף אלע געביטן פון נאציאָנאַלן לעבן, וואָס איז באַ־שטאנען אין אזא גרויסער מאָס פון ארבעטנדיקע שיכטן און געהאט אויס־געבויט אזעלכע הערלעכע ארבעטער־אָרגאניזאציעס, און וואָס דורך זיין געוואונדיקער געבורטיקייט איז ער ביז ניט לאנג צוריק געווען כמעט דער איינציקער קוואל פונעם ביאָלאָגישן קיום פון אונדזער פאָלק.

2. — דערביי זיינען אין א רייע לענדער, און דערונטער אויך אין פוילן, צוליב דער גלייכגילטיקער אָדער אָפן־פיינטלעכער האלטונג פון דער אָרטיקער באפעלקערונג לגבי די יידן, באזונדער שטארק אומגעקומען גראד די קינדער, ד. ה. די צוקונפט פון אונדזער פאָלק. דאָרטן ווידער, ווו די אָרטיקע באפעלקערונג האָט געהאָלפן ראטעווען יידישע קינדער באהאלטנ־דיק זיי ביי זיך, איז א גרויסע צאָל פון זיי אויפגעהאָדעוועט געוואָרן און אויסגעוואקסן אין א ניט־יידישער סביבה און זיך סיסטעמאטיש דערווייד־טערט פון אלץ, וואָס האָט געקענט וועקן א חשד וועגן זייער יידישן אָפּ־שטאם. אזוי אז בלויז א טייל פון זיי וועט שפּעטער נאָך בלייבן ביים יידישן פאָלק. אונדזער פאָלק וועט בכן מאָרגן באשטיין אפילו ניט פון אלע קליינצאָליקע קינדער, וואָס מיר האָבן היינט.

3. — שוין היינט באטרעפן די יידן אין אלע אָן אויסנאם אייראָפּע־אישע לענדער א נישטיקן פּראָצענט פון דער אָרטיקער באפעלקערונג, אזוי

אז לויט זייער צאָל קענען זיי דאָרטן אין ערגעץ מער קיין וויכטיקע פּאָלי־טישע ראָלע ניט שפּילן.

4. — אין פּוילן, אין דעם וויכטיקסטן צענטער פון אונדזער נאַציאָנאַלן לעבן פאַר דער קאַטאַסטראָפע, איז העכער ניין־צענטל פון דער יידישער באַפעלקערונג פּשוט אויסגעראָטן געוואָרן. דאָס קליינע רעשטל און די אַנגעלאָפענע אַהין פון ראַטן־פאַרבאַנד האַלטן אויך אין איין צעלויפן זיך צוליב דער אַטמאָספער פון בירגער־קריג, וואָס הערשט אין דער מדינה, און דעם שרעקלעכסטן אַנטיסעמיטיזם, וואָס האָט פאַרכאַפּט די ברייטסטע שיכטן פון דער ניט־יידישער באַפעלקערונג אַ דאַנק דער לאַנגער היטלע־רישער ממשלה און דער זעלביקער אַטמאָספער פון בירגער־קריג. מען קען זיך דאָ קיין אילוזיעס ניט מאַכן: אונדזער חורבן אין פּוילן איז אַ פול־שטענדיקער.

5. — די לאַגע אין ראַטן־פאַרבאַנד איז איינגעהילט אין אַ דיקן נעפּל. מיר האָבן אַפילו ניט קיין בערכדיקן באַגריף ניט וועגן דער צאָל יידן, וואָס זיינען דאָרטן געבליבן, ניט וועגן זייער פאַרטיילונג איבער דעם ברייטן שטח פון דער קאָלאָסאַלער מלוכה און ניט וועגן זייער יידישקייט. נאָר אָט דער נעפּל גופא איז שרעקלעך באַאומרועדיק. וואָלטן דאָרטן געבליבן מיליאָנען יידן, וואָלט דאָרטן געשפּרודלט אַ נאַציאָנאַל־יידיש לעבן, וואָלט זיך דאָס געלאָזט הערן און פילן. און דאָס לויפן פון ראַטן־פאַרבאַנד, דער מאַטעריעלער צושטאַנד פון די אַנטלאָפענע און זייער שטימונג זיינען גאָרניט קיין פרייל‍עכע סימנים פון די באַדינגונגען פון דאָרטיקן יידישן לעבן. זייער אַ גרויסער טייל, אויב ניט דער ווייט גרעסטער טייל, פון די יידישע קיבוצים אין אוקראַינע, ווייס־רוסלאַנד און די באַלטישע לענדער איז אָן שום ספק אויסגעראָטן געוואָרן; און די צווייטע און צעשפּרייטע איבערגעבליבענע, ביי דער אַנטשיידן־פיינטלעכער איינשטעלונג צום אַנטי־סעמיטיזם מצד די דעצידירנדיקע מלוכה־פאַקטאָרן, האַלטן אין ראשן אַסי־מילירן זיך און וועלן בלי־ספק זיך ווייטער אַסימילירן אַזוי לאַנג, ווי עס וועט אָנהאַלטן דער דיקטאַטאָרישער רעזשים, וואָס פאַנטעט יעדע פרייע איניציאַטיוו אויפן געביט פון ליטעראַטור, קונסט, וויסנשאַפט א. א. וו., און וואָס גיט דורכדעם ממילא ניט די מעגלעכקייט פון פרייער נאַציאָנאַלער שאַפונג.

6. — אין רומעניע און אונגאַרן, וווּ עס געפינען זיך איצט די באַ־דייטנדיקסטע יידישע קיבוצים אין אייראָפּע, זיינען די באַדינגונגען און די געפאַרן, אַ געמיש פון דעם, וואָס מיר זעען אין פּוילן פון איין זייט און אין ראַטן־פאַרבאַנד פון דער אַנדערער, אָבער מיט דעם וויכטיקן אונטער־

שייך, וואָס די אַרטיקע יידישע באַפעלקערונג האָט ניט די גרויסע נאַציאָ־נאַל־ און סאָציאַל־שעפערישע טראַדיציעס פון די יידישע קיבוצים אין ליי־טע, פוילן און רוסלאַנד.

7. — עס זיינען צוריק אויפגעשטאַנען און עס פאַרפעסטיקן זיך די יידישע קיבוצים אין מערב־אייראָפּע און בעיקר אין פראַנקרייך. אָבער אפי־לו בנוגע פראַנקרייך מוז מען נעמען אין אכט, פון איין זייט, דעם פאַקט, וואָס די אַרטיקע, נאַציאָנאַל־איינהייטלעכע באַפעלקערונג, און דערונטער אויך דער סאָציאַליסטישער טייל אירער, איז פיינטלעך געשטימט צו יעדן פרווו צו שאַפן א „נאַציאָנאַלע מינדערהייט” אויף דער פראַנצויזישער ערד, און באַציט זיך דעריבער מיט אומצוטרוי אויך צו דער אנטוויקלונג אין פראַנקרייך פון א ספּעציעל־יידישער נאַציאָנאַלער קולטור; פון דער אנדע־רער זייט ווידער, האָט די גרויסאַרטיקע פראַנצויזישע קולטור פאַר אלע איינוווינער פון לאַנד — און דערונטער אויך אויף דעם יונגן דור פון די איינגעוואַנדערטע יידן — אַזאַ שטאַרקע צוציאונגס־קראַפט, אַז זיי ווערן ראַש אסימילירט.

8. — דער פיל־מיליאָניקער יידישער קיבוץ אין צפון־אַמעריקע קען בלי־ספק ווערן דער וויכטיקסטער שטיצפונקט פון אונדזער צוקונפט אין משך פון די נאָענטסטע דורות סיי לויט זיין צאָל, סיי לויט זיין קאָנצענ־טרירטקייט, סיי לויט זיינע עקאָנאָמישע קרעפטן, סיי לויט זיין פּאָליטישן געוויכט אין לאַנד, סיי לויט זיין סאָציאַלן בוי, ווו עס דאָמינירן ארבעטנ־דיקע עלעמענטן, אין א שטאַרקער מאָס פאַראייניקטע אין מעכטיקע פּראָ־פעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס. — אויב א דאַנק דעם שיינט דער אנטיסעמי־טיזם אין אמעריקע צו זיין פאַר אונדז א קנאַפּע רעאַלע געפאַר, קען מען אָבער אין אמעריקע אויך זיך ניט פאַרלאָזן אויף דעם כלומרשט „נאַטיר־לעכן גאַנג פון דער אנטוויקלונג” און לאָזן גיין ווי עס גייט, מחמת דאָס אינטענסיווו אמעריקאַניש לעבן איז געווים אַן אומגעהויערער פאַקטאָר פון אסימילאַציע און יידישער דענאַציאָנאַליזאַציע.

9. — די קלענערע יידישע קיבוצים אין דרום־ און צענטראַל־אמעריקע און אין דרום־אפריקע זיינען דורך דער ארומיקער ניט־יידישער סביבה ווייי־ניקער אויסגעשטעלט אויף אסימילאַציע און ווייזן אויך פאַקטיש ארויס א פאַרהעלטנישמעסיק גרויסן נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין, איניציאַטיוו, ענערגיע און שעפערישקייט. אָבער צוליב דער קליינער אבסאָלוטער צאָל יידן, וואָס יעדער פון זיי קאָנצענטרירט אין זיך, איז זייער דויערנדיקער קיום ווייט ניט געזיכערט, אויב זיי זאָלן בלייבן אָנגעוויזן נאָר אויף זייערע אייגענע כוחות.

10. — דער ישוב אין פאלעסטינע, א דאנק דער באדייטנדיקער אבסאלוטער צאל יידן, וואס ער קאנצענטרירט אין זיך; א דאנק דעם הויכן פראצענט, וואס די יידן באטרעפן צווישן דער אלגעמיינער באפעלקערונג פון דער מדינה; א דאנק זייער הויכער קולטורעלער מדרגה אין פארגלייך מיט דער ארטיקער ניט־יידישער באפעלקערונג; א דאנק זייער שטארקן נאציאנאלן באוווסטזיין, זייערע וויכטיקע עקאנאמישע רעאליזירונגען, זייערע מוסטערהאפטע סאציאלע איינריכטונגען און זייערע נאציאנאל־קולטורעלע דערגרייכונגען, וואלט קענען שפילן א זייער וויכטיקע ראלע אין קאמף פאר אונדזער נאציאנאלן קיום. אבער דער פאלעסטינער ישוב, אפילו נאך זיין ראשן וווקס אין די היטלער־יארן, און אלע אויסראטונגען אין אייראפע, נעמט ארום נאר א גאר קליינעם פראצענט פון יידישן פאלק (ווייניקער פון 6 פראצענט ביז היינט־צו־טאג). אחוץ דעם, ווערט זיין ווירקונג אויף דעם נאציאנאלן יידישן קיום אויסער פאלעסטינע אפגעשוואכט דורך דער העברעאישער מחיצה, וואס מ'האט איינגעשטעלט צווישן אים און די ברייטע פאלקס־מאסן אין אזוי־גערופענעם גלות. נאר בעיקר דער פאקט, וואס דער גאנצער ישוב ווערט געבויט אונטער דער פאן פון שאפן א יידישע מלוכה, האט אויסגעגראבן א תהום צווישן דער יידישער און דער ארבישער באפעלקערונג אין פאלעסטינע גופא און אין די ארומיקע לענדער, האט פארסמט מיט שאוויניזם, מיט ביטול צום קיום פון יידישן פאלק אין אזוי־גערופענעם גלות און מיט פאליטישן אוואנטוריזם די הערצער און מוחות פונעם יונגן דור, שטעלט אין א שרעקלעכע געפאר די פשוטע פיזישע עקזיסטענץ פונעם יידישן ישוב, האמעוועט זיין נאטירלעכע אנטוויקלונג, וואס אן דער יידישער מלוכה־פאן וואלט פאר דעם ארבישן פאלק געווען דורכאויס נוצלעך, קען ביי די אנגעשטרענגטע אינטערנאציאנאלע באדינגונגען שטערן דעם וועלט־שלום אין דעם נעווראלגישן פונקט פון נאענטן מזרח, בעת א נייע וועלט־מלחמה וואלט באטייט די ערגסטע קאטאסטראפע פארן יידישן פאלק.

דער אויספיר:

1. — נאך אלע אויסראטונגען פון דער יידישער באפעלקערונג אין אייראפע איז אונדזער נאציאנאלער קיום בשום אופן ניט פארמשפט דורך דער געשיכטע. און דאס קודם־כל א דאנק די נייע קאנצענטרירטע יידישע ישובים עבר־לים, צו וועלכע עס גייט איצט איבער די פירנדיקע ראלע אין יידישן לעבן און די עיקרדיקע אחריות פארן ווייטערדיקן קיום פון יידישן פאלק.

2. — דער קיום פון יידישן פאלק איז אבער אין ערגעץ ניט אויף אזויפיל געזיכערט, אז מיר זאלן מעגן וועגן אים זיך ניט זארגן. פארקערט, צוליב די פארשידנארטיקע געפארן וואס לויערן אויף אים מוז זיין קיום אומעטום, דורך טאג־טעגלעכער קאנסטרוקטיווער ארבעט כסדר אויסגע־קעמפט ווערן.

3. — פון בעיקר אין אייראפעאישן פאלק זיינען די יידן געווארן בעיקר אין אמעריקאניש פאלק. אייראפע האט דורך די מאסן־אויסראטונגען פארלוירן די פירערשאפט פון יידנטום, וואס האט איר געהערט אין משך פון א יאר־טויזנט; ספעציעל אין אייראפע וועלן מיר מוזן פירן א שווערן טאג־טעגלעכן קאמף, ניט צעברעקלענדיק אן אבסאלוטער נויטווענ־דיקייט אונדזערע שרעקלעך אפגעשוואכטע כוחות, כדי אויפצוהאלטן אונ־דזער נאציאנאלן קיום.

געוויס, פאר אונדז מזרח־אייראפעאישע יידן איז א גרויסע טראגעדיע, וואס דער גייסטיקער ליכט־טורעם, וועלכער האט דארטן געלויכטן פארן גאנצן יידישן פאלק אין משך פון די לעצטע יארהונדערטער, וועט שוין לכל הדעות מער אט די באדייטונג אין יידישן לעבן ניט האבן. אבער דער נר־תמיד פון אונדזער פאלק ווערט דורכדעם ניט אויסגעלאשן: ווי דאס האט שוין ניט איינמאל פאסירט אין אונדזער טויזנט־יאריקער געשיכטע, ווערט ער בלויז אריבערגעטראגן אין אנדערע מקומות. און אז ער זאל ניט אויסגעלאשן ווערן, איז דאך דאס וויכטיקסטע, דער עיקר כל העיקרים.

ב. — די היסטארישע בארעכטיקונג, מעגלעכקייטן און כאראקטער פון „בונד" אין דער נייער תקופה

א. — דער פאקט, וואס נאך אלע אויסראטונגען בלייבט די ווייט־גרעסטע מערהייט פון יידישן פאלק, און מוז יעדנפאלס אין משך פון לאנ־גע דורות בלייבן, אין דעם אזויגערופענעם גלות, וואס עס קומט אויס דארטן צו פירן א הארטנעקיקן קאמף פאר די אינדיווידועלע רעכט פון דער יידישער באפעלקערונג און פאר זייער נאציאנאלן קיום, און וואס דער דאזיקער קאמף קען מיט דערפאלג געפירט ווערן בלויז אין פארבינדונג מיטן אלגעמיינעם קאמף פון דער אונטערדריקטער מענטשהייט פאר א דעמאקראטיש־סאציאליסטישער ארדענונג, בארעכטיקט די ווייטערדיקע עקזיסטענץ פון דער בונדישער באוועגונג און מאכט פון איר א היסטארישע נויטווענדיקייט פאר די ארבעטנדיקע יידישע פאלקס־מאסן.

ב. — עס איז אבער קלאר, אז דער „בונד", אזוי ווי ער האט עקזיס־

טירט פאר דער צווייטער וועלט־מלחמה, איז איצט שוין א היסטאָרישע אוממעגלעכקייט, און דאָס ניט נאָר דערפאר ווייל ביי א רעזשים פון דיק־טאַטור, ווי דאָס איז דער פאַל אין פוילן און אין די ארומיקע לענדער, קען א זעלבסטשטענדיקער „בונד", אפילו א קאָמבונד, זיין בלויז א צייט־ווייליקע דערשיינונג, נאָר אויך צוליב אנדערע אויסערסט־וויכטיקע אלגע־מיינע סיבות:

1. — אומעטום אין דער וועלט, אחוץ די מזרח־שטאַטן פון צפון־אמע־ריקע און פאַלעסטינע, זיינען די יידן בכלל דאָך א נישטיקער פּראָצענט פון דער באפעלקערונג פון דער מדינה, אזוי אז זיי קענען אין ערגעץ מער ניט זיין א פיל־ווייניק וויכטיקער פּאָליטישער פאַקטאָר; א זעלבסטשטענדי־קע פארטיי פונעם בונדיסטיש־געשטימטן טייל פון די ארבעטנדיקע עלע־מענטן ביי יידן קען שוין ממילא זיין בלויז א פּאָליטיש מפיל־קינד. אויף דעם אלגעמיין־פּאָליטישן געביט אין לענדער מיט א קאָנצענטרירטער יידי־שער באפעלקערונג קענען די בונדישע עלעמענטן בילדן בלויז אן אויטאָנאָ־מע סעקציע פון דער סאָציאַליסטישער לאַנד־פארטיי.

2. — דער סאָציאַלער יסוד פון „בונד" איז ביז דער מלחמה געווען דער קלאַס פון לוין־ארבעטער, וואָס האָט דורך זיין אָרגאַניזירטקייט און קעמפערישן דינאַמיזם קאָנצענטרירט ארום זיך אויך אנדערע האַרעפּאַשנע עלעמענטן. אָבער די מאַסן־אויסראָטונגען און דער עקאָנאָמישער חורבן, וואָס דער היטלעריזם און די מלחמה האָבן געבראַכט מיט זיך, האָבן צע־שטערט אָט דעם סאָציאַלן יסוד פון „בונד" אין אייראָפּע: דער אָן אָן ערך גרעסטער טייל פון די יידישע לוין־ארבעטער איז אומגעקומען אין דער אַלגעמיינער קאַטאַסטראָפע; פון דער שארית־הפליטה איז א טייל געוואָרן זעלבסטשטענדיקע אָדער האַלב־זעלבסטשטענדיקע בעלי־מלאכות; א טייל איז אריינגעצויגן געוואָרן אין גרעסערע מלוכה־אונטערנעמונגען, ווו זיי ווערן בטל בשישים צווישן די ניט־יידישע ארבעטער, און א טייל זיינען געוואָרן סתם לופט־מענטשן. בלויז אויף לוין־ארבעטער קען דער „בונד" זיך מער ניט באזירן. ער מוז זיך שטיצן אויף אלע יידישע פיזיש און גייסטיק ארבעטנדיקע עלעמענטן.

3. ביי די שרעקלעך אָפּגעשוואַכטע כוחות פון די יידישע פּאָלקס־מאַסן אין אייראָפּע איז בכלל דער לעבנס־געבאָט פון אונדזער צייט אויף אלע געביטן פון אונדזער טעטיקייט די מעגלעכסט־גרעסטע קאָנצענטראַציע פון די כוחות. אין איינצל־גענומען אין אידעאָלאָגישער הינזיכט דארפן אונדזערע אָרגאַניזאַציעס לייגן דעם טראָפּ ניט אויף דעם, וואָס צעטיילט די יידישע ארבעט־מענטשן, נאָר וואָס פאראייניקט זיי, און אריינעמען

אין זיך אַלע סאָציאַלע עלעמענטן, וואָס שטייען פאַר סאָציאַליזם, דעמאָ־קראַטיע און נאַציאָנאַלן קיום פון יידישן פאָלק.

4. — א סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע פון אַלע יידישע האָרעפּאַש־ניקעס איז מעגלעך דערפאַר, ווייל די אַלגעמיינע היסטאָרישע אַנטוויקלונג פון די לעצטע צוויי דורות און באַזונדערס דער 50־יאָריקער קאַמף פון „בונד" אויף אַלע געביטן פון יידישן לעבן האָט ביי די ברייטסטע שיכטן פון דער יידישער באַפעלקערונג אויסגעפורעמט אַזאַ סאָציאַלע געזינונג און קאָלעקטיווע טראַדיציעס און דורכגעדרונגען זיי מיט אַזאַ דעמאָקראַטישן, סאָציאַליסטישן און נאַציאָנאַלן גייסט, וואָס לעבט אפילו נאָך דער קאַ־טאַסטראָפע אין די הערצער און מוחות פון די יידישע פאָלקס־מענטשן אויף ביידע זייטן אַטלאַנטישן אָקעאַן און שטעלט מיט זיך פאָר א סאָציאַל־פּראָגרעסיוון און נאַציאָנאַל־שעפערישן כוח.

5. — מיט דעם וואָס איז פעסטגעשטעלט אין פונקט 2 איז אויך גע־זאָגט, אַז די מעטאָדן פון פּראָפּאַגאַנדע און די אָרגאַניזאַציע־פאָרמען פון „בונד" מוזן אויך געענדערט ווערן: אויב פאַר דער מלחמה האָט דער „בונד" זיך געשטיצט בעיקר אויף די פּראָפעסיאָנעלע פאַראיינען פון די לוין־אַרבעטער און אויף זייער טאָג־טעגלעכן עקאָנאָמישן קאַמף און איז געווען געבוים לויט די פאַכן, מוז איצט די אָרגאַניזאַציע און פּראָפּאַגאַנדע צונעפּאַסט ווערן צום קאַמף פון די ברייטערע יידישע פאָלקס־מאַסן פאַר זייערע עקאָנאָמישע אינטערעסן און פאַר זייער נאַציאָנאַלן קיום.

6. — שוין פאַר דער מלחמה, אין זעלבסטשטענדיקן פוילן, האָט די קולטורעלע אַרבעט פאַרנומען א וויכטיקן פּלאַץ אין דער טעטיקייט פון „בונד"; סאָציאַלע הילף און עקאָנאָמישער אויפבוי האָט אינטערעסירט פּריוואַט געוויסע חברים און ניט די פּאַרטיי־אָרגאַניזאַציע. מחמת דעם אָבער וואָס דורך דעם גרויסן חורבן איז דער קאַמף פאַר אונדזער נאַציאָ־נאַלן קיום פאַר אונדז געוואָרן א דירעקטע לעבנס־נויטווענדיקייט, מוז איצט די קולטורעלע אַרבעט ווי אויך די עקאָנאָמישע און רעכטלעכע הילף פאַר פּליטים און זייער גלייכן, די שטרעבונגען צו עקאָנאָמישער רעקאָנסטרוק־ציע און עקאָנאָמישער סאַנירונג פון דער יידישער באַפעלקערונג פאַרנעמען דעם אויבן־אָן אין אונדזער טעטיקייט.

7. — אינעם קאַמף פאַר סאָציאַליזם, דעמאָקראַטיע און אונדזער נאַ־ציאָנאַלן קיום מוזן די יידישע פאָלקס־מאַסן גרייט זיין אויף פאַרשידענע אינדיווידועלע קרבנות. אונדזער פּראָפּאַגאַנדע דאַרף דעריבער אַפּעלירן ניט בלויז צו די רעכטן און אוממיטלבאַרע אינטערעסן פון די מאַסן, נאָר

מער ווי פריער אויך צו זייערע פליכטן און אידעאַלן; זי מוז זיין ניט בלויז מאַטעריאַליסטיש, נאָר אויך אידעאַליסטיש (זי איז עס אייגנטלעך אַלעמאָל געווען, נאָר אַזוי צו זאָגן שעמעוודיקערהייט; איצט דאַרף זי עס זאָגן מיט קלאָרע ווערטער).

ג. — וואָס קענען מיר אַנטקעגנשטעלן דער מיסטיק פון „מאָסקווע" און דער מיסטיק פון „ציון"?

1. — זאָל מען ניט מיינען, אַז אַ סאָציאַלער מיסטיק קען מען פּשוט אַנטקעגנשטעלן ראַציאָנאַליזם און סאָציאַלן רעאַליזם; אין איינצל גענומען, אַז דער קאָמוניסטישער אָדער דער ציוניסטישער מיסטיק קענען מיר אַנט־קעגנשטעלן דאָס, וואָס מיר זיינען כּלומרשט מיושבדיקע, „פּראַקטישע" מענטשן, רעאַליסטן. מיסטיק באַציט זיך אויף דעם ווערט, וואָס מען לייגט אויף דעם ענד־ציל; **רעאַליזם איז נוגע די וועגן**, מיט וועלכע מען קען גיין צו אים. מען קען זיין באַהערשט דורך דער מיסטיק פון מאָסקווע אָדער פון ציון, און זיין דערביי אַ ניכטערער רעאַליסטישער פּאָליטיקער ביים אויסוואַל פון די מיטלען צו פאַרווירקלעכן דעם געשטעלטן ציל. די מאַסן ווערן באַגייסטערט דורך דעם ענד־ציל; די קאָנקרעטע טאָג־טעגלעכע אַר־בעט הענגט אָפּ פון די רעאַלע פּאָליטישע באַדינגונגען. אויך מיר זיינען ניט, און קענען ניט זיין, קיין הוילע רעאַל־פּאָליטיקער, וואָס זוכן די מאַסן מיט קיין מיסטיק ניט צו באַגייסטערן.

2. — אין וואָס באַשטייט אונדזער פּאַטאָס? וואָס באַגייסטערט אונדז צום האַרטנעקיקן, שווערן קאַמף, דערהויפּט איצט נאָך דעם גרויסן חורבן? וואָס קענען מיר אַנטקעגנשטעלן די אַנדערע פּאָליטישע שטרעמונגען ביי ייִדן? דאָס איז ניט סתּם דער סאָציאַליזם. **דער סאָציאַליזם אונדזערער** טיילט אונדז אָפּ בלויז פון די בירגערלעכע ריכטונגען; אָבער סאָציאַליזם שטייט אויך אויף די פאָנען פון די קאָמוניסטן און די פאַרשידענע ציוניס־טיש־סאָציאַליסטישע ריכטונגען. דאָס איז אויך ניט אונדזערער אַ הומאַ־ניסטישער אָדער אַ רעוואָלוציאָנערער סאָציאַליזם: אין פּרט רעוואָלוציאָ־נערישקייט קענען אונדז די סטאַליניסטישע אָדער טראָצקיסטישע קאָמו־ניסטן מסתּמא אַריבערליציטירן, און אין „בונד" איז געווען און איז פאַראַן אַ פּלאַץ ווי פאַר הומאַניטאַרע, אַזוי אויך פאַר אַנדערע מינים סאָציאַליסטן. אויך דאָס קענען מיר ניט אַנטקעגנשטעלן אַנדערע ייִדישע ריכטונגען, וואָס מיר זאָלן אונדזער סאָציאַליזם פאַרבינדן דווקא מיט פּוילן; דאָס איז באַ־זונדערס ניט ריכטיק איצט, נאָכן ייִדישן חורבן אין פּוילן: מיר זיינען ניט

קיין ציוניסטן פון ארץ־ישראל, און אוודאי און אוודאי קענען מיר איצט ניט זיין קיין ציוניסטן פון פוילן.

3. — בכלל ניט דאָס לאַנד איז ביי אונדז דער עיקר, נאָר דאָס פאָלק. **אונדזער פּאַטאָס איז דאָס לעבעדיקע יידישע פאָלק, זיין קיום און אַנטוויק־לונג.** מיר גייען אַרויס פון דעם אומבאַשטרייטבאַרן פאַקט, אַז די ווייט־גרעסטע מערהייט פון יידישן פאָלק געפינט זיך און וועט יערנפאַלס אין משך פון לאַנגע דורות בלייבן אין אַזוי־גערופענעם גלות. און אַז דער קאַמף פאַר זיין נאַציאָנאַלן קיום און אַנטוויקלונג מוז דעריבער געפירט ווערן בעיקר אין די לענדער פון אַזוי־גערופענעם גלות און קען מיט דער־פאָלג אויסגעקעמפט ווערן נאָר אין פאַרבינדונג מיט דעם אַלגעמיינעם קאַמף פאַרן סאָציאַליזם אין די זעלביקע לענדער. אונדזער נאַציאָנאַלער קאַמף איז אויף אַזאַ אופן גלייכצייטיק אַ קאַמף פאַרן סאָציאַליזם און אונדזער נאַציאָנאַליזם איז גלייכצייטיק נאַציאָנאַל און אינטערנאַציאָנאַל — דאָס איז דער עיקר פון בונדיזם; אַלע אַנדערעס זיינען בלויז טפל־זאַכן, וואָס הענגען אָפּ פון די היסטאָרישע באַדינגונגען אין דעם אָדער יענעם לאַנד און פון דער אינדיווידועלער פּסיכאָלאָגישער און אינטעלעקטועלער איינשטעלונג פון דעם אָדער יענעם חבר.

צ ווי י ט ע ר ט י י ל :

אונדזערע פּראַקטישע אויפגאַבן

א. — אויפן פּאָליטישן געביט :

1. — אַלע אונדזערע חברים דאַרפן אומעטום זיך אַקטיוו באַטייליקן אין דער אַלגעמיינער סאָציאַליסטישער באַוועגונג פונעם לאַנד.

2. — כדי אַמבעסטן צו געווינען די יידישע פאָלקס־מאַסן פאַר דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, און כדי ווירקזאַמער צו פאַרטיידיקן זייערע ספּעציפישע אינטערעסן (צ. ב. בנוגע רעפּאַטריאַציע, איין־ און אויסוואַנ־דערונג, נאַטוראַליזאַציע, קריגס־אַנטשעדיקונג, שול־וועזן, קאַמף קעגן אַנ־טיסעמיטיזם א. ד. גל.) דורך דער סאָציאַליסטישער לאַנד־פּאַרטיי, דאַרפן אונדזערע חברים אין יעדן ראַיאָן אַריינגיין אין די סאָציאַליסטישע ראַיאָן־אָרגאַניזאַציעס ווי אַן אָרגאַניזירטע בונדישע פראַקציע (סעקציע) און אַלע בונדישע סעקציעס דאַרפן אַריינגיין אין די לאַנד־פּאַרטיי ווי אַן אָר־גאַניזאַציע, וואָס איז אויטאָנאָם אין פראַגן פון יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן.

3. — דער אלגעמיין־פּאָליטישער פּראָגראַם פון דער סאָציאַליסטישער לאַנד־פּאַרטיי איז אויך מחייב די בונדישע סעקציעס פון דער פּאַרטיי.

4. — אין די ראַמען פון די אַלגעמיינע דעמאָקראַטישע פרייהייטן נעמען אונדזערע סעקציעס אויף זיך די איניציאַטיוו פון גרינדן יידישע נאַציאָנאַלע קהילות; זיי נעמען אין זיי אַן אַקטיוון אָנטייל דאָרטן, וווּ אַזעלכע קהילות וועלן שוין עקזיסטירן, און שאַפן דערנאָך אין יעדן לאַנד אַ פאַרבאַנד פון די יידישע נאַציאָנאַלע קהילות.

די קהילות דאַרפן זיך פאַרנעמען מיט די ספּעציפישע באַדערפענישן פון דער יידישער באַפעלקערונג אויפן געביט פון קולטור און דערציאונג, פון סאָציאַלער הילף, פון עקאָנאָמישער און דעמאָגראַפישער רעקאָנסטרוקציע א. ד. גל.

5. — דאָרטן, וווּ די צאָל פון דער יידישער באַפעלקערונג און דער בוי פון דער מלוכה מאַכט עס מעגלעך, דאַרף דער פאַרבאַנד פון די נאַציאָנאַלע קהילות אָנערקענט ווערן פון דער מלוכה פאַר דעם פאָרשטייער פון די יידישע נאַציאָנאַלע אינטערעסן אין געגעבענעם לאַנד, וואָס איז אויטאָנאָם אין זיין טעטיקייט־קרייז.

ב. — אויפן עקאָנאָמישן געביט:

1. — אַלע אונדזערע חברים לוין־אַרבעטער דאַרפן זיך אַקטיוו באַטייליקן אין דער סינדיקאַלער באַוועגונג פונעם לאַנד.

2. — מיר דאַרפן וועקן און אַנטוויקלען ביי די יידישע פאָלקס־מאַסן פאַרשטענדעניש פאַר קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג. מיר דאַרפן זיי אָריינ־ציען אין דער אַלגעמיינער קאָנסום־קאָאָפּעראַציע; מיר דאַרפן נעמען די איניציאַטיוו פון גרינדן יידישע קאָאָפּעראַטיוו־פאַראיינען אויפן געביט פון פּראָדוקציע (פּראָדוציר־פאַראיינען), פון קרעדיט (פאָלקס־בענק, ליי־ און שפּאָר־קאַסעס) און פון סחורות־אויסטויש (בשותפותדיקער איינקויף פון געצייג און רוי־מאַטעריאַלן; בשותפותדיקער פאַרקויף פון די אויסגעאַרבע־טע פּראָדוקטן און אַנדערע סחורות א. ד. גל.), אַקטיוו זיך באַטייליקן אין אַזעלכע פאַראיינען און אַנטוויקלען אין זיי אַן אַלגעמיין־סאָציאַליסטישע און ספּעציפיש־בונדישע אידעאָלאָגיע. — להיפך צו די פאַרשפּרייטע פאָר־אורטיילן, זיינען פאַר דעם יידישן אַרבעטסמאַן, וואָס איז באַשעפטיקט בעיקר אין קליין־אינדוסטריע, די פאַרשידענע מינים קאָאָפּעראַטיוון באַ־זונדערס וויכטיק. פאַר אונדזער באַוועגונג אין דער נייער תקופה קענען

זיי האָבן א באַדייטונג ביז א געוויסן גראַד אָן ענלעכע צו דער, וואָס עס האָבן אַמאָל געהאַט די פּראָפעסיאָנעלע פּאַראייִנען.

3. — מיר דאַרפן זיך בכלל אַקטיוו באַטייליקן אין דער אַרבעט פון עקאָנאָמישער רעקאָנסטרוקציע צווישן די יידישע פאָלקס־מאַסן, שטרעבנ־דיק דערביי צו דערווייטערן זיי פון לופט־פּרנסות און צוצוציען צו קוואַליפיצירטער אַרבעט, אָבער ניט שטופּנדיק זיי אויף א קינסטלעכן אופן דווקא אין גרויס־אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען.

ג. — אויפן געביט פון סאָציאַלער הילף:

1. — אין דער צייט פון דער מלחמה און אין איצטיקן נאָך־מלחמה־פּעריאָד איז די סאָציאַלע הילף געוואָרן א וויכטיקער צווייג פון אונדזער אַרבעט. די דאָזיקע אַרבעט מוז ווייטער פאַרגעזעצט ווערן דורך אונדזערע אָרגאַניזאַציעס, אָדער אין ראַמען פון די נאַציאָנאַלע קהילות, ווען זיי וועלן שוין עקזיסטירן.

2. — א באַזונדער אויפמערקזאַמקייט מוז געלייגט ווערן אויף דער רעטונג פון אונדזערע קינדער: דאָס ביסל קינדער, וואָס זיינען אונדז געבליבן, זיינען אונדזער צוקונפט. פון זיי הענגט דירעקט אָפּ אונדזער נאַציאָנאַלער קיום. און זיי מוזן אָפּגעהיט ווערן פון פיזישן, גייסטיקן, סאָציאַלן און נאַציאָנאַלן אונטערגאַנג, און טאָרן בשום אופן ניט פאַרוואַנדלט ווערן אין אן אָביעקט פון ריזיקאַלישע פּאָליטישע ספּעקולאַציעס.

ד. — אויפן קולטורעלן געביט:

1. — די אַלגעמיין־מענטשלעכע, סאָציאַליסטישע און יידיש־נאַציאָנאַלע דערציאונג פון אונדזערע קינדער מוז איצט פאַרנעמען איינעם פון די ערשטע פּלעצער אין אונדזער טעטיקייט אין די קהילות און אויסער זיי. א באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט מוז דערביי געלייגט ווערן אויף די קינדער, וואָס האָבן אין דער קאַטאַסטראָפע פאַרלאָרן זייערע עלטערן: זיי מוזן געראַטעוועט ווערן ניט בלויז פיזיש, נאָר אויך פאַר אונדזער פאָלק און פאַרן סאָציאַליזם; מען טאָר זיי ניט איבערלאָזן אויפן באַראַט פון ניט־יידישע אָדער אַסימילירטע מענטשן־פריינט אָדער פון יידישע רעאַקציאָנערע פאָלק־פאַרזאָרגערס.

2. — די יידישע גייסטיקע קולטור (ליטעראַטור, קונסט, וויסנשאַפט, פאָלקלאָר א. א. וו.) דאַרף דורך אונדז ענערגיש געשטיצט ווערן.

3. — צו אַט דיביידע צוועקן (דערציאונג און קולטור) דאַרף גע־גרינדעט ווערן און אויסגעברייטערט ווערן ווי נאָר מעגלעך אַ נעץ פון אַלגעמיינע, פון דער מלוכה־אָנערקענטע יידישע שולן, אָדער לפּחות יידי־שע צוגאָב־שולן, פון פאַרשידענע מדרגות, ווי אויך ביבליאָטעקן, אַרכיוון, מוזעען, קולטור־געזעלשאַפטן, פאַרלאַגן א. ד. גל. אונדזערע שולן דאַרפן זיין, לויט דעם גרויסאַרטיקן מוסטער פון די ציש״אָ־שולן אין פּוילן, פּע־דאַגאָגיש־פּראָגרעסיווע, וועלטלעכע און דורכגעדרונגען מיטן גייסט פון סאָציאַלן יושר, פעלקער־פאַרברידערונג, ליבשאַפט צו אונדזער פאָלק און אַנטשלאָסענעם ווילן ווייטער אויפצוהאַלטן און אַנטוויקלען זיינע שעפערי־שע כוחות. די אונטעררריכט־שפּראַך אין אונדזערע שולן דאַרף נאַטירלעך זיין יידיש.

4. — כדי אויפצוהאַלטן אַן אינערלעכן, אָרגאַנישן צוזאַמענבונד מיט די גרויסע קולטור־ווערטן, וואָס אונדזער פאָלק האָט געשאַפן אין משך פון זיין טויזנטער־יאָריקער פאַרגאַנגענהייט, און וואָס בלייבן אַ נויטווענ־דיקער און רייכער גייסטיקער קוואַל ניט אויסצושעפּן פאַר זיין ווייטערדיקן נאַציאָנאַלן לעבן און שאַפן; כדי צו פאַרטיפן די קענטעניש פון יידיש גופא און די פאַרשטענדעניש פון דער קולטור און ליטעראַטור אין יידיש, און אויך כדי עס זאָל ניט איבערגעריסן ווערן דער לעבעדיקער קאָנטאַקט מיט דעם יידישן ישוב אין פּאַלעסטינע, דאַרף ווו מעגלעך אין אונדזערע שולן געלערנט ווערן העברעאיש. דער לימוד פון העברעאיש דאַרף אָבער בשום אופן ניט פאַרקומען אויפן חשבון פון יידיש און דאַרף זיך אָנהויבן ערשט אין די העכערע קלאַסן פון אונדזערע פאָלק־שולן.

5. — מיר דאַרפן רעדן, לייענען און שרייבן יידיש סיי אין געזעל־שאַפטלעכן סיי אין פּריוואַטן לעבן. ספּעציעל דייטש, וואָס האָט ביז איצט געהערשט אויף כל המינים יידישע (ניט־בונדישע) אינטערנאַציאָנאַלע און ניט אינטערנאַציאָנאַלע צוזאַמענפאָרן, קאָנפערענצן, פאַרזאַמלונגען א. ד. גל., מוז פון יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן פאַרטריבן ווערן און ווו נאָר מעגלעך פאַרביטן ווערן דורך יידיש. מיר באַנוצן זיך אָבער אין אונדזער טעטיקייט מיט דער לאַנד־שפּראַך דאָרטן, ווו יידיש קען ניט ווערן גע־ברויכט.

6. — רעליגיע איז בכלל אַ פּריוואַט־זאַך. באַקעמפנדיק כל המינים מיסברויכן מיט רעליגיע מצד דעם קלער און הערשנדיקע קלאַסן, און ניט אָנערקענעדיק דעם מאָנאָפּאָל פון קלער די רעליגיע אויסצוטייטשן, באַקעמפן מיר אָבער ניט די רעליגיע אַלס אַזעלכע. — מיר באַקעמפן בפרט ניט די יידישע רעליגיע, וואָס איז דורכגעדרונגען מיט אונדזערע

גרעסטע קולטורעלע אוצרות פון ערשט־קלאסיקער וועלט־היסטאָרישער באַ־דייטונג אין דער פאַרגאַנגענהייט, וואָס איז אומצעררייסבאר דורכגעפלאָכטן מיט אונדזער געשיכטע און פאָלקלאָר און וואָס אונדזער געשיכטע און פאָלקלאָר זיינען דורכגעפלאָכטן מיט איר, וואָס איז אין משך פון טויזנטער יאָרן געווען דער שוץ־מויער פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום, און וואָס שפּילט נאָך איצטער די זעלביקע ראָלע ביי ברייטע שיכטן פון לעבן־געבליבענעם יידישן פאָלק.

ה. — אויפן דעמאָגראַפישן געביט:

1. — נאָך דער פיזישער מאסן־אויסראָטונג פון דעם אייראָפּעאישן יידנטום איז אָבער די פראַגע פון אונדזער נאַציאָנאַלן קיום קודם־כל א באפעלקערונג־פראגע. מיר דארפן דעריבער סטימולירן די וויסנשאפטלעכע אויספאָרשונג פון אונדזער דעמאָגראַפיע און ברייט אויפקלערן די מאסן, ווי מיר האלטן אין דער הינזיכט, און וואָס דארף אויף דעם געביט געטאָן ווערן. עס מוז געהויבן ווערן ביי יידן די געבורטיקייט, מחמת אָן דעם שטייען מיר פאר א פיזישן פולשטענדיקן אונטערגאנג. כדי אויפצוהויבן די געבורטיקייט, פאָדערן זיך פארשידענע אינדיווידועלע קרבנות און גרוי־סע קאָלעקטיווע מאטעריעלע אָנשטרענגונגען מצד די יידישע אָרגאַניזירטע געזעלשאפטלעכע כוחות, ספּעציעל מצד די קהילות. גלייכצייטיק דארף אין דער פולער מאָס אויסגענוצט ווערן די אלגעמיינע הילף פון דער מלוכה אין יענע לענדער, ווו די מלוכה פירט א פּאָליטיק פון דעמאָגראַפישער רעקאָנ־סטרוקציע.

2. — ביי די פארשידענע פּלענער פון עקאָנאָמישן ווידעראויפבוי דארף מען בשום אופן ניט באַגינסטיקן די צעשפּליטערונג פון די רעשטן יידי־שער באפעלקערונג, נאָר מען דארף פארקערט אין יעדן לאַנד שטרעבן זי צו קאָנצענטרירן אין קאָמפּאקטע מאסן. דערביי איז וויכטיק ניט בלויז די טעריטאָריעלע קאָנצענטראַציע (אין געוויסע שטעט, ראַיאָנען א. ד. גל.), נאָר, — להיפוך צו דער פארשפּרייטער פארקערטער מיינונג — אויך די עקאָנאָמישע קאָנצענטראַציע (אין געוויסע פאכן, בראַנזשן, פאבריקן א. א. וו.). — ווי מיר האָבן עס שוין אויבן באמערקט, איז ביי דער צעשפּרייט־קייט פון דער יידישער באפעלקערונג איבער פארשידענע לענדער, די קאָנ־צענטראַציע אירע אין יעדן לאַנד אין משך פון לאַנגע יאָרהונדערטער גע־ווען איינס פון די ווירקזאַמסטע אינסטינקטיווע מיטלען אין קאַמף פון אונדזער פאָלק פאר זיין נאַציאָנאַלן קיום.

3. — אונדזערע סעקציעס דארפן אומעטום פירן א סיסטעמאטישע קאמפאניע פאר דער איינוואנדערונג־פרייהייט, ספּעציעל קעגן אָפענע אָדער פארמאסקירטע דיסקרימינאציעס אויפן געביט פון איינוואנדערונג לויט דער נאציאָנאליטעט, ראסע, רעליגיע אָדער מלוכה־אָנגעהעריקייט. עס דארף באזונדערס געפאָדערט ווערן דאָס רעכט אויף פרייע איינוואנדערונג און אויף ארבעט פאר אלע דירעקטע און אומדירעקטע קרבנות פון היט־לעריזם און פאשיזם.

ו. — בנוגע פאלעסטינע:

נעמענדיק אין באטראכט, אז דער ספּעציעלער פּלאץ פון פאלעסטינע אין דער יידן־פראגע און די האלטונג פונעם יידישן ישוב אין פאלעסטינע ווירקן ניט בלויז אויפן גורל פון דעם פאלעסטינער ישוב אליין, נאָר אויך אויפן לעבן און קאמף פון דער יידישער באפעלקערונג אין אנדערע לענ־דער און אויף אינטערנאציאָנאלע פרווון צו לייזן די יידן־פראגע, מוזן די אָרגאניזירטע יידישע פאָלקס־מאסן אויך אויסער פאלעסטינע געניי פאָר־מולירן זייער באציאונג צו די וויכטיקסטע פראגן, וואָס רופט ארויס דער קעגנווארטיקער פאלעסטינער ישוב. אזא פאָרמולירונג וועט אויך מיט־העלפן אונדזערע חברים, וואָס דאָס לעבן האָט זיי געבראכט אין פאלעס־טינע, אויסצוארבעטן זייערע ריכט־ליניעס אין די פארשידענע קאָנקרעטע פראגן פון פּאָליטישן און געזעלשאפטלעכן לעבן פון זייער נייער היים.

1. — אין הסכם מיט דעם, וואָס איז אויבן געזאָגט געוואָרן וועגן פאלעסטינער ישוב (ערשטער טייל, ב, 10), מוזן מיר אָנערקענען און אויפקלערן די געזעלשאפטלעכע מיינונג, אז:

א) א יידישע מלוכה אין פאלעסטינע איז בשום אופן ניט קיין לייזונג פון דער יידן־פראגע, מחמת די ווייט־גרעסטע מערהייט פון יידישן פאָלק בלייבט און מוז בלייבן אויסער פאלעסטינע.

ב) אזא מלוכה וואָלט נאָך שטארק פארפלאָנטערט די דאָזיקע פראגע, און מסתמא נאָך פארערגערט די אינדיווידועלע און נאציאָנאלע לאגע פון די יידן אין אנדערע לענדער, פארוואנדלענדיק זיי אין אויסלענדישע ביר־גער אָדער אין א נאציאָנאלער מינדערהייט, וואָס איז פארבונדן מיט א פרעמדער מלוכה;

ג) א יידישע מלוכה אין פאלעסטינע, און באזונדערס נאָך אין א חלק פון פאלעסטינע, וואָס קען נאטירלעך ניט צופרידנשטעלן ניט די יידן און ניט די אראבער, וואָלט געוואָרן א נעסט פון אינטערנאציאָנאלע

אינטריגעס, פון מיליטערישע צוגרייטונגען און אין גאר ניט קיין ווייטער צוקונפט מסתמא אויך פון מלחמה.

2. — פאר פאלעסטינע דארפן מיר פאדערן:

א) פאליטישע זעלבסטשטענדיקייט פון דער מדינה, געבויט אויף אן אינערלעכער דעמאקראטישער אָרדענונג, וואס זאל זיין אָריענטירט אויפן סאציאליזם, ביי א קאנסטיטוציאנעל־אנערקענטער און אינטערנאציאנאל־גאראנטירטער קולטורעלער אויטאנאמיע פון דער יידישער און אראבישער באפעלקערונג.

ב) פרייע איינוואנדערונג, אן נאציאנאלע אָדער רעליגיעזע דיסקרי־מינאציעס, וואס דארף רעגולירט ווערן בלויז לויט די עקאנאמישע אויפ־נאם־מעגלעכקייטן און די סאציאלע באדינגונגען פון דער מדינה.

ג) גלייכע רעכט און גלייכע פליכטן לגבי דער ארבעטער־באוועגונג פאר אלע ארבעטס־מענטשן אן שום נאציאנאלע אָדער רעליגיעזע דיסקרי־מינאציעס.

ד) צוזאמענארבעט מיט די אראבער אויפן יסוד פון די אנגעמערקטע דריי פונקטן.

ה) פולע רעכט פאר יידיש, צוגלייך מיט העבעראיש, אין פאליטישן, סאציאלן און קולטורעלן לעבן פון יידישן ישוב.

3. — ווען פאלעסטינע זאל טאקע צעטיילט ווערן און עס זאל גע־שאפן ווערן א יידישע מלוכהלע אין א חלק פון פאלעסטינע, וועלן אונדזע־רע חברים דארפן אויסער דעם קעמפן אין דער יידישער פאלעסטינע, אז זי זאל ניט ווערן קיין געפאר פארן אינטערנאציאנאלן פרידן, און אין אנ־דערע לענדער פאר די בירגערלעכע און נאציאנאלע רעכט פון דער אָרטיקער יידישער באפעלקערונג, ווי שווער אזא קאמף זאל ניט זיין.

ז. — אויפן געביט פון אָרגאניזאציע:

1. — ביי דער שרעקלעכער אפגעשוואכטקייט פון די יידישע כוחות אין יעדן לאנד באזונדער איז דער דרינגענדיקער געבאָט פון היינטיקער צייט, אז די יידישע ארבעטנדיקע מאסן פון פארשידענע לענדער זאלן אין יידישע אנגעלעגנהייטן קאָאָרדינירן זייער טעטיקייט.

2. — אַט די אינטערעטאטיסטישע קאָאָרדינאציע דארף זיך באציען:

א) אויפן געביט פון קולטור: ארבעטער־פרעסע, ליטעראטור, שול־

וועזן, פאָלקס־קונסט, געשיכטע, וויסנשאַפטלעכער פאָרשונג און פּאָפּולאַ־ריזאציע א. ד. גל.

ב) אויפן געביט פון עקאָנאָמישער רעקאָנסטרוקציע פון דעם חרוב געוואָרענעם יידישן לעבן.

ג) אויפן געביט פון עמיגראציע און אימיגראציע, וואָס זיינען לויט זייער נאטור גופא אינטערעטאטיסטישע דערשיינונגען.

ד) אויפן געביט פון קאמף קעגן פארשידענע רעאקציאָנערע און אר־טאָפּיסטישע שטרעמונגען אין יידנטום גופא.

ה) אויפן געביט פון סאָציאליסטישן אינטערנאציאָנאל, כדי דאָרטן צו פארטרעטן די ספּעציפישע אינטערעסן פון יידישן ארבעטער־קלאס און פון צעשפּרייטן יידישן פאָלק.

ו) אויפן אינטערנאציאָנאלן פאָרום בכלל אין צוזאמענהאנג מיט דער יידן־פראגע, און ספּעציעל אויפן געביט פון קאמף קעגן אנטיסעמיטיזם, וואָס איז אין אונדזער תקופה געוואָרן אן אינטערנאציאָנאל־אָרגאניזירטע באוועגונג און דארף אינטערעטאטיסטיש באקעמפט ווערן.

ז) אויף אנדערע מעגלעכע יידיש־נאציאָנאלע געביטן.

3. — מיט דעם צוועק דארפן אונדזערע לאנד־אָרגאניזאציעס זיך פאר־אייניקן אין אן אינטערעטאטיסטישער אלגעמיינער פעדעראציע פון די בונ־דישע לאנד־אָרגאניזאציעס, וואָס אירע אָרגאנען דארפן זיין:

א) פּעריאָדישע און ניט־פּעריאָדישע קאָנפערענצן,

ב) א שטענדיקער סעקרעטאריאט,

ג) טעכנישע אויספיר־אָרגאנען ביים צענטראלן סעקרעטאריאט, ווי למשל א פארלאג, א פּרעסע־ביוראָ, א טעלעגראף־אגענץ וכדומה.

4. — אחוץ דער אלגעמיינער פעדעראציע קען אויך נוצלעך זיין צו גרינדן רעגיאָנעלע פאראייניקונגען פון בונדישע לאנד־אָרגאניזאציעס (למשל פון מיטל־אייראָפּע, פון מערב־אייראָפּע, פון דרום־אמעריקע א. ד. גל.).

5. — פון דעם וואָס איז פריער געזאָגט געוואָרן איז קלאָר, אז די קאָמפּעטענץ פון דער אלגעמיינער ווי פון די רעגיאָנעלע פעדעראציעס באַ־ציט זיך נאָר אויף יידישע אָנגעלעגנהייטן, און אז זיי מישן זיך ניט אין די פּאָליטישע אלגעמיינע ענינים פון די איינצלנע לענדער.

דער ישוב און די תפוצות

הישוב והגולה

(א רעדע געהאלטן אין ירושלימער ראדיאָ, דעם 19טן יולי 1947).

קודם־כל וויל איך אויסדריקן מיין גרויסע פרייד דעם ישוב, וואָס איך האָב זוכה געווען, כאָטש אויף דער עלטער, צו קומען אהער. נאָך גרעסער איז מיין שמחה דערמיט וואָס עס איז מיר געגעבן געוואָרן די מעגלעכקייט צו זאָגן מיין גרוס פארן ישוב דורכן ראדיאָ.

ברידער מיינע, איר איינגעזעסענע אין לאנד, וועלכע האָבן געבויט דאָס נייע ארץ־ישראל. איך האָב ניט קיין ווערטער ארויסצוברענגען דעם יראת־הכבוד, וואָס איך פיל פאר אייך, פאר דעם אלעמען וואָס איר האָט באוויזן דאָ אויפצוטאָן. נאָר 2 טעג בין איך געווען אין עמק און האָב דאָרטן געפונען ברויט און פרוכט צום עסן, וואסער און מילך צום טרינקען און אויך א שאָטן אָפּצורוען זיך פון די גרויסע היצן. אין הארצן האָב איך מיר געטראכט: בין איך דען ראוי צו קומען און הנאה האָבן פון דער מי און האָרעוואניע פון די חלוצים און ארבעטער, פון די יעניקע, וועלכע האָבן מיט זייער שווייס פאר־וואנדלט א וויסטעניש אין אזעלכע אָנגענעמע פּרעכטיקע ישובים?

אָבער די ארבעטער און די חלוצים, וועלכע גיבן אָפּ אלע זייערע גייסטיקע און פיזישע כוחות פון אונדזער פאָלק

בראשית דברי אחפץ להביע לישוב את שמחתי הגדולה שבימי זקוני זכיתי לבוא הנה. והשמחה הזאת עודנה גדולה ביותר ע"י הדבר שיכלת נתנה לי להביע ברכת שלום לישוב על פי הרדיו.

אחי היושבים בארץ, שבנו את א"י החדשה, אין לי מלים להביע את יראת הכבוד שאני מרגיש על כל אשר הגדלתם לעשות פה. רק ימים שנים הייתי בעמק, מצאתי שם גם לחם ופרות לאכל, גם מים וחלב לשתות, גם צל להנפש מהחום הגדול. ובלבי אמרתי: הראוי אני לבוא ולהתענג בפרי העבודה של החלוצים והפועלים, אשר בזעת אפם הפכו ארץ שממה לישובים נחמדים כאלה?

אולם הפועלים והחלוצים, העובדים בידיהם ובמוחם על השדה החמרי והרוחני של עמנו בארץ הזאת, קבלוני לא רק בסבר פנים יפות, כי אם באהבה נאמנה. ופעמים רבות אמרתי לי: במה זכיתי לזאת?

ועם כל זה לא אכחד מכם, אחי

דאָ אין לאַנד, האָבן מיך אויפגענומען ניט נאָר גאַסטפרײַנטלעך, נאָר מיט אַ באַזונדערער איבערגעגעבענער ליבשאַפט. אָפטמאָל האָב איך מיר געטראַכט: מיט וואָס האָב איך דאָס פאַרדינט?

איך וויל אויך ניט לייקענען, מײַנע ישׂראלדיקע ברידער, אַז אין אײַער באַציאונג פול מיט ליבשאַפט צו מיר האָב איך אויך אַרויסגעפילט אַ געדאַנק, וואָס איז מיר שווער אויפצונעמען; אַ מחשבה, וואָס נאָר איינמאָל האָב איך עס געהערט אויסגעדריקט אין ווערטער. אַ יונגע פרוי, וועלכע האָט געהערט מײַן אַרויסטריט אין העברעאישן אוניווערסיטעט האָט צו מיר געזאָגט: „אַזעלכע מענטשן ווי דו זײַנען נויטיק דאָ, בײַ אונדז אין לאַנד". געמיינט האָט זי, אַז איך וואָלט געקענט זײַן אַ נוציקער מענטש פאַר מײַן פאָלק, און זי האָט באַדויערט, וואָס איך געפין זיך ניט דאָ, צווישן די נוצלעכע בויער.

איך האָב איר געענטפערט מיט אַ שאלה: צי זײַנען דען ניט נויטיק אין גלות אַזעלכע מענטשן ווי איך?

אָט דער דאָזיקער קורצער שמועס האָט מיך באַוויגן צו ווענדן זיך צו אײַך מיט אייניקע ווערטער וועגן דעם ישוב אין ישׂראל און אין די תפוצות און וועגן זייערע קעגנזײַטיקע באַציאונגען.

דער ישוב און די תפוצות—לעבן, אַרבעטן און קעמפן פאַר זייער אייגענעם קיום און פאַרן קיום פון אונדזער פאָלק אין גאַנץ פאַרשידנאַרטיקע באַדינגונגען. דעריבער איז אויך זייער פּסיכאָלאָגיע אַן אַנדערע און אין דעם שטעקט טאַקע די גרויסע סכנה פאַר דער עקזיסטענץ פון אונדזער פאָלק און זײַן צוקונפט, סײַ אין ישׂראל סײַ אין די תפוצות, אַ סכנה וואָס באַשטייט אין דעם ניט קענען און ניט פאַרשטיין איינער דעם צווייטן; אַ סכנה, אַז דער ישוב זאָל

שבא"י, שביחסכם המלא חבה לי הרגשתי גם כן מחשבה שלא יכלתי לקבל אותה, מחשבה שרק פעם אחת שמעתיה באמר ובדברים. אשה צעירה, ששמעה אותי באוניברסיטה העברית, אמרה לי: אנשים כמוך נחוצים לנו פה, בארץ; סבורה היתה שיכלתי להיות איש מועיל לעמי, והצטערה שאינני פה עם הבונים. עניתי לה: וכי בגולה אנשים כמוני אינם נחוצים?

והשיחה הקצרה הזאת עוררה אותי לפנות אליכם בדברים אחדים על אודות הישוב והגולה והיחס בין שניהם.

הישוב והגולה חיים, עובדים ולוחמים על קיומם, על קיום אומתנו, בתנאים שונים מאד. ומפני זה הפסיכולוגיה שלהם גם כן שונה היא. בזה צפונה סכנה גדולה לקיום עמנו ולעתידו גם בארץ גם בגולה, סכנה שלא נדע ולא נבין איש את רעהו, שהישוב לא ידע ולא יבין את הגולה והגולה לא תדע ולא תבין את הישוב, שהקרע ביניהם ילך ויתרחב ברוב הימים. לפי דעתי, אחרי הקטסטרופה הנוראה שבאה עלינו ע"י היטלר, אין לנו סכנה גדולה לקיום עמנו מזרות הרוח המאימת עלינו. ועובדה היא גם כן, אם נאבה ואם נמאן, ששתי שפות לאומיות לנו, האחת המדברת בארץ והשנית בגולה, ועובדה זו עשויה רק להגביר אותה סכנה.

אמנם התנועה הציונית עושה הרבה לפרסום מעשי הישוב ושאיפותיו בגולה. אבל מי יתאמץ להביא לדעת הישוב וללבו את אשר חושבים ועושים בני עמנו בגולה, את אשר בראו ובוראים

ניט באגרייפן און ניט פארשטיין די תפוצות און די תפוצות זאָלן ניט באַגרייפן און פארשטיין דעם ישוב. דער ריס צווישן זיי קאָן ווערן אלץ גרעסער.

איך מיין, אז נאָך דער שרעקלעכער קאַטאַסטראָפע, וואָס עס איז געקומען צו אונדז דורך היטלערן איז די גרעסטע סכנה, וועלכע לויערט אויפן קיום פון אונדזער פאָלק — די גייסטיקע אָפּפרעמדונג, וועלכע באדראָט אונדז. צי מיר ווילן יאָ, אָדער מיר ווילן ניט, בלייבט דאָך א פאקט אז מיר האָבן, אז מיר פארמאָגן צוויי נאציאָנאַלע שפּראַכן, איינע וועלכע ווערט גערעדט דאָ אין לאנד און די צווייטע אין די תפוצות. דער דאָזיקער פאקט איז מסוגל די דאָזיקע סכנה נאָכמער צו פארשטארקן.

אמת איז, אז די ציוניסטישע באוועגונג טוט זייער א סך, כדי צו פּאָפּולאַריזירן אין די תפוצות די דערגרייכונגען פון ישוב און זיינע שטרעבונגען. אָבער ווער וועט עס ברענגען צום באוווסטזיין פון ישראלדיקן ישוב דאָס, וואָס עס טוען און טראכטן די קינדער פון אונדזער פאָלק אין די תפוצות? וועגן דעם וואָס זיי האָבן געשאפן און שאפן ווייטער אויף דעם מאטעריעלן און גייסטיקן געביט? וועגן זייער לעבן און שטרעבן? מען איז דאָ מפרסם און מען טרייבט איבער אלע גלות־פעלערן און די סכנות, וועלכע עקזיסטירן טעאָרעטיש און וועלכע זיינען פּראָדוקטן פון דער פאנטאזיע. אזוי ווי אנדערע טוען עס לגבי דעם ישוב פארשפּרייטנדיק און מגזמדיק זיין זיינע פעלערן און די סכנות, וועלכע לויערן אויף אים. אזוי ארום בארעדן זיי איינע די אנדערע און זיינען גורם צו דער אָפּפרעמדונג פון ביידע טיילן פון אונדזער פאָלק. יעדער טייל שטעלט זיך פאָר אז ע ר און נ אָ ר ע ר, איז דאָס אמתע יידישע פאָלק; איינער מיט זיין כמות און דער צווייטער מיט זיין איכות. פונקט ווי

בחמר וברוח, את חייהם ואת שאיפותיהם? מפרסמים ומגזימים את כל מומי הגולה וסכנותיה, שיש להם אחיזה במציאות ושאינם רק יצירי הדמיון, כמו שאחרים מפרסמים ומגזימים את מומי הישוב וסכנותיו, ובאופן כזה אלה ואלה יוציאו את דבת עמנו רעה ומרחיקים את שני חלקי עמנו זה מזה. וכל אחד משני החלקים מדמה בנפשו שהוא, ורק הוא, הנו העם היהודי האמתי, האחד בכמותו והשני באיכותו, — כאלו האיכות לבדה או הכמות לבדה עשויות להביא לעמנו עתיד קים ובטוח.

שומעים אנחנו, ביחוד מעת אשר הקטסטרופה ההיטלרית השמידה את רוב מנין ורוב בנין עמנו באירופה, שכל אשר בגולה נדון הוא להשמדה או להתבוללות, ושאין ישועה לישראל רק לשוב לארץ אבותיו, — כאילו לא עברו עלינו קטסטרופות נוראות גם בשבתנו בארצנו, האחת ע"י מלכות בבל והשנית מידי רומא. באמת הדבר כן הוא: לא היינו מעולם, ואולי גם לא חפצנו להיות, מאדירי העולם הזה. מוקפים היינו תמיד עמים עצומים וחזקים ממנו. ובעולם שכח החמר והתחרות כלכלית מושלים בו, אין לנו שום ערובה שלא נפל קרבנות לקטסטרופות, אם בארצנו נשב ואם בחוץ לארץ. ועם כל זה באיזה אופן קרה הדבר שחיים אנחנו זה אלפים שנים, בעת אשר כמה וכמה עמים גדולים וממלכות עצומות עברו וחלפו מן העולם? לפי דעתי, שני דברים היי לנו לעזרה: ראשית, ה ת פ ו צ ה של עמנו, והשנית חייו בכל ארץ וארץ

דער איכות אליין, אָדער דער כמות א־
ליין, וואָלטן מסוגל געווען צו ברענגען
א זיכערע און דויערהאפטע צוקונפט
פאר אונדזער פאָלק.

מיר הערן כסדר, דער עיקר נאָך דער
היטלערישער קאטאסטראָפע, וואָס האָט
פארטיליקט דעם רוב מנין ובנין פון
אונדזער פאָלק אין אייראָפּע, אז אלץ
וואָס מיר פארמאָגן אין די תפוצות איז
פארמשפּט צום אונטערגאנג אָדער אסי־
מילאציע; אז די איינציקע רפואה דערצו
איז זיך אומקערן אין לאנד פון די אָבות.
די דאָזיקע מאכן זיך פארגעסן, אז אויך
דאן ווען מיר זיינען געזעסן אין אונדזער
לאנד זיינען מיר דורכגעגאנגען מוראדי־
קע קאטאסטראָפעס — איינע דורך דער
מלכות בבל און די צווייטע דורך די רוי־
מער. דער אמת איז דאָך דער, אז מיר
זיינען קיינמאָל ניט געווען און אפשר
אויך ניט געוואָלט זיין א וועלט־מאכט.
מיר זיינען שטענדיק געווען ארומגע־
רינגלט מיט פעלקער צאָלרייכערע און
שטארקערע פון אונדז. און אין א וועלט
ווו עס הערשט דער מאטעריעלער כוח
און די עקאָנאָמישע קאָנקורענץ האָבן
מיר ניט קיין שום גאראנטיע, אז מיר
זאָלן ווידעראמאָל ניט ווערן קרבנות פון
א קאטאסטראָפע, אומאָפּהענגיק דערפון,
צי מיר געפינען זיך אין אונדזער לאנד,
אָדער אין חוץ לארץ.

עס שטעלט זיך דאָך די פראגע: ווי
אזוי איז דאָס געשען וואָס מיר לעבן
שוין טויזנטער יאָרן, אין דער צייט ווען
פעלקער שטארקערע פון אונדז און רע־
גירונגען פעסטערע ווי מיר זיינען פאר־
שוווּנדן פון דער וועלט?

איך בין ביי דער מיינונג, אז צוויי
פאקטן האָבן אונדז ארויסגעהאָלפן:
ראשית די צעשפּרייטקייט
פון אונדזער פאָלק, און צווייטנס דאָס
וואָס זיין לעבן אין די פארשידענע תפו־
צות איז געווען אין קאָמפּאקטע מאסן.
די צעשפּרייטקייט האָט אונדז אָפּגע־

בקבוצים. תפוצתו הצילה אותו
מהשמדה פיסית, מפני אשר בעת השמד
בארץ אחת או בארצות אחדות נשארו
תמיד חלקים אחרים מעמנו לפלטה
בארצות אחרות, והמשיכו את קיומו.
והחיים בכל או״ע וארץ בקבוצים נתנו
לנו את היכלת לשמר ולפתח את מסורת
אבותינו ולחיות על פי רוחנו, ברוח
או בצמצום לפי תנאי הזמן, ובזה
האופן הגנו עלינו שלא נתבולל בין
העמים שבתוכם ישבנו. הפזור הקבוצי
היה היה הדרך שבנטיה אינסטינקטיבית
בחר בו עמנו להצלת קיומו. וזה הוא
גם כן מה שאמרו חכמינו: „צדקה עשה
הקב״ה עם ישראל שפזרם בין האומות״.
ואם לא אבד ישראל גם בחורבנות של
ארץ ישראל בימי טיטוס והדרינוס,
הסבה הראשית של ישועתנו היתה שכבר
בימים ההם נתפזר עמנו בין אומות
שונות.

תקותנו תאמצנו שממשלת הרשע
תמהר ותעבר מן העולם, ובפרט
שקטסטרופות ממין זאת שעברה עלינו
בשנים האחרונות לא תשובנה לעולם
עוד, שהיטלר חדש לא יעמד עלינו
לכלותנו ורומל חדש לא יקרב לעולם
לגבול א״י. אבל בהתחרות הנוכחית בין
הממלכות היותר גדולות שהיו מעולם,
מי יוכל באמת להבטיחנו שאין קטס־
טרופה אורבת לנו?

לא, אחי, תפוצות ישראל נחוצות הן,
לא רק בבחינת מלאי אנשים וכסף בעד
א״י, נחוצות הנה גם
לעצמן ולקיום עמנו
בכלל.

היטן פון פיזישער פארניכטונג, ווייל דאן ווען מען האָט אונדז געפּרוווט פאר־טיליקן אין איין אָדער אין עטלעכע לענ־דער זיינען טיילן פון פאָלק געווען אין אנדערע ערטער און דאָרטן אויסגעמיטן די קאטאסטראָפע און האָבן נאָכדעם ממשיך געווען זייער עקזיסטענץ.

דאָס וואָס מיר האָבן אין די באזונ־דערע לענדער געלעבט אין קאָמפּאקטע מאסן האָט אונדז דערמעגלעכט אָפּצו־היטן און אנטוויקלען אונדזער אייגנ־ארט, די טראדיציעס פון אונדזערע על־טערן און זיך אויסלעבן אין אונדזער גייסט אויף א ברייטן אָדער באשרענק־טן אופן, אָפּהענגיק פון די צייט־באדינ־גונגען. אזוי ארום זיינען מיר באשיצט געוואָרן זיך ניט אויסצומישן מיט די פעלקער, צווישן וועלכע מיר האָבן גע־לעבט. די צעשפּרייטע קאָמפּאקטקייט איז געווען דער וועג, וואָס אונדזער פאָלק האָט אינסטינקטיוו אויסגעקליבן כדי אָפּצוראטעווען זיין עקזיסטענץ. און דאָס איז עס טאקע, וואָס אונדזערע חכמי־התלמוד האָבן געזאָגט: „צדקה גדולה עשה הקדוש ברוך הוא לישראל שפזרן בין האומות” (א גרויס לייטזעלי־קייט האָט גאָט געטאָן מיט די יידן, צעשפּרייטנדיק זיי צווישן די פעלקער). און אויב אונדזער פאָלק איז ניט פאר־לענדט געוואָרן ביי די חורבנות אין ארץ ישראל אין די צייטן פון טיטוס און אד־ריינוס האָבן מיר עס טאקע צו פאר־דאנקען, וואָס דאן זיינען מיר שוין גע־ווען צעזייט צווישן פארשידענע פעל־קער.

עס שטארקט אונדז די האָפענונג, אז די ממשלה פון רשעות וועט פאר־שווינדן פון דער וועלט, בפרט אזעלכע קאטאסטראָפעס ווי די יעניקע, וועלכע מיר האָבן דורכגעמאכט אין די לעצטע יאָרן; אז זיי וועלן שוין מער זיך ניט איבערחזרן; אז א נייער היטלער וועט

אבל הישוב והגולה יוכלו למלא את שליחותם ההיסטורית לקיום עמנו ולהתפתחותו, אם באמת יבינו איש את נפש רעהו ולא יהיו נפרדים וזרים זה לזה, אם לא יתנשא האחד על השני, אם לא יחשוב את עצמו שהוא הנו עיקר ישראל והאחר הננו אך טפול לו, ואם שפת האחד לא תהא זרה לשני. המלחמה בין השפה העב־רית והשפה היידית חיבת לחדל אחרי כל אשר עבר עלינו. בגולה חיבים ללמד עברית ובא"י אינכם רשאים לשכח את לשון — אמכם היידית. הביאו הנה כל אשר יוצר ברוח יהודי בגולה, וביחוד את הספרים, את העתונים, וגם את הסופרים הכותבים יידית והעסקנים בצרכי צבור בגולה, והקשר בין שניהם לא ינתק.

כמדומה לי, זאת היתה בעצם כונת האוניברסיטה הירושלמית בשלחה לי את הזמנתה לכינוס המדעי העברי, ובהרשאתה שנתנה לי להרצות ביידית. אם אינני טועה, הרי זו הפעם הראשונה שהרצאה ביידית מצאה מקומה באוני־ברסיטה בירושלים. אני רואה בכך אחד מאותות הזמן, חפץ להתקרב לאנשי הגולה וחפץ לקרב את אנשי הגולה לחיי הישוב ולעבודתיו.

ואם כן הוא, אם זכיתי להיות אחד האמצעים להתקרבות הזאת, אזי כפל כפלים תהיה שמחתי על בואי הנה. ומעמקי לבבי אודה לאוניברסיטה שהביאה אותי לארץ ישראל, וברכתי לה ולכלכם השומעים אותי ברגע הזה שתעלו ותצליחו בדרך הזה לחזק ולאמץ את הקשר הרוחני בין הישוב והגולה.

שוין מער ניט אויפקומען און א נייער ראָמעל וועט זיך שוין מער ניט דערנענטערן צו די גרענעצן פון ארץ ישראל. אָבער ביי דעם איצטיקן פאַרמעסט פון די גרויסמאַכטן אין דער וועלט, קאָן דען ווער אונדז גאַראַנטירן, אַז עס לויערן ניט אויף אונדז נייע קאַטאַסטראָפעס?

ניין, ברידער מיינע, די תפוצות ישראל זיינען נויטיק ניט נאָר ווי א מענטשן־רעזערוואר און געלט־געבער פאַר ארץ־ישראל. זיי זיינען נויטיק אויך פאַר זיך גופא און פאַרן קיום פון אונדזער גאַנצן פאָלק בכלל!

אָבער סיי דער ישוב און סיי די תפוצות וועלן קענען דערפילן זייער היסטאָרישע מיסיע פאַרן קיום פון אונדזער פאָלק און זיין אנטוויקלונג נאָר דאַן ווען זיי וועלן באמת פאַרשטיין איינער דעם צווייטן און זיי וועלן ניט זיין אָפּגעטיילט און אָפּגעפרעמדט צווישן זיך. איינער זאָל זיך ניט אריבערהויבן איבערן צווייטן און זיך גרויסהאַלטן, אַז ער איז דער עיקר און דער צווייטער איז דער טפל און אַז די שפּראַך פון איין טייל זאָל ניט זיין פרעמד פאַרן צווייטן. די מלחמה צווישן העברעאיש און יידיש מוז אויפהערן, נאָך דעם אלעמען וואָס מיר האָבן דורכגעמאַכט.

אין גלות מוז מען לערנען העברעאיש און אין ארץ־ישראל האָט איר ניט קיין רעכט צו פאַרגעסן אייער מוטער־שפּראַך יידיש. ברענגט אהער אלץ וואָס עס ווערט געשאַפן מיט יידישן גייסט אין די תפוצות, אין דער ערשטער שורה די ביכער, די צייטונגען און אויך די שרייבער, וועלכע שרייבן אין יידיש און די יידישע געזעלשאַפטלעכע טוער פון די תפוצות און דער פאַרבאַנד צווישן דיביידע טיילן וועט קיינמאָל ניט איבערגעריסן ווערן.

מיר דוכט זיך, אַז דאָס איז דאָך איינגעטלעך געווען די כוונה פון ירושלימער אוניווערסיטעט בשעת ער האָט מיר געשיקט די איינלאַדונג צום יידישן וויסנשאַפטלעכן צוזאַמענטרעף און אין דער דערלויבעניש וואָס איז מיר געגעבן געוואָרן צו רעפערירן אין יידיש. אויב איך בין זיך ניט טועה איז דאָס דער ערשטער פאַל ווען א יידישער רעפעראַט איז צושטאַנד געקומען אין ירושלימער אוניווערסיטעט. איך זע אין דעם איינעם פון די צייט־סימנים, דער פאַרלאַנג זיך דערנענטערן צו די מענטשן פון גלות און דער ווילן צו דערנענטערן די לעצטע צום לעבן פון ישוב און זיינע טעטיקייטן.

און אויב דאָס איז אזוי, אויב איך בין זוכה געווען צו זיין איינער פון די מיטלען פון דער דאָזיקער דערנענטערונג איז פילפאַך מיין פרייד צוליב מיין קומען צו אייך.

פון די טיפענישן פון מיין האַרצן דאַנק איך דעם אוניווערסיטעט, וואָס האָט מיך אראָפּגעבראַכט אין ארץ־ישראל און מיין ווונטש צו אים און צו אייך אלעמען, וועלכע הערן מיך אין דאָזיקן מאָמענט, אַז איר זאָלט ווייטער מצליח זיין אויפן דאָזיקן וועג, כדי צו פאַרשטאַרקן און פאַרפעסטיקן דעם גייסטיקן בונד צווישן דעם ישוב און די תפוצות.

וועגן י. י. טרונקס „בעלעמער חכמים"

●

ד"ר א. מוקדוני אין ניו-יאָרקער „מאָרגן-זשורנאַל" פון 20-טן יאנואר 1952

...י. י. טרונק איז אן ערנסטערער הומאָריסט און ער האָט זיך פארמאָסטן צו מאכן כעלם די שטאָט פון לויטער גראָטעסקע נאראָנים, פאר א סימבאָל פון דער גאנצער וועלט אונדזערער און איר פירעכץ...

...י. י. טרונק האָט בלויז סטילי־זירט דעם פאָלקס-זשארגאָן און האָט אים פאר'מוסר'השכלט, און פאר'משל'ט און פאר'נמשל'ט...

...ער האָט געלאָזן דעם פאָלק דער־ציילן די מעשהלעך, ער האָט בלויז דער בעל־פה מעשהלע געגעבן א פעסטן לי־טערארישן סטיל און א פיינע ליטערא־רישע פאָרם. דער סטיל איז יידיש, מחיהדיק יידיש. א וועלט מיט אויס־דרוקן, טיפּיש־פאָלקסטימלעכע.

דער גוטער, פרומער געמיש פון העברעאיש און יידיש האָט דאָ זיבן טעמים.

י. שלאָם האָט געגעבן סילועטן־ציי־כענונגען צו טרונקס בוך, ער איז אריינ־געפאלן אין תוך און אין סטיל פון די מעשהלעך.

ער איז א גוטער ארויסהעלפער י. י. טרונקס.

דאָס בוך איז שיין ארויסגעגעבן"...

●

מלך ראוויטש (קענעדער אדלער פון 22/1/52) מאנטרעאל

...ווען איך בין א נערוון־דאָקטאָר וואָלט איך די פאציענטן פארשריבן דאָס דאָזיקע בוך אויף זייערע נערוון. און אזוי ווי איך האלט, אז מען טאָר נישט פרעדיקן וואסער, ווען מען טרינקט אליין וויין — האָב איך מיר לעצטנס אליין פארשריבן דאָס דאָזיקע בוך און עס האָט אויסגעצייכנט גע־ווירקט אויף מיינע אייגענע נערוון...

...דאָס בוך איז מוסטערהאפט און מייסטערהאפט געשריבן, ממש קלא־סיש.

...די ביכער פון י. י. טרונק זיינען לרוב צונויפגעשטעלט אין קליינע קאַ־פּיטלעך און זיינען געדרוקט מיט א סך פרישער פאפּירענער לופט צווישן איין קאפּיטל און צווייטן און דאָס מאכט דאָס לעזן זייער לייכט און אנגענעם...

...נישט נאָר איז כעלם א בארוא־

קונג פון די נערוון פון דעם לייענער. און פון רעצענזענט — נאָר אויך פון מחבר. און ווייל ער האָט זיי געשריבן מיט א פול און סענטימענטאל הארץ און מיט א מידן קאָפּ, זיינען זיי ארויסגעקומען אזוי באהארצט און באחנט"...

וועגן דר. שלמה סימאָנס בוך: „אמאָליקע יידן"

●

פּ. לערנער („די נייע צייט", ב. איירעס דעם 17-טן אפּריל 1952)

דער פארלאג „יידבוך", וועלכער האָט שוין ארויסגעגעבן א רייע ווערטפולע ביכער האָט לעצטנס ארויסגעגעבן א זייער מערקווירדיק בוך „אמאָליקע יידן" פון שלמה סימאָן.

דער ציל פון פארלאג איז שיינט מיר: פאראייביקן געוויסע אספּעקטן פונעם געוועזענעם יידישן לעבן, וואָס איז פארניכטעט געוואָרן.

... וואָס שייך אָט דעם דערהויבענעם ציל פון פאראייביקן די שיינקייט פון דעם געוועזענעם יידישן לעבן, איז „אמאָליקע יידן" פון שלמה סימאָן א מוסטער-בוך. עס איז א קאָמפּילאציע פון פאָלקסטימלעכע מעשיות, באארבעט ליטעראריש פונעם מחבר, אין וועלכע עס ווערן ארויסגעבראכט א גאנצע גאַלעריע טיפּן, וואָס זיינען כאראקטעריסטיש פאר דעם געוועזענעם יידישן לעבן פון דרום-מזרח אייראָפּע.

... די „אמאָליקע יידן" זיינען די ווירדיקע רעפּרעזענטאנץ פון א גאנצער יידישער ציוויליזאציע, פון עטישע און מאָראלישע ווערטן, וועלכע איז פארניכטעט געוואָרן דורך בארבאריי מיט א מאסקע פון קולטור און ציוויליזאציע...

... מיטן ארויסגעבן די „אמאָליקע יידן" האָט זיך דער פארלאג „יידבוך" פארצייכנט א פיינעם אויפטו.

●

אין פארלאג „יידבוך" ביז איצט דערשינען:

י. ל. פּרץ: — „דריי חסידישע דערציילונגען".
אַלבום־פאָרמאַט, געבּתיבהט פון קינסטלער משה פייגענ־בלום. א צירונג אין יעדער יידישער ביבליאָטעק.

ת. ש. קאזדאן: — „מעטאָדיק פון יידישער שפּראך און ליטעראַטור" (אויספאַרקויפט).

י. י. טרונק: — כעלעמער חכמים.
פּראַכט־אויסגאַבע. 300 זייטן. קאַריקאַטורן.
געצייכנט פון י. שלאָס — נ. יאָרק.

טיפן לויט טרונקס — כעלעמער חכמים:
אַלבום מיט קאַריקאַטורן.
די באַזונדערע צייכנונגען אַרויסצונעמען און איינראַמען — באַצירן די וועגט און יידישע היימען. — מאָלער יצחק שלאָס.

דר. שלמה סיימאן: — „אַ מאָליקע יידן".
דערציילונגען פון שיינעם אַמאָל. — 190 זייטן.

פּראָפ. ליבמאַן הערש: — „אויף דער גרענעץ פון צייטן". — געקליבענע אַרטיקלען. א בוך פון דאָקומענטאַלן ווערט. — 304 זייטן.

אריין אין דרוק:

י. פערלאָוו (ישראל): — אין אייגענעם לאַנד.
קינסטלערישע דערציילונגען פון לעבן פון די נייע עולים אין ישראל.

●

ווענן אַלע ענינים פון פאַרלאַג זיך ווענדן:
EDITORIAL "IDBUJ"
BOULOGNE SUR MER 671/75 — T. E. 62-9566
Buenos Aires - República Argentina

Este libro se terminó de imprimir el día 10 de junio de 1952 en los Tall. Gráf. CULTURA, Sarmiento 2157, Buenos Aires